

Merényi Máriusz

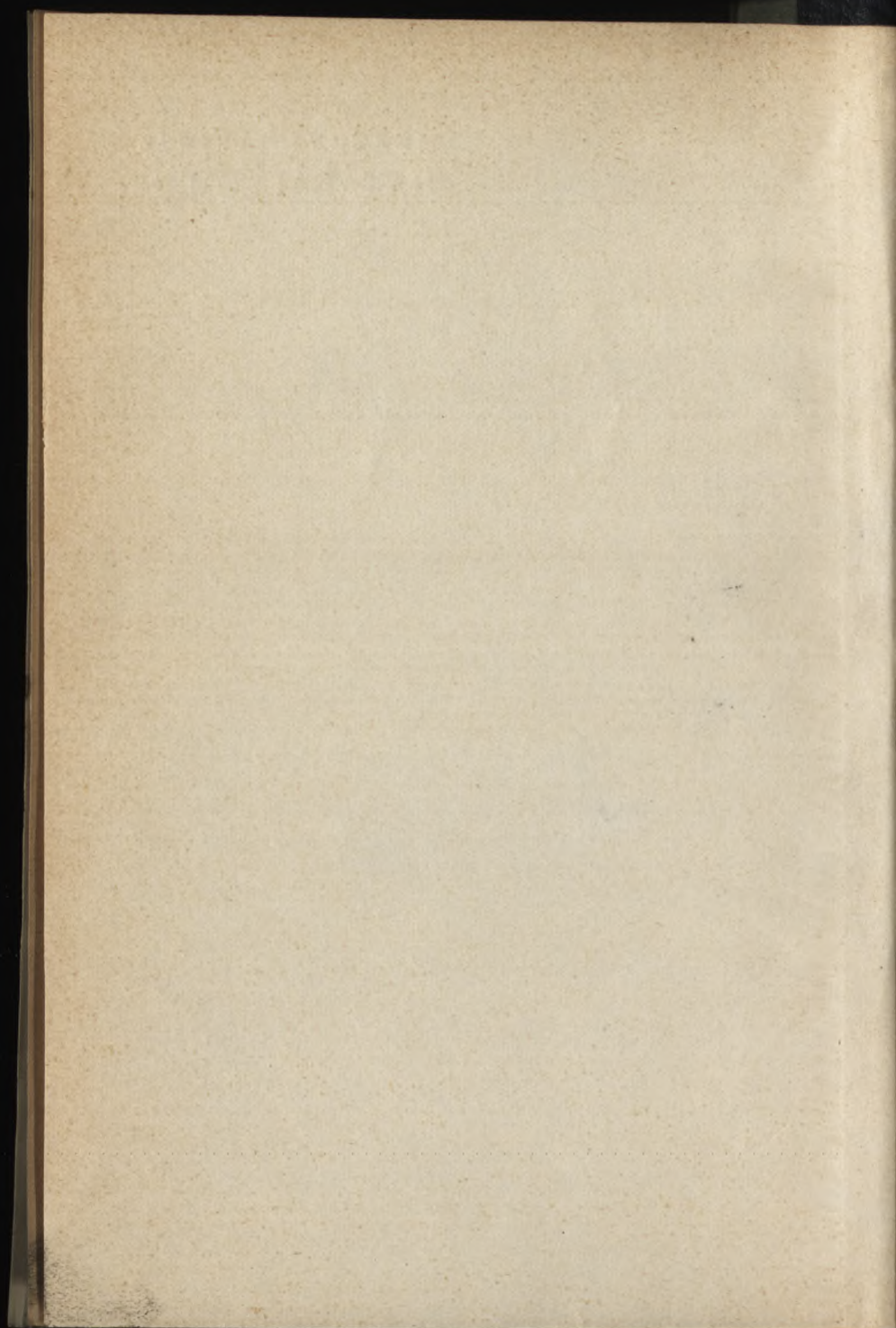
HATÁRÁLLOMÁS

Grill

14

MERÉNYI MÁRIUSZ
HATÁRÁLLOMÁS

MERÉNYI MÁRIUSZ

HATÁRÁLLOMÁS

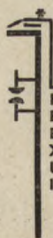
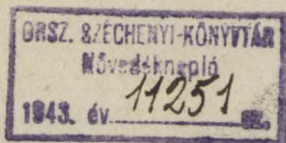
REGÉNY

GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA
BUDAPEST

A CÍMLAPOT GÁBOR PÁL TERVEZTE

*Minden jog, a fordítás és filmesítés joga is fenntartva.
Copyright by dr. Nagel Lajos, Budapest*

135897

HELLAS IRODALMI
ÉS NYOMDAI RT
BUDAPEST,
XIII., DRÁVA
U CCA
II sz.

FELELŐS NYOMDAVEZETŐ: SZEVEŘÉNYI JÓZSEF

I. FEJEZET.

1.

A vonat lassított. Megállt. A kofaképű asszony kemény, tömzsi kezeivel félrehúzta kissé a függönyt.

— Nem látni semmit — súgta. Aggodalmasan pislogott. A kereskedelmi utazó, több vasárucég képviselője, az ablakhoz lépett és a kofaképű asszony combjára nehezelve, kezét félretőlva, hunyorgott kifelé.

— Benne vagyunk a lekvárban! Semmi! Az egyiptomi sötétség, kérem, fel sem ér ezzel az intézménnyel — jelentette. Arra gondolt, ha a határon elég nagy lesz a zavar, simán átesúszik az árjegyzékbe rejtett pénze. — Nézze csak — szólt a kiszabadult internálthoz, aki keménytojást falt kutya-vidorsággal —, állomás ez, vagy szénakazal?

A kiszabadult internált, kopott, sárgás golfnadrágban, tojásszagot lehelve bujt az utazó karja alá.

— Hm, — dünnyögte — megnézem én mi van odakünn! — és a kijárat felé indult.

— Ne menjen ki, hallja! — hangoskodott az utazó —, mert lekapják!

A kiszabadult internált tengerészléptekkel balagott az ajtóhoz, amelyik a vagon tágas, nyitott részéből a folyosóra vezetett. A folyosóról nyílt

fülke üres volt, fekete, még a szükségvilágítás sem kéklgett a tetején. Félkézzel a vagon külső ajtaját nyitotta ki, miközben a tojásmaradékot szájába tolta. Az utazó zsebetett kézzel lézengett mögötte. Csend volt s párás, füledt sötétség. A volt internált két marokkal a lépcső korlátjába kapaszkodva tornászmozdulatokkal kihajolt. Az utazó zseblámpájával rávilágított.

— Nix! — mondta a kiszabadult internált és fiús vigyorral fordult vissza.

— No, csak jöjjön — recsegett az utazó —, úgyse lát semmit!

Az internált a legalsó lépcsőfokra szállt és körülnézett. Mellét düllesztette, élvezte izmai feszülését. A távolban piros kis kézilámpa fénye ködlött.

A kofaképű nő sóhajtott.

— Nem ér véget ez az utazás!

A tulsó sarokba intézte szavát, ahol egy vékony, borzashajú nőcske ült; fekete boggyószeme és keskenyre beretvált, ívesrefestett szemöldöke volt. Nyütt gyermekarcából biggyedt kis ajak duzzadt ki. Cigarettazott, hosszúkás, lapos cigarettát szívott.

A vagon ötödik utasa, egy pörsenéses, kékszemű és kenderhajú fiatalember, görbe mutatoujjával állat dörzsölte. Bal kezében könyvet tartott, ujságpapírba burkolt füzött könyvet. Rejtély volt, mit tudott belőle kiolvasni a kék szükségvilágítás mellett.

— Már kezdem megszokni — mondta mosolyogva és szuvas lófogat mutogatta.

A kedves kofaképű néni maga elé pislogott. A borzas lány elnézett a fiú mellett. A fiatalember mosolya megfakult és magasba emelte könyvét.

A vonat mindössze öt vagonból állott, de már csak háromban ült néhány utas; a többi a határ

előtti állomásokon szállott le. A harmadosztályban nyolcan voltak, öten közülük ösztönszerűleg összebujtak.

2.

A szomszéd Pullmann-kocsiban, a másodosztályú folyosón egy férfi cigarettázva járt fel s alá. Szürke kesztyűt viselt és szürke kamásnit. Erős, keskeny orra, gyér haja volt. Homlokát ráncolta s amint hosszában végigmérte a folyosót, be-bepillantott a fülkék közül abba a kettőbe, ahol utasokat láttott. Az egyikben egy férfi elnyúltan hanyattfeküdt a párnázott üléseken és aludt. Vele szemközt egy nő ült, a csapóasztalkára hajolva, kezébe temette arcát, termete meghatározhatatlan volt. Világosbarna, bodros haját hátul kontybatűzve hordta.

A másik fülkében csakúgy ketten voltak, egy férfi és egy fiatal hölgy. A férfi beszélt. Könyökét térdén nyugtatta, finomesontú keskeny kezét összekulcsolva dörzsölte. Fátyolos kék tekintete a folyosó felé keresett támaszt. A nő cigarettázott, kesztyűs, karesú kis kézzel. Hosszú, vöröses pillái s félig csukott szemhéja alatt csillogtak szemei. E szemekkel keresett a folyosó türelmes vándora érintkezést. Valahányszor elhaladt a fülke mellett, feléje nézett, mint egy hal az akvárium falán át.

— Ha most azt mondanám, behúszom a függönyt — szólta a férfi a fiatal hölgyhöz —, bizonyára ellenezné. A maguk idegei cigaretták és teák ízére rezdülnek, de ilyen durva inzultussal szemben érzéketlenek.

A fiatal hölgy elmosolyodott.

— Most miért nem mondja meg, amit gondol? — faggatta a férfi. — Hogy a maga számára ez a marabúképű mamlasz nem jelent inzultust? Itt sétál

fel s alá, kerek félórája, s húsz másodpercenként pontosan magára mereszti kocsonyás tekintetét, falja, habzsolja, mintha beléptidíjat fizetett volna, mint a Cook-utas, aki pausálmegállapodást kötött vasúti jegyre, hordárra, angol reggelire és útítársak benyálazására, egy kerek összegben.

Elhallgatott. A folyosói zárandok ismét az ablakhoz ért és meredt szemmel a fiatal hölgy tekintetét támadta.

A férfi felugrott s kinyújtotta kezét a függöny felé. Aztán megtorpant, keze lelankadt.

— Most mit gondol? — fordult a hölgy felé. — A maga birtokában van a legerősebb fegyver, amivel szemben tehetetlen vagyok. Hallgat. Gyalázatos, gyáva, embertelen eszköz. A játékszabályok flagráns megsértése.

A hölgy elpirult. Szemét tágranyitva nézett a férfira.

— Köztünk nincsenek játékszabályok — mondta —, mert nem játszunk egymással. Én nem játszom és feltételezem, maga sem játszik. Én megmondottam, hogy jó barátok lehetünk, esetleg, és ez a maga becsületességén és okosságán múlik egyedül.

A férfi most a szemközti ülésre dobta magát.

— Mondta. Mondta. Amde mit mondott ezzel? Férfi és nő között a szavak semmisek. Amit az egyik mond s amit a másik felel rá, lehet mulattató, lehet bosszantó és főként: izgató. De nem lehet érdemleges. Ugyanúgy felolvashatnánk egymásnak az aznapi időjárásjelentést. Játék. Soha nem az dönti el a szerelmi tényt, mit beszéltek ketten egymással. Ha azt mondta volna, jöjjön, uram, legyen a szeretőm, holnap találkozunk a Dóm mögötti cukrászdában és hozzon magával három szál lila katleiát, mert az a kedves virágom — mit értem

volna vele? Ugyanannyit, mintha azt mondja: legyünk barátok, a szeretője nem leszek. Mert öt perc múlva a múzeumban megcsókolhatott volna. És a mindent ígérő találkára viszont nem kellett volna eljönnie.

Hosszú tenyerével végigsimított arcán.

— Szörnyű — morogta —, méltatlan eljárás!

— Harry — szólt a fiatal hölgy szenvtelenül s a padlóra dobta cigarettáját —, sohse tartottam volna magát ilyen ízetlennek. Ebben a percben talán már itt a közelünkben is kitört a háború s emberek ezrei gyilkolják egymást. Valahol bombák temetnek óvópincékben asszonyokat és gyermekeket.

— Nem értem — felelt a férfi idegesen s élesen —, miért mondja mindezt? Mit változtat a háború kettőnk dolgán? S ha most itt, rögtön, közénk-
űt egy bomba, ha leszakítja félkaromat vagy bénává tesz vagy ha bebörtönöznek, vagy ha napi ezer kalóriával kevesebbet adnak ennem a szükségesnél, vagy ha ... tudomisen mi! Változtat-e a tényen, a lényegen, ami ma s most itt az egyedüli esemény, az *én* kozmoszom egyedüli eseménye? Ahol ajka szája szögletébe ível, ezen a vonalon fordul meg sorsom. Ide rögzítettem sorsomat, erre a vonalra.

A hölgy szempillája megrebbent. Ajka alig láthatóan összeszorult.

— Félek, túl nagy jelentőséget tulajdonít érzéseinek. Holnap talán mást fog lényegesnek tartani. Közelebb fogja magához érezni a háborút s az nyomasztó lesz, meglátja ... és akkor ...

— Nem ismeri a súly törvényét, Nell! — vágott szavába Harry. — Mi rendít meg engem jobban: ha a londoni földalatti alagútja beomlik, vagy ha lezszebb kompozíciómon a festék pattogzani kezd? Hm!

A fogfájásnak rettentő súlya van! S akit a Mona Lisa mosolya megörjített? Nézzen rám, kérem!

A fiatal hölgy döbbsen figyelt, mosollyal leplezte izalmát.

— Gyalázatos dolog-e — folytatta utitársa —, hogy az a világ, melynek középpontjában ülök, annyira érzékeny szépségre és lélekre? Miért súlyosabb a háború annál a gyönyörűségnél, amit ember alkot mosollyal, ijedtséggel, vonzalommal, sejtelemmel... amivel fenyeget is, nemcsak gyönyörködött.

A folyosói zarándok most háttal megállt a fülke előtt és a falnak támaszkodott s a folyosó külső ablakát kezdte fixirozni.

— Szennyes alak! — sziszegett Harry.

A hölgy indulatosan kihúzta magát; talán örült, hogy elleplezhette meg hatottságát.

— Pfuj, Harry, pfuj! Minden mértéket elveszít! Hagyjon engem, kérem, követelem!

Harry elvörösödött.

— Legalább halkabban mondhatta volna — dörögte —, az a vigéc esetleg mást is ért, mint az anyanyelvét.

A hölgy bosszus hirtelenséggel nyúlt a retikülje után s felrántotta a cipzárat. Kivette cigarettatárcáját és öngyújtóját. Aztán öngyújtóját az ülésre rakta maga mellé. Kinyitotta tárcáját és egy cigarettát az ajka közé szorított. Majd — összeráncolt homlokkal — a tárcáját újra a táskájába rakta és felkattintotta öngyújtóját. Az öngyújtó nem gyúlt meg. Leszorította kupakját és ismét felkattintotta. Megrázta a készüléket, majd fordítva tartva még erőteljesebben rázta, mint a hőmérőt. Ujra felkattintotta. Nem égett. Harry erre feléje nyújtotta égő öngyújtóját. Nell elnevette magát s rágyújtott. A folyosón is

ugyanekkor fellobbant egy tűzszerzám, a fülke ajtaja elé világított. Nell ajkbiggyesztve fordult el.

— Maga nem szív? — szól. — Csillapítaná idegeit. Tudja mit? — tette hozzá kisvártatva. — Nézze meg, miért állunk itt ilyen soká?

A férfi felkelt és az ablakhoz lépett, megemelte a függönyt.

— Nem látni semmit. Itt egy zseblámpa imbolypog, alighanem a kalauzé. Zárjuk csak le a fényt! — tette hozzá és a sötétítőhuzatot a mennyezeti lámpa elé vonta. Félrehúzta a külső ablak függönyét és kinyitotta az ablakot. Hűvös, ködös levegő áradt a fülkébe.

— Halló, kalauz! Miért állunk?

— Tessék becsukni az ablakot! — kiáltott egy hang. A közelben felvillant egy zseblámpa. Egy acélsisakra s feltüzött szuronyra vetette fényét. — Ez is válasz! — fordult a hölgy felé. Felhúzta az ablakot és ismét eléjerántotta a függönyt. A fülkében most sötét volt.

3.

A szomszédos másodosztályú fülkében az alvó férfi megfordult. Álomittasan, vaksin pislogott. Szemüvege után tapogatott, ami a csapóasztalkán fekhetett. A szemközt ülő nő, aki karjába temette arcát, most kiegyenesedett.

— Jól aludtál! — szól. A férfi, szájában az alvás jóízével hűmmögött.

— A szemüved? Ide tettem a táskámba. — Az asszony gondos mozdulattal nyúlt retiküljébe s a férfinak átadta aranykeretes szemüvegét. A férfi fél szemét behúnyva, a kékfény felé tartotta az üveg egyik, majd másik felét, aztán füle mögé kanyarította a szemüveg szárát.

— Jól aludtál? — kérdezte az asszony.

A férfi elgondolkozni látszott. Aztán hirtelen lendülettel felállt, simára húzta kabátja alatt pulloverét s kitekintett az ablakon.

— Állunk, — mondta.

— Már tíz perce, — felelt az asszony. — Az elébb valaki kinyitotta az ablakot a szomszédban és rászóltak, hogy csukja be.

A férfi a sarokba dőlt és kezét összekulcsolta.

— Anya nyugtalan lesz, — szólt újra az asszony és röpké, fürkésző pillantást vetett a férfira. A férfi felugrott s a lapos krokodilbőr-utineszesszer után nyúlt.

— Keresel valamit? — kérdezte az asszony.

A férfi hirtelen mozdulattal leemelte a táskát a csapóasztalkára és kinyitotta a tolózárát. Kiemelte a törülközőt s az alatta lévő iratokhoz nyúlt.

— Mi az? — szólt az asszony nyugtalanul.

A férfi türelmetlenül kotort az iratok között.

— A szerződés! — sziszegte bosszúsan.

— Milyen szerződés? — kérdezte az asszony aggódón.

— Szén! — szólt a férfi, inkább kiáltva.

— De hisz betetted ...!

— Én?!

— Még mondtad is: „ezt okvetlen elviszem“.

— Az íróasztalra tettem a többi közé, hogy rakd a neszesszerbe.

— Nem adtad ide, fiam. Ami az íróasztalon volt, azt mind idetettem a neszesszerbe. Nézd meg nyugodtan még egyszer. Ha a szénszerződést az íróasztalra tetted, akkor itt kell lennie.

A férfi megmarkolta az iratokat s egyenként átlapozta őket.

— Nincs! Kifelejtetted!

— Hát talán máshová tetted, Alfréd, gondolkozz!

— Nem tettem máshová! Az íróasztalra tettem, hogy csomagold a többihez.

— Nézd meg a zsebedben, Fred!

A férfi bosszúsan intett. Megtapogatta a zsebeit.

Aztán összeráncolt homlokkal elgondolkodott. Majd, egy idő múlva, ökölbesorult kézzel mormogta:

— Semmit sem lehet rád bízni! Ebből a legnagyobb baj származhatik. Ott találják a szerződést, belenéznek, esetleg elküldik az Intercontinentnek s szörnyű blamázs lesz belőle!

— Abból se lesz szörnyű blamázs — csitított az asszony —, ha kitör a háború, úgyis minden mindegy.

— Nem mindegy! — rivallt a férfi. — Nem mindegy, kinek a kezébe kerül a szerződés. Éppenséggel nem mindegy, becsomagolod-e vagy sem, ha megkérek rá.

— Nézd meg a fehérenemű között, hátha odatetted?

— Nem tettem! — felelt a férfi és gyors fogással az ülésre rántotta a nagyobbik utitáskát. Kivette zsebéből a kulcsot és kinyitotta a táska zárát. Az asszony felkelt és segített átnézni a holmit. Rakásonként vette kézbe a fehéreneműt, a harisnyákat, a cipőket.

— Látod, nincs sehol! — szólt a férfi.

Az asszony mégegyszer emlékezetébe idézte a csomagolás óráit.

— Nem emlékszem... — mondta.

Aztán a táska másik oldalán bontotta meg a szíjat, ahol a férfi ruhái feküdtek.

— Ott ne keresd, ott nincs! — A férfi háttal for-

dult s kezét a zsebébe mélyesztve, az ajtó elé terpeszkedett.

Az asszony sorra rakta ki a férfi ruháit és végigtapogatott minden zsebet.

— Hát ez mi? — szólt szinte elérzékenyülten s kezében tartott egy nyitott borítékot.

A férfi megfordult, kikapta a borítékot az asszony kezéből s kivette a benne lévő iratot.

— Ez az, — mondta s elmosolyodott. — No jó, igazad volt.

Az asszony szótlanul és elégedetten rakosgatta vissza a holmit a táskába.

A férfi az iratot zsebetette, segített a táskát bezárni s felrakta a poggyásztartóba. Aztán visszaült a helyére, jobb könyökét az asztalkára támasztotta s kezét összekulcsolta. Az asszony rendbesimította haját s leült, szemközt.

Egy percig némán maradtak. Az asszony ajka szólásra nyílt, majd ismét összezárult. Lopva fürkészett a férfi arcán. Aztán levegőt szippantott és megszólalt:

— Én nem vetem szemedre, Alfréd, hogy igazságtalan voltál. De...

A férfi szája szöglete kis zavart, gúnyos mosolyra rándult.

— Úgy érzem, Alfréd, hogy döntened kellene... — Elhallgatott. A férfi is hallgatott. — Elvégre — folytatta kisvártatva —, meglett emberek vagyunk. Nem emiatt az igazságtalan rámförmedés miatt, hisz az ember tévedhet. Jól tudod, másról van szó. Döntened kell.

— Hogy érted ezt? — szólt végre a férfi.

— Úgy értem, hogy jöjj tisztába magaddal, hogy láss tisztán...

A férfi összeráncolta homlokát.

— Nincs mit döntenem, Anna, és nincs, amivel tisztába kellene jönnöm. Úgy gondolom, húsz év alatt...

— Igen, húsz év alatt! — tört ki az asszony. — Húsz évig tanultam a leckét, hiába.

— Nem tanultad meg, — felelt a férfi nyugodtan. — Sohasem áltattalak. Nem akartam másnak mutatkozni, mint amilyen vagyok.

— De még ma sem tudom...! — vágott szavába az asszony, majd hirtelen elharapta a mondatot.

— Mit nem tudsz?

Az asszony kipirultan nézett a függönyre és szeme sarkán két apró könnyecsepp fakadt.

— Mit nem tudsz? Mondd hát meg bátran! — majd kisvártatva hozzátette: — Azért pedig, hogy az imént rádszóltam, bocsánatot kérek. Igazad volt, a hibás én vagyok. A szerződést tegnap a zsebembe tettem, hogy mindig nálam legyen. Úgy emlékeztem, hogy az íróasztalra helyeztem, a többihez. Tényleg rosszul emlékeztem. Hát bocsáss meg.

Az asszony hálásan nézett a férjére.

— De azért mondd csak meg, mit nem tudsz még ma sem?

Az asszony arca félénk lett.

— No, mondd meg!

Az asszony fejét rázta.

— Most már ragaszkodom hozzá, beszélj!

Az asszony megrezzent. A férfi elmosolyodott.

— Nézd, Fred, — pattant meg hirtelen az asszony ellenállása — húsz év óta nem tudom... Te ki fogsz nevetni. Szégyenlem magam. De miért szégyeljem magam? Miért szégyeljem magam, negyvenéves koromban, előtted, aki férjem vagy? Miért szégyenkezzem mindig?... Nem mintha akkor különös

előnyeim lettek volna... vagy lennének ma; de neked se voltak. Te is csak hozzám illő vagy! Miért nem mondd egyszer... igen, húsz éve akarom tudni, akarom! Hogy...

A férfi most komoly nyugtalansággal nézett az asszonyra.

— No?

Az asszony arcán a sértett szemérem kínládása vonaglott.

— Hogy... — s most hirtelen sírásra fordultak vonásai s míg szemét vastagon burkolták el a könnyek, kibuggyant ajkán a szó: — ...hogy: *szeretsz-e?* — Szája elferdült, orcáját ellepte a könny és idegesen kotort blúzaujjában a zsebkendője után. Letörölte könnyeit, orrot fujt és tanácstalanul jártatta tekintetét a férfi keze s a fülke tulsó sarka között. — Soha nem mondtad, soha, még eljegyzésünkör sem; olyan zárkózott voltál, csak vártam, hogy egyszer, egyszer mondd. Soha nem mondtad. Aztán se. Hányszor akartam kérdezni, könnyörögni, valld meg! Néma maradtál, most is néma vagy.

Az asszony agyában felrajzottak képek, egymásba fonódnom, mint holmi felhőkben sürgő barok-géniusok. Riminiben karonfogva mennek, a szálloda konyhájából fény szüremlik, a pálmák közt ívlámpa, egy sárga plakát: „Settimana musicale“; keze jeges borogatást helyez a férje pirosfoltos homlokára s egyszerre érzi mezítelen testén a férfi terhét s látja szemüvegtelen vaksi tekintetét; mansettáján felcsillámlik az új ajándék, gyémántgomb; a konyhaóra fél nyolcat mutat, most teszi fel a spárgát, vastag, húsos köteget; virágot hoz a kifutólány, házassági évfordulójuk van, üres névjeggyel; a férfi idegesen rászól, ne füttyültesse a rádiót; a cipőtalp kopik, vigye le a lány a cipészhez, estére meg-

legyen; az anyakönyvvezető előtt hangosan mondja, túl hangosan mondja: „Igen!”

— Nem! — kiáltott fel hirtelen. — Nem mondhatod, hogy rádakaszzkodtam, hogy rákényszerítettem magam. Most sem kényszerítem magam rád, nem vonlak felelősségre, csak tudni akarom, mert tudnom szabad, kell, követelhetem!

A férfi higgadtan reszelte torkát.

— Nézd, Anna, jól tudod, hogy nem szoktam az érzelmeimet mutogatni. Elvégre húsz éve vagyunk házasok. Ha ez a húsz év nem bizonyíték, én más bizonyítékkal szolgálni nem tudok.

Az asszony szíve összeszorult és fátyolos tekintete férje arcában fürkészett. A férfi egy pillantást vetett felesége felé, aztán megfontoltan így szólt:

— Méltánylom izgalmatat. Ezek az utóbbi napok valóban próbára teheték idegeidet. De az enyéimet is. Am nekem, a férfinak, elsősorban kell uralkodnom idegeimen... Hát ilyesmi nyugtalanít téged, vagy nyugtalanított húsz éven át? Sajnálom. Előbb kellett volna szólnod. S ha megnyugtat, megmondhatom. Első perctől fogva szerettelek. Természetesen, hisz különben nem vettelek volna feleségül. Csak furcsa, hogy az embert húsz év múltán kérdőre vonják. Hiszen házasok vagyunk, a szó minden vonatkozásában, úgy tudom.

— Tehát, te azt mondod...? — kérdezte az asszony halkán, szinte ünnepélyesen, és tág tekintettel leste férje arcát. A férfi arca hirtelen felderült, elmosolyodott és mint aki jóságos indulatból kedves gyermekének atyai engedményt tesz, hangsúlyozta szavát:

— Igen, szeretlek, no! Meg vagy elégedve?

Az asszony könnytől vörös szeme elmosolyodott.

A harmadosztály egyik fülkéjében a detektív zsebéből cigarettacsomagot kotort elő. Kivett egy cigarettát és szájába dugta. Majd egy második cigarettát szedett ki s a szemközt ülő férfinak nyújtotta. Ez reszkető kézzel nyúlt utána és ujjai közt gyanakodón megforgatta. Dülledt, tébolyban fénylő szemei könnyeztek.

— Köszönöm alássan, nagyon szépen köszönöm! — gurgulázta és szipogva kapott lélekzet után. Simára beretvált fején pattanásig dagadt erek kanyarogtak.

A detektív gyufásdobozt vett ki zsebéből és rágyújtott, majd a lángot a szemközt ülő felé tartotta.

— Ó, köszönöm, köszönöm, nagyon köszönöm! — hörgött a férfi s görcsösen rándult meg ádamesutkája. Mohón szívta a füstöt, aztán fintorogva, hunyorgatva rázta cigarettás kezét. Köhögve bocsátotta ki a füstöt. Az ablak alatti hamutartóba gyömöszölte a cigarettát és gyűlölködően nézett a detektívre.

A tulsó sarokban egy kendős asszony ült és csendesesen könnyezett.

— Mondja már, detektív úr, mikor érkezünk a határra?

— Nem tudom — felelt a detektív álmosan és borostás állát simogatta —, már ott kellett volna lennünk, ha nincs késés.

A kendős asszony dagadtra sírt szeméből könnyörgőn nézett a detektívre.

— Detektív úr, ha nagyon szépen megkérem... Istenem, ha már vissza nem engedhet, tegye meg nekem. Kérem, tegye meg nekem, amire kérem.

— Nahát mire kér? — szólalt meg kelletlenül a detektív.

— Hogy megtudja nekem, a fiam hol van! Megadom a címet, amire kérem, hogy megírja! És az uramat nem lehetne kiengedni? Hát az csak nem törtenhetik meg, hogy örökké ott tartják, hát mit vétett, kérem? Itt van az írás! Tessék nézni... — Az asszony rongyolt bőrretiküljéből valami hajtásánál összeszakadozott, szennyes formulárét szedett elő. — Ügye, itt van az engedélye a férjemnek, itt van az iparja! Hát a rendőrprefektura maga állította ki, kérem, a második emelet 176 alatt, kérem, az a tisztsí is megmondhatja, hogy mindent megvizsgált és rendben talált és engedélyezték kérem az ipariját!

— De nézze, jó asszony, ennek semmi köze az egészhez! Maguknak már rég el kellett volna hagyniok az országot, jól tudja! De maguk bujkáltak, hát azért! Már régen nem volt bejelentett lakásuk, nem érti?

— Akkor meg miért nem engedik ki a férjemet is? Miért nem toloncolják ki őt is velem együtt?

— Azt nem tudom, de bizonyára kiszabtak rá valami büntetést és azt le kell tölnie. Ezen nem segít semmi.

— És a fiamat, könyörgöm, hova vitték a fiamat, kérem? — rimáncodott az asszony.

— Hát mi van a maga fiával? Az a kérdés, volt-e tartózkodási engedélye vagy sem?

Az asszony fonnyadt arca megszeppenten összeszorodott. Szeméből csorgott a könny.

— No látja, ügye, hogy nem volt tartózkodási engedélye?! Hát internálták, mert katonaköteles korban van.

— De azt mondják, kérem, hogy rettenetes, hogy agyonverik ott a szegény embereket...!

— Agyonverik! Mesebeszéd! Meg aztán maguk nem hallgattak a jó szóra! Nem lettek-e figyelmeztetve, hogy hagyják el az ország területét?

— De amikor kérem a férjem minden kis pénze benne volt, kérem a műhelybe és senki neki azt visszatéríteni nem tudta, a fiam meg, kérem, kiskora óta idejárt iskolába, már az anyanyelvét is elfelejtette, kérem, hát hova menjünk mi, szegény emberek, kérem? A férjemet úgy hívták munkába, mert ő specialista, tetszik tudni, azt mondta akkor ott az a tanácsos úr a munkaügyi hivatalban, no, ilyen munkásokra van szükségünk, azt mondta, maga itt jól fog keresni, mondta és akkor senki se kérdezte, miért nem mennek már el, hanem hívtak, egyenesen hívtak, mert a férjemnek akkoriban jó helye volt, kérem, de itt több pénzt ígértek neki és azt mondták, mindene lesz, családi ház, azt mondták és a szövetkezetből olcsó áru és megbecsülik! Most, kérem, a férjemet a toloncházba zárják és a fiamat elviszik, azt sem tudom, hová! Lejártam a bokám, kérem, egyik helyről a másikra küldtek, aztán meg engem is lecsuktak! Jaj, Istenem, Istenem, hogy miért nem csuknak le akkor legalább a férjemmel együtt!

— Mit akar?! — tört ki hirtelen a dülleltszemű férfi. — Mit kiabál? Azt hiszi, maga az egyetlen ilyen? Kezdem talán én? Tudja, hogy magának férje van és fia van, de kim van nekem? Senkim! Tudja, én ki vagyok? Én doktor vagyok, hm! Orvos, kérem, tudja? Professzor lehetnék, egyetemi tanár, királyi meghívás van a zsebemben. Négy évig elmeorvosintézetben kezeltek és most kilöknek az országból! Mi lesz énvelem? Mi? Azt mondják, gyógyult. De én jobban tudom, mert orvos vagyok! Aljas hazugság! Én beteg vagyok, én zárt intézeti ápolásra szorulok, de mert külföldi vagyok, kitolon-

colnak! Hová? Azt hiszi tán, beengednek a határon túl? Már rég elvesztettem az állampolgárságomat! Mi?! Nekem ki ad munkát, mi?! Kim van énnekem, mi?!

Egyre rekedtebben kiabált és rágni kezdte körmét. A detektív szeme szögletéből figyelte.

— Látja — a detektívhez fordult —, rajtam minden percben kitörhet a roham...

— No, csak ne törjön ki a roham — mondta nyugodtan a detektív —, mert akkor megbilincselem és akkor rohanhat!

A dülleltszemű hangja elcsuklott. Mellényzsebéből kis ceruzavéget kotort ki, kapkodva emelte szájához, de kétszer az állába ütközött és csak harmadszorra találta el az ajkát.

Ebben a pillanatban egy magas, karcsú, útisapkás úr sietett a folyosón át, sziluettje elegánsan siklott el a fülke ablaka előtt. A dülleltszemű hirtelen felugrott és kirántotta a fülke ajtaját.

— Uram! — kiáltotta. — Uram, egy pillanatra!

Az elegáns sziluett megállt és visszafordult.

— Uram, egy pillanatra, esedezem!

— Üljön már le! — rivallt a detektív a dülleltszeműre és karjánál fogva tuszkolta a fülkébe. Az elegáns úr néhány lépést tett visszafelé. A dülleltszemű félretolta a detektívet és kihajolt az ajtón.

— Uram, tegyen valamit az érdekemben! Én szabályos elmebeteg vagyok és egészségesnek nyilvánítottak! Minden percben kitörhet rajtam a roham és meg akarnak bilincselni! Uram — adjon egy cigarettát!

Az elegáns úr egyik kezében aktatáska volt, a másikkal egy mozdulatot tett a zsebe felé, majd néhány lépéssel közeledett a fülkéhez és pár cigarettát nyomott a dülleltszemű kezébe. Aztán lassan eltá-

vozott a folyosón. Hallani lehetett, amint az összekötő ajtót kinyitja s becsapja maga mögött. A dülledtszemű az ülésre vetette magát.

— Figyelmeztetem, ne csináljon cirkuszt, — szólt a detektív —, mert megbilincselem. Bírja ki már a határig, amíg átadtam magát, akkor kaphat miattam rohamot, amennyit akar.

A dülledtszemű reszkető markában táncoltak a cigaretták.

— Szenvedek... — nyögte.

Néhány másodperc múlva újra csapódott az összekötő ajtaja. Az elegáns aktatáskás sziluett ellenkező irányban elsietett a fülke előtt.

— Uram...! — hangzott sírásra csuklón a fülkéből.

Az elegáns úr a tulsó vagonba lépett. Ennek egyik fele másodosztályú volt, ott, az egyik fülkében ketten ültek. A vagon másik felében, az első osztályon, az elegáns úr fülkéjének csipketerítés párnái közé vetette magát. Cigarettára gyújtott. A homályban falbasüllyesztett fényképek derengtek. A Dómtér a Szent Erazmusz-szoborral, síélet a gleccserek között, a „Tündérkert“-szanatórium pálmaligete. A Régi Képtár bejárata, előtte a Nereidakút és végtelen háromszoros taxisor. Az egyik fogaskampón színes prospektus fityegett. „Utazzunk a Royal Flesh expressz-hajóin — luxusjáratok a Földközi Tengeren.“ A mennyezeten kékfény. Kint csizmacsikorgás a kavicsos.

Az ajtóban megjelent a kalauz, szalutált.

— Nem állunk már soká, attasé úr! A határról telefonáltak az őrházba, hogy negyedóraig vesztegeljünk, mert a pályát vizsgálják.

— Úgy. Hogy miért vizsgálják, nem tudja?

A kalauz mosolyogva vállat vont.

— Hát kérem, ezek az idők! — Meghajolva szalutált és távozott.

5.

A szomszédos másodosztályú fülkéből kilépett egy gyéren vöröshajú fiatalember:

— Mi ez, kalauz úr, miért állunk?

— Nem tudom, kérem, — válaszolt a kalauz és elsietett.

— Nem akarnál egy kis vizet, mama? — fordult a fiatalember egy testes, öreg hölgyhöz, aki a közép ülésen fejét az oldaltámaszon pihentette.

— Nem, Ali, semmit sem kérek.

— Jól ülsz? Miért nem fekszel le? Ki tudja, mikor érünk a határra?

— Köszönöm, fiam, jól ülök.

A fiú az öreg hölgy pulzusát kereste. Alla körül mosolygott, szeme körött félelem rejtőzött.

— Ne aggódj, fiam, majd jobban leszek, — mondta nyugalommal az anya.

A fiú megsimogatta a lágy, tömzsi kezét.

— Nem aggódom, mamikám, nincs miért.

— Akkor jó. — Az öreg szemek elfordultak, a magasba tekintettek, túlláttak a szárnyaskerékkel díszes mennyezeten. — Ha pedig egyszer minden megváltozik...

A fiú hirtelen megszorította az anyja kezét.

— Te erős leszel, úgye? — folytatta.

A fiú bólintott.

— Az a dolgok rendje, hogy az öregek elmennek, a fiatalok itt maradnak. Én is egyszer eltemetem az apámat, majd az anyámat, aztán a te apádat is. Látod, túléltem. Ez az élet rendje.

— Miért beszélsz erről, mamika?

— Ha akarod, hogy ne beszéljek róla, azt kell hinnem, hogy félsz. Miért félnél? Előtted egy egész élet. Házasság, Isten segítségével gyermekek, gondok és örömek.

A fiú alig észrevehetően tagadólag rázta meg fejét.

— Úgy gondolod, most illetlenség volna igent mondanod? Úgy gondolod, kijár nekünk, öregeknek ennyi kegyes hazugság, hogy elhiessük: pótolhatatlanok vagyunk?

A fiú ajka kínzottan eltorzult. Csend lett. Aztán, egy idő múlva, az öreg hang újra megszólalt:

— Talán hibát követtem el, látod. Nem lett volna szabad rádnehezednem életemmel. Vénné tettelek téged is. Most majd hirtelen kell fiatalodnod, az talán nehéz lesz.

A fiú két kézzel szorongatta anyja kezét.

— Sohase nehezedtél rám, mamika. Nem te vagy-e mindig, aki társaságba küld? Dehát arról nem tehetek, hogy te vagy a legkedvesebb társaságom. Te megértesz. — Kis vártatva hozzátette: — Ugyan, nem tudom, van-e rajtam különösebb megértenivaló? Miért mégis, hogy mindig úgy éreztem, te vagy az, aki megért, csak te.

Az öreg hölgy fejét rázta.

— Nem jó az, fiam. S ha Isten talán megélni enged, másként lesz ezután. Tulságosan szorosra fűzted életedet az enyémhez.

— Tulságosan? Dehát ki tartozik énhozzám, legszorosabban, ha nem te? Hagyjuk ezt, mama, kár erről beszélni.

A vonat lassan, halk csikorgással, elindult.

— Nem ennél valamit, fiam? A lakktáskában van a sonkászsemle. Egy kis meleg teát ihatnál hozzá, nem cukroztam túl.

Az attasé lehúnyta szemét. Testszerű elevenség-gel idéződött fel előtte a tegnapelőtti jelenet.

Kopogott az ajtón. A liftboy egy levélkét lóbálva loholt el mögötte a szálloda folyosóján. A kopogásra nem jött válasz. Újra kopogott és benyitott. A szoba üres volt. Az ablak nyitva, felzúgott az autók robaja. Két lépést tett a puha szőnyegen befelé s maga mögött behúzta a kilincset. Most szemben vele, a fürdőszoba félignyitott ajtaja mögött, hirtelen megjelent miss Selfridge alakja, háttal, magassarkú papucsban, pici, áttört, rózsaszín nadrágban, egyébként meztelenül. A kis lenge ruhadarab kétoldalt rézsút libegve felébmetszette karcsú, kemény, domború izomzatát. Háta keskenyen nyúlt a magasba, két szökkenő pillér a gerinc mélyülete mentén. Sudár nyaka a vékony váll csapott körvonalából emelkedett ki s végtelen törekenységgel hordozta szökefürtös, ondolált fejcskáját. Most miss Selfridge egy kissé oldalt fordult: az ajtófélfá mögött asztalka állhatott, odanyúlt. Egy pillanatra feltűnt hegyes kis melle. De az ajtófélfá csakhamar könyök alatt el-metszette karját s a kar eltakarta a mellet. Majd újra megjelent a kéz, drótfésűt szúrt a hajba. Felfedte a mellet, s az ismét gyengéd, lapos ívben feszült, a kacér mellbimbó egy újabb pillanatra elővillant. Aztán az ajtó mögött eltűnt miss Selfridge, szöke karcsúságában s vagy egy fél percre nem lát-szott semmi. Lenn az autók búgtak s zúgott a város.

Végül ismét megjelent a lány háta, most már hosszú, csipkés kombinében.

Az attasé halkan kisurrant, odakint újra kopogott, erőteljesen és hosszan.

— Halló?! — hangzott a szobából.

— Miss Selfridge? — szólt be az attasé.

— Un moment, un moment! — válaszolt a hang angolos franciasággal.

Az autóban miss Selfridge lába érintette az attasé lábát. Miss Selfridge nem húzta vissza a lábát, sőt, ujjával az attasé térdére koppintott s az utca felé mutatott.

— Look here, quelle ravissante petite gosse!

Ekkor átvillant az attasé agyán, hogy miss Selfridge azt az öltözési jelenetet megrendezte. Ma találkoztak volna a golfnál, utána cocktail-party lett volna. Kár. Mellét bús melegség feszítette és nyelöcsővébe fojtó kis bánat tolult. Ki tudja, látom-e valaha. Soha.

Egy pillantást vetett az aktatáskájára, ott nyúlt ki középen feje felett, az ernyőtartó hálóban.

Előbb kellett volna ezt a karcsúságot észrevenni, egy héttel előbb. Vagy tán, — ki tudja —, egy hét előtt miss Selfridge még mással golfozott.

Most érezte magát egyedül, talán először életében. Mellette idegen, magánizgalmakkal telt kupék, fölötte ellenséges ég. Mögötte két karcsú, meztelen láb, kis kacér mell, szőkefürtös fej, hosszú, vékony, fésűt emelő ujjak, a semmibeveszőn, szertefoszlón, elérhetetlenül. Elötte hideg hivatal, fehér aktapapirok, izzadságszagú öreg gépíró s a maga lakásában oly idegen, oly halálosan idegen! Utazni új, északi városba? Fáradt volt, háta sajgott, szíve szorongott.

Hirtelen kiegyenesedett. Most megérttem, mondotta magában s megijedt, amiért megérti. Mert egyszerre csak leleplezésszerűen megértette, amit eddig sohasem: miért lettek öngyilkosok szplínes angol lordok úgy ötvenéves korukban. Ötvenéves, ötvenéves, ötvenéves — mondotta magában. És a vonat kattogása ritmusosan ismételte: *cinquan-te, cin-*

quan-te, cinquan-te, fifty years, fifty years, fifty years, fünfzig Jahr, fünfzig Jahr, fünfzig Jahr, cinquanta, cinquanta, cinquanta...

Cinquanta, cinquanta, cinquanta...

És miss Selfridge után? Mi lett volna miss Selfridge után? Cinquanta, cinquanta, cinquanta...

7.

— Végre! — sóhajtott a kedves kofaképű aszszonyság s megigazította a kontyát takaró barna sapkát. A vonat elindult. Fellibbentette a függőny sarkát. A piros jelzőlámpácska távolodott és hirtelen eltűnt. Kint feketeség.

— Megyünk! — állapította meg vigyorogva a kiszabadult internált, s utolsót nyelt csokoládéjából, miközben ujjai között a sztaniolt egyre kisebb részekre hajtogatta. — Aztán kidüllesztett mellel nyujtózott s vidáman mutogatta egészséges, sárgás fogait. — Innék egy jó fröccsöt! — mondta s barátságosan ütött a térdére. — Vagy egy pilsenit. Ekkora nagy korsóval, habbal!

— A chianti sem utolsó dolog, — vetette közbe a kereskedelmi utazó. — Kérem, én olyan chianti-forrást tudok, ahol féláron a legremekebb valódi olasz bort mérik, szavatolt finom csempészárú! Chianti, parmezános polentával — nem utolsó dolog az, kérem!

— Polenta? — fintorította orrát a kis nő. — Pfuj, utálok az ilyesmit.

— Hát persze, kegyed csak a kaviárt kedveli, ügyebár? Az ilyen hölgyek, mint kegyed, nem élnek amolyan pórias étellel, mint amilyen a polenta vagy a rumpsteak, úgye? — folytatta az utazó.

— Miért? A rumpsteak nagyon finom dolog.

Egyáltalán, húst szeretek, jó nagy angol sülteket, egy rakás szalmakrumplival, most is megenném.

— Ni csak, ilyen fiatal, ilyen gyengécske és ilyen férfias a gusztusa. Ez már az esetem! Biztosan az egész vonalon megbecsüli a férfias dolgokat!

A fekete szemek únottan bujócskáztak hol az egyik, hol a másik szemsarokban. A kenderhajú fiatalember kényelmetlenül érezte magát. Könyvét letette, majd újra felemelte, hogy minél közelebb vigye a fényhez.

— Na, fiatalember — recsent rá az utazó —, maga is, úgylátszik, kölcsönbe vette a szemét, azért siet úgy tönkretenni, mielőtt visszaadná.

— Bizony, elrontja a szemét, — jegyezte meg álmosan pislogva a kedves kofaképű asszony. — Az én uram is majd megvakult, mert hajnalban mindig a fuvarleveleket kellett vizsgálgatnia. Addig vigyázson az ember a szemére, amíg fiatal.

— Hát mit olvas uraságod olyan nagy buzgósággal, ha nem indiszkrét a kérdésem? — érdeklődött a kereskedelmi utazó.

A lenszöke fiatalember zavart mosollyal rakta könyvét a térdére. Az utazó kivette kezéből és fellapozta.

— Szent Ágoston Vallomásai! Ja úgy — és sietve rakta vissza a könyvet szomszédja térdére —, ez olyan szentes könyv, uraságodat ez érdekli.

A kis nőcske, aki eddig tekintetével, mint valami kellemetlen látványt, kerülte e szembenülő, most óvatos pillantást vetett rá, aztán szemét lesütve, vöröslakkos körmeit kezdte vizsgálni.

— Kérem, van egy nagybácsikám, — közölte az utazó —, aki tud latinul, meg görögül. Fiatal korában pap akart lenni. Legjobb tanuló volt a gimnáziumban és minden ilyen papi könyvet elolvasott.

Aztán szerelmes lett egy pincérlányba, hopp, feleségül vette, és kérem, szegnek akasztotta minden papi tudományát. De akkor aztán, mikor idősebb lett, újra elövette a könyveit és kérem, odajártak hozzá a papok is tanulni, annyit tudott.

— C, c! — bólogatott a néni az ablak mellett.

A szöke fiatalember mosolygott.

— No, kérem, én nem tudok se latinul, se görögül, nem kell nagy tudomány ahhoz, ezt a könyvet elolvasni.

— Amikor fiatal voltam, — folytatta közléseit az utazó —, én minden könyvet faltam, ami élém került, lehetett az kérem kinaiul, mindegy volt az nekem: könyv az könyv, betű az betű. Volt úgy kérem, hogy a kezem ügyébe jutott egy unokafivérem könyve, amiből tanult a műegyetemen. Na, azt mondta, Keszeg — mert engem fiatal koromban Keszegnek csúfoltak, olyan sovány voltam, most meg sem látszik rajtam —, na, azt mondta, ha ezt elolvasd, akkor olyan hidat tudsz építeni, amelyik Calais-tól Doverig ível!

— No és elolvasta? — kérdezte a beretvált szemöldökű hölgy.

— Ez az, kérem, hogy nem olvastam el, azért az a híd Calais és Dover között még ma sincs megépítve.

A kiszabadult internált nevetett s körmével foga között kapirgált.

— Hát mondja meg az úr — szól most a kofaképű néni a fiatalemberhez —, mit olvasott ki ebből a könyvből?

A megszólított hálás barátsággal fordult az ablak felé.

— Ó, ez nagyon érdekes könyv, kérem, nagyon híres is. Arról szól, hogyan tért meg Szent Ágoston

a kereszténységre, mert ő tudniillik pogány volt, nagyon művelt, gazdag úriember.

— Régen volt az! — állapította meg az utazó.

— Régen, — fordult a lenszőke a szomszédjához. — De ha ezt el tetszik olvasni, úgy tűnik fel, akár ma írhatták volna. Éppen az az érdekes benne.

— Én már csak a szépasszonyok szemében olvasok, — hunyorított az utazó a körmeit vizsgáló hölgy felé —, no meg a blattban, ha van jó társaság.

— Azt hiszem, mindenkinek az életében eljön az az idő, amikor szívesen olvas jó könyvet, — jegyezte meg a fiatalember.

A néni bólogatott.

— Bizony, nem kell azt megvetni, aki ilyen könyvet olvas, én is elolvasnám, ha volna hozzá tudásom.

— Nem nagy dolog az, mert az ember belejön! Énnekem sem mesterségem, hogy olvassak és nem végeztem csak nyolc iskolát, de nem is akarok tudós lenni vagy másokat oktatni.

— Aztán miért ne akarná oktatni, aki magánál is kevesebbet tud.

— Nem szeretik az emberek, ha oktatják őket! — vélte a fiatalember. — Meg aztán a magunkfajta munkásembernek nincs annyi hitele az övéi előtt, mintha olyan ember beszél hozzájuk, akin meglát-szik, hogy művelt. De hát azért van úgy, hogy meg is kell szólalni néha és akkor vagy meghallgatnak, vagy sem.

A kofa bólintott és éppen azt akarta mondani: „Meghallgatnám én szívesen!” — Mikor az utazó legyintett.

— Tudja mit, fiatalember? — mondta. — Hallgatni arany.

A vöröslakkos körmű hölgy a szemközt ülő felé

pillantott, hűvös érdeklődéssel, aztán félrenézett. Majd a dobozából kiszedett egy cigarettát.

— Az utolsó, — állapította meg fanyalogva.

— Jöjjön, gyujtsunk rá kint, ne füstöljük tele túlságosan az uraságoknak a kocsit! — invitálta az utazó.

Kimentek a vagon nyitott részéből a rövid folyosóra s egymással szemközt, a falnak támaszkodva, rágyújtottak.

— Az ilyen pasasok bolondítják a világot! — vélte az utazó. — Összeolvasnak tanulatlan fővel hetet-havat, azt kérem kiadják tudománynak, maguk is hisznek benne. Én eltiltanám az ilyen embereket az olvasástól. Inkább lapátot a kezükbe!

— Na hallja, — vont a vállát a borzas kis nő —, ez ugyan nem árt a légynek se! Mit zavarja magát?

— Zavar kérem, nagyon is zavar! Nem mondom, hogy pont ez a kis rühes, de ismerem a fajtaját. Ezek lázítják a népet, így vagy úgy. Az állam maga alatt vágja a fát, amikor ezeket kitanítja, tesék elhinni. Ezek mind forradalmárok vagy reakció-sok, egyre megy.

— Hát mit csinálna velük?

— Kérem, az a rabszolgaság régente nagyon okos intézmény volt. Kaptak enni-inni, meg egy asszonyt, aszt dolgoztak. Most meg vagy rosszul fizetik őket, akkor szervezkednek, vagy munkanélküliek, akkor lázadoznak. Vagy ha jól megy a soruk, akkor ők akarnának az urak lenni. Sokkal emberségesebb volt kérem a rabszolgaság. Nem éhezett senki, csak éppen dolgozni kellett, nem volt gondja cipőre, vacakra, nem kellett a politikával törődnie, nem igaz?

A bogyószemű hölgy félrehúzta szája szögletét. Vállá — sovány, törékeny, keskeny csontocska —

előtolakodott fehér, gyűrött blúza alatt. A kereskedelmi utazó erre a blúzra nézett, erre a kicsiségében is több ruhadarabra.

— Hány kiló magácska, mondja? Taksálom úgy negyvenkettőre a súlyát.

— Nem vagyok birka, hogy súlyra taksáljanak, -- vélte únottan.

— Nekem nem szakmám a birka, kisasszony, de ha rajtam múlna, meghízlnám egy kicsit. — Azzal megmarkolta útitársnője vékony karját. Az pedig ráütött a kezére.

— Ugyan ne fogdosson, nincs a ... nem tudom hol!

— Kérem, csak a súlyát akartam saccolni! — mekegett az utazó.

— Saccolja az öreganyját, de ne engem!

— Tudja, én a hölgyeket valóban kilóra mérem, de nem úgy, kéremalássan, hogy aki minél súlyosabb, annál értékesebb! Ellenkezőleg, az én esetem pont a sovány. Úgy van az, amikor már meglett az ember és megokosodott, tudja mi a finom és első pillantásra meglátja, kinek van nemes termete. Látja, kérem, tacsó korában a fiatal ember szereti, ha minél több izét lát — és a levegőbe testes idomok körvonalait rajzolta. — De később megbecsüli a minőséget! A minőséget, mondom. Első blikkre megláttam, milyen szép, karcsú lába van ésatöbbi.

— Hallja, de utálom magát! — fordult el a bogyószemű nőcske. — Azt hiszi talán, az ilyen neveletlenséggel imponál nekem? Maga is, úgylát-szik, a külvárosi kávéházakban tanulta meg az udvarlást. Adjon egy cigarettát, mert én kifogytam és hagyjon békében.

Az utazó vállon ragadta útitársnőjét, de az lerázta magáról a tolakodó kezét.

— Na, jól van, adok magácskának cigarettát, de nem egyet, hanem kettőt. Ezzel aztán slussz, mert magamnak sem lesz elég, ez az utolsó dobozom.

A kis nő prédájával sarkonfordult és visszatért a helyére. Az utazó mosolyogva követte és eléállt.

— Haragszik? No, kezét csókolom!

De a vöröslakkos kezecske bosszúsan megugrott.

— Én azt mondom, akinek nincs vallása, jó ember nem lehet! — folytatta félbeszakított mondókáját a kedvesarcú kofa. — Nincs igazam? — fordult a kiszabadult internálthoz. Ez a zsebkendőjét markában szorongatva, derűs szemmel bólogatott.

— Ki tudja, ki az igazán jó ember, — vélte a lenhajú fiatal férfi. — Ki a jó ember? Senkire sem merném eleve azt mondani, hogy rossz, de azt sem, hogy jó. Rossznak tűnhetik fel, mert tudatlan vagy talán bosszút akar állni valami elszenvedett igazságtalanságért, anélkül, hogy valakinek ártani szándékozna, tisztára elkeseredettségből. És aki jónak látszik? Az lehet, pusztán, mert úgy nevelték, vagy mert valamit számításból tesz, például azért, mert úgy véli, azt a mennyei számadáskönyvben a javára írják.

A négy utas tekintete a beszélőre irányult. Csend lett és ki rokonszenvező, ki idegenkedő érdeklődéssel hallgatta.

— Maga Krisztus is azt mondta magáról, hogy egyedül az Isten jó. Tudta, mit beszél. Az Isten jó, csak az ember nem az... De talán nem is rossz, sohasem rossz. — tette hozzá kisvártatva.

— Se nem jó, se nem rossz... — ismételte a kis nő. — Ez az igaz. Semminek sincs értelme.

— Nohát, pedig vannak rossz emberek, — szólt a néni. — Tudnék arról mesélni, egész regényeket,

ojjé! Azt hiszem, maga is mondhatna egyet-mást, ha egyszer belekezdene, — fordult a kiszabadult internált felé. Ez a kezével intett, hogy bizony tudna. Arca kissé elkomorult, nyugtalanul fészkelődött helyén, majd zsebkendőjével letörölte homlokát.

— Az emberek rámondják: ez rossz, ez meg jó! — vélte a vöröslakkos útitársnő. — Voltaképpen az egyiknek balszerencséje volt, a másiknak szerencséje. Beleszületett a jólétbe, adakozhat a szegényeknek, hát jó ember. A másikat üzi a nyomor, az rossz ember. Az egyiknek rendes, jól kereső férje van, az jó asszony. A másiknak nem jut se férj, se szerelem, az rossz nő. Ah! — és legyintett a kezével.

A kereskedelmi utazó elgondolkodott. Valami szellemeset és találót kívánt mondani. Ami letromfolja a „rühest“, kitanítja a kofaképűt, csipkelődik a kisasszonnyal, anélkül, hogy az utóbbit megbántaná. Nem jutott eszébe semmi, azért azt mondta:

— Ne akarjon az ember túl okos lenni, mert akkor könnyen valami nagy butaság jön ki a száján. — Úgy vélte, hogy ezt a beretvált szemöldökű hölgy magára vehetné, azért sebtiben hozzáfűzte: — Önagyságának van igaza. Kinek milyen a sorsa. De aztán elégedjék is meg a sorsával. És ne akarjon mindenáron kiválni a többi közül, — fejezte be rezüméjét a lenhajúra sandítva.

8.

— Ha most látná magát, Nell! Ha látná dicsőített ragyogó fiatalságát! Finom, vékony arca megduzzadt. Nem fegyelmezi epidermisztét az a belső feszültség, ami a maga jószágos éltetőeleme. Bőre elveszti rugalmasságát. Petyhüdt asszony lett magából. Imádom... Tudja-e, hogy ráncos a szeme körül? Az elhanyagoltság reddői sűrűsödnek szemhéja

alatt. Mert nem sugároz semmi pozitív életakaratot. Fukar és fáradt. Fonnyadt. Ó, de szeretem magát! Úgy dobja az embereket magától, mintha mérhetetlen gazdagsággal rendelkezne... Csacsi, póruljár... Nem fog kelleni senkinek... Még egy rövid időpazarlás, még csak egy kis ideig engedje meg magának a renyhe, fásult bőjtöt — és megöregedett, végleg és visszavonhatatlanul. Szeretem, szeretem, mit tegyek? Szeretem, érti?

Nell elmosolyodott. Felsőajka felengedett és megvillantotta fogsorát. Hosszú, vöröses pillái fáradtan ereszkedtek alá, szeme finom ködben csillogott.

— Nell! Hallgat? Kéjeleg... A hercegnő és bohóca.

Nell pillái lassan, méltóságteljesen emelkedtek. Elhatározott komolysággal nézett a férfira.

— Harry, maga bohóckodik, pedig nem is tréfa, amit mond. Végértelemben vallomás, úgy-e?

— Magának nincs joga bohóckodásnak nevezni, de ahhoz sincs joga, hogy megállapítsa, hogy nem tréfálok. — Aztán legyintett. — Ugyan hagyjuk. Szégyenlem magam. Soha többet ne gondoljon erre a tete á tétére. Dehát...

Most pedig, villant át agyán, felszólítottam, hogy ne tulajdonítson jelentőséget vallomásomnak. Hiba. El tudnám-e vele hitetni, ha akarnám, hogy nem vagyok bolondja, hogy játszom csak? Soha. Túl szelíd vagyok a hitető szerepéhez s ő túlérzékeny, hogysem tűrne ilyen sértést.

Arcát kezébe temette.

— Most mondanom kell valamit, Nell, amit talán banálisnak fog tartani. De ne... ne feleljen rá, még ne! Hanem gondolkozzék rajta.

— Nem, — hajtotta meg nyakát Nell, mint egy Ducento-madonna —, nem leszek a felesége.

Harry felkapta a fejét.

— Mondtam, hogy ne feleljen!

— De én felelek, mert jól meggondoltam.

— Mikor gondolta meg jól? Hisz én soha, soha...

— Nem, sohase tett célzást házasságra, de én tudtam, hogy házasságot akar kötni. Éreztem, ösztönösen, első perctől fogva.

— Látja, én nem éreztem! Én nem is gondoltam rá! Tehát maga szuggerálta nekem! De miért? Hogy visszautasítson? Miért? Miért? Utál?

Nell szelíden elmosolyodott.

— Jól tudja, hogy nem. Hogyan is utálnám magát? Szeretem, kedvelem. Lássa, ha én más lennék, mint amilyen vagyok, talán még a felesége is lehetnék.

— Ha milyen lenne, Nell?

— Végértelemben, azt hiszem, eléggé kevésbé érdekes ember vagyok, néha elámulok rajta. Csalam a világot? — gondolom. Csak a maga számára vagyok eléggé érdekes. Túlságosan érdekes. Nem vagyok képes unatkozni, az a bajom. Sohase tudok unatkozni. Talán az érzik rajtam és az érdekli a férfiakat. Azt hiszi, csupa öröm, érdekelni a férfiakat? Néha megvetem magam érte!

Nell magasraráncolt szemöldöke alatt kereste Harry tágranyílt, némán figyelő tekintetét.

— Látja, az emberek, akikkel találkozom, tükröződnek bennem. Nők és férfiak. Képtelen vagyok a tükrörképüktől szabadulni. A nőknél, úgygye, könnyű a helyzetem, mert barátaim lesznek vagy ellenségeim. A férfiakkal nehéz, éppen mert barátaim lesznek vagy ellenségeim. Mit tegyek? Maga is,

Harry, barátság és ellenségeskedés között leng. Szívesen fogadnám barátomul, felkínáltam, úgye? Bár, be kell vallanom, tudtam, hogy ajánlatommal élni nem fog. Túlságosan szenvedélyes és nehézkes. Érti?

— Még nem. Folytassa.

— Nem kezdhetek magával flörtöt. Nem kezdhettek viszonyt sem egy emberrel, aki ennyire... hogy is mondjam csak? Aki „totálisan“ birtokolni akar.

— Miért? Mert azt a vigécarcút tűrhetetlennek tartom? Mert ízlésem van, mert útalom, ha az ilyen lefetyelőnyelvűek benyálazzák?

Nell nevetett.

— Már megint milyen kómikus maga, Harry! Arra féltékeny ott, arra?

— Mert érdekli magát! Mit mondott az elébb, nem emlékszik?

— Hogy érdekelnek az emberek.

— Igen. Másképp mondta.

— Nem tudom.

— De én tudom! Tükröződnek! Így mondta-e?

Nell vállat vont.

— Látja, — folytatta Harry —, akaratlanul leplezte saját passzivitását. Befogadja a képet, amit a külvilág vetít magába, engedelmesen, mint a tükör. A tükör sohase unatkozik és minél mozgalmasabb körötte az utca, annál kevésbbé. A tükör átöleli a milliókat. Igen: „Seid umschlungen Millionen!“

— Ne folytassa, — mosolyodott el Nell.

— De, folytatom... Nem gondolja, hogy vakmerőség, amiért magát vállalom?

Nell hevesen bólintott.

— De igen, Harry, éppen ezt gondolom! Ugrás a reflektorral megvilágított szakadékba.

— De hátha nekem maga annyira kell, hogy még így is vállalom? Vigécestől, érti?

— De nekem nem kell, Harry. Nem vagyok férfibolond és nadrág-vadász. Nem becsvágyam láncerafüzni a megejtett szíveket.

— Csupa ellentmondás. Beszéljünk világosan. Leplezze le magát, kérem! Én vagyok annyira rossz taktikus, hogy minden kártyámat felfedem. Nem vadászni indultam. Nem sportom végigjátszani a szerelem konvencionális szalonjátékát. Beszéljen. Majd beszélek én is. Feleljen a kérdésekre. Maga poligám hajlamú?

Gúnyos kis mosoly fodrozódott Nell ajkán.

— Miért nem kérdezi, hogy vannak-e szeretőim?

Harry ugrott egyet ültében.

— Nem ezt kérdeztem!

— Mert fél ezt kérdezni. Ha azt mondom: „igen“ — nem akarja hallani. S ha azt mondom: „nem“? Ugyan hinné-e?

Harry türelmetlenül kapott lélekzet után.

— Azt kérdeztem, poligám hajlamú-e?

— Hallja, Harry, ilyen kérdéseket fashionable erotikus folyóiratok intéznek olvasóikhoz az „emberismeret“ című rovatukban. Nem tudom, mi az, hogy „poligám“. Magyarázza meg, kérem.

Harry elvörösödött. Ha most hirtelen a „poligám“ szó meghatározását kielégítően meg tudta volna fogalmazni, talán visszanyeri nyugalmit. De eszméletét a fogalmak s képzeletek oly tömege rohanta meg, hogy nem talált szavakat.

— Miért nem kérdezi azt, amit gondol? Hogy ha a magáé lennék, akár mint feleség, akár mint szerető, hű tudok-e maradni? Félek: nem.

— Miért nem?! — kiáltott fel Harry megkínzottan.

— Egyszerű. Mondtam már. Mert nem tudok unatkozni. Higgye meg, túlbecsül. Azt hiszi, holmi szerelem annyira le tudna foglalni, annyi tápot adhatna fantáziámnak, oly mélyre hatolna a lelkembe, hogy minden percemet és minden porcikámat kisajátítaná? Nem. Az én átkozott természetem mellett az lehetetlen így. A legbolondabb szerelem — azaz, mondjuk így: a legjózanabb szerelem, a legtermészetesebb szerelem mellett is vannak a szenvedélyben üres „percek“, amik napokig eltarthatnak. Ezeket az üres perceimet kitölti az érdeklődés. (Mert nem tudok unatkozni, mondtam!) Az érdeklődés emberek iránt. S ha elvinne egy szigetre, ahol kettesben lennénk egyedül, kokettálnék egy emlékemmel s maga arra az emlékemre ugyanolyan féltékeny lenne, mint erre a vigécre! Nézze csak, most megint felvette örszem-szolgálatát!

Harry bosszus félpillantást vetve a folyosóra, legyintett.

— Mondja hát, hogy képtelen mélyebb érzésre, Nell!

— Ha így jobban tetszik? Mit tudom én, mi az, amire képtelen vagyok? Eddig ugyan azt hittem, hogy mélyebbre érzés már nem hatolhat, mint ahogy engem megragadnak az emberek. Nők is, értse meg jól!

Harry ijedten kapta fel fejét, mire a fiatal asszony harsányan felnevetett.

— Nem, nem! Nem úgy értettem! Maga bennem annyira erotikus lényt feltételez... Mit tehetek róla? Voltak barátnőim, akiket imádtam. Még soha nőt meg nem csókoltam. Irtózom tőle.

— S tán azt hiszi, ezzel imádata kevésbbé volt erotikus?

Nell türelmetlenül dobbantott.

— Hagyja el, Harry! Nem értek hozzá! Tegyen fel rólam, amit akar.

Harry elpirult. Majd egy idő múlva csendesen megszólalt:

— Nézze el ügyetlenségemet. Nem akarom vádolni. Bár vádolhatnám. Már úgy értem: ha szabad lelepleznem azt a tükörképet, amit maga vetített belém... Magamról őszintén. Nincs az az ár, amit meg ne adnék, a maga birtoklásáért. Nem szabok határidőt. Nem mondom: egy életre vagy egy évre. Egy napra, egy órára, ha akarja. Hogy magyarázzam ezt, hogy megértse? Előbb volt a termete s fejtartása. Lehajlított karimájú kalapban láttam meg magát legelőször, angol kosztümben, kék szarvasbőrkesztyűben. Tíz lépésre volt tőlem, valakikkel beszélt, féloldalt fordultan. Pontosan láttam mindent: lábujjait. Le tudtam volna rajzolni minden ízületét. Ez volt az első félperc. Rohantam maga felé. De egy félórát várnom kellett, míg bemutattak. Az egyetlen, amiben csalódtam, a hangja volt. Néhány árnyalattal mélyebb orgánusot képzeltem. Mert akusztikus fantáziám rossz. Most már érzem, hangja tökéletes egyezését egyéb fizikai alkatával. Akkor jóideig tartott, amíg az idegenkedést hangjával szemben le tudtam küzdeni. Csengő mezzója van. Én fátyolozott altot képzeltem. Tévedés volt. Mindössze öt percem maradt, hogy magát a maga teljességében appercipiáljam. Tudtam, hogy másnap találkozni fogunk, pedig nem adtunk találkát. Szaladtam egy szobrász barátomhoz és agyagból lemintáztam magát, aktban. Másnap — emlékszik — a strandon, a fürdőmedence szélén ültem egy fiatal-

emberrel. Az a szobrász volt. Mikor megláttam magát, nem szóltam semmit, barátomat karonfogva elvezettem s a fővényen a tömeg közepébe állítottam. „Most keresd meg a tegnapi aktom modelljét” — mondtam neki. Carlo félóráig mustrálta a nőket, már-már kínos feltűnést keltett. Maga egy asztalnál ült három úrral. Amikor aztán felkelt és a trambulinra lépett, Carlo lelkenedezve intett: ez az!

— Miért nem mutatta meg nekem a szobrot?

— Mert nem vagyok szobrász. Szobornak rossz volt. Csak azért mondom, hogy értse: fizikuma itt van a kisujjamban, le tudnám rajzolni magát fejből, minden lehető mozgás közepette, és találó volna. De ez nem jelent semmit. Hogy tetszett? Hogy megkívántam? Semmi. De akkor napról napra jobban kellett éreznem, hogy birtokába vett. Megszállt. Amikor mozdultam, maga velem mozgott. Velem emelte karját s velem vetette magát a székbe. Hagyján. Csakhamar kisajátította a lélekzetemet is. Kísértetiesen. Minden szerelmem eddig optikai volt. Nem tudtam megszabadulni képétől. Láttam magam előtt s benne láttam tájakban, színekben, tömegekben... A szememmel szerettem. Magát is. De ezzel maga nem elégedett meg, Nell. Maga motórikus, sőt, organikus énemmé lett.

Harry kinyújtotta kezét s lassan kifordította tenyerét.

— Szavak... — mondta Nell halkan.

Harry ajka fájdalmasan megrezdült.

— Nem. Kinyújtom a kezem. Nem én nyújtottam ki egyedül: maga nyújtotta ki. Itt bent parancsolt idegeimnek, a nagy agykéreg minden sejtjébe belefészkelte magát. Kisajátította reflexeimet. Ha lélekzem... — Hirtelen kiegyenesedett és kereste Nell tekintetét. — Szavak, ügye? Szavak, hogy nem

egyedül lélekzem s ha most hátat fordítanék, nyakszirtem minden pórusával érezném fluidumát... Tudja, ez milyen borzasztó? Énemmé lett, de rajtam kívül. Kihelyezett engem önmagamból, kisajátított és türhetetlen vágyódással keresem elorozott személységemet, érti?

Nell lesütött szemmel ült, pillái a kékfényben garázda árnyakat vetettek. Félénk ujjakkal motozott retiküljén. A vonat robogott s a kattogás zaja majdnem elfojtotta hangját.

— Gyakran gondoltam, jó volna egy háború, nekünk, akik önös problémáinknak élünk. Jó volna éjjeleken át fázni légvédelmi pincékben, a mieinkért aggódni hosszú napokon át, sebesülteket ápolni, ácsorogni péküzletek előtt — szóval áldás volna számunkra a szörnyű lecke. Megfeledeznénk életünket szétszóró kisded érzelmi kedvteléseinkről, sőt, életünket betöltő lelki vívódásainkról is. A pusztta létért folytatott küzdelem egy csapásra egyszerű és őszinte emberekké tenne.

— Mint amilyen egyszerűk és őszinték a barlanglakók voltak?

— Nem. Mint amilyen egyszerűek és őszinték talán a proletárok.

— Jó, hogy hozzátette: „talán“. Képtelenül lebecsüli a proletárokat. Amolyan rousseau-i elképzelése van róluk. A teremtés naiv és romlatlan gyermekei, úgy, akiket nem mételyezett meg Freud és Joyce, akik nem grill-roomban löncsölnek és nem Elisabeth Ardennál szerzik be kozmetikai szükségletüket. Tehát nincsenek differenciált szerelmi problémáik. Jancsi a szombatesti bálon a „Víg Matróz“-ban megismerkedik Juliskával, szerelem lesz belőle, a szerelemből viszony, némi gyermek, némi nézeteltérés, amit egy-két levesestányér árán simán

és gyökeresen megoldanak, egész héten át annyi robot és vesződség, annyi viaskodás a pusztá kenyerért és mindezen felül: oly korai vénülés, hogy úgynevezett szerelmi problémákra nem marad idő. Egészséges és gyökeres megoldás, úgye?

Nell figyelmesen nézte útítársát. „Tiszta, kemény homloka van” — gondolta.

Harryt fogva tartotta témája. Elmulasztotta Nell tekintetét, folytatta, nekihevülten, vitára készen.

— Ne higgye, hogy a normandiai parasztnak csekélyebb szerelmi problémái vannak, mint, teszem, a német nagyiparosnak... Vagy akár másfajta problémái... Walesi bányamunkás vagy orosz termelési biztos, egyre megy. Persze, kiki másképen nevezi problémáit. Máskép nyilvánítja meg s látszólag máskép oldja meg őket. Nem hiszi?

Nell tekintete Harry hosszú festőkezére siklott.

— Nem tudom.

— Nem tudja? Az emberiség szennyese egyforma. A kikötői rakodómunkásság alja a csapadékban és a sikátorok szemetje között fullasztja gözbe lelki szenvedését. A nagyrészcényes-társadalom alja ugyanúgy szenved. Csak éppen könnyebben csillapítja piszkos szenvedését. A longchamps-i lóversenyen vagy az Excelsior szálló bárjában szedi fel azt az eszközt, amivel egynapi léreagálási szükségletét kielégítheti. Egyre megy. A durva vágyak tárgya emitt jobbillatú, ennyi a különbség. De aki nek a szenvedése magasabbra csap és eléri a szerelem szintjét... Minél finomultabb lélek, annál több kín. A proletár egy ebben a Jockey-klub-taggal. Minél durvább lélek, — gróf vagy dokkmunkás, egyre megy —, annál durvábban tereli el szenvedését. És annál hatékonyabban.

— Lehetetlen, — tűnődött el Nell. — Szinte azt

állítja, hogy a durvaság jutalma a boldogság, a finomultságé a boldogtalanság.

— Nem boldogtalanságról beszélek. Én lelki kínlódásról beszélek, lelki küzdelmekről, lelki disszonanciákról. Mindez nem boldogtalanság. Sőt, boldogság, fokozott élet. Értelmesebb élet.

— Értelmesebb?

— Igen. Az élet gazdag és bonyolult. Szeretni ezt az életet, az boldogság. Még disszharmónia árán is. Azért imádom magát, Nell, mert annyira élet-szerű. Mert az életet vállalom, azért vállalom magát. Késérőségét, bonyolultságát... s mert annyira gazdag... Nem is sejti, milyen gazdag. Parlagon heverteti gazdagságát... Meglátja!

Igaza van-e? — vizsgálta magát Nell. — Amit keres bennem, mennyi az? Vagy hiteti önmagát? Vagy igaza van-e?

Harry a kék lámpa árnyát nézte a mennyezeten. Nyugodt és mozdulatlan volt az árnyék, bár a száguldó mozdony erősen rázta a kocsit. Súlytalan, finom, szeszélyes árnyék a robogó vonaton.

— Ne áhítozza a háborút, — fordult most Harry ismét Nell felé. — Ne áhítozza a háborút, mint a problémák megoldóját. Olyan az, mint amikor a gőzhenger keresztülgázol egy kolibrin, a természet e fürgé, kecses kis csodáján. Ami megmarad: alaktalan, egynemű masszácska. Valóban, a kolibri problematikájának gyökeres megoldása.

— Nem tudom. Most, amikor másutt már folyik a háború és holnap talán már bennünket is utólér, én mégis szégyenlem magam. Szégyenlem, hogy önmagamnak olyan fontos vagyok.

Harry türelmetlenül nevetett.

— Szégyelje mindazt, amit elmulasztott!

Nell szomorúan pillantott Harry szemébe.

— Irigylem a hívőket. Akik az örök életet hiszik. Akiknek könnyű napokat és éveket áldozni életükből, az örök jutalom reményében. Akik számára nem helyrehozhatatlan s pótolhatatlan, amiről ma lemondanak, mert különb ellenértéket várhatnak a mennyeknek országában. Számukra az aszkézis nem öncsonkítás. Én azonban, aki nem tudok — vagy csak ritkán tudok — az egyén örök életében hinni, minden fajta feladott kapcsolattal egy darabot adok fel kurta életemből.

— Hohó, — emelte fel Harry mutatóuját. — Irigyli a hívőt? Irigyli, mert a hívő előtt idők végtelensége áll s azért feladhatja életét, bízva abban, hogy a jövő kárpótolja jelen nélkülözéseieiért? Tehát ha hívő lenne, könnyen áldozná fel éveit s perceit? Például ezt a jelen percet s mindazt, amit a jelen perc parancsol?

— Nem tudom, mit parancsol ez a perc, — felelte Nell s megbánta megjegyzését, mert félt a magyarázattól.

— Maga bizonytalan önmagában, elhatározásában, választásában és így mulasztja idejét... Tudom, hogy így van, ne mondjon ellent. A pillanatért egyformán felelős mindenki, akár hiszi az örök életet, akár nem. Meggyőződése, aki harminc vagy nyolcvan évre becsüli az egész időt, amennyi életére rendeltetett, könnyebben pazarolhat annál, aki az örökkévalóságra gondol.

— Mert az isteni ítélőszék felelősségre von. Ebben kell hinni tudni.

— Nem erre gondoltam. Aki megérti, mi az örökkévalóság lényege, nem a jövőt tekinti, hanem a jelent. Csak az örökkévalóság dilettánsai hajszolják az idők végtelenjét: végpontot képzelnek, amin túl újra idő van, kergetik az üres és soha el nem

érhető véget. Az örökkévalóságnak számomra más értelme van. Jelenti azt, hogy mindig, mindig lesz *jelen*. A jelen maradandóságában, elpusztíthatatlanságában való hit: ez egyenlő az örökkévalóságba vetett hittel.

— Minket úgy tanítottak imádkozni: jöjjön el a te országod. Jöjjön el: a jövőben.

— Jöjjön el ma! Ma jöjjön el! És mindennapi kenyerünket ma add meg és holnap kérjük a holnapit! Az örökéletben hinni fokozott felelősség a jelen pillanattal szemben. Mert az örökkévalóság csupa jelen, érti?

Biztonság és veszélyeztetettség érzése keveredett Nellben. Úgy rémlett, mintha egyszer már átélt volna hasonlót. Gyermekkorában? Mintha csónak fenekén hanyattfekve ringatódzott volna s egyszerre csak átsapott feje felett egy hullám. Mélyet lélegzett. Harry tovább beszélt.

— Felelősek vagyunk a pillanatokért és ha hiszünk a végtelenségben, százszor felelősek vagyunk. Aki pillanatairól lemond, hígítja az örökkévalóságot és ez olyasmi lehet, mint a Szentlélek elleni bűn: megbocsáthatatlan.

„Pillanatairól lemond...” Hátha csak annyi ez, — gondolta Nell — mint lemondani kis örömökről? Jó kis örömökről?

— Nem fél, — mondotta hangosan —, hogy okoskodása merő hedonizmusra vezet?

Lemondani, — gondolta —, annyi, mint megkülönböztetni szebb és kevésbé szép célokat.

— Hogyan? Tagadom-e én a lemondást, tagadom-e akár az aszkézist? Mindig azon múlik, ami a jelen pillanat értelme. Mit akar, mit követel tőlem a jelen pillanat, mint az örökkévalóság tartalmának

aktuális hordozója. Ha most meg akarom csókolni az ajkát, az felelősség az örökkévalósággal szemben.

Nell gúnyosan mosolygott.

— „Das ist also des Pudels Kern“! Ennyi filozófia, sőt teológia, ily csekély célért! Micsoda ékes-szólás! És mindez kárbaveszett.

Nell felkelt.

— Most hagyjon egy kicsit magamra, Harry, kimegyek a folyosóra.

Harry homloka elborult.

— Előbb azonban ünnepélyes ígéretet teszek, hogy nem fogok csókolódzni a vigéccel.

9.

Alfréd szivarját szopogatta s ajkai közül sűrűn sugárzott a füst.

— A dollárt semmi veszély nem fenyegeti. Az biztonságban van.

— Jobban kell tudnod. Én azonban úgy vélem, hogy az ingatlanba vetett vagyont lehet a legbiztosabban átmenteni.

Anna egyenes háttal ült és cérnakesztyűs kezét összekulcsolva nyugtatta a csapóasztalkán.

— És ha ingatlanba fektetném, — vélte Alfréd és tekintetét a szemközti poggyászhálón jártatta —, akkor is indokolt és észszerű a bérház volna.

— Miért?

— Mert a bérház mindig megőrzi reális értékét. Mert lakni mindig kell valahogy. A villa ellenben luxus. Villa valami kis vidéki város közelében, parkkal és gyümölcsössel meg egyenesen veszedelmes fényűzés.

— Ezt nem komolyan mondod. Nekünk?

— Nekünk. Tudniillik befektetés szempontjá-

ból. Az ilyen ingatlan pénzt emészt, nemhogy jövedelmezne.

— Dehát szükségünk van-e húsz-harmincezer dollár bérjövodelmére? Mégpedig kétes bérjövodelmére, mert hisz háborúban rögzíteni szokták a lakbéreket, gyakran nem fizetnek. Szóval kétes bérjövodelem.

— Meglehet. De amolyan kertes úrilak nem is kétes bérjövodelem, hanem biztos ráfizetés.

— Miért? Megtakarítod vele a városi házbért és főzeléken, gyümölcsön behozod az egyéb költséget. Ezt már én vállalnám, ehhez értek.

— Ez fantázia, édesem. Azért, mert lánykorodban volt valami kis gazdaságtok és reggeli torna helyett segítettél salátát gyomlálni, még nem értesz a kertészethez. De tegyük fel, hogy értenél hozzá. Csak nem gondolod komolyan, hogy kiköltöznénk a világ végére műkedvelő farmernek két hold földön?

— Miért ne, Alfréd, magad is mindig rajongtál a vidéki életért. Ami manapság nem is teljesen vidéki. Hisz autón félóra alatt megközelíthető valamilyen nagyobb város.

— Barátainkra gondolsz.

— Igen, nem mondtad-e, hogy egyenesen irigyled őket?

— Ó, hogyne, mondtam! Ó, hogyne, mondtam! De ne felejtsd el, hogy a gyárunk ott van a közelben, hogy ezenfelül, szerencsájukra, társadalmi életet élhetnek, hogy állandóan vendéget fogadnak, amit a magunk számára el se tudnék képzelni. De főképpen nem tudnám elképzelni a tétlenséget.

— Miért tétlenséget, Fred? Egy percig se gondolok rá, hogy adj fel minden üzleti tevékenységet. Neked végeredményben mindegy, hol van az irodád, melyik forgalmasabb városban, és elég, ha heten-

ként két-háromszor nézel be magad, a többit úgyis a távolból intézed. Volt-e valaha máskép, bárhol is voltunk?

Alfréd kelletlenül ráncolta homlokát.

— Üzletember nem fészkelheti be magát harminc kilométerre a legközelebbi várostól. Ez naiv beszéd.

— Nem kell annak harminc kilométerre lennie, lehet egy város közvetlen környékén. Autón lakásodból hamarabb az irodádba érhetsz, mint valami nagyvárosban a cottageból a citybe. Különben is mi szükséged van arra, hogy egész erőddel vesződj az üzlettel. Magad mondtad, hogy szívesen rendezkedsz be biztos, szerény járadékra, ha független lehetnél minden konjunktúrától.

— Dehát mit akarsz te egy vidéki házban? Kereszkedni akarsz? Bérelek neked valahol egy telket, vagy, miattam, veszünk egy hétvégi vityillót, oda kimehetsz minden szombaton vagy akár gyakrabban is, az anyáddal, a barátnőiddel, ahogy tetszik.

— És te?

— Tudod, hogy nekem az ilyen családi üzem mennyire ellenszenves. De miért ne lenne meg az örömed, ha megengedheted magadnak? Ennek a kedvéért ugyan még a dollárhoz sem kell nyúlni.

— Olyan megoldást, ami neked nem felel meg, úgyse kívánnék. Egyébként is a dollárról volt szó. De ha a dollárt biztosítottnak véled, még mindig itt vannak az értékpapírok.

— Amiknek az árfolyama a legcsekélyebb háborús hír esetén ugrásszerűen szökik felfelé. Láttad a tegnapi lapokat?

— Igen. De itt megint csak rád hivatkozhatom. Mennyire bizonytalan, ingadozó és kiszámíthatatlan a háborús konjunktúra! És ami a múlt háborúra ér-

vényes vált, nem biztos, hogy áll a jelen háborúra nézve.

Alfréd türelmetlenül rázta le szivarja hamuját és ballábát a szomszéd ülésre emelte.

— Mindegy. Végértelenben mit akarsz?

— Csak gondolom. Egy régi vágyunk teljesülhetne. Most, hogy a háború a külföldi tevékenységet amúgy is lehetetlenné tette. Nem volna mit sajnálnod. S végtére azt a kertes házat még mindig el is lehetne adni, szükség esetén vagy ha megúnnád.

Alfréd elhúzta száját. Anna lehajtottá homlokát.

— Értem. Már most is únod, — mondta halkan.

A szivar füstje szürkén terjengett.

Anna alig hallhatóan sóhajtott. Láttá édesanyját sötétlila selyempongyolájában, karszékében, az erkély ablakában, előtte a hímzőkeret. Most homlokára tolja a szemüvegét és a belépőre néz. Elmosolyodik.

— Anny! — mondja.

Az öreg arc csendesen sugárzik. Holnap. Még néhány kínos óra. Előbb még ott fog állni a kézipoggyász mellett a taxinál, míg Fred a feladott poggyászt váltja ki. Magasan mered az ívlámpa.

... A park sarkán ívlámpa ég, torzul, tükröződik az esős aszfalton. Lábaszára fázik a kurta szoknyában. Szíve körül türelmetlenül nyomasztó a fájdalom. El szeretne ájulni; miért nem ájult el? Fejét anyja ölébe hajtja. Érzi haján a simogató anyai kezét. Utánanyúl s a jeggyűrű hideg. Vége, vége. És amit anya nem tud: hogy fenn voltam a lakásán. Borzasztóan szűk előszoba, barna, szellőzőrácsos szekrényajtók. A magas szekrények tetején befőttesüvegek és kofferek, félig letakarva. Kopotthátú tükör, előtte komót, rajta petróleumlámpából átalakított villanykandeláber. Csapzott, boszorkányhajú

nő, avitt kék flanellruhában. Rosszhiszemű gyanakvással mutat az albérlő úr ajtajára. Nagy szoba, sötét: szekrények, polcok, asztalok könyvekkel. A sarokban íróasztal, azon ernyős lámpa. Házikabátban ül és olvas. Felugrik. A csókja. Irtózatoss. Minden testi tudatot elveszít, csak halántékán érez éles belső sajgást. Majd mikor ajkát kiszabadítja, észleli az iménti puha, meleg nyomást. Újabb csók és kemény, félelmetes szorítás a mellén. Most elvesztettem valamit, érzi, elvesztettem hamvasságomat. Már nem vagyok érintetlen. Igen, így érezte, ez a szó merült fel benne, ficáinkolt, mint valami giliszta a kapa nyomán: „érintetlenség“. Akkor sírt. „Enyém vagy, elveszek“. — Igen, ilyesmit mondott. Aztán mindennek vége lett. Soká ödöngött a borús délutánon a hirdetőoszlop előtt. Félórát váratta. Baljós latú, fojtogató félórát. Akkor jött, rosszkedvűen, esőkabátban. Eleredt az eső csakhamar. Nem akart a cukrászdába menni, az ajtóban hirtelen megmondta, most elbúcsúzik, nincs értelme már az egésznek. Ha akkor nem megy föl, ha akkor az a kéz nem szorítja meg a mellét, ha meg nem fosztja hamvától... micsoda megaláztatás! Akkor éppen tizenhét éves volt.

Gyűlöli Agathát, akinek vőlegénye van. Félelemmel gondol rá, hogy a vőlegény megszorítja Agatha mellét. Undor fogja el és szégyen. Agathával mi lett? Hat évvel ezelőtt találkoztak Baden-Badenban. Azóta Norvégiába költöztek, férje hajómérnök. Gyermekai vannak.

A szivar füstje szürkén terjengett.

A kertes házat únom, — mondotta magában Alfréd —, ezt helyesen érezted meg, Anna. Megérzéseiddel állandó ellenőrzés alatt tartasz vagy legalább is akarsz tartani. Illegális behatolás személyiségem

belső terébe. Végére a házasság szerződés bizonyos meghatározott célra, bizonyos meghatározott eszközökkel. Anyagi és erkölcsi kötelezettség, bár tételesen le nem rögzített, de konvencionálisan elfogadott keretben. Én például eleget tettem erkölcsi kötelezettségemnek. (Az anyagi magától értetődik, ez becsület dolga. A tisztességes ember üzletfelét sem rövidíti meg, még kevésbbé házastársát. Ezért elismerésre nem is tartok igényt.) Azonban... csábítóan csupasz combok a dancingban. Miért mondtam le az örömről, amit ezren megengednek maguknak? Tartottam a szerződést. Az egyetlen eset Maryvel... Ki vetheti rám az első követ? Még fiatal voltam és bőjtire ítélve. Anna tudhatta. A tisztesség keretein belül. Aranyjáradék... több a kelletténél. Nem! Nem volt több. Elvégre Mary igen fiatal volt és ártatlan. Tehettem. Azóta ezek a papirok kétes értékűekké váltak. Okos volt, két év előtt a közlekedési részvényeket eladni. Biztos intuición vezetett rá. Miért nyugtalanít a szénszerződés? Van-e benne valami inkorrekt? Kissé nyomasztó érzés. Holott — holott az üzleti szokásoknak megfelel. Sajnos. A jutalékot burkoltan a harmadik féllel fizettetjük. Sajnos. Mit tehettek? Nálunk régebben az ilyesmi elképzelhetetlen lett volna. Egyébként Anna sem talált kivetni valót rajta. Nőknek nincs érzékük az ilyesmi iránt. Érzelmi ellenőrzés — az igen, az az esetük. Különösen Annáé. Sokkal erősebb béklyók közt tartja a nő a férfit, mint a férfi a nőt. Én nem igénylem az ő lelke belső területeit. Miattam szabadon élheti érzelmeit. Szabadsága van. Nekem nincs. Én a magam részéről csak házastársi tisztességet követelek tőle; egyébként már túl van azon a koron, hogy másnak is tessenék. De ő? Kisajátított mindenestől. Gyengéd keze van. Ahogy a karomat masszírozta... Rendes

asszony. Ami tulajdonképpen magától értetődhetik. Ház kertek között? Zuhogó esőben, olvadó hóban, hosszú nyári délutánokon szoros fegyelem alatt. „Megérzések“ fegyelme alatt. Lapozni a belsőben, mint az üzleti könyvek között. Ha a bizományosi üzletet megcsinálnám, áttérnék a kartotékrendszerre. Kényelmes volt, hogy kevés dossziében magammal hordhattam az egész üzletet. Ez most alighanem megszűnik. Ha csak mégsem lesz háború és visszatérhetünk. Ami nem látszik valószínűnek. Ha visszatérhetnék, előbb egyedül utaznám vissza. Hat-nyolc hétig esték a klubban, színházban, esetleg ismeret-ségek. Nagy gyöngédsége, amikor rosszul érzem magam, egyenesen tündéri...

Szakítottam vele! — kiáltotta magában és önkéntelenül egy mozzanatnyit kidüllesztette mellét. — Ez szép volt tőlem. Mihelyt Anna felgyógyult. Jövőjéről elég jól gondoskodtam. Az életbiztosítás már egymagában is elegendő lenne. Ha akar egy kis kerti házat? Igen, de én nem költözöm ki. Ez elintézt dolog. Ezzel a határozottsággal jó hatást értem el. „Ez kérem — elintézt dolog!“ — és az asztalra koppantottam. A cégvezető szemmel láthatóan meghunyászkodott. „Legyen úgy,“ — mondta az igazgató és kezét fogott... Aláírta a szerződést, a cégvezető tapperral leitatta. Az igazgató gyémántgyűrűt hord. Izlés dolga. Mégsem szeretem az ékszert. Egy gyémántgyűrűt veszek Annának, a barátnőjének tetszeni fog. Ne függjön az én izlésemtől. Ha neki örömet okoz, hordjon gyémántgyűrűt.

A szivar tömött hamuja lehullott Alfréd pulloverére, ujjahegyével lerázta, majd lefujta.

Magáravonta Anna bágyadt tekintetét.

Csak ki ne égesse, finom angóra. Utóbbi időben minden harisnyája a saroknál elszakad. Pedig

a cipő belsejében nem tapasztalható semmi, ami indokolhatná a szakadást. Egy féltucat harisnyát veszek neki. Én Istenem, hány asszony nem vehet a férjének egy féltucat harisnyát! De jó volna végre egy rendes, állandó háztartás, cseléddel, befőzéssel, házi nagymosással! Mennyivel kíméletesebben lehet bánni a holmival, ha villanyos mosógéppel kezeljük otthon! A konzulék gépe kicsit drága, a kezelése sem túl egyszerű. Ott valami nincs rendjén a házasság körül. Ceremóniás emberek, de háztartásuk mintaszerű.

— A konzuléknak írunk, Fred! — mondta most hangosan.

A szivar tömött hamuja lehullott Alfréd pulloverére. Ujjahegyével lerázta, majd lefujta.

Ez a pullover nem rokonszenves, de kellemes viselet — gondolta Alfréd. Vajjon mivel impregnálják újabban az angolok a covercoat szöveteket? A rostok roppant rugalmasak maradnak és nem kopnak. Az angolok szeretik a tartósat. Az amerikaiak nem vetnek rá súlyt. Az angol az arisztokrata nép. Az amerikainak nincs igazi hagyománya. Azért tud oly hamar megválni a ruhájától, az autójától és a házától is. Ügylátszik, én az amerikai típushoz állok közelebb. Bár nincs szebb valami egy angol klubnál. Micsoda szolid, kíváncsú előkelőség! Végére az angolok is nomádok, évtizedeket töltenek a gyarmatokon, külföldön, aztán mégis hazatérnek. Patriciusok. Ha patricius lennék, csendes házam lenne az óvárosban... Igen, ha öröklött, ha nemzedékek óta lakják. Szememrevethetnék, hogy apám parvenü volt. Azért jobb, nem mimelni a családi hagyományt, Gyermekek sincs. A Forsyte-család csábítóan előkelő, mégis polgári. Vajjon Anna nem ilyesmi után áhítzik? Dehogy. Őt a táj vonzza, a kert, a föld.

Valami asszonyi vágyakozás ez. Őseim között volt-e paraszt? Azt hiszem, mind városiak voltak. Nem kell szégyenlenem, hogy nagyapámnak vegyeskereskedése volt. Ernyős posztósapkában állt gyakran az ajtóban és tájszólással beszélt a munkásokkal. Pántlikacukor... kedves emlék. „Jó családból való-e?” — kérdezte apám, mikor hírül hoztam neki, hogy eljegyeztem magam. A ravasz öreg nem restelt a tudakozódóiroda útján kémkedni a család után. Gyároslányt szeretett volna, de aztán mégis megelégedett Annáékkal. „Több főiskolai képzettségű van közöttük” — mondta némi büszkeséggel. Kitett magáért, amikor az eljegyzési lakoma viszonzásakép meghívta Anna családját. Fontos volt neki, hogy fehérkesztyűs pincér szolgáljon fel. Örökölt-e tőle ezt a felfelé-törtetést? Ha vizsgálom magam, nem. Én már beleszülettem a polgári középosztályba. A gyermekek közül csak Albertben van meg a társadalmi akarnokság szelleme. Ki tudja, hátha egyszer hasznomra válhatnak összeköttetései. Elvégre Anna az ő szemében is eléggé jó családból való, tehet értünk valamit. Minek? A vagyonomat magam szereztem és nem szorulok senkire. Igaz, hogy minden háború súlyos bizonytalansági tényezőt rejt. Különösen 1914 óta meg kellett hogy változzék nézetünk a háborúkról. A 70/71-es, a búr esetepaté csak fellendülést eredményezett. De 1918 nyomán kétes értékű konjunktura ütött be. Milyen könnyű volt apáinknak, becsületes úton vagyont szerezni! Közhivatalt akkor láttak, ha születést vagy halálesetet jelentettek be vagy adót fizettek. Ma? S azok a homályos kis országok a perifériákon, ahol vesztegetni kell! Még hagyján, ha a baksis nyílt és elismert intézmény.

Hideg borsódzott végig a hátán. Atvillant

agyan, egyszer majdnem milyen végzetesen megjárta. Mikor ott akart vesztegetni, ahol nem lett volna szabad. Borzadva gondolt azokra a félelmetes órákra. Félábrában a börtönben volt már és ha a követség a prefekturán tapintatosan közbe nem lép... Azóta visszatérő, nyomasztó álma van. Olajoz egy óriási gépet. Véletlenül megnyom egy gombot az egyik küllőn, mire a gép elindul s ő alája kerül. Hogy emelt fővel távozhatott akkor a prefekturáról, a remek követségi tanácsosnak köszönhető. Elnyomta ezt a fojtó emléket és pótlást keresett az ür kitöltésére. Emelkedik a nehézipari papírok árfolyama. A kereskedő függ a világpolitikától. Sokkal jobban, mint a fixfizetésűek. A házasság nem lehet olyan intézmény, amelyik kiegyensúlyozatlan tényezőktől függ. Nem szabad tűrni, hogy alapjában megbillenhessen, mert akkor már nem házasság többé. Azért nem tekinthető annak a művészek házassága, akik minduntalan válnak. Micsoda erőmennységet vonnak el munkájuktól! Hiányzik életükből a szoliditás, a komoly folyamatosság. Furcsa emberek. A híres Alessi, a maga kerek tenorista-hasacszkájával nyugtalanul villantja fekete szemeit. Folyton keresi azt, amit kalandnak neveznek és pórázon vonszolja maga után fonnyadt kis feleségét, aki bizonyára mindent jól lát s mindent tud. Nem irigylem ezt a „férfiasságot“, ízléstelennek minősítem. Vajjon mi lett Maryből? Az se gyerek már. Nem szeretném látni, mert csalódást okozna, múlhatatlanul. Mennyi fiatal lány virult ki azóta! Milyen gazdagon ontja a föld a maga termését!

— A konzuléknak írunk, Fred! — szólta Anna.

A konzulék? Merev, hűvös, szőke nő.

— Majd, otthonról.

— Kedves emberek.

— Hogyne. Fenntartjuk a kapcsolatot.
A vonat hirtelen gyorsított.

10.

— Fogadjunk, hogy magát Susynek hívják! — fordult a kereskedelmi utazó, hirtelen ihlettől megszálltan, a borzas nőcskéhez

— Ha veszteni akar, fogadjunk, — válaszolt az kelletlenül és hajában babrált.

— Hát hogy hívják? Liane? Daisy? Lucia? Tatjana?

— Ne strapálja magát, ha csak ezt akarja megtudni. Tillynek hívnak.

— Tilly? Nem rossz név. Illik magához. Olyan karcsú kis név. Kár, hogy nem nyertem meg a fogadást, mert kérni akartam volna magától valamit.

Tilly felnézett. Nem szokta meg, hogy közönyös maradjon, ha kérnek tőle valamit.

— Tudja mit, tárgyaljuk meg odaát. — A nyitott, nagy fülke tulsó, üres padsorai felé mutatott. Felkelt és magával vitte kisebbik poggyászát. A homálybavesző sarokba vonultak. Itt kinyitotta a táskáját, kivett egy lapos flaskót és lecsavarta kupakját, ami pohárként szolgált.

— Előbb azonban folyamodjunk egy kis szíverősítőhöz. Háromcsillagos, valódi konyak. Jó lesz.

— Adjon egy cigarettát.

Az utazó a zsebébe nyúlt és egy téglapiros papírdobozt vett ki.

— Az utolsó, kérem, többet nem adok! — s átnyújtott egy cigarettát. Aztán töltött s a kupakot Tilly orra alá tartotta. — Szagolja meg, ha ért a jóhoz!

A lány kivette a kupakot az utazó kezéből és hirtelen lehörpintette tartalmát.

— Jó, — mondta és enyhe pír szállt arcába. Odanyújtotta a kupakot.

— Még?

A lány vállát vonta. Az utazó töltöt. A második kupak után Tilly cigarettára gyújtott s kényelemben illeszkedett a sarokba.

— Mondja, Tilly kisasszony, mennyi pénzt visz magával?

— Miért? — kérdezte Tilly. — Semmit.

— Mi az, hogy semmit? Tényleg semmit?

— Semmit.

— Annál jobb, akkor tegye meg nekem azt a szívességet, hogy valamit magához vesz a pénzemből s a határon túl visszaadja. Jó? Magát egészen biztosan nem fogják úgy kikutatni. Meghálálom.

Tilly nevetett.

— Mit hálál meg?

Az utazó még mindig kezében tartotta az üveget és erősen a lány szemébe nézett. Aztán gyorsan ismét lecsavarta a kupakot és töltött.

— Na, ezt még igya meg!

— Mi az, le akar itatni? Azt hiszi, ettől berúgok? No, elkésett, fiatalember. Én bírom az italt, ha arra kerül a sor. Néha utálom.

— Most éppen nem utálja.

— Most éppen nem. De ha azt hiszi, hogy berúgok és akkor eldugom a pénzét, téved.

— Hát nem is így gondolom... Maga nagyon tetszik nekem. Jól áll, hogy így csillog a szeme.

— Mi csillogjon? Nincs gyémántfülbevalóm, hát a szemem csillog. Mondták már nekem sokan.

— Sokan mondták-e már, hogy szerelmesek magába?

— Ugyan, ne adja a lovagot, — nevetett. — Azt hiszi, érdekel engem, mit mondanak?

— De ha én azt mondanám magácskának, hogy szeretem?

— Akkor füttyülnék rá!

— Nézze, Tillyke — izgett-mozgott az utazó —, maga nem is hiszi, milyen gavallér tudok lenni!

— A vérében van! — gúnyolódott a lány.

— Nézze, ha van szíve, nem utasít el! Láthatja, úriemberrel van dolga.

Tilly felbiggyesztette alsóajkát.

— Tillyke, tárgyaljunk egy kicsit ott kint, jöjjön! — A kereskedelmi utazó zsebébe süllyesztette a lapos üveget, fogta a táskáját és sietett a folyosóra. A lány ülve maradt, majd hirtelen elhatározással felkelt és követte.

Kint a folyosón az utazó félretolta a kivilágítatlan fülke ajtaját.

— Ide jöjjön, itt megbeszéljük.

A lány követte és leült. Táskáját maga mellé tette. Az utazó szembeült vele és beszélt. Majd felugrott és az ajtó elé húzta a függönyt.

11.

— Csak túl volnánk már a határon! — szuszogott a kedves kofaképű asszonyság.

— Az ám! — kontrázott a kiszabadult internált. — Én se bánám, ha már túlhan lennénk.

— Úgy-e? Csak akkor érzi magát biztonságban az ember.

— Biztonságban? — mosolygott a lenhajú fiatalember. — Azt hiszem, olyat nem találtak ki, ahol az ember biztonságban érezheti magát.

Az asszonyság bölintott. A kiszabadult internált elkomorult.

— Mert nem rajtunk múlik — folytatta a fiatalember —, hogy biztonságban sehol se vagyunk —

vagy éppen mindenütt. Uraságod például kiszabadult az internáló táborból. Úgy-e, nem is számított rá? Mégis kiszabadult, éppen, mikor itt is kitörni készül a háború. Csoda, úgy-e?

A kiszabadult internált bólintott. Elsötétült szemmel és nyitott ajakkal bámult maga elé. A lenzőke szomszéd részvétellel nézett rá.

— Így hát bízhatik benne, hogy ezentúl sem lesz semmi bántódása. S ha most közénk csapna le egy bomba, uraságod talán az egyetlen volna, ki ép bőrrel menekül.

A kiszabadult internált arca felderült.

— Mert nem rajtunk múlik — folytatja a fiatalember —, rajtunk csak a bizakodás múlik, nem igaz? Sohase veszítsük el reményiségünket, úgy van-e?

A kiszabadult internált ismét bólintott, az asszonyosság sóhajtott.

— Láttak-e már úszóiskolát, ahol hosszú rúdról csüng alá a kötél, az úszó derekára erősítve? Gyakran azt képzelem el, hogy mi, emberek, mindnyájan ilyen úszókötélen csüngünk, csak nem tudunk róla és azt hisszük, hogy a magunk erejéből úszunk. Voltaképen egy kéz tart bennünket fogva, odafönn. Csak az bukik alá, akit elenged. Kit enged el? Talán csak azt, aki nagyon öntelten veri a mellét, hogy ő szabadúszó — de az aztán rögtön alá is merül. Vagy talán azt is, aki — akár tudja, akár nem — a valóságban is szabadúszó. Az aztán emberül megállja a helyét, annál is inkább, mert bízik benne, hogy veszély esetén az a kéz ott fönn érte fog nyúlni a vízbe.

— De szépen beszél! — ismerte el az asszonyosság. A kiszabadult internált pedig hálatelten mosolygott. — Szép példázatos beszéd ez, akár a prédi-

kációban. — Elgondolkodott. — Jó az Úristen, az igaz, engem megsegített. De sokszor kértem magamban: hát az a sok szegény ember, aki a harc-téren elvész, vagy a bomba öli meg a házában, vagy elkergetik, vagy fogolytáborban van: hát az mind, mind megérdemelte a sorsát?

— Azt hiszem, igen, — válaszolt a lenszöke fiatalember és végigsimított pörsenéses homlokán. Csakhogy megérdemelne hasonló sorsot az is, akit nem ér hasonló sors. Mindenki megérdemelné. Persze, itt magamra gondolok elsősorban. Engem alaposan megterhelt az Úristen, de érdemelnék én többet is.

— Ugyan, hát ezt meg miért mondja? Csak nem követett el valami rosszat? El se hinném! — Anyaian gyengéd pillantást vetett a fiatalemberre.

— Úgy tetszik gondolni, ami emberi törvényekbe ütközött? Nem. Még csak a kiutasítás elől sem bujkáltam, pedig az csak nem bűn, úgy-e? Dehát elkövetünk mi rosszat eleget. Magamra mondom. Itt van egy gunyám, amit viselek. De a kofferemben viszek még egyet, egy jobbat és azonkívül van egy munkaruhám is, egy szakadozott. Végeredményben három ruhám van. De van, akinek egy sincs. Nem oda kellett volna adnom neki már régen, legalábbis az egyik jó ruhámat? Ez nem is volna olyan nagy dolog. Miért nem teszem meg? Vagy, ami talán még ennél is rosszabb: nem gondolom-e erről-arról az emberről, politikusról, miegyébről: bár engedné Isten meghalni, hogy megszabaduljunk tőle. Nem bűn-e ilyet gondolni?

— Attól ugyan még nem hal meg! — vélte a kiszabadult internált.

— Ki tudja, milyen zavart okoz az ilyen gondolat, különösen, ha megsokasodik? Tessék elhinni,

hogy minden jó dolog és minden baj az elején csak gondolat volt. Teszem, mondjuk a szövőgép. Vagy a mozdony. Addig volt gondolat, míg meg is valósult. Előbb mindenképen gondolat volt. Én azt hiszem, nagyon erős dolog a gondolat!

A hallgatókon látszott, hogy elgondolkodnak.

A cselekedet a gondolatból lesz — mondotta magában a lenhajú fiatalember. Nagyot lélezett és túlnézett a kocsi homálybavesző tetején. Mondjam-e meg, hogy gondoljanak *arra*? A tetőt csendes, sárgásfehér fényesség hatotta át. Mondjam-e meg, hogy a szellő gallyról gallyra rezeg s a rezgés a csillagokon túl sem állhat meg soha? Minden szellőnyi gondolat utat tör *arrafelé*, utat simít, utat erősít. Hosszúköntösű, szandálos emberek lépnek anyagtalan fényes rögökön és eltűnnek szikrázó ködben. Nem mutathatom meg nekik. Elgyávultam, azért-e, mert annyit olvastam? Vagy okos lettem, azért forrasztja toromra a szót a sok betű? Vajjon Orléansi Johanna olvasott-e könyveket? Vagy az égi szózat, amit hallott, tette oly vakmerővé? Ki tudja, hányan nyertek égi szózatot, de csak egyből lett országszabadító szüz. Nem elég, meghallani a szózatot, mert követni is kell. Vakmerő Johanna! Vak az akadályokkal, előítéletekkel szemben, merész, mint amilyen merészen ugrik a mit sem sejtő gyermek a vízbe. Ó, a nagy Úszómester! A kötelet tartó kéz! Miért nem tartja felettem a kötelet? Tartja; hadd mondjam magamnak, most is, e percben: tartja. Ugranom kell. Mi gátol? Sárga, iszapos vízfodrok csapdossák az uszoda rácsát és hinárszálak akaszzkodnak a lécek közé. Ha beugrom... Mit kockáztatok, ha most, ennek a két embernek mondom *azt*? Legfeljebb nem értenek meg. Még csak ki sem nevetnek. A kockázat nem nagy. Aki nagy kockázatot vállal, azt a kudarc

nem bátortalanítja el. De kis akadályt le nem győzhetni: az letöréshez vezet. A virágzó ág megtörik, már csak nedves háncsán csüng, többé vissza nem illeszthetően régi tövére. De az emberi csont beforr... Vajjon kicsi-e az akadály, ami utamban áll, mert ezek itt ketten egyszerű emberek, műveletlenek, olvasatlanok? A kofaasszony épp most rakja le almáskosarát a könyvtár asztala mellé s leül a székre, majd félkézzel a kosarat az asztal alá tölja. Tömzsi kezével megigazítja sapkáját, majd az új szerzemények jegyzéke után nyúl. Cédulakatalógus. Marberg, Marton, Marx... Nem olvasta Marx „Töké”-jét, nem is lehet teljesen megérteni; nem olvasta Kropotkin emlékiratait, sem Kempis Tamás „Krisztus követés”-ét. Gyóntatószékben térdel s elsorolja bűneit. Csaltam két dekával, a mérleget hüvelykemmél megbillentettem. De vajjon kinek a gondolata nyom jobban a latba? Erősebben hat-e a művelt ember gondolata, csak azért, mert nyolc osztályról vagy főiskoláról van bizonyítványa? Nem hatol-e a csillagokig a kofaasszony gondolata is, a tiszta, műveletlen gondolat, de erős, mint az erős ember karja izma? Isten előtt teljes. Azért olvastam-e annyi könyvet — fehér címkéken a könyvtári sorszám, szorosan egymás mellett, félbörkötésben, belül a könyvtár lyukasztó pecsétje...? Csak nem a tudálékosoknak van igazuk? Mint az a bélésmunkás a szakszervezetben, aki folyton Lassalet és Ostwald „Vasárnapi prédikációi”-t idézte és áhítatos bámulattal hallgatták? Tudálékosságot kerestem-e a könyvekben? Nem lehet ily hitvány az én utam, a fényrögös út a testetlen Nap felé.

Mondani akart valamit, hangosan, de a kofaasszony hirtelen lendülettel felkelt.

Felkelt, mert az elébb arra gondolt, hogy a gyil-

kosok addig gondolnak a rosszra, míg a rossz megvalósul. Tehát vannak rossz emberek, akik a rosszra gondolnak. Vannak rossz emberek, mint az a pék, aki meggyilkolta a feleségét, a harmadik emeleten, a saroklakásban. Az asszony sikolyát, majd utána rögtön a hörgését, azt soha, soha el nem lehet felejtteni. Mikor elvezették a férfit, ingujjban, megbilincselv csuklóval, vállán kabátjával, hátrafordult és trágár szavakat kiabált a halott asszony felé. Szegény asszony, naphosszat mosogatott és súrolgatott, kutyaélete volt és senki se tudott róla rosszat. Mit tehetett róla, hogy a férje szabadulni akart tőle, a szeretője miatt, aki sárgárafestett hajjal ül a pékbolt kasszájában. Ez se tehet róla, ez a szegény ember, hogy internálták és ott annyit szenvedett. Melegség öntötte el szívét arra a gondolatra, hogy kiszabadult ez a szerencsétlen és hogy most itt ül mellette és ha akar, lefekhetik aludni, ha kedveszöttyan, nagyot nevet.

Hirtelen lendülettel felkelt és leemelte füleskosarát.

— Együnk egy falatot! — mondta. Kinyitotta a kosár fedelét, alatta egy fehér, vörössel átszött abroszt hajtott fel. Majd egy zsiros papírból egy fél sült tyúkot csomagolt elő. Lenyúlt a kosár fenekébe s egy feketenyelű, rézszöges kést kotort elő, leszelt egy combot és a kiszabadult internálnak nyújtotta, széles mosollyal.

Elmosolyodott ez is.

— Szépen köszönöm, kisztíhand! — mondta, a hús után nyúlt és mohón beleharapott.

Az asszony most a tyúk melléből szelt le egy darabot, vörös ujjai a kék világításban halaványan fénylettek a zsírtól. Ezt a darabot a lenhajúnak nyújtotta, csillogó szemmel.

— Köszönöm — mormogott ez —, most nem is kérem... köszönöm...

— No, ne keresse magát, úgyse hiszem el, hogy nem éhes! — nógatta az asszony.

— Köszönöm, nem vagyok éhes...

— Akkor is csak fogadja el, még hosszú az út, no, egyék! — és a fiatalember markába rakta a sárgabőrös fehér húst.

A lenhajú fiatalember lehorgasztotta fejét, torka összeszorult, a húst vissza szeretne volna adni, nevetségesen púposodott pusztá markán; tanácstalanul nézett az asszonyra, de az elmerülten szeletelt magának zsemléjére a tyúkmellből. Mit tegyek? — gondolta —, meg kell ennem. Most enni kell s a *gondolat* elpárolog. Gyáva vagyok, azt hiszem. Aztán hirtelen elhatározással, emelt fővel nézett az asszonyra:

— Köszönöm a jóságát. Megeszem, mert olyan jószívvel adta. Aztán, ha megengedi, szeretnék valamit mondani. Ha megettük ezt a jó falatot.

Ebben a pillanatban a folyosó felől belépett Tilly, a kócoshajú hölgyike, unottan, gyűrötten, hóna alatt táskája, kezében egy téglavörös cigaretta-doboz. Leült s piroslakkos körmével felmetszette a szélén a doboz fedőpapírját.

— Nem fogadna el egy kis sült tyúkot? — kérdezte teli szájjal az asszony.

Tilly szárazon és kelletlenül háritotta el a kínálást s az asszony nem ismételte meg többet. Aztán kivett a friss dobozból egy cigarettát, rágyújtott s a dobozt retiküljébe rejtette.

12.

Nell a folyosó végén, a kalauz felcsapott pót-széke előtt, a falnak támaszkodott. Néhány másodperc múlva feltűnt a folyosói zarándok, hosszú lép-

tekkel közeledett, megállt három lépésnyire Nell előtt.

— Rendkívül fülledt a levegő — mondta —, ne nyissam ki az ablakot?

Nell e pillanatban érezte, hogy a levegő valóban, szinte már tűrhetetlenül fülledt. Fél pillantást vetett a kérdezőre, arca húsát foga közé szíttá és nem felelt. A zarándok könnyedén szétvetett lábbal állt. Nell egy pillanatnyi habozás után hátat fordított s a szomszéd vagonba ment. Vágyott egyedül lenni. A folyosón az első ablak előtt megállt. Fülledt van, érezte fojtón. Miért ne lehetne ablakot nyitni? Ha a függöny lehúzva is marad, mögüle friss levegő áradna a kocsiba. Állt az ablak előtt, légszomjúan, vágyakozón és szívesen sírt volna. „Nem gondolkodni!“ — mondotta magának. „Nem gondolkodni!“ Mellét forróság szállta meg, mandulái táján szinte kínzó fájdalmat érzett. Zamattalan, száraz füstszag marta orrfalát. Kinyújtotta kezét, szürkén lepte el ujjai hegyét a korom nyoma. „Nem gondolkodni!“ Hátán, lapockája alatt, tolakodóan tapadt inge. Idegen test a testén, nem volt egyedül. Ruhája szorította, parancsoló jelenvalósággal. Nem volt szabad ura önmagának, még itt se, egymagában. Felemelte kissé lábát, hajlított térddel. A harisnya feszült, meghúzta a harisnyakötőt s derekán érezte a húzást. Térde szoknyáját érintette, az érdes lodenszövet ránehezedett az ing selymén keresztül. Elképzelte, hogy meztelen bőrén nem érezne egyebet hízlgő, lágy szilszörme érintésénél. Akkor se volnék egyedül — mondotta magának és súlytalanná, anyagtalanná szeretett volna válni, csillagatlan, szellőtlen űrben lebegni egyedül. — „Nem gondolkodni!“ — magában maradni, pusztá létben, tudattalan jelenvalóságban, sötét, fenséges, ködtelen némaságban.

A vonat robogott, kis gúnyos mosoly villant fel előtte. Kié e mosoly? „Az enyém“, mondotta. „Ahol ajka szája szögletébe ível, ezen a vonalon fordul meg sorsom.“ Nem gondolkodni! Hullámok áramlanak, langyos hullámok, himbálódzó, alaktalan vizek, majd egyre magasabbra csapnak, ostromolják a bordák falát, hevesen, követelőn, kívül langyosan, ám belül forró, perzselő visszhangot ébresztőn. „Semmi re sem gondolni.“ Akkor a forróság egyre szűkebbre szorul, a szívgyödör felé. Mintha belefúródna a szív billentyűibe, veszett keringéssel, hegyesen, izzón.

Gépiesen a függöny zárókapcsával bibelődött s kiemelte a rögzítő csapból. Majd a függöny alá nyúlt, félkézzel a bőrlebernyeget, félkézzel a rézfogantyút kereste. Az ablak nem mozdult. Felhagyott vele és nézte tenyerét, piszkos lett-e.

Ebben a pillanatban egy hang szólalt meg közvetlen közelében.

— Pardon, madame!

Egy karcsú, őszeshajú férfi nyúlt az ablak felé s erélyes, gyors mozdulatokkal ismételte meg Nell kísérletét.

— Voilà! — mondta elégedetten. Az ablaktábla nesztelenül lecsúszott. Hűvös szellő áradt a függöny mögül. A karcsú úr megrögzítette a függönnyt.

Nell ránézett s az attasé finomult, éles vonásai szívenütötték.

— Merci! — biccentett — herkulesi munka volt! — tette hozzá s e szavak kifolytak száján, mielőtt tudatossá váltak benne.

— Mi, férfiak mindig herkulesi munkákat vállalunk — felelt az attasé mosolyogva —, a végén megnyúznak és megégetnek. Igaz — tette hozzá —, hogy ennek az árán jutunk a mennyekbe.

Nell szíve fájt, nevetett. Kényelmetlenül érezte,

hogy megjegyzése Herkulesről banális volt. Szinte provokálta vele az útitárs sekélyes gondolatjátékát. „A mennyekről különbözőek a nézetek“, — akarta mondani, de ízlése tiltotta, hogy holmi szellemeskedésbe fogjon. Büntetni akarta magát és nem felelt.

— Itt semmi sem működik gombnyomásra, ezen a tájon! — folytatta az attasé.

„Eléggé simán működött a maga keze alatt“ — mondotta magában Nell. De hangosan csak ennyit szólt:

— Köszönöm, így jó lesz.

Az attasé egy másodpercig Nell arcába nézett, hogy kifürkéssze a szándékát. Menjek, vagy maradjak? — kérdezte önmagában. Maradt.

— Tilos a világosság, — jegyezte meg.

— S ezen csodálkozik? — válaszolt Nell.

— Cseppet sem. Azért kapunk annyit az emberi civilizációtól, hogy annál több legyen a veszíteni valónk.

Nell mosolygott.

— Igen — folytatta az attasé —, egyre többet kapunk, egyre több szabadságot és egyre többet veszítünk. Egyre több szabadságot, persze.

Nell az attasé szemébe nézett. Szomorú gyermekszemek, gondolta.

— Űgye, — mondotta —, maga is megalázónak érzi a sok tilalmat, még akkor is, ha okkal tiltanak?

— Nem tudom, megalázónak tekinthetem-e azt, ami szinte emberfeletti hatalmaktól indul ki.

— Mint a függőnyfelhúzási tilalom?

Az attasé nevetett.

— Valóban, így gondolom! A civilizáció egyre magasabbra leng ki s magával ragad bennünket. Aztán egyre mélyebbre zuhan s persze, mi vele. Az

inga kilengése azonban a null-ponton kiegyenlítődik. Igy hát végső értelemben nem változik semmi.

— Nem találja furcsának — mondta Nell —, hogy mihelyt két vagy több civilizált ember együtt van, vádolja a saját civilizációját? Most két perc alatt mi is...

— Nem vádolni akartam.

Nell úgy érezte, mintha elragadták volna kemény, kesztyűs kezek, kiemelték volna ködös fürdőjéből s hirtelen, átmenet nélkül egy acélhuzalra állították volna: tessék kötélén táncolni! Még az elébb fáradt volt s nem akart gondolkodni. Most egyszeriben frissnek érezte magát. Mintha viadalra hívták volna ki. Élesen figyelt.

— Komolyan gondolom — folytatta az attasé —, hogy szükség van az ilyen tilalom-korszakokra. Emberi szerveztünk kívánja meg.

— Mint a gyerek a fenyítést... Azt hiszem, avult pedagógia.

— Nem egészen. Az emberi szervezet — úgy gondolom, a belső szervezet is, amit léleknek szokás hívni —, a feszültség egy bizonyos mennyiségét bírja csak ki. Ha a külső körülmények nagyobb nyomást gyakorolnak az emberre, mint amekkorát kibír — teszem háborúk vagy egyéb tragédiák formájában —, akkor az ember tompultsággal válaszol, tehát a feszültséget hirtelen leszállítja, mélyen a null-pont alá. Ha pedig a külső körülmények azt indokolnák, hogy az ember feszültség híján maradjon — például: nagy béke mindenütt, jómódban és boldogan élünk —, akkor az ember azzal válaszol, hogy mesterségesen felfokozza feszültségét. Teremt magának izgalmat, magasan a null-pont fölött. Például háborút indít. Makacs elhatározással merőben felesleges háborút. Vagy belészeret a sógornőjébe,

mert az kellőképen bonyolult helyzetet teremtem...
Miért mosolyog? Mondjam meg?

— Mondja.

— Mert eszébe jutott egy eset. Vagy mingyárt több is. Így van-e?

— Így! — nevetett Nell és szorgos ujjakkal igazította meg tarkóján makrancos hajfürtjeit.

— Látja, az a derék családapa, aki beleszeretett sógornőjébe, a világ minden békéjéért sem adná azt a szenvedést, megaláztatást és, főképp, azt az izgalmat, amit átkozott kis szerelme gabalyított körötte. Hálaistennek: öt perccel a végső eltespedés előtt megérkezett a pompás stimuláns, az áhított életmérgező.

— Valami igaza van abban, amit mond, de általánosítani azért talán mégse lenne szabad.

— Miért ne? Itt van például a fin de siècle mohó finomultsághajhászása, az egész dekadencia-divat, az egyénieskedés túlhajtása: mindezt a nagy békeség, a nagy jólét, a feszültséghiány hozta létre. Mesterségesen kellett a nyomást emelni, hogy kibírhasuk az életet. Izgalmat kerestünk, nehogy végleg elszunnyadjunk. Mivel nem csapdostak bombák a fejünk felett, tűzijátékot pukkanasztottunk. Egy árnyalattal lilább orchidea lázba ostorozta a kedélyeket. Baudelaire-rel kezdődött. Szimbolista verseket rebegtünk és végül Paul Valéry új századmilliméteres skálát rajzolt lelki barométereinkre.

— Nekem valódi élmény Valéry, talán éppen, mert a századmilliméter-skálán játszik, — mondta Nell.

— Úgy van, úgy van! — helyeselt az attasé. — Ez az, amit magam is mondok. A természet kiegyenlített. Pestis és éhínség helyett Valéry. A hiányzó izgalom pótlásul. Tizennégyben a természet újra reki-

lendült, hogy helyrehozza a feszültségi egyensúlyt. De csak igen részleges sikerrel. Mert még mindig maradt egy csökönyös társadalom, amely nem engedte magát kimozdítani századmilliméteres élményskálája méretei közül. Mit nekik a mérgesgázok tréfája, vagy az örménymészárlások Európa tözsomzédságában!

— S ezért kellett új háborúnak jönnie, úgy gondolja?

— Pontosan ezért. Védekezésül a feszültség-hiány ellen. Ki kellett termelnünk egy újabb háború előfeltételeit. És éppen azok termelték ki ezeket az előfeltételeket, a világ összes Párisaiban, akik 14 és 18 között visszautasították a legtermészetesebb alkalmat a feszültség fokozására és továbbra is csak mesterséges ösztökélő-eszközökkel, Paul Valérykal és lila orchideákkal izgatták magukat.

— Megveti Valéryt.

— Imádom, — felelt az attasé szárazon.

— Úgy beszél pedig, mint egy kultúra-gyűlölő. Ez ma divat.

Nell sértve érezte magát.

— Nem, madame. Én elméleti sikon állapítok meg tényeket. Mondhatnám: természeti jelenségeket. Valéryt pedig szeretem, nagyon. Azonban a természet bölcsesége előtt meghajlok. Képletesen úgy tudnám kifejezni magam, hogy a mi szellemiségünk árnyalataiban volt nagy. Mikroszkóp alatt róttunk új hajszálvonásokat arra a bizonyos barométer-skálára. Ma, kiegyenlítésképen, azé a pálma, aki a pofozógépen a legmagasabbra öklözi a mutatót.

— Csak ne beszélne ebben az összefüggésben a „természet bölcsességéről!“ — Nell arcán fájdalom tükröződött. — Nem, nem akarok beletörödni!

Nell rádöbbsent, hogy az elébb, a fülkében, szem-

közt Harryvel, még kíváncsi volt a háborút, a marottek és szplinek gyökeres levezetésére. S most...!

— Igaza van — szólt az attasé —, ne beszéljünk „bölcse-ség“-ről. Túl személyes, túlságosan emberi jelző. Csak a tapasztalatra hivatkozom, ha azt mondom, az emberi természet bizonyos feszültséget igényel s ha külső életéből hiányzik az, úgy teremt magának feszültséget. Aki akarja, vonjon le a tapasztalatból bármily magas törvényszerűséget. Én a magam részéről nem állítom, hogy a tapasztalat e ténye mögött egy bekötött szemű vagy akár látó isten egyensúlyozza ki a maga szánalmas mérlegét. Egyáltalán nem állítom, mi van mögötte. Nem tudom, mi van mögötte.

— Kicsit félek a maga elméletétől.

— Ha nyomában lenne gondolatmenetemnek, nem kicsit félné, hanem nagyon. Látná, hogy végleg fel kell adnia az apró élmények feletti mélységes izgalmaikat. Kényszerűleg igyekezne igazodni a durva külső izgalmakhoz, amik reánk várnak. Már eleve kiegyensúlyozná a fenyegető túlfeszültséget.

Az attasé megmarkolta az ablak rézfogantyúját, mint aki e mozdulattal a megbontott feszültség-egyensúlyt kívánná helyreigazítani.

— Ha jól értettem, — mondta Nell — és két tenyerét háta mögött keresztben a folyosó falára helyezte —, most tehát el kellene tompulnom a finomságokkal szemben, hogy kibírhassem a borzalmat? — mosolygott.

— Úgy van. Mosolyog?

„A gőzhenger és a kolibri“ — gondolta Nell. Egy pillanatig elképzelte, hogy Harry és ez az úr egymással vitatkoznak. Kaján kis öröm csiklandozta

torkát. Aztán valami meleg, gyengéd áramlás öntötte el szívét és hallgatott.

Az attasé fürkésző pillantást vetett Nellre és megmagyarázhatatlan késztetést érzett, hogy beszéljen. Van, akinek cél nélküli honvágyát csillapítja, ha meghallgatják.

— Csodálatos dolog az egyensúly törvénye az emberben — kezdte újra. — Ha az ember túl szilárdnak érzi magát, mesterségesen idéz magában elő nyugtalanságot.

Mit akar tőlem ez az úr? Miért von elméleti vitába, mintha régen ismernők egymást, mintha akadémikus fejtegetései mögött valami személyes támadást készítené elő... Személyesen ellenem. Mit érez vajjon? Hogy túl biztos a belső egyensúlyom? Aligha. Tehát az ellenkezőjét érzi és általánosságokba burkolja, amit bennem sejt. Félóra alatt... félóra óta...

Elmenni. Maradni?

— Várjon csak — mondotta és lehúnyta szemét —, nem egészen könnyű nyomon követni a paradoxonait.

— Gondoljon, asszonyom, azokra a kényelemszerető nonchalant emberekre, akik karszékükben hátradőlve hintáznak. Veszélyes mozdulat s ez fokozza gyönyörűségüket. Kétségtelen, hogy a himbálódzás fizikai kétéhez a veszélyérzet lelki öröme járul. Ez az öröm szinte fokozódik, ha figyelmeztetik az illetőt: vigyázz, feldülsz a székeddel! Mintha nem volna eléggé labilis egész helyzetünk a földön. Már magának földünknek sokféle mozgása miatt, amint önmaga s a nap körött kering s a nappal együtt más naprendszerek körött...

Már megint az elméleti régiókba kanyarog, —

gondolta Nell. Izgatta tudni, ez a finommosolyú, fiússzemű, karcsú férfi valóban csak beszélgetni akar-e, bármiről, okosan, vagy csak az okosság lát-szatával, tetszelegni önmagának, levezetni idegességét... Vagy mit akarhat, hová céloz?

— Gondolja — szakította félbe az attasét —, hogy a naprendszer forgása és a karszékben való himbálódzás...

— Igen. Egyszerűen érzéketlenek vagyunk a veszélyes mozgás iránt, amibe életünk ragad bennünket. Ha egyszer naprendszerünk kilendülne ritmusából... Dehát jó, ne nézzünk oly messzire. Itt van mindnyájunk roppant bizonytalansága, egész társadalmi, nemzeti, politikai, egészségügyi, anyagi és — last not least, — világnézeti helyzete miatt... Van, aki mindezt nem érzi és pihenésében is dinamizmusra vágyik. Veszedelmesen élni! Veszedelmesen pihenni! A kerti székben is himbálódzni, hogy kéjesen veszélyt idézzünk elő, játszassunk a hanyatt-esés lehetőségével. Hát így van egész társadalmunkkal.

— A hasonlat rossz. Aki a székével himbálódzik, nem hiszi el, hogy veszélyben van. És ha tényleg eldől, halálrarémmül és magávalrántja az abroszt. Neki nem a veszély kellett és a labilitás, csak a kék.

— Bocsánat, asszonyom, azt hiszem, téved. Az igaz, hogy a himbálódzó nem hitt a hanyatt-esés be-következésében, de igenis, játszott annak lehetőségével és ez kellemes bizsergést idézett elő benne. És ha széke megbillen és az utolsó pillanatban még helyreállítja az egyensúlyt, ha kiütött rajta a hideg verejték, egyideig ugyan veszteg marad, de aztán, feledve az ijedtséget, újra csak himbálódzni kezd. Pontosan így vagyunk a háborúkkal. Társadalom-

fiziológiai kérdés az egész. A háborúkat a biztonság érzete idézi elő...

Nell tűzbe jött.

— No hallja, ennek aztán kereken az ellenkezőjét tudtam eddig. Amikor egy nomád népnek kifogynak a legelői és éhenhalás fenyegeti, amikor tehát legnagyobb bizonytalanságban él, akkor kényszerül háborúskodni, hogy jó legelőhöz és nyugodt élethez jusson.

Az attasé mosolygott.

— Az ilyen legelő-csetepaté nem háború és hasonlatos az állatok létfenntartási ösztön-cselekedeteihez. Kezdetleges clani-törzsi létformák annyira közel állanak még az állatvilághoz, hogy számunkra, akik ismerjük az emberi történelmet, nem jönnek tekintetbe. Az igazi, magasabbrendű, szervezett háborúknak egyenesen előfeltétele a jólét, a felesleg, a stabilitás, ami idővel az ember számára kibírhatatlan állapot.

— Nem gondolja inkább, hogy a jólétben, feleslegben, biztonságban élők csak javaik védelme érdekében folytatnak háborúkat? Hogy védjék nyugalmi állapotukat a kicsik, az 'rigyek, a kisemmizettek ellen?

— Korántsem. Természetesen nem azért verekszenek tudatosan, hogy rosszabbul menjen soruk. Azzal hitetik önmagukat, hogy még gazdagabbakká szeretnének válni s tulajdonukat még biztonságosabban akarják körülbástyázni. Ámde amelyik nemzetnek választása van nyugodt, békés, állandó gyarapodás és a veszély között, feltétlenül egy időre az utóbbit választja. Egy időre. Mig izgalommentes állapotát az izgalmak hatalmas nyomása alá nem sikerült helyeznie s a túlnagy nyomás ki nem váltja

az eltompulást ... s akkor ismét helyreállt az egyensúly.

Nell nem tudta pontosan nyomon követni az attasé fejtegetéseit, bosszantotta női fogyatékossga, de nem adta meg magát. Most már csak azért is végére akart járni az utitárs szándékának. Ellentmondott.

— Tehát a háborúk mégis csak a nagyobb jólétért folynak!

— Nem. A nagyobb jólét pusztán csalétek. A háború vállalkozás, l'art pour l'art. Nem az egyetlen ilyen l'art pour l'art vállalkozása az emberi társadalomnak. Több van ilyen.

Nell kérdőleg nézett az attaséra. Vagy talán csak szórakoztatni akarsz? Akkor szórakoztass. Tündökölj tornamutatványaiddal. Remekül áll ősz halántékdodhoz. Miért nem hordasz monoklit?

— Például kultúránk, — folytatta az attasé. — Tulajdonképpen az egész művészet, az irodalom, sőt, a vallás, az emberiség ilyen érthetetlen, önmarcangoló hősiségéből fakad. Ahelyett, hogy az ember élvezné kényelmét a datolyapálmák alatt, rengeteg erőt pazarol képek, szobrok, versek, regények, istenek létrehozására, csak azért, hogy ezzel nyugtalanítsa saját jólétét és elkésérítse saját életét.

— Csodálatos! — nevetett Nell. — Például a Reimsi Dóm mint az elkésérítés és nyugtalanítás intézménye!

Az attasé szárazan mosolygott.

— Hogyne. Csak gondolja végig, asszonyom, a Reimsi dóm! Csupa figyelmeztetés az elzsírosodó polgárok számára, hogy: meg fogtok halni, el fogtok kárhozni, féltékenyen ellenőriz benneteket egy isten, számos szent és számtalan angyal, hogy az ördög vihet el benneteket, ha nem sanyargatjátok magato-

kat... s végül maga az épület, merő képtelen anyag- és munkapazarlással létesült, finoman kifaragott kimerákkal, még a pillérek legtetején is: rettentő erőfeszítés a nyugtalanság érdekében, rettentő mennyiségű bor, füstöltsonka és flandriai posztó élvezetének feláldozásával. A gazdasági felesleg okozta jólét teremtette meg a kultúrát: azzal a hazug ürüggyel, hogy így a szépelet még különb életté fokozódik. A valóságban azzal a tudatalatti célzattal, hogy megbillentse a jólét okozta lelki egyensúlyt.

— Remek! Tehát háború és kultúra ugyanaz? — Nell ismét nevetett. — Inkább a kultúrát választom.

— Egyetértünk. Azonban helyreigazításra szorul, amit nekem tulajdonít. Nem azt mondtam, hogy háború és kultúra ugyanaz. Figyeljen ide. Egy krónika feljegyzi, hogy a tizenegyedik században a velencei tanács megállapította az állampénztári felesleget. A tanács elé azt az indítványt terjesztették, hogy kezdjen a pénzfeleslegével háborút, vagy pedig — építsen templomot. A tanács az utóbbi mellett döntött és így keletkezett a Szent Márk dóm.

— Brávó! Ez a tanács becsületére válik.

— Igen. A tanács roppant őszinteséggel tárta gok vagyunk, túl biztosak, túl kényelmesek. Nosza, védekezzünk a gyilkos unalom ellen. Hogyan? Úgy-e, hogy gyilkolunk vagy úgy-e, hogy nyugtalnítjuk lelkünket? Az utóbbit választották és dómot építettek, megrázóan szép mozaikkal.

Nell most már izgatta az attasé gondolatmenete.

— Szóval, végértelemben, ön az örök háborúban s az örök kultúrában hisz? Az egyensúly kedvéért optimista és pesszimista egyben.

Az attasé finoman elmosolyodott.

— Nem tudom. Mondtam már, a kultúrát az ember saját lelke sanyargatására találta fel. Ima, sze-

relmi vers, festett csendélet, rettenetes ködöm: merő önkínzás.

— Dehát mondja, min múlik, hogy az ember a két — amint ön mondja: „önkínzó“ — lehetőség közül hol a háborút, hol a kultúrát választja?

— Hol mind a kettőt egyszerre. A változatosság gyönyörködtet.

Nell kinyújtotta állát, támadásra készen.

— Jól van, — szól. — Most pedig mondja meg, mi a véleménye mindarról, amit kifejtett. Vagy mást indítványozok: most fejtse ki ennek az elméletnek az ellenkezőjét!

— Szóval ügyvédnek tart? — kérdezte az attasé mimelt méltatlankodással, ami mögött Nell rejtett megbántottságot érzett.

— Nem. Diplomátának, — felelt Nell s fölényben érezte magát. — Csak diplomata öltheti így magára a cinizmus köpenyét.

Az attasé kis keserőséget érzett nyén.

— Akkor rossz diplomata volnék. Jó diplomata az, aki leplezni tudja diplomata voltát. Aki költőnek, katonának, tenniszbajnoknak vagy egyszerűen úriembernek látszik, csak éppen diplomatának soha. Egy jóliskolázott követségen az egyetlen, első pillanásra felismerhető diplomata a portás.

— Eszerint nem diplomata.

— Diplomáciai attasé vagyok. Pontosabban: kereskedelmi attasé.

— De ezek után nyugalomba vonul.

— Miért?

— Mert le engedte magát leplezni, tehát rossz diplomata. Maga mondta?!

— Kénytelen vagyok módosítani kijelentésemet. Tudniillik jó diplomata vagyok.

— Amennyiben?

— Amennyiben a jó diplomata a végén mégis csak átlátni engedi diplomata voltát, annak az árán, hogy higgyenek neki. Hogy elhitesse feltétlen igazát... Minden igazi szellemi foglalkozás az elhite-tés művészetén alapul.

„Csak ne vadásznád a paradoxonokat, barátom“ — mondta magában Nell. Ez az ember boldogtalan. Pedig értékeket rejt. Bányászni lehetne utánuk. Fáradt vagyok.

A vonat váltókon robogott át, egyre gyakoribb zökkenésekkel.

— Hohó! — szólt az attasé —, úgy látszik, a határon vagyunk.

— Akkor sietek vissza, — búcsúzott Nell kurta kis főhajtással.

— Au revoir, madame!

„Nyugtalanító jelenség“ — állapította meg az attasé.

13.

Harry képzeletében egy pillanatra megelevenedett, amint Nell csókot vált a folyosói zárándokkal. Kezébe temette arcát és restelte magát. „Miért restelem magam?“ Nem akart rá felelni. Ebben a pillanatban túlságosan felindult volt, semhogy felfedje önmaga előtt az igazságot. Azért restelte magát, mert Nell rátapintott rejtett, dühödt kis gyanújára, „esztelen, ostoba, méltatlan gyanújára“ — piritott rá a bíráló hang.

Nell! A trambulinon áll, felemeli karját feje fölé, keze könnyedén feszül, gyűrűje csillog a napfényben. Teste kinyúlik, a trikó virágai alatt át-tetszenek finoman ívelt bordái. Ó, az a fürdősapkás fej! Ám hamis dísz e sapka: simán tálalja az arcot, akár egy parasztmenyecske arcát. Hol a vörös-

fényű haj? Ott, hóna alatt gyöngyözik rajta a víz. A sapka alatt, a tarkónál kiszorul egy kis fürt. Láttam-e szebbet? Mindegy. Ez a szépség mar és ráz. Olthatatlanul kívánom. Fénykarikák keringenek az égen.

Harry végigsimított haján. „Meg kell csókolnom.“ Melle összeszorult. Most látta maga előtt Nell száját, nyitott ajkát, fehér, nedves fogát. Szeme a félighúnyt szemhéj alatt szürkén, álmosan sugárzott. Homloka, haja homályba veszett.

Robogó vonat, a Brenneren át. Nervi partján szikrázik a nap. Rákok, kagylók, tintahalak csöpögő deszkán. A sós, jódos, ózonos rothadás illatába frissen forró olaj szaga vegyül. Harry áll és vázlatkönyvébe sebtében bejegyzi a szakállas halász fejét. Paestum alatt, kegyetlen, acélos napsütésben, festi antikos álmát. Hat hét Paestum, nyolc hét vagy egy év? A munka parancsol. A munka szeszélye, a festői motívum független akarata. A völgyben, sűrű esőben, redves falak között, hosszú, füledt hetek. Fojtott üresség, munkátlanság, böjt. Vállkendős aszszony fordul a piac felé. Fekete haja csigában veszi körül nagy, kagylós, erőteljes fülét. Orra kemény, magas, szája piros, duzzadt, száraz; szemöldöke sűrű, sima, tömött. Ringó járása kirívó, mint a cégér. És Nell? Belefonottan a lapostetős házak, lágyan homályló ciprusok, rőt vitorlák közé? Nell a Boszporusz kékségében, párisi kávéházak füledt füstjében, Nell szítáló esőben, a kenti kert olivazöld sűrűje között, Nell kezében szalmaburgonyás zacskó, ebéd a Luxembourg-kút medencéje szélén...

Igaza van, Nell. Szorongató gondolat, ennyi vérbő szépséget, ennyi adakozásra kész nőiséget, ennyi ápoltságot és kulturált illatot egy nomád lélek hegyen-völgyön át taszított életéhez kötni. Jaj, de

szép a szája, okos, finom, fölényes lelke, haja, lelkes haja, szemének színes, mélybőlmerített, messzire terített nézése, s a hullámok, amiket elindít a karja, amikor hajához emeli, csipőből ívelőn, ruganyosan, mint az íj, majd elomlón, mint a víz tükrére sikló sirály... Ostoba és hazug volt az a szó. A mohóság elragadtatott és feleslegesen jelentettem be igényemet csókjára. „Csókot lopni.“ Lopni kell, nem igényelni. Közhely, tehát igaz. Közhely, tehát hazug. Sohasem loptam. Lopni becstelenség. Egy életet adnék érte. Nagyzolás? Nem. *Egy* életet. Egy teljességet. Aminthogy életem teljesülése lenne. A legtöbb, amit az élet adhat. Ha a birtoklás egyetlen perc is, birtoklás volt és tökély. Igen: tökély. Életértékkel telített lényezők találkozása, egyszeri, egyetlen egyszeri kombinációban. Nem könnyelműség-e, egyetlen percre feltenni egy élet célját, egyetlen csúcs felé tömöríteni minden értéket s tartalmat? És azután? Mi jöhet utána? Az élet elérte célját, megsűrűsödött tápláló tejjel. Utána...

S a csókban lehet-e minden? A vonzás parancsol s nem tudom, hol a testem? A testem csókol-e? De miért, hogy a végső kielégüléshez szükséges az érintés? Több-e az érintés a szónál, a tekintetnél s az érzések találkozásánál? Miért kell harapni, falni, bekebelezni s egybeomlani, hogy végsőkéig *tudhasuk* egymást s egymásban magunk teljességét? De mit ér a vágy, ha egyből indul ki? Belőlem s nem egyuttal belőle is. Megemészthetetlen, rideg zsákmány marad az ölelés, ha erőszakoltan adatott vagy fáradt kegyelemből eredt. Nincs benne teljesség, mert nincs benne önfeledtség, mert kettő marad, aminek önkívületben eggyé kell omolnia.

Ha tájat festek, tervszerűen készítem elő vásznam, ecsetem, festékem, olajam. A tájmotívummal

való egyesülést megelőzi a vágy, a forrongó élmény, majd a terv. Aztán ecset, megválogatottan, mérlegelten, jó vászon, helyes alapozás. Amikor lenolajjal kezdtem festeni, tudtam, miért. Lábujjai szobrásznak valók. Boldog görögök, nem gyúrták szobraikat, hanem vésték. Hátát, karcsú izmait, ha feje fölé feszíti karját, csak szobrász mintázhatja. De szeme az enyém, a festőé. És száján a színes mosolyok. S a hódítóan gúnyos, citromsárga, világosokkerbe árnyaló rezdülések a szája szögletén, zölddel alapozott, áttetsző kékek a halántékán s a végtelen mélység a szemüregben, ultramarin ágyon az irisz sárgája, zöldje, világos krapplakja... S az a vonás a homlok életől a nyak tövéig, egyetlen hullámos lendületben: ez az enyém, mind az enyém. Olivazöld lomb sűrűsödik a feje felett, ágaskodó, pajzsforma levelek. Ketten készítik e képet: Cima da Conegliano és Kokoschka. Jól hangzik. Ha Charles Morin hallaná, szarkasztikusan nevetne: „Ti nem tudtok mások lenni, mint eklektikusok. Nimfák és lovak torzszülöttei, montparnassei kentaurgebék, ti! Cézanne áldozatai vagytok, áldozatai az ő kritikátlan galéria-imádatának. Ami az ő számára szerencsére csak örök nosztalgia maradt, mert túlságosan művész volt, hogysem túltehesse magát saját tehetségén — az számotokra program és minden balfogás kútforrása.“ Morinnak nincs igaza. Minden valódi művész tudomásul veszi őseit s kortársait, így vagy úgy. S ha minden képtárat szétromboltak a bombázók? A Parthenonban löporraktár volt. S a friauli templomokban lovak abrakoltak. Ó, Reims! Mit érnének a chartresi szentek, ha a test, a fizikum, az élettanilag működőképes szervezet nemcsak a lüktető fantázia függvénye volna. Nell teste forró, szent valóság. Nem tudom, mit szól hozzá orvosa? Vagy a

fajbiológus? Miféle géneket rejt, miféle öröklött meghatározottságot? Nem tudnám soha ezt a testet, ezt az arcot, ezt a kezet a maga testi pöreségében látni. De ha egyszer győz a fajbiológia, tilos lesz a lelket áhítózni s a testben megtalálni a lelket. Olyan ez, mintha megparancsolnák nekünk, hogy gipszlenyomatot készítsünk modelljeinkről s fényképi úton színezzük meg. A test mása tökéletes lesz, csak éppen lélek híján marad.

Nell, most útra kelek veled. Ez az óra az életem. Zörög az ablak. Váltókon robogunk. Itt a határ? Hol marad Nell? A plédet a tokjába szíjjazom. Ha ugyan igaz, hogy ki kell szállnunk. Várok, talán itt maradhatunk.

Az ajtó előtt hosszú léptekkel vonult el a folyosói zarándok. Kis pipáját kivette a szájából és benézett az ablakon.

14.

Pravasz! Fehér orvosi kabát ujjá, alóla kinyúlik a kéz, a csukló táján kurta, fekete szőrzettel. A középső ujj s a mutatóujj között szilárdan nyugszik az üveghenger; a hüvelykujj a fémgyűrűt szorítja. Biztonság és nyugalom. Jóságos injekció! A szúrás nyomán zsibbad a kar. Azután, mintha fegyelmezett hangya-had rohanna át az erek árkain: végigbízserég a testen a jótékony rezgés. A nyomás csökken, a hullámmászás elül, az agyra ködtakaró ereszkedik, a végtelenben ébred a tarka semmi, nagy, nagy nyugalom, tompa, ólmos nyugalom üli meg a testet. Talán aludni is lehet.

Ó, a pravasz! Nincs pravasz, nincs. Nincs jótékony, fehérkabátos kéz, nincs segítség, nincs barát a robogó vonaton, nincs tiltón emelkedő tenyér, amely megállítaná a mozdonyt, karonfogná a bete-

get, kocsiba ültetné, elvinné egy nagy, kertes házba, fehérhuzatos karszékbe késztené, lehúzná kabátját, feltürné ingujját s izmai közé szúrná a baráti tüst, beléömleszténé, utolsó cseppig, az üveghenger vízszínű folyadékát.

Micsoda sötétség! Valami szíjvég lóbálódzik a tető alatt, fenyegetőn mázol dupla, tripla árnyat az ellenséges dolgokra. A légkörből sűrű súlyok szivárognak alá, alattomos, kártévő súlyok hatolnak át a bőr pórusain s feszítik az ereket, a gyomrot, a hasat, az ágyékot; a térdet megreszkettetik, görcsbe szorítják a láb ujjait s ólomzsákkal szorítják a halántékot. Mi jön még ezután, mi jön még? A mellkast megragadja két fogó, rozsdás, kemény vasfogó, és szorítja, szorítja, hogy ordítani kellene. Jaj, az ordítás rettenetes dolgok úttörője! Nem szabadulásra hív, nem hasít át béklyókon s falakon, hanem inkább alagút, amin keresztül benyomulnak a pokol erői a testbe, a lélekbe és úrrá lesznek rajta, mint a veszett eben a düh.

Veszett eb. Lebunkózzák. Bunkó. Ott viselik az emberek, kabátjuk alatt. Titkon meglóbálják s vér-aláfutotta, kaján szemmel keresik a veszett ebet. A veszetségre *gyanús* ebet. Hogy megragadják a bunkót s főbesujtsák a kutyát. Csupa detektív, csupa titkosrendőr. Vállas emberek, dagadt tricepsszel, arcuk mint a nyers bifsztek. Oldalt pislantanak és összenéznek. Bunkót a veszett ebnek! Könnyörögtem, engedjen vissza! Az állomáson a W. C. fala fehér csempével volt borítva, mint az intézeti rendelőszoba. Diófák bólogatnak be az ablakon. „A gyakorlati laringológia kézikönyve.“ Ötödik bővített kiadás. Lux doktor jó. Kicsit fölényes és gunyoros, de alapjában jó. Megcsókolom a kezét, az ujjait egytől egyig, amivel odatette ágyam mellé a könyvet. „Ez

érdekli, kolléga úr?“ „Köszönöm, doktor úr, köszönöm a laringológiát. Régi kívánságom volt, felfrissíteni ismereteimet.“ Zuhogó homoktömeg szítál a mennyezetről s betömi a pórusokat. Nincs levegő! Lux doktor, hallja? Kiáltanék, de nem hallhatja meg! Kiáltanék, de csörög a lánc a detektív kezében, megszorítja a csuklót s ez rettenetes lesz, ha nem lehet szétvetni a kezeket, ha jön a roham, ha nem lehet öklözni és döfni, hogy utat nyerjen az üvöltés, hogy megrepessze a bástyát a mellkas körül, megindulhasson a dervis-tánc, a szent pokoli tánc, neki a falnak, neki a falnak, a torkoknak, a koponyáknak, hasfalaknak, jaj!

Ne engedje kérem, hogy kitörjön a roham, ne engedje kérem, detektív úr, én orvos vagyok, nekem tudnom kell, én nem akarom a rohamot, egy adag szkopolaminnal, egyetlen pravasszal le lehet szerelni. Ne vigyen a határra, ne vigyen a hideg török közé, ne csörgesse a láncot, kérem, mikor egy pravasszal el lehet intézni mindent!

A vonat ráz s a vér piszkos buborékokban forr. Egyre löki szennyes árnját az agy gangliónjai közé, ráfröccsen a sejtek szövetére s lecsorog barnán, tájtékhón a sejtek falán.

Miért sandít rám szeme szögletéből, szúrón s gúnyosan? Maga úr, nagyobb úr az ápolónál. Az orvos a barátom, kollégám. Ismeri a tüneteket. Az ápoló is érti. Jelenti az orvosnak. A pravasz idejében megjelenik. Bilincsel fenyegetnek, sandán néznek; mit tapogat a zsebében? Úgy tesz, mintha a zsebkendője után nyúlna, ott rejtí a bilincset. Most belenyúl a zsebébe és gúnyosan húzza el a szája szélét. Ne csörgesse a láncot, ne rázza, ne reszkettesse idegeimet! Úgy, a zsebkendőjét húzza ki, ingerelni akar és fenyegetni? Torkára tudnám forrasztani a

szót ezzel a vézna kezemmel, ha rám jön a roham. Én megbosszulom magam, figyelmeztetem, minden kínoztatásért! Én nem akarok rosszat, én ártatlan beteg ember vagyok, én sírni tudok csak és könnyö-
rögni, nem gyűlölök senkit. Jön, aki erősebb nálam-
nál, jön, aki egyetlen ökölcsapással leteríti magát,
dög, és szétrepeszti ezeket a falakat és a koponyám-
mal, mint faltörő kossal kettéroppantja a mozdony
kazánját. Jön, aki erősebb minden útlevélnél, vigyáz-
zanak, én nem állok jól semmiért, én mondtam,
figyelmeztettem, kértem, rimáncodtam, rám nem
hallgattak, csak a bilincsel csörögnek, pedig üvöl-
teni fogok és ha elkezdek üvölni, szabad az út, sza-
bad a gazda és mindennek vége lesz!

Még ne, könnyörgök, Azaziel, jó barátom, ne
gyere még, könnyörgök neked, mert ez az ember meg-
bilincsel és akkor tehetetlen vagy, ügye? Mit ér az,
ha véresre töröd a csuklót, de épen maradnak a
falak? Jaj, várj a határig, ott sok hely van, tág tér,
akkor rohanhatsz, taszíthatsz a csűrhe közé... Nem
hiszel nekem? Azt hiszed, félre akarlak vezetni,
mert ott vár rám a pravasz? Meglátod, már későn
lesz, meglátod, ígérem, a tiéd leszek, csak most ne
kényszeríts, mert letepernek s megbilincselnek, mi-
előtt berepeszthetném a hashártyájukat! Trepanálom
a fejét, meglásd, én békés, szegény beteg vagyok,
ígérem neked, Azaziel, a koponyáját megkapod, de
ne izgass, ne fojtogass, ne csapkodj feneketlen
vizeiddel, sötét alattam a föld: nincs föld már, csak
kénsavgőzös pára. Ha mellemre szorítod a fejemet,
nem tudok többet ellentállni, ne szorítsd, ne taszítsd
szegény fejemet, mert ordítok, jaj!

— Detektív úr! — hörgött és ádámcsutkája fé-
lelmetesen járt fel s alá, szeme düllelten meredt a
szemközt ülőre.

- Mit akar?
— Ne engedje, hogy leszorítsa a fejemet!
— Ki szorítja le a maga fejét? Ne szimuláljon, hallja?

A beteg orvos arca eltorzult. Tudattalanul anyja után sírt, hogy a kötényébe bújjék és úgy rimáncodjék, ne engedjék leszorítani fejét a mellére, mert akkor menthetetlenül elveszíti önmagát s ki van szolgáltatva *Annak!* Szemét, orrát, görcsösen ráncokba szorítva sírt, könnyei kövéren omlottak ingmellére. A detektív figyelte. A beteg jajongani kezdett, állati, panaszos vinnyogással. Nyelvén ott szorított a ki nem mondott panasz és nem volt anya, aki meghallgassa.

— Na mi baja, hát beszéljen! — szólt a detektív, némi aggodalommal.

— Jaj... ne hagyjon, ne hagyja, hogy leszorítsa a fejemet...

— De ki akarja a maga fejét leszorítani?

A beteg szerette volna megmondani, bevallani s elpanaszolni, de szemérme tiltotta elárulni titkát, felfedni *azt* a nevet, avatatlan előtt leleplezni, amit még orvosnak sem árult el, csak egyszer, félig öntudatlan állapotban. Nem értik meg, nem érthetik meg, hogy magyarázza meg a detektívnek a paranoiás tüneteket? Mit érthet ez a paranoiához, hisz az orvosok is alig értik! Ó, milyen aljasság volt az igazgatótól, ráfogni, hogy gyógyult! Doktor Lux szánakozón szorította meg a kezét: „Vigyázzon magára, kolléga úr!” Ő tudta egyedül, hányadán vagyok. Nem szabad engednem *Neki*, most én fogok győzni. Ez egyszer még, amíg megjön a pravasz. Talán pár kilométer csak. Az állomáson vár fehér-ujjú kabátos kéz, és a mutató- s a középujj között

a megtöltött üvegcső s a hüvelyk a dugattyút szorítja felfelé. Zihálva kapott levegő után. Könnyező szemét felnyitotta, s a detektív mintha szánakozva nézne rá. Szánalom...

Jó lesz. Akkor hátulról sújthatom fejbe s homlokkal egyenesen a gerincének rohanok. Megroppan a gerince s rázuhan a bilincses zsebére, összecsuplik mint a bicska. Majd én megtanítom a tünetekre. Nem hisz benne, jól van, és nem hisz a *Névben*, de az nagyobb úr nálánál. Száz meg száz eset van leírva, érti? Felegyenesedett és hirtelen a detektív szemébe nézett.

— Száz meg száz eset van leírva! Én szigorlatoztam, én orvos vagyok! Maga közönséges detektív, műveletlen ember! Mit tud maga rögeszméről, a fixa ideákról! Ez mind valóság, érti? Bleuler megírta a kóroktanát, maga nem olvasta! Rajtam megtanulhatja, mert én beteg vagyok!

A vonat sebesen zökkent át váltók során. A detektív felugrott ültéből, félrehúzza a függönyt, kinézett az ablakon, de vissza-visszatekintett a betegre. „Most neki! A tarkójára!” Am a beteg orvos mell- és karizmai oly erővel feszültek, hogy fájdalmában ordítani tudott volna, de csak gyötörtén felnyögött. Az a velőkig ható fájdalom görcsben tartotta tagjait s nem mozdult. Érezte, hogy valami motyogás hagyta el ajkát, de nem tudta, mit mondott.

A sarokban rettegő szívvel gubbasztott a kendős asszony, szinte megbénult félelmében s nem tudott gondolni semmire sem.

— Itt vagyunk! — szólta a detektív s látva az asszony tehetetlen félelmét, leemelte a poggyásztartóból utiholmiját: egy szatyrot és egy horpadt postadobozt. — Ne féljen tőle, nem lesz semmi baj.

Az asszony, megbabonázottan meredve a be-

tegre, görcsösen kapaszkodott a szatyor fogójába s a dobozt szorító kötélbe.

A beteg orvos tekintete a detektív homlokára szegeződött, szeméből ömlött a könny. Aztán, mintha mellkasát valami sátáni szöges diótörővel összeroppantanák, megcsuklott és lehorgasztotta fejét.

A vonat lassított és megállt. A kalauz elhaladt a fülke ajtaja előtt. A detektív felugrott és, a beteget egy percig sem tévesztve szem előtt, kiszólt neki:

— Küldje sürgősen az ügyeletest!

A beteg orvos, mint valami távoli, fellegekben hangzó ígét hallotta e szót. A szennyes árból előkerült egy pravas s három ujj, alattuk piszkosan a kabát fehér széle. Aztán nem hallott semmit, míg hangosan rá nem szóltak:

— Itt a kofferje, vigye!

Megmarkolta a táskát és meglökték. Ment. A folyosón végig. A lépcső sötét volt. Homlokát megérintette a hűvös, friss levegő s felemelte fejét. Megállt s körülnézett. Nem látott mást tolongó árnyaknál. Akkor kimeredt szemmel nézett, orrlíka kitágult, ajka feszült és körben jártatta tekintetét.

— Ügyeletes... — mondta. Baljában a táskát tartotta, s valaki megragadta jobbkarját. A kéz szorított... vagy bilincs volt? Tapogatódzott lefelé.

„Csalás!“ — érezte. — „Csalás!“ És kifeszítette száját, nyelvét alsó fogsorának szorította s miközben feje mellének feszült, állati üvöltés hagyta el torkát. Aztán, tarkóját magasra emelve, jobbra felé sújtott, majd rohant a sötétbe, előrszegett fejjel, üvöltve, egyre üvöltve, míg homloka valami kemény akadályba nem ütközött s akkor elvesztette eszméletét.

A tyúkhús zsíros íze megülte a társaság ínyét. A kereskedelmi utazó a tyúk szárnya-csontját szopogatta és a nyulak párosodásáról értekezett.

— Ha szabadon elszaporodhatnának, kérem, tíz év alatt minden zöldet lelegelnének a földön és az ember éhenhalna. Tíz év alatt a nyulak felfalnának kétmilliárd embert!

A kiszabadult internált mosolyogva mutatta sárga fogait és révedezve tekintett a végtelenbe.

— Az ember önvédelemből kénytelen megenni még az ártatlan csirkét is — folytatta fejtegetéseit az utazó —, mert ha sok lesz a csirke, az ember életét veszélyezteti.

Tilly, a borzashajú nőcske, aki eddig némán csüngő ajakkal szítt egyik cigarettát a másik után, megvető hangon jegyezte meg:

— Igen, azért tenyésztik az emberek az ártatlan csirkét, hogy legyen mit megenniök — önvédelemből.

— Úgy van, kérem — vette át a szót az utazó —, rizsen tálalva sárga mártással, vagy pedig kirántva, ahogy Bécsben ehető a kiskocsmákban, jó heuriger mellett, srammlimuzsikával.

A lenhajú fiatalemberen mély kedvetlenség vett erőt és megszégyenültnek érezte magát. A jó falatot immár elfogyasztották s ő „akart valamit mondani“. Ezt a valamit azonban elmosta a tyúkhús leve, elmetsette tövéről a kereskedelmi utazó károgó hangja, közönybe mártotta az asszonyság álmos pislogása. „Az én nevetséges kicsiségem“ — ezzel a szóval illette önmagát a fiatalember s lehajtottá fejét. Ujjaival homlokán a pörsenéseket tapogatta és újabb lelki fájdalmat érzett.

A vonat hirtelen váltókon robogott át.

— Állomás! — szakította félbe saját értekezését az utazó.

A váltók sűrűsödtek, a vonat kissé lassított.

— No, csak nem a határon vagyunk?

A kedélyek felélénkültek. A kedves asszonyság szaporán pislogva fészkelődött az ülésén, Tilly kisaasszony fürge ujjal és gépiesen retiküljébe süllyesztette a téglavörös cigarettásdobozt. A lenhajú fiatalember összeráncolt szemöldöke alól csillogó bús tekintettel nézett a sarokba. A kiszabadult internált nyújtózott, majd domborúra felfújt mellére jóízűt ütögetett az öklével.

— Csak az a vámvizsgálat ne volna! — sóhajtott az asszonyság. — Nem mintha lenne mitől félnem, de énnekem bizony még akkor is összeszorul a szívem, ha másnak a holmijában turkál a finánc.

— Á, kérem — intett az utazó —, ez csak formáság. Eszük ágában sincs itt kérem holmi tűzköre vagy borotvapengére vadászni. Meglássák, még csak le se emeltetik a poggyászt.

— De azért én csak előkészítem! — jelentette ki a kedves kofaasszony, és felkelt, leemelte a kosarát, meg műbőrből készült barna poggyászát.

A kiszabadult internált fűrgén segédkezett, majd, némi habozás után, a maga holmiját is leemelte s maga mellé tette a földre.

E pillanatban a vonat hirtelen fékezett s megállt.

— No, mi az, itt volnánk? — a kereskedelmi utazó az ablakhoz hajolt és a függöny csücskét felemelte. — Ez még aligha lehet az állomás! Itt valami raktárfélét látok. Ott katonák vannak, kérem. Mégis csak az állomás lesz! Úgy látszik, nincs bejárása a vonatnak.

Odakünn valami kommandóhang hallatszott, majd léptek zaja a köveken. A vagon ajtaja nyílt, a lépcsőre többen felszálltak. Néhány másodperc múlva kitárult a folyosói ajtó s megjelent egy határőrtiszt bricsessznadrágban, mögötte egy katona fel-tűzött szuronnyal, végül a kalauz, mellén kék papírral bevont lámpással.

— Tessék készülni kérem, mindenki leszáll!
— szólt a tiszt.

— Hogyan kérem, itt? — kérdezte az utazó.

— Nem kérem, egy perc múlva tovább megy a vonat, az állomáson mindenki leszáll.

A kiszabadult internált halálrasápadt és mereven ült.

— És mikor megyünk tovább, tiszt úr kérem?
— szólt az asszonyosság aggodalmasan.

A tiszt a túlsó ajtóból visszaszólt:

— Nem tudom kérem, valószínűleg még az éjjel folyamán.

— Püff neki! — bosszankodott az utazó. — Ez aztán a meglepetés. Még a végén lekapnak mindnyájunkat a határon.

— Mit jelent ez? — kérdezte Tilly kisasszony az utazóhoz fordulva. — Csak nem tört ki a háború?

Az utazó vállat vont. A kiszabadult internált fehéren reszkető ajakkal szíjazta össze poggyászát.

— Jaj, Istenem, Istenem! — panaszkodott az asszonyosság. — Ez meg miféle meglepetés!

A lenhajú fiatalember szeretett volna valamit mondani, lélekzetet vett, tekintete égett, de zavartan sütötte le szemét és hallgatott.

A vonat lassan elindult. A határőrtiszt, a katona s a kalauz továbbmentek, a következő vagonba.

A tiszt kinyitotta a másodosztályú fülke ajtaját, szalutált.

— Szíveskedjenek kérem készülni, mindenkinek le kell szállnia.

— Leszállni? Úgy, úgy! — csodálkozott Alfréd. — Ha szabad tudnom, milyen célból?

— A vonat egyelőre nem mehet tovább. De lehet, hogy egy pár óra múlva a határ tulsó oldaláról beérkezik a szerelvény.

— Hogyan, nem ez a szerelvény megy tovább?

— Nem kérem — felelt a tiszt kurtán s már nyitotta a következő fülke ajtaját.

Anna aggodalommal nézett férjére.

— Háború — szólt Alfréd és végigsimított kopaszodó koponyáján. — A reggeli vonattal kellett volna utaznunk. Ez a te kosztümöd miatt történt.

— Hogy mondhatasz ilyet, Alfréd? Mondtam, ha a tisztítóból nem hozzák haza, inkább ott hagyjuk.

— No igen, igen — dörmögött Alfréd. — Hát azért nem félek, hogy itt tartanak. Elvégre az útlevelünk rendben van.

Anna arcán meglátszott, hogy nem hisz az útlevél óvó erejében.

— Kérem a poggyászt előkészíteni, mindenkinek ki kell szállnia.

Ali felugrott ültéből, előbb a tisztre, majd anyjára nézett, aki fejét a fejtámlára fektetve, fáradtan, szenvedően ült a középső ülésen. Mikor a tiszt szalutálva elhagyta a fülkét, utánament.

— Bocsánat, tiszt úr, egy szóra!

A tiszt kelletlenül fordult vissza.

— Kérem, édesanyám súlyos beteg. Így is alig bírja az út fáradalmait és nem jól érzi magát. Nagyon kérem, engedje meg, hogy a vonaton marad-

hassunk. A poggyászt persze készséggel leviszem a vizsgálatra.

— Sajnálom — felelt a tiszt —, a vonat nem megy tovább.

— Nem megy tovább? Hogy-hogy? Hisz ez közvetlen kocsi, úgy tudom.

— Itt marad a határon kérem, meg kell várni, míg a másik szerelvény a határon túlról ideérkezik.

— Így hát nincs mód arra, hogy a vonaton maradhassunk?

— Nem kérem, majd a váróteremben foglalnak helyet.

Ali szomorúan fordult vissza a kupéba.

— Ki kell szállnunk, mami. Várj csak, maradj nyugodtan, majd én mindent előkészítek!

Az öreg hölgy kiegyenesedett és megigazította öszes kontyát.

— Nem baj, fiam, jól fog esni egy kis pihenés, mielőtt folytatjuk az utat.

— Jó estét kívánok! Kérem, méltóztassanak készülni, mindenki kiszáll a határon! — A tiszt szalutált és gálánsan hajolt Nell felé.

— Úgy! Miért?! — kérdezte Harry hevesen.

A tiszt tekintetében kis gúnyos mosoly jelent meg.

— Mert a vonat nem megy tovább.

— Tehát?

— Uraságtok megvárják, amíg a határon túlról megérkezik a másik szerelvény.

— S ez mikor lesz? — kérdezte Nell.

— Nem tudom, madame! Lehet, hogy egy óra múlva, lehet két óra múlva.

— Mit jelent ez? — tündökölt Nell.

— Reméljük, semmi rosszat, madame! — meghajolt és továbbment, a következő vagon felé. Itt a

folyosón a zarándokkal találkozott, aki utisapkában, kabátban, poggyászát kezében tartva jött elé.

Az attasé a folyosón állott és cigarettázott. A tisztt szalutált:

— Kérem, szíveskedjék készülni, mert a határon le kell szállni.

— Úgy? Szabad tudom miért?

— A vonat nem megy tovább.

— Á! — lepődött meg az attasé. — Engedje meg, hogy bemutatkozzam.

A tisztt szalutált és kelletlenül nyujtott kezét.

— Felfüggesztették a határforgalmat?

— Nem. Mindössze a vonat nem megy tovább. Várunk az önök szerelvényére.

Az attasé egy pillanattig gondolkodott.

— Majd kocsin megyek akkor át a határon. Ennek bizonyára nem lesz akadálya.

A tisztt mereven nézett az attasé szemébe.

— Sajnálom. Nekem szigorú utasításom van, hogy a vonat összes utasainak az állomáson kell maradniok.

— Ön bizonyára nincs tisztában a diplomácia előjogaival és ezenfelül, tudtommal, a diplomáciai viszony nincs is megszakítva.

— Lehet kérem, azonban nekem parancsom van s aszerint cselekszem.

— Akkor legyen szíves felettesével, aki a parancsot önnek adta, közölni, hogy a vonaton utazom és autón szándéksom a határt átlépni vagy legalábbis a határsorompóig eljutni.

— Majd közlöm vele, mihelyt a pályudvaron lesz.

— Bocsásson meg, de mikor lesz az?

— Nem tudom. Az őrnagy urat sürgősen a városba rendelték.

— És ön a helyettese?

— Én.

— Akkor, ne vegye rossz néven, de figyelmeztetnem kell, nincs jogában egy diplomáciai útlevéllel utazó személy mozgási szabadságát ilymódon korlátozni. Természetesen azonnal jelentést teszek a követemnek.

A tisztt vállat vont és továbbment. Az utolsó vagonba, a másik harmadosztályúba lépett.

A vonat csakhamar megállt. Most két polgári ruhás, karszalagos tisztviselő szállt a vonatra.

— Útlevélvizsgálat, kérem! Passeports, s'il vous plait! — szólt az első tisztviselő és bélyegzőt húzott ki zsebéből. A lebélyegzett útlevelet a második tisztviselő vette át és valuták iránt érdeklődött. Kis kézilámpásával világította meg az útlevél lapjait és fürkészőn nézett minden utas szemébe.

Amikor a kereskedelmi utazóhoz fordult, hirtelen arcába sütött lámpásával.

— Mutassa kérem a tárcáját!

— Tessék, tessék kérem! Azért nem kell a szemembe világítani! — méltatlankodott és bal kabátzsebéből előszedte bőrtárcáját.

A tisztviselő kikutatta a tárcát, megszámolta a bennelévő pénzt, majd fürge ujjakkal végigtapogatta az utazó kabátja szegélyét, belenyúlt mellényzsebébe, s végül poggyászára mutatott.

— Kérem, nyissa ki azt!

Az utazó felnyitotta és kiszíjazta a belső rekeszek fedelét. A tisztviselő felemelte a fedelet. Legfelül egy menetrendkönyv feküdt, alatta nyakkendők és zsebkendők. A tisztviselő gyors kézzel az összezsúfolt holmi közé nyúlt, majd kiemelte a rekesz egész tartalmát. Aztán zsebéből egy tokot vett elő, abból egy horgolótűformájú szerszámot és

a poggyász bélése alá szúrta. Az utazó sápadtan, vértelen ajakkal kísért a tisztviselő minden mozdulatát.

— Tessék visszatenni! — mutatott a tisztviselő a holmira. — Most pedig vegye le a bal cipőjét.

— De kérem! — méltatlankodott az utazó — ez mégis csak hallatlan!

— Sietünk, kérem, sietünk! — sürgetett a tisztviselő.

Az utazó elvörösödve hajolt le s kifűzte cipőjét, majd levetette. Sárga pamutharisnyája az ujjak táján izzadságtól feketéllet. A tisztviselő kezébe vette a cipőt s alaposan megvizsgálta. Aztán a földredobta és sietett társa után.

16.

— Kiszállni! — hangzott a sötétben. Egy-egy kék kézilámpás sápadt karikát vetett a földre. Az állomás épületét alig-alig világította meg itt-ott burkolt kékfény.

A vagonok ajtajában megjelentek az utasok. Az utolsó vagon mellett s elől, a poggyászkocsinál, két-két katona állt feltűzött szuronnyal. A vonatot az állomás perronjától még egy sín pár választotta el. Ott egy vasutas világította meg az átjárót. Elsőnek az attasé és hátul a kiszabadult internált hagyta el a vonatot. Az attasé csak aktatáskáját és neszesszerjét vitte, a kiszabadult internált vállán hozott egy táskát, baljával pedig egy csomagot és a kofaasszony kosarát markolta át.

— Hordár! Nincs hordár? — szólt egy férfi-hang.

— Hordár! Hordár! — hangzott egy másik koesiből. Az állomás sötétjében árnyak mozogtak, de hordár nem jelentkezett.

Eközben a hátsó harmadosztályú vagónból kiszálltak az utasok. Harry két táskával jelent meg, őt követte Nell két kis neszesszerrel. Mikor a sínpárhoz értek, amelyiken át kellett menniök, szembejött velük, az épület felől, a folyosói zarándok, mögötte egy egyensapkás alak. A folyosói zarándok megállt Nell előtt, kalapot emelt.

— Bocsánat, önöknek nincs hordárjuk? Halló — fordult az őt követő emberhez és Harry táskáira mutatott. — Ha megengedik, a hordár előbb az önök poggyászát fogja átvinni, aztán az enyémet. Majd jöjjön vissza, — fordult ismét a hordár felé.

Harry bosszúsan állt meg, de mielőtt tiltakozhatott volna, a hordár már kivette kezéből a poggyászt és sietett vele az állomásépület felé.

— Megengedik, hogy bemutatkozzam, — hajolt meg Nell előtt. Nevét megérteni nem lehetett, csak annyit, hogy mérnök. Nell a sötétben pontosan látni vélte Harry arckifejezését. Kis habozás után kezet nyújtott.

— Örülök! — Belül elmosolyodott az udvariasági frázison és ezen az emberen, aki fél perc leforgása alatt hordárt tudott keríteni, mikor az összes többi utas maga bajlódott a holmijával.

Alfréd a vagón ablaka alatt állt, azon át nyújtotta Anna az egyes poggyászdarabokat. Ali boldogtalanul futott a legközelebbi lámpás emberhez.

— Kérem, világítson a lépcsőn! Beteg édesanyám nem tud a sötétben leszállni!

Ebben a másodpercben az első vagón táján felhangzott a szörnyű üvöltés. Mint egy halálrasebzett kutya kétségbeesett, hörgő vonítása, csak öblösebben, fojtottabban, fenyegetőbben.

Az utasok dermedten álltak meg s az első pillanatban senki sem mozdult. Ekkor az üvöltés meg-

ismétlődött s nyávogásszerű diszkantban hangzott el. Az árnyak megmozdultak, halavány kékfények kútatva célt kerestek; tompán, fenyegetően dobbantak lábak, mintha zuhanna valami tárgy.

Ali anyja a vagon ajtajában állt, jobb lábafeje a lépcsőt tapogatta. A rettenetes hang megfacsarta szívét, mint a nedves ruhát, úgy érezte, hogy nyakán, az ereiben, pattanásig összetolul a vér, végtagjait hideg zsibbadás szorította és görcsösen fogódzott az ajtó keretében. S most, amikor idegei s egész szervi gépezete halálos merevségben szorultak, életösztöne megszállta homályló tudatát egyetlen paranccsal, s e parancs így szólt: „Levegőt!” Mikor másodszor hangzott fel az üvöltés, hallóidegei jótékonyan eltompultak, nyelve megoldódott halk jajszóra s az erőszakos, minden akadályt megostromló parancsra az erek görcse lassan engedett. Egy kortynyi levegőt szítt tüdejébe, s az idegek és szervek újabb merevedése már enyhébb lett az előbbinél. Még csak ezt kibírni! — parancsolt életösztöne, s életakarata újabb rohamát intézte a halálhozó dermedés ellen. A feszültség ismét engedett, levegő tolult tüdejébe. Még egy merevedés következett, enyhébben, lankadón. Észlelte, hogy térdei felmondják a szolgálatot. Karokat érzett hóna alatt s minden erejét egyetlen célra összpontosította: leült, nehogy arcra essék. Most pedig — rendelkezett életösztöne — egy kis időre el szabad alélnod. Ali, erejét felülmúló eredménnyel fogta fel a süllyedő test súlyát.

A második üvöltésre hangok zavart, indulatos, lázító egyvelege felelt. Egy nő jajkiáltása sikolyba csuklott, férfiak egymást biztató vadászi ordítózása hallatszott, a durva tülekedés zajába valami eltörött üveg csörömpölése keveredett.

Mi ez? Mi ez? — sajgott az árnyak szívében.

Ketten álltak egymás mellett, poggyászukkal kezükben, ketten ejtették le holmijukat egyszerre: a kereskedelmi ügynök és a kiszabadult internált. Az ügynök figyelme egyetlen mohó vágyban torkollott, valami kéjes, kínos, bizsergető kíváncsiságba. Rohant a zaj, a tülekedés felé s csak arra ügyelt, hogy elkaphassa fejét, ha valamilyen tárgy feléje találna repülni. A kiszabadult internált mintha rugót érzett volna lába alatt és nem törődve sötéttel, árnyékkal, rohant a kijárat felé, hogy fedezze magát. A perronról nyíló ajtón át egy folyosóra ért, a folyosó csakhamar derékszőgben fordult, a külső zajok már tompábban hangzottak ide. Futott tovább s ekkor mellén egy ököl megragadta ruháját. Egy katona volt, feltűzött szuronnal, aki eléje állt.

— Hova, hova, hé?!

— Engedjen, engedjen! — kiáltott a kiszabadult internált és dulakodni kezdett a katonával. A katona durván kitépte magát, két lépést hátraugrott és lekapta szuronyos puskáját.

— Állj vagy lelöllek! — ordított.

A kiszabadult internált izmaiban megalvadt az erő. Remegve megtorpant, majd a falnak dőlt.

— Hova szalad?! Fel a kezekkel!

Ekkor a perron felől idehangzott a harmadik üvöltés. Búgón, mint valami infernalis kürtöböl, majd ritmikusan meg-megtörön s ismét erősödön. A kiszabadult internált rettegő tekintete a zaj felé fordult, s most a katona valahogy megértette, miről van szó.

— Mars vissza! — parancsolt és terelte maga előtt az ijedt embert, a folyosó perronfelőli kijáratához.

Tilly ekkor a földön ült, szétvetette térdét és lakkos körmével haját tépdeste.

— Szent Isten, szent Isten, szent Isten... —
suttogta a kofaasszony egyfolytában és szeme előtt
mártíromságot ábrázoló szentképek foszlányai
jelentek meg.

Alfréd bosszús méltatlankodással rakta le poggyászát s ösztönösen zsebéhez nyult. Valaki hátulról kabátjába kapaszkodott s reszkető kezek tapogatódzva fogództak belé. A kendős nénike volt, az elmebeteg orvos fülketársa. Anna szívét éles szána-lom gyötörte, szerette volna befogni fülét, hogy ne hallja ezt a pokoli táncot, de restelte gyengeségét. Könnyezett.

Harry megállt, Nell ösztönösen karjára tette kezét. Az első üvöltésre megnevezhetetlen, fullasztó ijedtség fogta el. Aztán, mikor megmozdultak az árnyak és puffanó, káromkodó zajok körözték a téboly kiáltásait, szívfájdító, feneketlen megszege-nülés vett rajta erőt és bocsánatkérően fordult a sűrű homály felett keringő kozmosz felé.

Harry Nell mellé, a földre helyezte neszesz-szerjét.

— Maradjon itt, Nell. Meg kell néznem, mit csinálnak azok a fickók! — Izmait indulattól felajzottan készültségben tartotta. Elhaladt az attasé mellett, aki ott állt sudáran, keményen. Láttá, amint a gomolygó tülekedés felé szegezi tekintetét.

Az attasé lassan mellényzsebébe nyult, cigarettatárcája után. Fékezett, kimért mozdulattal rágyújtott. Idegei reszkettek. Tekintete a sötétségen át, mintha egy pillanatig a mérnökével találkozott volna, aki ekkor poggyászánál örködött a vagón ajtajában és figyelt.

Egyszerre csak a pokoli gomolyagból kivált egy árny és futva tört az állomásépület felé. Mint

a falka a vadra, rohantak mindenünnen utána. Most a kék irányfény csóvájába került. Még egyet üvöltött, hördülő, rekedt dühvel, s mintha fejest akarna ugorni a vízbe, vetette magát az épület falának. Az üvöltést nyekkenés vágta el, az árny megtántorodott, aztán valami alaktalan ágaskodással vetette magát a falnak és hangtalanul elterült.

II. FEJEZET.

1.

Harry túlságosan felajzott volt, semhogy indulatait tisztázhatta volna. Ismét szégyenkezett, hanyadszor már ezen az estén? Eltökélte, hogy többet nem fog szégyenkezni. Kiegyenesedett. Most végre erősnek tudta magát. Egy valamit azonban kétes érzelmekkel nyugtázott magában. Az ökölcsapás, amit ott a tülekedésben valamelyik egyenruhás ember oldalába mért, végértelemben a folyosói zárándoknak szólt. A knock out, amivel a mérnök úr szívességét ki szeretne volna fizetni, szelídebb formában oda puffant egy közönyös harmadik lapockája alá. Igaz, hogy az is megérdemelte, olyan durván esett az üvöltő örültnek. Mindennek ellenére feltette magában, hogy a gyengeségek, kapkodások sorozatát jóvá fogja tenni. Szembe jött vele Nell és az arca, úgy rémlett a homályban, sápadt és feldúlt volt.

— Megörült — szólt halkan Harry.

— Mi lett vele? — kérdezte Nell, megnevezhetetlen váddal hangjában.

— Szörnyű. Összeesett.

Nem akarta megmondani, hogy a tébolyult homlokát ellepte a vér és vastagon csorgott két tágranyitott, rettenetes szemgolyójára.

— Most menjünk a poggyászunk után.

Szuronyos katonák, nyilván utasításra, közrefogták az utasok csoportját. Senkit sem engedtek a helyéről elmozdulni. Végre a csoport felé közeledett, a falnál heverő test mellől, a határőrhadnagy. Harsányan magához hívott egy katonát, aki tisztelegve vetette magát vigyázz-állásba. Parancsot kaphatott, mert csakhamar az utasokhoz fordult.

— Tessék kérem, ott a kijáraton át, a váróterembe menni!

A csoport megindult, a folyosón át, ahol az előbb a kiszabadult internáltak feltartóztatták. Néhány lépés múlva a folyosó derékszögben fordult, kiszélesedett és valamivel világosabb is volt. A falon idegenforgalmi plakátok függtek és egy figyelmeztetés: „Óvakodjunk a zsebtolvajoktól.“

A folyosó vége a jegyváltó-terembe torkollott, de a kijáratot két egymásraállított asztal torlaszolta el. Az utasokat egy kisebb váróterembe terelték, amelynek ablakait kék papír fedte. Az alácsüngő cifra csillár körtéi ki voltak csavarva. A csillár karjai között a mennyezetről egy huzalon gyűrött selyempapírba burkolt égő csüngött alá. A helyiség közepén egy négyszögletű nehéz asztal állt, a falak mentén mindössze egy fapad nádfonatú háttal és két kopott bőrkarszék. A többi bútort nyilvánvalóan eltávolították, nyomuk ott világított a falak mentén. A gúny kedvéért egy hatalmas, barna, faragott keretű tükör függött a baloldali falon. A magasabb régiókban tarka plakátok homálylottak.

Az utasok megálltak a bejáratban.

— Csak beljebb kérem, csak beljebb! — sürgetett egy katona.

Egy láb szinkópásan kopogott. A kofa most

vette észre, hogy a lenszőke fiatalembernek mulába van.

— Mi az, meddig kell itt maradnunk? — hangzott Alfréd méltatlankodó hangja.

— Nem tudom, kérem — felelte a katona.

— Hát akkor legalább olyan helyre vigyenek, ahol le lehet ülni! Mégsem eljárás ez, nem vagyunk gonosztevők, hogy idecsukjanak!

— Nem éppen bálterem! — vélte az utazó, cseppet sem derűsen.

Nell körülnézett, mint akinek a maitre d'hôtel megrendelt lakosztályát mutatja be, letette táskáját az asztalra, mintha azt mondaná: „Ez megfelel, itt maradunk.“

— Ott a poggyásznak! — szólt Harry, a sarki ablakmélyedésre mutatva.

— Remek, Harry, mindjárt rá is ülhetünk — sietett Nell kedélyesebbé tenni a helyzetet.

A kofaképű nő a padon foglalt helyet, maga elé rakta poggyászát, arra helyezte a kiszabadult internált a füles kosarat, azután ő is a padra telepedett. Ali édesanyját karjánál fogva támogatta a bőrkarshékhez. Az egyikben már Tilly kisasszony ült, a másikba Annát ültette a férje. Mindkét nő felállt, mikor az öreg hölgyet látták közeledni. Ali zavartan nézett édesanyjára. Az öreg hölgy mosolygott, nagyasszonyi méltósággal, és Tilly helyét foglalta el.

— Köszönöm, kisasszony, nagyon köszönöm! — biccentett. Ali kalapjához nyult és megemelte.

A padon a harmadik helyre a kereskedelmi utazó ült. A kendős nénike tétován ácsorgott csomagjai között, míg végül a kiszabadult internált a maga ülésére készítette.

— Jaj, nem akarok leülni, nem én! — tiltá-

kozott a nénike és tekintete a kijárat körött repdesett.

Odakünn szóváltás hangzott s végül belépett az attasé, kissé kipirultan. Karján felöltőjét vitte, kezében sárga aktatáskáját s neszesszerjét. Mögötte egy szuronyos katona lépdelt. Az attasé még egyszer visszafordult.

— Mondja meg a hadnagyának, hogy diplomáciai poggyászmért felel, érti? Így mondja.

A katona nem válaszolt, hanem az attasé mögött behúzta az üvegajtót s ő maga kívül az ajtó elé állt.

Az attasé egy pillantást vetett a terembe. Az ülőhelyek foglaltak voltak. Az asztalra Tilly telepedett, lábát lóbálta, és éppen cigarettára gyújtott a téglavörös dobozból. Akinek nem volt helye a padon s a bőrszékeken, a poggyászán helyezkedett el. Az attasé egyedül állt, elszigetelten és immár fölényes nyugalomban. Minden tekintet reá szegeződött, csak Ali ült anyja térdénél és szorongatta az öreg hölgy kezét.

— Harry — szólt Nell halkán —, csináljon helyet.

— Minek? Csak nem akarja idehívni?

— De éppen.

— Ismeri?

— Ismerem.

Harry szívét egy pillanatra félelemérzés környékezte. „Most pedig nem lesz okom a szégyenkezésre“ — tökélt el magában. Arrébb ült, hogy az idegen úr a poggyászon helyet kapjon.

Nell felállt és mosolyogva az attaséhoz ment.

— Jöjjön, üljön a páholyunkba — mondta kezét nyújtva —, hadd mutassam be a barátomnak.

Az attasé kezét csókolt.

— Engedje meg, hogy bemutatkozzam. De Ryn vagyok.

Mintha az opera foyerjában mozogna, a terem tulsó sarkába követte Nell. Az urak kezettfogva mormolták nevüket. Harry nyílt melegséggel nézett az attasé szemébe. „E hölgy ismerőse eleve csak barátom lehet“ — közölte tekintete. „E hölgy barátját eleve gentlemanek között kijáró udvariasság illeti meg“ — válaszolta az attasé pillantása.

— Nem óhajtok sokáig visszaélni kedves vendégszeretetükkel — mondotta —, remélem hamarosan elintézik az ügyemet. Tudniillik — tette hozzá — autón szeretnék a határra utazni, feltéve, hogy ezek a bugrisok nem okoznak további nehézségeket.

— Háborús pszichózis — jegyezte meg Harry.

— Természetesen — biccentett az attasé. — Csakhogy nekem erről a pszichózisról hivatalból nem szabad tudomást vennem.

Nell elmosolyodott.

— Látja, ez is diplomácia: tényekről hivatalosan nem venni tudomást. Sokat köszönhetünk ennek az elvnek.

„Honnan ismeritek egymást?“ — fürkészt Harry.

— Sokat — fordult az attasé fiús mosollyal Nell felé. — Képzeld, madame, mennyi bajt okozna, ha hivatalos helyen minden tényről tudomást szereznének. Nem az-e korunk egyik fő betegségi tünete, hogy a hivatal hivatalból mindenütt jelen akar lenni?

— De Ryn úr tudniillik diplomata — magyarázta Nell Harrynak.

— Értem. A diplomácia nem mindig szíveli a

közigazgatást. A diplomácia, úgy tudom, észszel szeret fellépni, a közigazgatás erővel.

Az attasé elmosolyodott.

— Kérem, ne becsülje túl a diplomáciát. Tudom, mesterségünket az olimpusi ravasszág szent dicsfénye veszi körül, holott...

— Holott? — faggatta Nell.

— Holott egy krajcáros kereskedelmi vállalkozás fenntartásához több eleven ravasszág kell, mint a diplomáciához.

— Mintha hangsúlyozta volna az „eleven“ szót.

— Úgy van. Mert van valami hagyományunk, bizonyos konvencionális fogáskincsünk, ami, bármily közismert, mégis megkönnyíti a leplezést, az elhomályosítást. Ezt nem nevezem „eleven“ ravasszágnak.

E pillanatban nyílt az ajtó és egy poggyással megrakott hordár mögött belépett a mérnök. Körülnézett és intett a hordárnak, hogy terhért rakja a fal mellé, nem messze a „páholy“-tól. Harry felugrott és erszénye után kapott.

— Már kiegyenlítettem! — intett a mérnök.

— Akkor engedje meg, hogy a magam részét köszönettel visszatérítsem.

Miközben a hordár kezét sapkájához kapva távozott, a mérnök szabadkozón emelte fel tenyerét. Harry nem mozdult.

— Kérem, ha ragaszkodik hozzá...

Mikor Harry visszatért a páholyba, tekintete Nellével találkozott. „Barátom vagy“ — ennyit kívánt Nell tekintete elárulni. De Harry mást is látott benne. „Feldúlt vagy“ — állapította meg.

Az attasé folytatta Nellel megkezdett beszélgetését.

— Egyébként nem legenda, hogy a diplomácia sokat tud a dolgokról, amik a porondon és a kuliszok mögött történnek. — Félig Harry felé fordult. — A közhiedelem a követségi személyzetnek ropant tájékozottságot tulajdonít. Kérem, meg kell állapítanom, rendszerint joggal. De hisz éppen ez a bajunk.

— Úgy gondolja, ezért ostromolják önöket értesülésekért és ezért kell homályba burkolódnok? — kérdezte Nell.

— Nem, korántsem. Minden diplomatának vannak jóbarátai, akiket szívesen informál. Néha még államtitkokról is. A baj más szempontból mutatkozik: egy modern diplomáciai képviselőt túlságosan elhalmoznak információkkal, ez a baj. Túl sokat tudunk, s ezért mester legyen a talpán, aki megőrzi a kellő áttekintést, a tények helyes értékelését. Egy diplomata a legritkább esetben téved azért, mert tények ismeretlenek maradtak előtte, annál gyakrabban azért, mert a tényeket helytelenül értékeli. Így történhetik meg, hogy a sarki szatócs nem egyszer józanabbul ítéli meg a külpolitikai helyzetet, mint maga a külügyminiszter. Bizonyos szembeeső körülmények megragadják figyelmét és áldott beavatatlansága következtében nem homályosul el egészséges ítélőképessége.

Az attasé egy pillanatig elhallgatott.

— Egy kémét végeztek ki, szegényt! — hangzott a pad felől a kofaképű asszonyosság szava.

— Úgy kell annak, kérem, nem kell annak kegyelmezni! — jelentette ki a kereskedelmi utazó.

A kendős néni ke közéjük között ült, nyugtalanul nézett hol az egyikre, hol a másikra, de nem szólt semmit.

Most mindenki hallgatott.

— Jaj, borzasztó volt, hogy ordított szegény!
— tört ki a kofa és sajgó szívében az örült orvos alaktalan árnyképe a meggyilkolt pékné emlékével fonódott egybe.

Az arcokat megülte a szenvedés. Nell kérdően nézett Harryra, majd az attaséra.

— Szó sincs róla — mormogott Harry —, örült volt. Csak a jól informált szatócsok láthattak benne kémet. — E pillanatban már restelte is megjegyzését.

Az attasé finoman mosolygott.

— Látja kérem, éppen erről van szó. Részletes tényekről sohasem a szatócsnál szerezze be értesüléseit, arról a diplomaták többet tudnak. Azt a szerencsétlent ide a határra toloncolták detektív-kísérettel. Intelligens ember benyomását tette, de semmiképpen sem épeszüét.

Nell, önkénytelenül s szinte rejtegetve, kezét tördelte. Harry figyelt és arra a diszkrét módra kellett gondolnia, ahogyan a villamoson utazó hölgyek a templom előtt keresztet vetnek.

— Miért kell ilyen szörnyűségeknek lenniök?
— rebegte Nell.

Ali anyja reszketett.

— Mamikám, felizgatott, nagyon?

Anna az öreg hölgyet nézte, szájalommal és aggodalommal.

— Nagyon beteg lehet az a szegény asszony, — súgta Alfrédnek.

— Balkáni módszerek! — legyintett Alfréd. — Ideterelni békés utasokat, mint valami nyáját! Nem törődnek azzal, ki micsoda, honnan jött, hová megy, egészséges vagy beteg-e, hasznos-e, ártalmas-e! Esztelenség és fejetlenség. Szeretném tudni, mennyire csorbítaná az ország érdekeit, ha bennünket átengednek a határon.

— Hát, talán csak továbbberesztenek hamarosan, — bízta Anna, de hangján érzett a kétely. — Ilyenkor azt kell gondolnom, milyen jó, hogy...

Észrevette, hogy Alfréd nem figyelt. Azt akarta mondani: milyen jó, hogy együtt vagyunk. Milyen jó, hogy megszoríthatom a kezéd. Eszébe jutott első kézfogásuk, amikor karcsú leánykeze tehetetlenül lapult a szorító férfimarokban. Mennyi nyomorúság ri le itt e teremben egyes arcokról! Kiváltságos vagyok, érezte mély meghatódottsággal.

Alfréd tekintete körüljárt az utasokon és most megakadt Nell alakján.

Ki lehet ez a nő? Micsoda remek, pikáns profil! Nagyszerű kezei vannak. Mennyi idős lehet? Huszonöt, legfeljebb harminc. Fínom holmit visel. Csak filmsztároknál látni ilyen hanyag eleganciával megkötött sált. Termete nem vehető ki pontosan, de arányai kifogástalanok. Két férfi van vele. Az egyiket, azt hiszem, láttam a beszálláskor, azt, aki az imént a diplomáciai poggyászát emlegette. Előkelő társaság. Irigylésreméltó finom tartózkodásuk. Melyik férfié az asszony? Nem a diplomata felesége, hisz nem övele jött a terembe. Az a másik bűtökölja tehát. Mi lehet a foglalkozása? Leri róluk a gazdagság. Bár, inkább úgy kellene megfogalmazni: a gazdagok életmódja. Akármelyik kopott ruhájúnak itt több lehet a csekkontóján. Mi tesz oly vonzóvá egy ilyen nőt? Ez sem szeretkezhet másképp, mint a többi. Valami különleges, fanyar grácia árad belőle. Elposcsékolta a fiatalságomat. Egyszerűen nem tudtam, hogy milyen finomult lehetőségek rejlenek a szerelemben. Ahogyan a nő oldalunkon, a szálloda halljában megjelenik, ahogyan kesztyűt próbál egy üzletben, ahogyan ráncpillant, látszólag udvarias közönnyel, de csak mi értjük a tekintet rejtett jelentését.

Igen, ezt mulasztottam el. Fiatalkoromban, amikor még önzetlenül az én személyemnek szólhatott volna mind e női udvarlás. A magakelletés udvarlása. Ilyenné kellett volna nevelnem Maryt és nem lett volna szabad szakítanom vele. Áh, ilyenné születni kell, mint ez a nő itt. Biztosan már pólyáskorában értette a tetszés művészetét.

— Kivel jött be az a hölgy ott? -- fordult halkan Annához.

— Ki? Az a szürkekosztümös? Úgy hiszem azzal a szőke úrral, aki mellette ül és most beszél. Miért kérdező?

— Csak. Érdekel. Érdekes nő.

— Oroszos külseje van.

— Lehet balti is. Sőt, angol is lehet.

Ki tudja, milyen sorsot hordoz magában? — gondolkodott el Anna. — Amennyire a homályban látszik, arca igen ápolt. De csak közletről lehetne eldönteni, mennyi a kozmetika rajta. A férfiaknak fogalmuk sincs a nők szenvedéseiről. Azt hiszik, ha szép arcot látnak, az értük szép, csak arra vár, hogy tessék nekik.

— — — — —

Milyen árva vagyok! Holnap, Isten segítségével, holnap az anyám... Mit mondhatok neki? Izgatott lesz a háború miatt. Megkapta a sürgőnyt, hogy érkezi, de nem leszünk idejében otthon. Bár lehetnék ápolónő vagy gondozónő, hogy tevékenyen segíthetnék! Felkeresni proletárokat dohos odukban. Piszkos gyerekek, mezítlábasok, mint amilyenek akkor körülállták az autót, mikor elakadt a téglagyár mögött. A kékszemű kisfiú maszatos arcán az orrából aláfolyt csepp fehérre mosott egy csíkot a szája felett. Angolkór ellen csukamájolajat adnak. Napra kellene vinni a szegény gyerekeket és becsületesen

táplálni őket. Ha Freddel meg tudnám magam értetni... Egy gyermeket adoptálni? Szörnyű lutri. Ha balul üt ki, meggyülnők, hisz nem is a magunké! Fred nem akarná. Vajjon nem akarná-e? — Az ellenkezés szelleme ingerelte.

— Fred...

— Hm?

— Tudod, milyen gondolatom támadt, épp most?

— No?

Alfréd szórakozottan fordult feléje. Anna elhallgatott.

— Lehetetlen, hogy sokáig itt tartsanak, — szólt bosszúsan Alfréd. — Ha nem engednek ki egy órán belül, sürgőnyzök a követségre.

— Gondolod, hogy azt lehet?

Alfréd elpirult és szeme szikrázott.

— Próbálják eltiltani! Elvégre minden erőszakosságnak van határa!

— Ez még nem olyan szörnyű, Fred. Kibírjuk. Csak kerüljünk bántatlanul haza, akkor akár reggelig is itt tarthatnak. Azt hiszem, legokosabb lenne, kibontani a plédet és kivenni a párnákat.

— Csak nem gondolod, hogy itt alszunk? Semmi kedvem sincs, ebben a pizsokban kibontani a plédet.

— Ne bosszankodj, Fred. Gondold, hogy rosszindulatú üzletféllel állsz szemben. Magad is mondd mindig, hogy inkább károsodsz, de kerülsz minden érintkezést a nem kifogástalan üzletféllel. Nagyon okos elv.

Alfréd vállat vont, ingerültsége engedett. Eszébe jutott az a bizonyos vesztegetési ügye. A követségi tanácsos nyájassággal és ügyességgel simította el a dolgot, nem csapott az asztalra.

Ebben a percben kinyílt az ajtó és belépett a határőrség hadnagya. Körülnézett, majd mikor megpillantotta az attasét, egyenesen feléje tartott. Megállt előtte és szalutál.

— Attasé úr, rendelkezésére áll az irodavezető szobája, ott kényelembe teheti magát.

Az attasé felhúzta szemöldökét.

— Nem értem. Én nem kiváltságos szobafogságot kértem, hanem szabad utat a határig.

— Igen. Jelentettem az őrnagy úrnak, de ő közölte, hogy az attasé úr nem hagyhatja el az állomás épületét, mert ez a rendelkezés érkezett.

— Akkor telefonálok a követségre. Ennek csak nem lesz akadálya?

— Sajnos, ezt is csak az őrnagy úr beleegyezésével lehetne.

— Hol az őrnagy úr?

— A városban.

— És mikor lehet vele beszélni? Nem lehet-e legalább telefonon értekezni vele?

— Nem lehet, attasé úr. A telefont más, mint katonai személy nem használhatja.

Az attasé egy pillanatig gondolkozott.

— Az attasé úr feladott poggyásza érintetlenül ott van az irodavezető szobájában. Talán ajánlatos is volna, ha az attasé úr meggyőződne róla.

— Bocsánat, — szólt az attasé Nell és Harry felé és követte a hadnagyot. Tizenkét szempár kísérete távozását.

Az attasé felkelt, a hadnagy, kissé meghajtva magát, szalutált a hölgynek, majd sarkonfordult.

A teremben feszélyezett, ünnepélyes csend lett.

A kendős néni szíve megdobbant. Az egyenru-

hás úr, a tiszt, udvariasan és szolgálatkézen szalutált annak a magas, elegáns úriembernek. És milyen finoman hajolt meg a szép hölgy előtt!

Most elment a hosszú karcsú úr. Valami egyetértés van közte és a tiszt között. Jó így. Az asszonyon keresztül kell megközelíteni. Az urat a hölgyön át, a tisztet az úron át. Nagyon finom hölgy talán nem túl büszke. Most kell odamenni, amíg még nem elegyedett beszédbe a másik úrral, aki mellette ül.

Tétován felkelt, egy pillanatig izgett-mozgott a helyén. Majd két lépést tett előre. Szívét csordultig öntötte el a forró aggodalom, de nem tudott semmire sem gondolni, csak érezni, feszítő testi fájdalmat, a rettentő nyugtalanító reménytelenség után már-már kellemes kint, mert hisz valami cél és valami remény felé hajtotta őt a szenvedése. Keze önkéntelenül összekulcsolódott a mellén: ime itt vagyok, a magam teljes tehetetlenségében, védtelenségében, megalázottságában. Itt viselem keblemen a könyörgés szimbolumát, az önkéntesen bilincsbe kulcsolt kezét.

Nell még az attasét látta távozni, karcsú, egyenes alakját, roppant magabiztos eleganciáját.

— Kérem szépen . . .

Nellt kellemetlenül érintette ez a hang és tiltakozott e ványadt vénség ellen, ennyi világi könyedség és ápolt erő után. Merő disszonancia, sérelem. De valahol fent, sötét ködben betűk jelentek meg előtte, mintha valamilyen épület homlokzatát ékesítenék: „SZOCIALIS JÓLÉT ÉS KÖNYÖRÜLET“. Lágyan meghajolt és magába fogadta az asszony megtestesült nyomorúságát.

— Kérem szépen . . . — a kendős asszony úgy érezte magát, mint aki minden szemérmet régen levett már. Most, hogy ki tudja hányadszor, ki tudja

hányadik ember előtt sirja el panaszát, már-már rendjelként hordja a maga tragédiáját, mintegy hivatástudattal és szakmai büszkeséggel, mint a panoptikum-beli nyomorék.

— Kérem szépen... — Fájdalma idült volta megóvta e pillanatban az érzékenyüléstől. Am sorsa és lelkiállapota lángbetűkkel íródott arcának ráncaira. E beszédes jelek magukra vonták Harry figyelmét. A petyhüdt, elnyűtt bőr belülről indított plasztikus játékát figyelte, mint akinek keze alatt formálódik életté a lélektelen gyurma.

— Mi tetszik? — szólt Nell, azzal a készséggel, hogy erszényébe nyuljon. Elhatározása villámgyorsan szikrázott az ezüstpénzről a papírpénzre. Ez még védekezés volt a nehezebb, a terheesebb segítés: a lelki segítés ellen.

— Kérem szépen... Ne tessék tola-kodónak venni, nagyon kérem, tessék segíteni rajtam! — Nell megenyhült és figyelő arca megegyengette az utat. Harryt nem látta az asszony, de megérezte erősítő kisugárzását. Most már ömlött belőle a beszéd. — Ha tetszene szólni annak az úrnak, hogy engedjenek engem vissza, kérem, mert kitoloncoltak, kérem, át akarnak tenni a határon és én nem kérek semmit, csak engedjenek vissza és talán meg tetszene tudni, hol van a fiam, mert a férjemet bezárták a toloncházba... — Mindez egyetlen szuszra hagyta el ajkát, de most homályosan úgy vélte, nem szabad rossz színben feltüntetnie sem magát, sem férjét és a toloncház említése elijeszthetné a finom hölgyet. — Semmit a világon, kérem, nem csinált a férjem, a fiam se, kérem, megvolt az iparja, tetszik tudni, engedélyezték, maga a rendőrség adott írást róla, — s most önkéntelenül táskájának retesze felé reszkedett a keze, hogy előszedje a kopott, szakadozott ok-

mányt. — De azt mondták, hogy el kell hagyni az országot záros határidőn belül és most megbüntették a férjemet, nem engedik ki. De kérem, a fiamat elvitték, nem mondták meg hova, mert katonaköteles korban van, ez az úr biztosan megtudhatná, hová vitték a fiamat, én csak azt kérem, könyörgöm, engedjenek vissza, én nem bántok senkit, csak tudjam meg, hol a fiam!

Nellt elfogta a szájalom fájdalma.

— Hát mit tehetek magáért én? Mondja meg, ha rajtam múlik...?

— Én csak azt kívánom, hogy engedjenek vissza, ne toloncoljanak ki! Hátha az az úr megmondhatja, hol a fiam! Én nem bánom, ha lecsuknak, ha csak a férjemmel együtt vagyok, de nem így, kérem, engem kitoloncolnak, a férjemet ott tartják!

Nell érezte, hogy tennie kell valamit és kinyújtotta kezét, megsimogatta az asszony reszkető karját.

— Mégis magyarázza meg jobban, miről van szó? — kérdezte gyengéd melegséggel. — Miért fogták le a férjét?

— Mert lejárt a tartózkodási engedélyünk, kérem! — Most meg kellett indokolni, hogy ez nem az ő hibájuk volt, hogy ők ártatlanok ebben. Enyhítő körülményt kellett felhozni idegen voltukra. — A férjemet idehívták, kérem, tetszik tudni, mert ő specialista, szövömester, nem csak úgy jöttünk, kérem, hanem hívtak, az utiköltséget is előre beküldték és mindent ígértek, most meg kiutasítanak, semmit a férjem el nem követett, kérem.

— Hogyan, — kérdezte Nell és erősen igyekezett megérteni a helyzetet, — magukat hívták az országba és mikor jöttek, kiutasították?

— Nem kérem, dehogy, nem mikor jöttünk! — Érezte, ellenük szól, ha kiderül, hogy az régen volt,

amikor hívták őket. Tehát menteni kell ezt a pozíciót, nehogy elgyöngüljön a fiatal hölgy részvéte. — De kérem, a férjem minden pénze benn volt a műhelyben és nem lehetett visszakapni, mindenünket itt kellett hagyni, még a bútorunkat is eladtuk, mert az ügyvédnek kellett előre fizetni.

— Milyen ügyvédnek? Volt valami pörük?

— Á, dehogy! Nem pörösködünk mi senkivel! Aki a fiam ügyét intézte, de nem intézett semmit, mert lefoglalták a fiamat és internáló táborba küldték.

— Miért internálták a fiát?

— Azért kérem, mert bujkált, tetszik tudni, egy szállodában volt szolga a végén, de valaki feljelentette és elfogták.

Nell küzdött a gondolataival, nem látott világosan és tehetetlennek érezte magát. Lopva egy pillantást vetett Harryra, aki elmélyedten nézte az aszszony arcát.

— Mondja csak, — szolt most Harry, — mikor tartóztatták le a férjét?

— Két hete, kérem.

— És milyen megokolással?

— Semmilyen megokolással, kérem, nem tettünk semmit!

— Hát csak úgy letartóztatták?

— Nem kérem, hanem azért, mert nem mentünk ki az országból, amint letelt a tartózkodási engedélyünk.

— Mikor telt le?

— Egy hónapja éppen.

— Ahá, most már értem! — könnyebbedett meg Harry. — Szóval kihágást követtek el azzal, hogy nem hagyták el az országot. És magát nem fogták le?

— Nem kérem, azt mondták, a férjem büntetést

kap, ha azt kitölti, kitoloncolnak bennünket. De aztán egyszer csak engem elfogtak és lecsuktak, kérem, hat napra, de nem a férjemmel együtt, hanem idetoloncoltak kérem, hogy áttegyenek a határon.

— Értem. No és mi van a fiával? Mikor tartóztatták le a fiát?

— Tizenötödikén lesz két hónapja, azóta nem hallunk semmit róla.

— Hát ő elkövetett valamit?

— Nem kérem, bujkált.

— Szóval öneki is lejárt a tartózkodási engedélye.

— Igen és kiutasították huszonnégyszer órán belül. De azt mondták neki, nyugodtan maradjon csak, mások sem mennek el és van egy ügyvéd, aki majd elintézi.

— Szóval a fia bujkált és erre letartóztatták. No és őt miért nem a toloncházba vitték?

— Mert, hogy katonaköteles korban van és mert azt mondták, hogy közveszélyes. — Az asszony mellett szorongás fogta el és arca eltorzult.

— Nem volt valami politikai dologban benne? — kérdezte Harry.

Az asszony kínpadon vergődött.

— Nem, kérem, nem! Egy szó sem volt igaz, kérem, az egészről! Valami röpiratokat találtak nála, de kérem, csak a szappanát csomagolta benne.

Harry bólintott és lehajtotta fejét. Nell szeme égett. Az asszony látta az embereit és aggodalom szállta meg, hogy bár ellágyulnak, de tenni nem fognak semmit. Önvédelemből, önfenntartásból utat engedett szíve félelmének.

— Nem tudom, hová vitték a fiamat, — fakadt ki, — azt mondják, ott agyonütik őket! Nem is tu-

dom, él-e a fiam! — Mozdulatlanul állt, de szeméből ömlött a könny.

— Dehát mit akarna tőlünk, mivel segítük?

— Hogy engedjenek vissza! Az az úr el tudná talán intézni a tiszt úrral, meg hogy megmondják, hová vitték a fiamat!

— De nézze, — szól most Nell, — ezt az urat sem engedik ki a határon, pedig ez nagyon nagy úr a követségen. Akkor magát sem fogják visszaengedni!

A nénike nem hallotta az érvet, csak a vissza-utasítást. Utolsó fegyveréhez folyamodott. Kezét tördelte.

— De kérem, könyörgöm, könyörgöm, tessék megpróbálni! Biztosan tehet valamit értem az az úr, biztosan!

— Ugyan, jó asszony, mit akar a hölgytől!?

Az asszony, Nell és Harry tekintete egyszerre fordult oldalt. A mérnök szólt.

— Rakassa magát csak át nyugodtan a határon, örüljön, hogy kiengedik és még pénzébe se kerül az út. Aztán jelentkeznek a külügyminisztériumban és ott mondjon el mindent.

Az asszony elámult, mert új szót hallott és egy méltóságteljes, magas, ezüstsujtásos kucsmába öltözött, ezüstbotos portás képe jelent meg előtte.

— Külügyminisztérium... És ott segítenek?

— Hát, — vonta vállát a mérnök, — idővel. — És egyetértést kereső, cinkos pillantást vetett Harryra.

— Fölírom minden adatát, — szól gyorsan Nell, — megpróbálok segíteni magán. — Harryra nézett. Harry elővette jegyzőkönyvét és átnyújtotta Nellnek.

— Majd én kérdezek, jó? — és felállt.

A mérnök mosolyogva figyelt.

A jegyzőkönyv, a finom töltőtoll, a pontos adatok és hogy ketten kérdezték ki, egy úr és egy hölgy, reménnyel fűtötték a kendős nénikét, valami könynyűséget érzett feltolulni rekeszizma tájékáról melle felé.

Harry átvizsgálta az asszony összes irományait. Az „ipar“, a drága okmány, külön volt selyempapírba burkolva. 1930 október 7-én kelt. A többi írást vonakodva nyújtotta át az asszony. Főként iktatószámok vagy útbaigazító cédulák voltak, továbbá egy hivatalos végzés a tartózkodási engedély meghosszabbításának megtagadásáról. Három hónappal ez előtt kelt.

— Ez ilyen régi? — dűnnyögött Harry.

— Igen, tetszik tudni, mert kétszeri haladékot kaptunk, — sietett az asszony igazolni magát, nehogy elveszítse az urak bizalmát, hisz annyi teher-tétel súlyosbította esetét! Aztán nagyon megköszönte előre is Nellnek, Harynak a segítséget. Egy lépést hátrált. Nell egy pillanatnyi habozás után a táskájához nyúlt. Érezte tehetetlenségét ennyi lelki nyomorúsággal szemben, de valami jelét szerette volna adni segítő készségének.

— Mondja néni, pénze van? — kérdezte halkán.

Az asszony elhárítóan tette kezét Nell csuklójára. Biztos és határozott volt a maga elesettségében. Pénzre nem gondolt és nem volt tudatában a pénz szükségének. Talán félt is legbelül, pénzre váltani át a segítséget.

— Nem, ne tessék adni, nem fogadok el pénzt! Semmit a világon, Isten mentsen! — szabadkozott.

Nell elpirult.

Az attasé elvonulása, majd a kendős asszony könnyörgő útja mágneseesen vonzotta az érdeklődést. A nyomasztó lég, a homályos bizonytalanság szétzavarta a gondolatokat. Könnyebbnek tűnt fel elviselni könnyeket és megrázkódtatást, mint a tartalmatlan nyugtalanságot. Különösen másnak könnyeit és másnak megrázkódtatását. A közönség és az aktorok e körében csak ketten kapcsolódtak ki teljesen a kölcsönös figyelem játékából: Ali s Ali anyja. Az öreg hölgy kezébe hajtotta homlokát s Ali tág tekintettel figyelte.

- Mamika ... — súgta Ali, — hogy vagy?
- Köszönöm fiam ... hamarosan jobban leszek.
- Nem vagy jól?
- Semmi baj, csak kicsit szédülök.

Az öreg hölgy lassan kinyitotta szemét. Ali arca szétfolyt előtte s a tárgyak köröskörül mintha fodrosodó víz felületében tükröződnének. Csobogás hallatszott, mint a teli fürdőkádban. Zúgott a lomb, gomolyos tölgyfakoronák sötétben suhogtak. A csobogás egyre erősödött. Sűrű, vastag, széles sugárban ömlött alá a víz, paskolva csapódott a sziklákhöz s alázuhant a mélybe. Edgár szerette a pizstrángot. Most itt áll Edgár valahol, nem lehetne pontosan meghatározni hol s nem látni testszerűen. Jelen van és arany zsebórájára mutat. Ezt sem látni, de tudni. Ne sejtse meg Ali, hogy apja a zsebórára mutat. Mert akkor is, halála estéjén, zsebórájára mutatott, jelezte, hogy éjfél előtt itthagynia a földet. Csak ne volna olyan nyomasztó a légkör s ne nehezedne úgy a koponyára ... Ali adja be a cseppeket. Mennyi ideje, hogy utoljára bevette? De Ali már ki is találta gondolatát. Már nyúl is a táska után. A tokból ki-

emeli a barna orvosságos üveget s leoldja dugójáról a billroth-vásznat. Igen, adhatod.

Gróf úr maga fogta valamennyit? Igen, szereti a halat s a pisztrángot különösen. A tisztelendő úr mosolyogva hajol az ezüst tál fölé, szinte beleheli a hal illatát. A vízesés zúg, mintha szétzúzta volna a zsilipeket. A hegymoron a nyugovó nap rózsaszínűre festi a gleccsereket. A plébános kinyújtja két ujját s keresztet vet a halra. „Laudetur Jesus Christus“, mondja s Edgár meghatottan, szerényen tolja tányérát a halastálhoz. „Ez az én testem“... mondja a plébános és oszt a halból. A gróf int Edgárnak, hogy egyék nyugodtan, hisz már meghalt. A plébános Edgár felé fordul, megsimogatja gyér, ezüstfehér haját: „Leveszem rólad a terhet fiam“ — úgymond, „meghaltál, nyugodtan ehetsz a halból. Érted van találva“. Edgár kivesz magának a tálból s most egy egész pisztráng van a tányérján. Kinyújtja a tányért. Olyan az, mint az ezüst hold, vagy mint egy szent dicsfénye. Kinyújtja, öfeléje, felesége felé, egyre közelebb, egyre közelebb nyújtja s míg szakadva zuhan alá a vízesés, megszólalnak a harangok. „Egyél belőle, egyél belőle!“ szól Edgár s nyájas jelenléte oly kimondhatatlanul boldogító... Kár, hogy elmúlik.

Szájában az orvosságos cukor keserű íze. Ali fürkészőn néz a szemébe.

— Jobban vagyok — mondja halkan. — Egyél valamit, Ali, a kedvemért.

Ali kelletlenül nyúlt a táskába s egy zsírpa-pírba csomagolt sonkászsemlét vett elő. A sonka szalonnásan és rózsaszínűen buggyant ki a zsemle alól. Ám zamatja nem volt mentes szappan és kölni-víz ízétől.

Elmenni és itt hagyni a gyermeket, isteni és

könnyű mentesülés minden felelősségtől. Micsoda teher a test! Milyen kérlelhetetlen ellenségünk s mennyire ki vagyunk szolgáltatva neki. Egész bomlott, oszladozó s mégis oly fenyegetően erőszakos apparátusának. Mint az alattvaló a tébolyult zsarnoknak. Minden megnyilvánulásunk, mellyel szellemünk létéért küzd, a zsarnok önkényeskedő ellen-érzésébe ütközik. Esztelen, kibírhatatlan súllyal terheli a szívbillentyűt, hogy minden lökése pattanásig feszítse meg az erek falát. A tüdőnek mintha páncélaajtó eltolásával kellene viaskodnia egy kis levegőért. A gyomor nyugalját undok, illetlen kavargás zavarja meg. S a koponya, a koponya! Tölcsér, melyen át olvasztott fém ömlik az agyra. Mit tehet a lélek, ha szüksége van a lázongó testre s nélküle élni sem tud? De kell-e élni? Nem volna-e jó, feladni a harcot, itt a váróteremben, egyszer s mindenkorra jóéjszakát kívánni s megszűnni aggódni emberi sorsok miatt? Ám az anyáknak nem adatott meg, hogy önmagukra gondoljanak, a maguk könnyűségére s boldogságára. A kínok között megszült gyermek felett virrasztani kell tejjel s verejtékkal és mint a gyermek hálája jelét kell elfogadni létét, lélekzését, virgoncságát, növekvő erőit. Cipelni kell a testet: a gyermekért, minden határon s minden szakadékon át. Nem szabad elmenni akarni, szövetkezni kell az ellenséggel; a komisz, ártó testtel, az életért, egy kis maradék, kopott, nyikorgó életért.

A zúgás elcsendesedett. A zuhanó fények eloszlottak, ismét sötéten világított a kékfény. Emberek ülnek körben. Koromszag üli meg a levegőt s a száj ize keserű.

- A kulcsok a portásnál vannak, tudod?
- Igen, miért mondod, mamika?

— A mosás miatt. Holnap bizonyára már jönnek a tisztítóból.

— Tudom, mamika, én adtam fel a lapot. De miért okoz ez neked gondot?

— Csak. Ha esetleg nem érezném jól magam.

— Ó, érezd jól magad, mamikám!

Ali kezében tartotta még a zsemle felét. Kettős ívben kanyarodott a harapás nyoma.

— Miért nem eszel, Ali?

— Nincs étvágyam, mamika. — Aztán könnyű sóhajjal újra nekilátott s megette a maradék zsemlét. A papírt összegyűrve a sarokban a köpöcsészébe dobta. „Jó gyerek voltál mindig“, szólt hozzá egy hang, mintegy a lélek kulisszái mögül.

4.

Matematikai bizonyosság, hogy az Egyesült Államokban naponta átlagban, mondjuk, 475, Franciaországban naponta 140 ember esik közlekedési balesetek áldozatául. Naponta százmillió anya mondja gyermekének: vigyázz, ha átmegy a kocsin, nehogy elüssön egy autó! S naponta ennyi meg ennyi gyereket üt el az autó, a közlekedésnek kijáró emberáldozatként. A számok törvénye kérlelhetetlen. A legyek bizonyos hányadát felfalják a madarak s egy bizonyos hányad ugyanúgy szükségszerűen megmenekszik a madarak elől s életben marad, hogy lerakhassa petéit. Emberek azt hiszik, beleavatkozhatnak egymás sorsába és tehetik azt önszántukból, elhatározott jó vagy rosszindulatból. S ha egymillió ember jó vagy rosszindulattal más millió ember jó vagy rossz sorsát elhatározná, száz-ezernél, a számtörvény vaskövetkezetessége folytán, az elhatározás csődöt mondana.

Mégis, az ember bátran s naivan él káprázatának, hogy ő az, aki akar, ő az, aki célt tűz ki, ő az, aki mulaszt vagy megvalósít. Ez a káprázat csalja az embert s tünteti fel azt, hogy az életnek egyéni értelme van. Holott az életnek csak a tömeg összességére vonatkozóan van értelme s ez az értelem embertelen, embertávoli, merő lélektelen matematika.

Ezek a gondolatok gyakran foglalkoztatták a mérnököt. A számtörvény — vélte — eleve meghatározza a tömegek sorsát. Az egyesek pedig a számtörvény keretén belül a lehető legjobb érvényesülésért tülekednek. Egy bizonyos százaléknak vagy ezreléknek — ez is törvényszerű — a jég hátán meg kell tudnia élni. *Kell*, mert így szabja meg a törvény. Akit a természet kellő képességekkel felvértez, aki a létért folytatott küzdelemben a legjobban helyt tud állni, helyet biztosított magának a fennmaradók hányadában.

Könnyű hízni, tollasodni és szaporodni, amikor süt a nap és enyhe esők járnak. De télen, fagyban, csak kevesen maradnak meg, ám a megmaradottak megerősödtek, újabb telekre s fagyokra.

A szegénység, az ügyefogyottság, a gyengeség — szokta mondani — a természettörvény morálja szerint bűn. A gazdagság, az élelmesség, az erő pedig erény.

— Ime, a darwini kiválasztás törvényének szomorú áldozata, — fordult most a „páholy“ felé, a helyére kullogó kendős nénikére célozva.

Harry undort és haragot érzett és szeretete volna tudomásul sem venni ennek az embernek a létezését, aki pedig annyi határozottsággal követelte jogát az élethez. Nell hüvösen, alig-alig mosolyogva nézett maga elé. Harry egy röpke pillantással elfogta Nell e mosolyát s összevetette a barátság, a bosszúság, a

meleg gúny és megértő elnézés mosolyaival, melyekben neki volt annyi része. Mivel pedig az összehasonlítás megbékítette s felderítette, úgy döntött, hogy levonja útikalandjuk minden illő következményét és szóbaelegyedik a „halképű piócával“.

— Hogyan érti ezt? — válaszolt tehát a mérnök megjegyzésére.

A mérnök elégedetten látta, hogy elkapták a kötelét, most már csak azon kellett fáradoznia, hogy a kikötői bak, melyhez kötelét erősítik, a szép hölgy legyen, akinek ismeretségeért nem sajnált volna semmilyen fáradságot.

— Úgy értem, hogy a gyöngé emberek közül a leggyöngébbek esnek áldozatul. Szinte versengés folyik közöttük, ki legyen az első áldozat. Mintha a természet egyenesen halálra teremtette volna őket.

— Nem egészen értem az összefüggést az ön tétele s a jelen eset között, amelyikre nézve úgy látszik célöz, — válaszolt Harry eltökélten, hogy benne a mérnök emberére talál.

— Senki sem akar elpusztulni, — folytatta a mérnök — még a természet által halálra ítélt sem. („Ez sem hallott a halálösztönről“ — állapította meg magában Harry, de nem szólt semmit.) Csak nem mindenki küzd a helyes eszközzel. Az a majom, amelyik a leopárd elől a földön fut, elveszett. Ha a fára mászik, megmenekszik. Úgy vélem, ez a szegény asszony rossz úton vél megmenekedni az őt fenyegető veszélyek elől s éppen ezért, szinte rohan a veszébe. Úgy vélem, hiábvalóan fárasztja önöket, mert e helyről ugyan ki tudna protekciókkal rajta segíteni. („Honnan ismered protekcióinkat? — vélte Harry, de ismét nem szólt semmit.)

Nellt lehangolta ez az ember, mert ő maga most égett a segítség igyekezetétől.

— Ön mit tenne a helyemben? — fordult a mérnökhöz.

— Amit ön, — válaszolt a mérnök. Úgy érezte, mihelyt a hölgy tekintete ráirányul, nem válaszolhat másként. — Azt tenném, amit ön, mert a nevelésünk reánkparancsolja. Az iskolában és a templomban belénk ojtottak bizonyos előítéleteket, amelyekből lehetetlen szabadulnunk, így van-e?

— Mit nevez előítéletnek? — kérdezte Nell.

— Azt, amit emberbaráti kötelességnek hívnak. Én is „emberbarát“ vagyok, de az részemről pusztá következetlenség, adó a kiirthatatlanul belénkplántált keresztény erkölcs számlájára.

Nell látta, hogy ismét világnézeti vitába akarják sodorni.

E pillanatban azonban a kendős asszony érdekelte.

— Tehát, bár halálraitéltnek nyilvánítja az illetőt, — a kendős asszonyra célzott, — mégis igyekszik segíteni a halálraitéltén. Rendben van. Bizonyára figyelemmel kísérte a történeteket.

A mérnök kissé zavarba jött.

— Akaratlanul is hallanom kellett...

(„Mert füleltél, mint egy róka“ — állapította meg Harry.)

— Mit tehetnénk az érdekében?

A mérnök felhúzta a vállát.

— Azt hiszem asszonyom, sajnos, semmit.

— Miért mondta az elébb, hogy forduljon a külügyminisztériumhoz?

— Hm. Amiért az orvosok receptet írnak. Ut aliquid fecisse videatur.

Nell szíve összeszorult. Majdnem igaza van — gondolta. Amikor az erszényemhez nyúltam, nem

látszatsegítséget akartam-e nyújtani? Abban a tudatban, hogy amúgy is tehetetlen leszek?

Pimasz vagy — mondotta magában Harry. Akkor inkább hallgass, de ne küldd a szegény asszonyt a sóhivatalba. Ne zúdíts a nyakába villamosköltséget és ne csillants fel előtte semmilyen reményt, amely után csak súlyosabban érheti a csalódás. Ne tereld el a figyelmét egyetlen taktikájától, amelyikkel valahol, valakinél, valahogyan talán mégis eredményt tud elérni.

— Jobban szívelem az orvosokat, akik receptírás helyett legalább is igyekeznek beavatkozni, — szolt Harry. — Az orvosi etika előírja a segítség megkísértését ott is, ahol lehetetlennek tűnik. Azért küzdenek az orvosok még a halálos ágyon is a beteg életéért.

A mérnök színlelt érdeklődéssel fordult Harry felé; színlelésén meglátszott a szándékosan rosszul leplezett gúny.

— És ön mit tenne önnagysága helyében? — kérdezte.

— Amit az öregasszony — felelte Harry. — És meg is fogom tenni. Sőt, meg is *fogjuk* tenni. (E többszámon felcsillant szeme.) Minden lehetséges és lehetetlennek látszó ember segítségét igénybe igyekezünk venni. Csak éppen nem rimámkodva és könnyek között, hanem a mi vasaltnadrágos és kozmetikus eszközeinkkel. (Nadrágomra ráférne a vasalás, — gondolta — és az öreg halálraíttelt Darwin-példány kedvéért még ki is vasaltatom, ha kell.)

— Félek, csalódás éri majd. Ha mindenáron emberbaráti szolgálatokat akar tenni, vannak esetek, ahol több sikerrel kecsegtet közbelépése.

— Éppenséggel nem vagyok hivatásos filantróp. — Megborzadt arra a gondolatra, hogy életét vörös-

keresztes jelvénnel a gomblyukában, mozgókonyhák és menekült gyermekek barakktáborai között élje le. Csak Daumier rajzolt ilyen orrszarvú profilokat, állapította meg magában elégedetten, mikor a mérnök kissé oldalt fordult, Nell felé. — Mindazonáltal — folytatta — kecsegtető feladat lesz számunkra, beleavatkozni a természet tudományosan szentesített rendjébe egy ennyire — úgy-e, jelentéktelen — eset érdekében.

Nell felvidultan nézett Harry egészséges öklére és tetszett neki a többesszám. Valami varázsa egyébként még a leggiccsesebb Tarzan-filmnek is van. A természet gyermekei küzdenek benne a természet ellen s ez valahogyan annyira ép dolognak tűnik.

— Nem is gondolom, hogy ön azok közé tartozna, akiket a természet pusztulásra ítélt, — szólt a mérnök. — Gulliver lehajolhat a liliputihoz s két ujjal kimentheti a halálos veszedelemből.

A mérnök e pillanatban feszélyezettnek érezte magát. Harry pedig zavarban volt, e megjegyzést ízetlen gúnynak, vagy esetlen hizelgésnek minősítse-e?

Nell az előbb még meglehetősen tanácstalan volt, mitévő legyen, de most úgy látta, hogy Harry utat mutatott: egyszerűen minden lehető meg kell kísérelni. Még sohasem tette életében.

— Sohase tudhatja, mérnök úr, néha milyen indítóok vitte sikerre valamely vállalkozását, vagy min bukott bele. Nincsenek lehetetlen dolgok, csak lehetetlen megoldások. Mi megpróbáljuk! — Harry felé pillantott.

Harry már-már kibírhatatlanul perzselőnek érezte Nell közelségét. Most néhány szót váltani Nell-lel egyszerűen fizikai szükségletének tűnt.

E pillanatban nyílt az ajtó s megjelent az

attasé, kabát s kalap nélkül, csak aktatáskáját szorította kezében. Egyenesen a „páholy“ felé tartott, mosolyogva.

— Engedjék meg, hogy beinvitáljam önöket külön zárkámba. Igen kényelmes és tágas.

Nell bocsánatkérően biccentett a mérnök felé és örömmel állt fel. Harry vonakodva. Ez a meghívás ki tudja meddig odázza el, hogy Nellel beszélhessen.

— Tehát mégis elfogadta a különfogságot? — kérdezte Nell az attasét.

— Igen. Inkább a forma kedvéért. Egyébként talán lehetséges lesz telefonösszeköttetést kapnom.

Útközben Nell tekintete találkozott a kendős asszonyéval.

5.

Alfréd személyében érezte magát sértve, mikor három útitársa elhagyta a várótermet. Pontosan tudta, hogy az őrtálló katona őt nem engedné ki. Az sem enyhítette bosszúságát, hogy az a szürkeruhás úr, aki az előbb a hölggyel s kísérijével beszélgetett, itt maradt; észre sem vette. Nem volt hajlandó beletörödni, hogy ki legyen szolgáltatta bármilyen erőszaknak. Ha külföldön volt, háta mögött tudta követségét s az el is várta, hogy bármilyen fajta sérelem esetén igénybe vegyék segítségét.

— Ezeket miért engedik ki? — szólt ingerülten a feleségéhez.

A kivételezés Annának sem esett jól. Sorbanállásnál sohasem igyekezett előzni.

— Talán valamilyen joguk van. Láttad előbb, a tisztt milyen udvariasan beszélt velük.

— Arisztokrácia! — köpte Alfréd dühhel.

A mérnök hátratett kézzel állt és bár mellőzött-

nek érezte magát, elhatározta, hogy a mellözést nem veszi tudomásul. Főleg az érintette, hogy remek, ügyes szolgálatát a poggyász körül ily kevéssé látszottak megbecsülni. Alfréd felé fordult.

— De Ryn kereskedelmi attasé! — magyarázta, fejével az ajtó felé intve. Az attasé nevét még a vonaton, útításkájáról olvasta le.

Alfréd kissé megenyhült.

— És a családja?

— Nem, barátai, — mondta hanyagul, beavatottan.

Ez azonban Alfrédot ismét csak elkésérítette.

— A barátait nem illeti meg semmiféle kiváltság. Ennekem is vannak diplomata barátaim.

A mérnök mosolygott s vállát vont.

— Türelem. Azt hiszem, nem kell sokáig várni. Egyébként majd megtudom. Aztán határozott fogással lenyomta a kilincset. Az őrtálló katona tiltón nyújtotta ki karját. A mérnök nyugodtan behúzta maga mögött az ajtót. A tejüvegen át látszott árnyképe a katonáé mellett, majd egy idő múlva eltűnt.

A kofaasszony mindezen semmi kivetni valót sem talált. Hogy ilyen előkelő népeket kiváltság illeti meg, szinte egyezett szépérzékével. Sokat tudott az életről, sokat érzékenyült el, nehezen lázadozott.

— Micsoda homespun! — csücsörítette száját gúnyosan Tilly s elismerően lóbálta lábát az asztalról. — Tailormade, — tette hozzá és ismét lendített egyet a lábán.

— Hogy mondja, kérem? — kérdezte a kereskedelmi utazó.

A borzas fejecske bólogatott, szemét szűkre vonta s nagyot szítt cigarettájából. Fájt a szíve. Oly távolinak tűnt tőle ez a nő, hogy irigykedni sem tudott már. Rolls Royceban látta ülni. Elképzelte

magát a helyében, a roppant halkan gördülő kocsi-
ban. A férfi, — Harryt képzelte el e szerepben —
loholt a kerekek nyomában, mint a kocsihoz kötött
borjú. Zuzmarás téli délutánon, láthatatlan forrás-
ból táplált verőfényes kirakatban, üveglábakon pille-
könnyű hernyóselyem harisnyák csábítottak. Egy
kalitkában, mint valami drága, kényeztetett állat,
csiszolt illatszeres flacon süppedt tokjában. Frissen
sült csokoládés és tojáshabos tészták, pörkölt man-
dulák nyálcsorgató szaga ütötte meg orrát s aranyos
ósvi betűk fénylettek előtte bágyadtan: „Confitures
— Glaces — Petits fours — Liqueurs“. Szeretett
volna fehér selyemruhában beleülni egy nagy süte-
ményes tálba és tortaszeleteket, szendvicseket, ko-
nyakos bonbonokat hajigálni frakkos urak és kívá-
gott estélyiruhás hölgyek orrának.

A kiszabadult internált sóváran kémlelt körül.

— Tyű, de szomjas vagyok! — dűnnyögte fél-
hangosan.

— No, várjon, — hajolt a kofaképű asszony a
kosarához —, lesz még egy kis kávé.

Avatott kézzel kibogozta a kosarat borító ken-
dőt s kiemelt egy borosüveget, amiben világosbarna
folyadék habzott. Egy csuprot is előszedett s a du-
góval kezdett bajlódni. A dugó erősen beleszorult
az üveg nyakába s kurta körmével sehogysem bírta
megcsípni.

— No, nézze lelkem, maga jobban fogja tudni,
— szölt s odanyújtotta az üveget a kiszabadult in-
ternálnak.

Ez egy pillanatig habozott, szabadkozzék-e, de
aztán eszébe jutott, még nincs itt a tiltakozás pilla-
nata. Illik feltételezni, hogy a néni a maga számára
kívánta kinyitni az üveget. Megmarkolta a flakó
törzsét s jobbkeze három körmével csavart egyet a

dugón. Az kottyánva kiszabadult. A fiatalember mosolyogva s alig leplezhető málé örömmel nyujtotta vissza az üveget s a dugót. A kofaasszony gondosan beleszagolt az üveg nyakába, aztán megtöltötte a csuprot és szomszédja elé tartotta.

— Igyék, ha szomjas.

A kiszabadult internált önkéntelenül az adomány felé nyúlt, de aztán egy pillanatra fékezte kezét.

— Ó, kérem, dehogy... nem akarom megfosztani... még ezt is!... — motyogta. Aztán marokra fogta a csuprot, áhítatosan kikortyolta. — Remek volt, remek volt! — mondta és csillogó szemmel prezentálta az ibriket, mint a derék gyerek, aki „jó időt csinált“.

— No, ezek elslisszoltak és bennünket itthagytak a szószbán, — jegyezte meg az utazó. — A fene enné meg ezt az egész utazást, inkább hagytam volna csapot-papot ott és mentem volna egy nappal előbb.

— Nem lehetett azt tudni, úgy írták a lapok... — vélte a kofaképű asszony jámboran.

— A lapok! — méltatlankodott az utazó. — Aki még a lapokra ad! Ők maguk sem hisznek benne, az egyik oldalon ellent mondanak annak, ami a másik oldalukon áll. Volt egy ujságíró ismerősöm, az a kávéházban a külföldi ujságokból ollózta ki mindig, amit a saját lapjában ujdonságnak leadott. Most tessék elképzelni, így lopkodják egymástól kölcsönösen a híreket, az egyik is hazudik, a másik is hazudik és két hazugságból megint csak harmadik hazugság lesz.

— Maga úgy ismeri a világot, mint a tenyerét!

— gúnyolódott Tilly kisasszony.

Az utazó nem hederített rá.

— Üzlet az egész, kérem! — folytatta s egyre

mérgesebbre fújta magát. — Ugyanolyan üzlet, mint a cirkusz, vagy a szanatórium. Blöff az egész. Engem ugyan szanatóriumi orvos ne kezeljen! Egy kis kelés volt a nyakamon, akkora mint egy dió, Linzben voltam éppen és bementem egy szanatóriumba...

Hosszasan számolt be kelése véres történetéről, majd bátyja sérvéről kezdett beszélni, s míg a kofaasszony s a kiszabadult internált álmosodón hallgatta, a borzashajú hölgy fel s alá járt s körme tövét rágcsálta. Később aztán a kofaasszony egy epeműtétről mesélt és Tilly unalmában és dühében a közelmúltban elszenvedett vakbélgörcseit ecsetelte letromfoló éllel. Szavait a kofaképű nénihez intézte, aki némileg éberebb részvétellel követte.

A kiszabadult internált felállt, nyújtózott, aztán hamiskásan a kofaasszony felé pislogva a földre terítette felöltőjét, táskáját párna gyanánt mellé helyezte s ő maga lefeküdt frissen vetett ágyára.

Vagy egy negyedóra telhetett el azóta, hogy a mérnök elhagyta közös fogságuk színhelyét. Alfréd megalázónak és tűrhetetlennek találta helyzetét. Hogy azt az urat — ezúttal a mérnököt — minden további nélkül kiengedték a teremből, felajzotta türelmetlenségét. Szinte állampolgári kötelességének érezte, hogy, hazája tekintélyét megóvandó, kövesse a mérnök példáját.

— Hová még, Fred? — szólott utána halkán Anna.

De Fred csak intett s ment az ajtó felé. Lenyomta a kilincset, de ebben a pillanatban az ajtó már nyílt is kívülről befelé. A katona dugta be a fejét.

— Mi tetszik, kérem? Nem lehet — szólott.

— Mondja, kérem, miért nem mehetnék egy kicsit ki, — vélte Alfréd, — tűrhetetlenül fülledt itt a levegő.

— Sajnálom, nem lehet!

— De miért lehetett annak az úrnak és az előbbieknak?

— Sajnálom, nem lehet! — ismételte a katona, feje eltűnt, az ajtó becsukódott.

Alfrédet düh fogta el s ismét megragadta a kilincset. A katona kis résre nyitotta az ajtót s indulatosan beszólt:

— Tessék veszteg maradni, mert előállítom!

Anna az ajtóhoz sietett s megfogta Alfréd kezét, mely még a kilincstre nehezedett.

— Hadd, kérlek, csak nem fogsz kikezdeni? Nem érdemes, Alfréd, hidd el, nem érdemes.

— Csak bosszant, hogy miért lehet másnak és nekem nem?

— Nézd Fred, legokosabb türelemmel várni. Nem érnénk vele semmit, ha ki is engednének.

Alfréd érezte, hogy más talajon mozog, mint az üzleti életben. Számításainál hozzá volt szokva, tekintetbe venni számos bizonytalansági tényezőt, és a körültekintő ügyesség, néhol az erély („Ez kérem — elintézett dolog!”), néhol a hátsó ajtó kitapintása, hozzá tartozott sikerei fegyvertárához. De mindez bizonyos mozgási szabadság és személyes biztonság keretében. Azonban itt s most kiszolgáltatottnak érezte magát s ez izgatta.

Bosszúsan fordított Annának hátat és erélyes léptekkel a helyére tért. Ezzel a leplezetlen, méltóságteljes haraggal köszörülte ki a tekintélyén esett csorbát.

— Ne próbáljak orvost hívni? — súgta Ali édesanyjának, aki sápadt fejét súlyosan pihentette tenyerén.

— Semmi értelme, fiam, nincs miért. Majd jobban lesz...

Az ajtó nyílt és belépett a mérnök. Bal könyökét begombolt felöltőjéhez szorította. A tekintetek érdeklődéssel fordultak feléje.

A mérnök a poggyászához ment s az egyik bőröndjét kibontotta. Majd letérdelt és ügyesen, úgy, hogy csak a közelben ülő Alfrédék láthatták, hóna alól egy selyempapírba burkolt csomagot vett ki s a táskájába csusztatta, majd néhány gyors mozdulattal elhelyezte ruhái között. Újra becsukta és összeszíjazta bőröndjét és mosolyogva Alfrédék elé lépett.

— Egy gyönyörű kásmirsált vettem, potom pénzen.

— Itt, kásmirsált? — csodálkozott Anna.

— Igen. Tudniillik a folyosó tulsó végén van még egy rakomány utas, sok kiutasított zsidó van közöttük. Az egyik megszólított, nem akarom-e megvenni ezt a sált. Gyönyörű darab.

— És magát úgy odaengedték? — kérdezte Alfréd, szinte felelősségre vonva őt.

A mérnök mosolygott.

Annát az eset idegenszerűen érintette.

— Majd megmutatom nagyságos asszonynak a sált, majd a vonaton, ha túl leszünk a vámvizsgálaton.

— És nem fél a vámtól? — kérdezte Anna, őszintén csodálkozva.

— Gyakorlatom van benne, — biccentett a mérnök.

6.

Az állomás-irodavezető szobája kényelemmel volt berendezve. A sötétkéken elfüggönyözött ablak mellett állott az íróasztal, rajta rendben papírkötegek. Kerek, fekete tintatartó, lapos, hosszú tolltartó,

barométer cifra fémtokban, melyből hőmérő szúrt a magasba, szárnyaló bronzsas fatörzsön mint levélnehezék — alatta gondosan hajtogatott irományok, — jegyzetpapírtömb, egy morzekészülék és két telefon szolgálták az asztal hivatali rendeltetését. Pontos, megbízható és önmagában is biztos úr lehetett a gazdája. Az asztal fiókos lábazata közt fatámlás karszék állt, rajta gyűrűformájú, sötéthuzatú gumipárna, ami a tulajdonos nem kifogástalan egészségi állapotára engedett következtetni. A szék mögött egy barna mahagóniszekrény díszlett, szecessziós fémveretekkel, ajtaján belül zölddel elfüggönyözött ablakokkal. Nehezen volt érthető, hogyan került a polgári lakószobatárgy ebbe a környezetbe, amelyet ekként meghittebb, lakályosabb jelleggel ajándékozott meg. A szekrény tetején egy régmúlt előkelő vasutas-személyiség sötétszürkévé kormosodott gipsz-mellszobra állt, mellette egy használaton kívül helyezett levélprés, és e két tárgy félig eltakart valami a falon függő, igen terjedelmes, szélesen keretezett diplomát. Az íróasztallal szemben egy kényelmes, barna bőrpamlag hívogatott, és mellette, közelebb a bejárati ajtóhoz, két bőrkarszék, előtte egy dohányzóasztalka, rajta görcsös nyersfát mimelő vashamutartó és egy színes fadarabokkal berakott doboz. Bizonyára valamely vasúti bakter ajándéka, pihenőórák művészi barkácsoló munkája, — gondolta magában Harry, miközben egy árverési becsüs gondosságával sorjában szemügyre vette a szoba teljes berendezését. A bőrkarszék mellett, a bejárattal határos sarokban, egy barna faszekrény takart el szemérmesen egy mosdókagylót, mely fölé a falból egy réz-vízvezetékcső nyúlt. A cső alján víz-csepp rezgett és különös életmelegséget kölcsönzött e helyiségnek, mintha még benne párologna annak

a lehellete, aki az imént itt kezét mosott. A szemközti sarokban, a bejárati ajtó mellett, kerek kályha állt, előtte piszkavas-tartó, akantusz-díszes öntöttvasból. A bőrbútorokkal szemben lévő fal mentén, a kályha mellett, egy vékonylábú, nyersen pácolt fa-állvány sivárlott — mintegy emlékeztetőül a szoba mégis csak hivatali helyiség voltára, — rajta, a legfelsőbb polcán, a Vasúti Közlöny számai, az alsóbb polcokon különböző nagyságú úrlapok. De hogy a széperzék még e ponton is enyhítsen e bélyegző-illatú kopárságon, a polc oldalán egy pomológiai szakfolyóirat virított, címlapjáról pirosposzsgás menyecske nevetett a belépőre, fején lepkeszárnyú batiztesokorral, kezében egy sárgán s vörösesen árnyalt almát kínálón. A polc fölött egy térkép függött, még 1914 előtti országhatárokkal. Valaki kékeruzával, nem tudni milyen érdektől indítatva, bele-rajzolta az északfranciaországi arcvonalat, még az első világháború kezdetén. Végül pedig egy barna duplaajtó előtt, amelyik a szomszédos hivatali helyiségbe nyilhatott, állt az attasé két hatalmas hajóbőröndje, rajtuk a diplomáciai pecsét.

Nell az asztalra tette neszesszerjét s a diványba süppedt. Eközben Harry a szoba még hátralévő utolsó bútordarabját mustrálta, egy álló thonet-fogast, amelyiken az attasé szürke porkabátja és szürke kalapja csüngött. Erre a fogasra akasztotta ő is kabátját és kalapját, aztán megfordult. A vendéglátó gazda — maga is a helyiség távollévő birtokosának vendége, e percben azonban kettejük házigazdája —, a távolabbi karszéken foglalt helyet, a közelebbit Harrynak engedte át.

Az attasé felállt, cigarettával kínálta elébb Nell, majd Harryt s rágyujtott. Lilaszélű egyiptomi cigaretta volt. Aztán közelebb tőlt a karszékét, úgy, hogy

háttal került az íróasztalnak, szemközt Nellel és Harryval.

— Kicsit nehéz ez a cigaretta, — szólott Nell. Elgondolkozott.

— Nem készültem fel! — mosolygott az attasé. Harry lassan tárcája után nyúlt.

— Hagyja, Harry, azért elszívom, mert jó. Ilyenkor egyenesen áldás a nikotin-mámor.

— Nyomasztó este, — jegyezte meg az attasé. Nell felpillantott.

— Nyomasztó? Nem. Csodálatos, szörnyű és groteszk.

— Jobban érezni, hogy részünk van a világtörténelemben, mintha egy miniszterelnöki tanácssteremben ülnénk.

Harry azon vette magát észre, hogy nem figyelt a beszélgetésre. Vére zúgott és feszítette halántékát. Most a tapétát vette szemügyre s szinte csettintett nyelvével ennyi áporodott líra láttán. Mohaszín és ibolyakék gobelinöltést mimelő alapon halványsárga, lugasszerű rácsozat világított s ezt fonta körül zöld indaminta, egy-egy elejtett aranypettyel. Tányérnyi távolságban egymástól, hol jobbra, hol balra rézsút, egy-egy mályvaszínű rózsafürt virított. A vasutak üzletvezetősége kétségtelenül messzemenő engedményt tett e helyiség birtokosa egyéni ízlésének. Vagy talán a saját költségére tapétáztatta, — gondolta Harry — legalább is a költségtöbbletet maga viselte.

— Szinte szeretnék a háborús kaland szenvedő alánya lenni, — folytatta Nell.

E szavakra Harry is felkapta fejét.

— Miért? — kérdezte majdnem felelősségrevonóan.

— Nyomaszt a jólét, amiben élek, mintha vezekelni akarnék érte.

— Nem kell az eseményeknek elébe vágni, — mosolygott az attasé.

— Ebben egyetértünk! — intett Harry. — Egyébként máris szenvedő alany.

— Gondolja? — ráncolta szemöldökét Nell. — Olesó szenvedés. Útlevelem rendben van, utiköltségemet bőven fedezi a travallers cheque, s jelenleg kényelmes börpamlagon ülve, egyiptomi cigarettát szívok, igen jó társaságban. Egy okkal több egyébként, hogy szóvátegyem annak a szegény asszonynak az ügyét. Attasé úr, önben van minden reményem.

Az attasé meghajtotta magát.

— Parancsoljon velem.

— Egyik kétségbeesett utitársunk segélytké-
rően fordult hozzám és, — érdekes, — ösztönsze-
rően úgylátszik, éppen öntől várja a segítséget.

Az attasé barátságosan biccentett.

— Az asszonynak és férjének már három hónapja lejárt a tartózkodási engedélye, nem mentek el, végül a férjet lecsukták, az asszonyt kitoloncolták. De nem is ez a főbaj, hanem a fiát is internálták. Az is a kiutasítás elől bujkált, s úgylátszik az elfogatásnál valami tiltott röpiratot találtak nála. Az asszony nem tudja, hova vitték a fiát. Ez a legfőbb aggodalma. Hogyan lehetne megtudni, hol a fiú, s főleg, hogyan lehetne kiszabadítani?

Az attasé felhúzta szemöldökét.

— Nehéz dolog, — szólt s a jegyzet után nyúlt, amit Nell most a retiküljéből előszedett. — Szabad egy pillanatra az adatokba betekintenem? — Nagy figyelemmel olvasott. — Nem az én szakmám ugyan, de ismerve a helyzetet, félek, hogy nem lehet segí-

teni. Mindenesetre megkísérlem. Eltehetem e cédulát?

— Inkább írja le, — válaszolt Nell, pillanatnyi habozás után.

Az attasé töltőtolla után nyúlt, majd zsebéből egy kis jegyzőkönyvet vett elő és lemásolta a papír tartalmát. Aztán kitépte a jegyzőkönyvből a lapot s átnyújtotta Nellnek.

— Hasznosabb, ha az ön jegyzetét én tartom meg, — mondta tárgyilagosan, — az idegen írás, — szép írás — jobban figyelmeztet az elintézésre. Egyébként feljegyeztem önnek a telefonszámot, amelyen, ha ennyire szívéen viseli az ügyet, két-három nap múltán érdeklődni méltóztatik. — Aztán hozzáfűzte: — Félek, hogy ez a szegény asszony nem látja viszont a fiát.

Nell szíve elszorult.

— Miért gondolja? ...

Az attasé lemondóan intett kezével.

— Megpróbáljuk. Természetesen nem a mi külügyminisztériumunk útján. Az a jelen helyzetben meddő kísérlet lenne.

Hallgattak. Messziről egy mozdony füttye hangzott. Aztán csend lett.

Jelen! Jelen! — Harry fülében rezgett a szó. — Jelen! Mint a katona, akit szolgálatra hívnak és élet-halál-feladata teljes tudatában lép ki a sorból. Érezte a maga jelenvalóságát, a szív, a lélek, a test, az agy teljes készenlétében. Am jelenvalónak érezte, mindent betöltőn és látta: mint egy bíborszín özönvizet, Nell, aki mellette ült. A füstös éjszaka, a megveszekedett árnyak, a feneketlen szenvedések kiáltásai, a nyalka hadnagy, ez a szoba és a tapétája, színek, hangok, ízek — mindezt áthatotta Nell, mint valami szentélye felett lebegő természetisten.

Megpróbálom a hadnaggal is, — gondolta Nell. — Hátha segíthet? — Jó volt maga mellett tudni Harryt, erőt merített belőle. S míg a kendős asszony kisírt szemeit idézte maga elé, mintha egy figyelmes komorna hangja súgott volna a fülébe, az attaséra mutatva: szép férfi, szép, okos feje van. Fanyar és bánatos.

Szembenézett az attaséval és tekintetük egy pillanatra találkozott.

Kopogtak. Mindhárman az ajtóra pillantottak. — Tessék! — szólt az attasé.

A hadnagy lépett be, szalutált, miközben meglepetten nézett Nellre s Harryra.

— Attasé úr, — szólt, — az őrnagy úr engedélyt adott a telefonálásra. Kérnem kell, fáradjon át az állomásfőnök úr szobájába. Hogy mikor kap összeköttetést, az más kérdés, — tette hozzá kelletlenül.

Az attasé felkelt.

— Egy pillanatra! — fordult vendégei felé s követte a hadnagyot.

Harry felugrott ültéből.

7.

Egyedül kell lenni. Csak aki egyedül van, érti meg Jézust. Egyedül vagyok! — Ott állt a színpadon a színésznő, kereszttel mellén, vértben, bontott hajjal. Felnézett az égre, tág tekintettel. A lenszöke fiatalember egyszer a színház karzatáról nézte Shaw „Johannáját“. Johanna mondja, amikor mindenki elhagyja, a Dauphin, az udvari emberek, a hadvezérek: hogy egyedül van, mint Isten és Franciaország. Akkor még nem fogta fel a gondolat súlyát, most megértette. Egyedül kell lenni. Csak az járhat Jézus útján, aki független. Csak az szerethet valóban, aki

független. Csak az hallgathat a belső hangra, aki független. Mit követel Isten? Egyedülvalóságot. Mert a testvériséget csak az érti, aki egyedül van. Csak az tud segíteni, mert semmit sem vár mástól. Az tud kiáltani, mert nem fél senkitől. Csak aki anyát és testvért elhagyott, aki eloldotta magát még minden-napi kenyere gondjától is, az dobhatja magát áldo-zatul a megváltás útján.

Hálát adok neked Istenem, — imádkozott, — hogy kiközösítettél. Hálát adok lábam elveszté-séért, hálát adok pörsenésemért a homlokomon. Há-lát adok neked az undorért, amit az az asszony ak-kor velem szemben érzett. Most már csak a tiéd va-gyok, és ezért egyedül, egyedül, mint te, Uram.

Fent, a hullámozó világosságból kinyúlt egy fehér ököl, lassan kitérte ujjait, majd ködgomollyá vált, egyre nagyobbra terjedt s permetezett a föld fölé s a föld áthatolhatatlan sötétben hallgatott. Semmi va-gyok, — mondta imájában, — ezért emeltél oly kö-zel magadhoz, semmi vagyok, ezért szólhatok. Anyám kapál a kertben, száraz, sivár rögök között, vöröskáposztás ágyásban. Köténye napszítta kék, sötétkékekkel foltozott. A fiúk a levesestál mellett ül-nek, bal könyökük az asztalon, kezük alácsüng, né-mán kanalaznak. A kisasszony elhalad a ház előtt, hangjegytáskáját lóbálja, szőke haja világít a na-pon. Egyedül vagyok. Röptül a gyalu, kigyózik a for-gács, enyv föl a kályhán. Egyedül vagyok.

Addig vagy gyáva, amíg magadat szereted. Ma-gadat embertársadban, anyádban, gyermekedben, bajtársadban. Addig félsz a gúnytól, amíg társaság-ban véled magad. Addig latolgatod nagyságodat, amíg méred magad, másokon. Miért várjak, amíg nagy leszek? Sohase leszek nagy. Istennek porsze-mekre van szüksége, ha völgyeket akar betölteni,

hangyákra, ha hegyeket akar elmozdítani. Porszem vagyok és hangya. A többi az egyedülvaló Isten gondja.

Mit tegyek hát, mit tegyek?

Némultan figyelt, hall-e belső hangot. Alaktalan érzelmek hullámoztak mintegy tudata alján. Várta az intést, de az intő szózat hallgatott.

8.

Az állomásfőnök szobájában, az íróasztalon lévő telefonkészüléken kívül egy falikészülék volt. Ide vezette a hadnagy az attasét, széket tett a készülék elé és leemelte a hallgatót.

— Mihelyt lesz vonal, — szólt a kagylóba —, kapcsolja be. Most átadom a hallgatót az attasé úrnak.

A hadnagy kiment.

A szobában csak az íróasztallámpa égett. Megvilágított irományokat. A Morse-készülék kattogott és szaporította a szalagot.

A telefon zúgott.

— Halló! — kiáltott az attasé a kagylóba. Megrázta a horgot. Akkor a zúgás megszűnt, mintha tartalommal telt volna meg a vezeték. Aztán megszólalt egy női hang.

— Nincs szabad vonal, tessék várni!

Az attasé leült, fülén a hallgatóval. A Morse-gép kattogott. Hirtelen nyílt az ajtó és berohant egy fiatal tisztviselő, vasutas-egyenruhában. Gallérja nyitva volt, haja lobogott, kezében töltőtoll és egy félig teleírt papírlap. Futásban egy pillantást vetve az attaséra, az íróasztalon leállította a Morse-készüléket, aztán a jelekkel telekopogtatott szalagot letépte és zsebébe gyűrte. Majd sebesen távozott, becsapva maga mögött az ajtót.

A hallgató újra zúgott.

Ez taktika — gondolta az attasé. Órájára nézett és elhatározta, hogy húsz percig türelmesen vár. Legalább nagyobb a valószínűsége annak, hogy magát a követet találja otthon. Talán íróasztalánál ül, kezében szivar, előtte feketekávés csésze és sárgarézblikben kávé. A csésze alja telehamuzva, annak ellenére, hogy több hamutartó veszi körül. A követségi tanácsos jelentését jegyzetekkel látja el.

Ha ugyan ma nem a nunciusról gyülekezett a diplomácia. Valószínűtlen. Mindenki a telefonnál akar lenni, otthon. A tudósítók keresik a sajtófőnököt. A házmester szokása szerint fontoskodva számol be a tanácsosnak, miközben a felvonón a harmadik emeletre viszi, mit hallott a felesége a fűszeresnél. A harmadik emeleten a fiúk rejtjelezett sürgönyöket fejtenek meg. Gabriel kisasszony elemében van. Szemüvege rezeg orra tövében, kipirultan változtatja gépében a lapokat. Csontos ujjai gyűrve kapkodják a kék másolópapírokat.

Mi közöm hozzá? — kérdezte önmagától és válasszt várt kérdésére. — Mi közöm hozzá, mi történik ott? Mit mozdíthatnak előbbre? Mit tartóztathatnak fel? Az erők, a mozgató hatalmak sötétek és vakok a diplomáciai műhelyek serénykedéseivel szemben. A háborúkat nem csinálják, a háborúk lesznek, mint a földrengés. De vajon a földrengést nem csinálja-e valaki? Ki tudja? Hátha valami ismeretlen intelligencia intézkedése alapján reng a föld, amit mi természeti tüneménynek tartunk? Mint ahogy a főnök a raktárkönyv mellett elrendeli, hogy az inas a cérnávaszon bálákat tegye alulra és a pamutvásznat felül, úgy rendelkezik valami emberentúli főnök az inásával: Etna alatti fészekkel földrengés, ötmillió tonna láva kibocsátásával.

Megalázó itt ülnöm. Akár fel is köthetnének. Miért ne, ha belejönnek a háborús lendületbe? Megalázás?! Milyen nevetséges, mintha megalázhatnának rangomon ejtett sérelemmel... A kamarai titkár szabályos fizetést húzott tőlem. Ki a becstelebb, ő vagy én? Becsület... Hol a határa? Nell csodálatos asszony. Völegénye-e a Harry? Barátja? Véletlen kísérője? Nyugtalan nő. Nyitott, mint aki vár. Kétségtelen, hogy ez a Harry töri magát érte. Akár völegény, akár barát, akár csak véletlen utitárs. És én. Nem vagyok ruganyos. Versengeni gusztustalan dolog. Ritka varázsa van ennek az asszonynak. Fiatalsága szinte lányos. Mintha minden életlehetőséget magában viselne. Két év, három év az életemben...

Felfigyelt. A kagyló zúgása magasabbra váltódott a hanglétrán. Kattogás hallatszott. Felállt, készenlétben. De akkor megszűnt a villanyos áramlás minden jele. A kagyló süket lett. Bosszúsan leakasztotta.

Ha akartak volna, adtak volna vonalat. Hogyan lehetne kifogni rajtuk? Túl kell járni az őrnagy úr eszén. Ám akkor előbb beszélni kellene vele. Még negyedórát várok. Nem baj, annál valószínűbb, hogy a követet ott találom. A városban nagy izgalom lehet. A „Splendid“ terraszán kékróka hölgyek, hosszú szípkáikból szíva színes cigarettáikat, abszint-szóda és eperkrém mellett lesik a híreket és latolgatják az események várható gazdasági esélyeit. Bizonyos előnye van számukra a fiatalok bevonulásának, ha az öregek sokat keresnek.

Miss Selfridge a térdemre koppintott. Aggálytalan kis hölgy.

Milyen jó, hogy a társadalmat hazugságok tartják össze, mint erőteljes drótháló, ami formát ad az

alaktalan tömegnek. Barbár, buta, durva fiatalok, kócos, retkestérdű turisták azt hiszik, ők igazabb emberek, ha „nyiltan teszik, amit mások burkoltan“, ha „őszintén“ megvallják, amit mások „álszenteskedve takargatnak“. Félelmetes gondolat, hogy egyszer kiveszne a világból a teaivás ceremóniája.

Újra leemelte a kagylót. Búgást hallott, a süket-ség megszűnt. A búgás erősödött, hirtelen sistergéssé váltott át, majd kitisztult a zaj és megszólalt egy női hang.

— Még nincs vonalam, kérek pár perc türelmet.

Kattogás, búgás, egyenletes, értelmetlen konoksággal.

Az attasé az órájára nézett. Még tíz perc. S ha az életnek vége lesz? S ha a végén vissza lehetne pillantani? A színházi előadás után rohanunk taxi után s egyedüli gondunk a vacsorahely megválasztása. A művészi élmény megüli tudatunk alját, lesi, hogy elemzés, tisztázás és összefoglalás céljából eszméletünk középpontjába juthasson. Sor kerül rá, mihelyt megvacsoráltunk. De ha a színjáték végével elveszítjük eszméletünket, nem volt visszapillantás, sem elemzés, sem tisztázás, sem összefoglalás. Vége. És talán merőben értelmetlen volt a komédia, amíg részt vettünk benne, ügyesen áltatott, mégis összefüggő jelentéssel, holott bluff volt az egész. Vagy fordítva. A túlsok, túlmély, túljelentős tartalom megzavart. Csak utólag fejthetnők meg az értelmét s utólag érezhetnők magunkat gazdagabbnak. De az előadás azzal végződik, hogy az eszméletünk elvész, *örökre* elvész. Ezért megfejtetetlen az élet értelme. Mert még senki sem pillantott vissza rá. Még a higgadt bölcs is, élete estéjén, valóságban fülíg benne lubickol az életben. Mindaddig nincs joga a maga életének értelméről beszélni, míg meg

nem látja önmagát, amint elmúlt élete estéjén ott ült a hegycsúcson és az élet értelméről tett közléseket tanítványainak. Az élet értelméről csak annak volna joga szólni, aki halott. Mihelyt él, és ha a földön túl is él, annál kevésbbé, mert hátha az a földöntúli élet még intenzívebb a földi életnél? — Mihelyt él, nem lehet fölötte, benne van. Csak valami hipotétikus Isten lehetne egyszerre fölötte s benne. De pusztán azért, mert az istenek a logikai kategóriákat sem tartják magukranézve kötelezőknek. Végértelenben „ignorabimus“ — soha semmit sem fogunk tudni, mert annak az átka alatt állunk, hogy nincs mul-tunk, csak jelenünk.

(Az örökkévalóság jelen másodpercekből áll — fejtette ki valaki egy órával ezelőtt, egy vita hevében. — De erről a vitáról az attasénak fogalma sem lehetett. Ha a lenszöke fiatalember a gondolatmenetek e párhuzamosságáról tudomást szerezhetett volna, diadalmasan állapíthatta volna meg a gondolatok anyagot lenyűgöző eleven áthatolóképességét.)

A zajok a kagyló belsejében nem változtak. Ingerlő készenlétben tartották a hallgatót. Az attasé ismételten karórájára nézett; most már tizenöt perce ült a készülék előtt.

Gróf Montecattani pofaszakállas komornyikja, Annibale, a lakájok eszményképe, adott esetben görbe handzsárral kezében, cipót kanyarítana vesémből, felnyársalna, hűvös, tárgyilagos szakszerűséggel, finom, könnyű csuklóval. Tehetnek-e itt értem többet, mint hogy az állomásfőnök szobájában telefonhoz ültetnek? S ha államérdeknek vélik, hogy ne adjanak összeköttetést, ha túsznak tartogatnak? Igen, de az én államom erősebb az övéknél, nagyhatalom. *Tehát* eljárásuk kihívó és modortalan. „Tehát“: ez az igaz. Képviselem államom méltóságát.

gát. A férfiak szemében több vagyok ezáltal. A nőknek azonban fontosabb, hogyan áll rajtam a frakk. Diplomácia az opera páholyában. Nekik mindegy, Afganisztán követe-e a szép ember, vagy az Amerikai Egyesült Államoké. Csak idegen legyen és ingerlő.

Hetvenéves koromban is tetszeni fogok. Az áramkör bezáródott közöttünk. Mindazonáltal nyugtalanító a helyzetem. Titkos vőlegénye? Barátja? Véletlen utitársa? Tényező: kétségtelenül az. Rokonszenves, nagy darab fiú. Előnye, hogy roppant fiatal, hanyagsága mellett is megnyerő és tiszta benyomást kelt. Mindennek gyönyörűsége számomra a kockázat. A szerelmi játék ingere a bizonytalanság. Hogy valakit megnyerhetünk, talán — s ha megnyertük elveszthetjük — talán: ez tartalom.

— — — — —

Letelt a húsz perc. Miért sietek? Úgy látszik, ott akarok lenni már az állomás-irodavezető szobájában. Zúg, recseg, kattog és hallgat.

Beszélnem kell az örnaggyal, gyorsan.

9.

Harry felugrott ültéből. Zsebresüllyesztett kézzel, hosszú léptekkel járt fel s alá.

Nell tekintete az irodavezető mahagóniszekrényén tapadt, a rézlótuszdíszén.

Miért éppen te, Harry? — gondolta. — Érdekszel-e annyira, mint új utitársad, ez a karcsú szép ember?

Pedig az embereket szeretem. Téged is szeretlek. Ha én akarnám megcsókolni a szádát? Ha én kapaskodnék beléd? Ha én fogom le a kezéd?

— Miért mosolyog, Nell? — állt meg hirtelen Harry.

Mert úgy mutattalak be az attasénak, mint a völegényemet, de ezt csak nem mondhatom meg neked?

— Mert oly bőszen jár fel s alá és egy csöppet sem kedélyes.

Micsoda aljasságot mondtam most. „Kedélyes“! A szerencsétlen üvöltő örült, akit letiportak, a nyomorúságos földönfutó asszony, akinek fiát talán már halálra kínozták, az a szörnyű külső sötétség, ez a belső rettegés — „kedélyes“.

— Nell... Ezek a kis borzalmak, amik körülvesznek és talán a nagy borzalmak előljárói, ez a fenyegető fülledtség és sötétség... ezt az órát életem legünnepebb órájává emelték. Frázisnak tűnik.

Szeretsz, ugye? Nagyon szeretsz, ugye? És ha én is akarnálak szeretni? Saját elhatározásomból, én Nell, a te Nelled, s ha most megcsókolnálak?

— Nem frázis, amit mond, megértem. Halotti tort ülünk, úgy tűnik.

Harry erősen Nell szemébe nézett.

— Harry, ha tudnám, hogy nem ért félre, azt mondhatnám, hogy sajnálom magát. Ha nem gondolná, hogy a sajnálat, az lesajnálás, valami gögös leereszkedés. Sajnálom magát, mert...

— Mert?

— Nem tudom, sajnálat-e. Talán nem is az. Mintha szinte anyai érzés lenne.

Harry összeráncolta homlokát. Ez a szó kínosan érintette.

„Hazudok neked, Harry“. Nedves, álomból érkező, ködösen ragyogó szemmel nézett Harryra.

— — — — —

Nell szíve elszorult, mert Harry mozdulatlanul ült, némán, már-már félelmetesen. Igen, félelmetesen.

Mi ébredt fel benne? Szeretlek. Lehetetlen, hogy ne szeress. Nem: jobban szeretsz, mintsem hittem. Annyira elhatalmasodott rajtad élményed, hogy nem birsch feloldódni. Tudtam, hogy veszedelmes vagy, mert szenvedélyes vagy. Komoly. Most szinte nyomasztóan komoly.

Odalépett hozzá, térdéhez simult és kezét hajába mélyesztette. Majd lehajolt hozzá és homlokon csókolta.

Most semmit sem kell beszélni — gondolta Harry. Nem beszélek; hadd érezze meg, mi az, amiről hallgatok. De e pillanatban, akaratlanul, mégis megszólalt.

— Feleségem, — mondta.

Nell arcán egy rezzenésnyi fájdalom hullámozott át. Szeme mintha meg akarna telni könnyel.

— Miért mondja ezt, Harry?

Harry meghallotta e szavakban a rejtett szemrehányást, de kérdésnek kívánta felfogni Nell szavait s úgy felelt rájuk.

— Mert az lesz, — szólt. — Feleségem. Fél?

Nell fejét rázta.

— Nem, de mondtam magának... Nem tudja megérteni. Nem érzi, hogy ez több, mint amit akar?

— Mi több s mit akarok?

— Ez, ami most volt és ami... — azt akarta mondani: „és ami lesz“ — ez több, mintha a felesége lennék.

Harry fejét rázta.

— Nagyon biztosnak kellennem.

Nell megrettent. „Most, most szakítsd el magad!” Végtelenül gyengének érezte magát, mintha teste oda lenne kötözve a férfi derekához, el tudott volna ájulni a gyengeségtől.

Harry felállt és karjaiba kapta. Csókolta, s egyre fojtóbban szorította magához. Aztán lassan elengedte, gyengéden, mint aki járni tanuló gyermeket talpra állítja.

— Ne féljen, Nell.

„Menekülj!” — kiáltotta egy hang, ő pedig két kezével a férfi kabátjának hajtókáját fogta és oda-símult melléhez.

Kint egy ajtó csapódott. Nell keze lehanyatlott, bágyadtan mosolygott.

— Illetlenek vagyunk, — mondta.

Harry nevetett.

— Illetlenek! Eltalálta! Ez a szó a helyénvaló.

Nellnek is nevetnie kellett és pajkosan fordított hátat Harrynak. Aztán közönyös hangon mondta:

— Most mindjárt bejön az attasénk.

Harry, még mielőtt eluralkodhatott volna felette a bosszúság, csendességet parancsolt magára.

Milyen lesz, ha bejön az attasé? — gondolta Nell, nagyon kíváncsian. — Tetszeni fog-e? Szép fiú, tudom és tetszett nekem.

Odalépett Harryhoz, lábujjhegyre állt és homlokra csókolta. Harry elmosolyodott és derékon kapta, fiúsan, kamaszosan, és Nell megkönnyebbülten hátradőlt, elhagyta magát Harry karján.

— Tudja, Harry, hogy mingyárt tetszett nekem a homloka, és ...

— És?

— És maga.

— Többek között én is? Magának? Ezzel nem mondott sokat.

Nell elvörösödött s Harry bocsánatkérően csókolta meg kezét.

— Otromba vagyok, — mondta, — de engem még nem nevelt meg senki. Meglátja, könnyen nevelhető vagyok.

Nevelés — egy életre szóló folyamat, — képzelte el Nell és valahol a távolban egy óra hatalmas ingája lebegett fel s alá. Egy életen át! Magáraerőszakolta, hogy ne erre gondoljon. Hanem egy télre, egy nyárra, aminek a vége a bizonytalanba vész, a távoli, meg nem határozható bizonytalanba.

— Tulajdonképpen hol vagyunk? — eszmélt fel hirtelen Harry. — Jöjjön, ülünk csak le és tartunk terepszemlét.

Nellt a diványra vezette, helyére, ő maga a karosszékbe ült. Aztán elővette cigarettatárcáját, kínált s maga is rágyújtott.

— Nem egészen olyan jó, mint amilyet az előbb szíttunk. Hát hol is vagyunk? — Körülnézett. — Ime, az állomás-irodavezető úr szobája. Finomult ízlés meleg hajléka. És hogyan jutottunk ide? Egy úr meghívott. Egy kifogástalan úriember. Egy társaságbeli úr. Egy világfi és szellemes társalgó. Egy diplomata. Miért hívott meg ez az úr? Mert itt kényelmesebb és jobb, mint odaát a kifosztott váróteremben, az ablakmélyedésben ülni, darwinista mérnökök és kendős toloncok között. De hogyan kerültünk mi oda az ablakmélyedésbe? Mert kilakoltattak a vonatból. S miért lakoltattak ki? Mert talán háború lesz és nincs határforgalom. Vagy úgy, háború! Háború, érti?

— Igen, értem, — felelt Nell — és előbb értettem, mint maga. De, — folytatta csipkelődőn, — számunkra a háború az pusztta jövő, ugye és nekünk a jelenben kell élnünk, teljes intenzitással a jelen-

ben. Mert ez a kötelességünk az örökkévalósággal szemben, ami csupa jelenből áll?

— Igen, igen, jó tanuló! — intett Harry, legbelül igen boldogan. — Így van! Látja, ez a gyönyörű ebben a percben, a fenyegető háború, a mások nyomorúsága, amit átélünk s amiért felelősek vagyunk, egyben ugyane percben maga és én, mi ketten együtt, így, ahogy most megfogom a kezét, ahogy hálát mondok magának, hogy van és hogy nekem van és a világmindenségnek hálát adok, hogy ilyennek teremtette magát.

— A világmindenség...

— Igen, a világmindenség teremtette magát. Ha nem így volna, nem érezhetném magában a kozmoszt, nem érezhetném a végtelenből származó sugarakat, az idegen és mégis oly rokon naprendszerkekből nyomuló örök hullámaid, amint itt kereszteződnek, a maga egyszeri egyéniségében, s így mindig tudomásomra hozhassa, hogy végtelenek és halhatatlanok vagyunk, bár e föld gyermekei, de csak annyiban azok, ahogy e föld a telített égbolt gyermeke; mint ahogy a festészet is a meg nem mérhető távolságokból ered, én tudom, hogy nem itt termett az ecsétem alatt, a tubusokban, hanem valami lényeges és igen-igen teljes dolog, csakúgy, mint maga, Nell, mint ez az éjszaka, ez a szörnyűség, a létezés... Nem tudom, ért-e, mert kapkodok szavak után, nem tudok fölérjük kerekedni és azt hiszem, badarságokat beszélek.

— Nem, Harry, nagyon jól megértem.

— Tehát akkor most itt vagyunk. Nézzen nagyon jól körül.

Nell észrevétlen felsóhajtott. Miért hívtál vissza, ide a sötétbe, a füstszagú állomásra, a kétségbeesett anyához, a fálnakzúzott örülthöz?

— Ez a pillanat, látja Nell, így teljes.

„Nem igaz! Így csonka, így bántó, így fájdalmas!” — tiltakozott Nell, de nem szólt semmit. Elszomorodott.

— Most pedig ne feledjük el, mit tehetnénk azért az asszonyért, most, hogy maga az attasét megnyerte. Az az asszony fontos ügy.

„És én!?” szerette volna Nell kiáltani. De csak annyit mondott:

— Igen.

Harryt a többszám ösztönözte abban az ígértben, amit kimondott: „*mi* minden lehetőt megteszünk.”

— Irok valamelyik ujságíró-barátomnak. Csak jól meg kell fontolnom, melyiknek. Igen. Még innen irok, még mielőtt továbbmegyünk. Nem gondolja, hogy helyesen teszem?

— De igen.

Harry felkelt és meg akarta csókolni Nell, de Nell gyengéden elhárította; elfordította fejét.

— Mi az, Nell? Megbántottam?

Nell fejét rázta. Harry megdöbbsent, mert szomorúságot és csalódottságot látott Nell arcán.

— Valami bántja magát!

Ismét csak fejét rázta. Tudom, csúf önösség. De mégis, nincs-e jogom e percek érintetlenségéhez?... Ostobaság. Gonosz vagyok.

— Semmi, Harry, egy pillanatra elszomorodtam. — Megszorította kezét. — Mit akar írni barátjának?

— Közlöm az adatokat és megkérem, hogy sürgősen nyomozza ki az esetet. Szerencsés közbenjárás esetén még ki is engedhetik. Persze — ha nem lesz háború.

— És ha lesz?

— Nem gondolok rá.

— Úgy? Az elébb meg éppen arra gondolt.

— Nem, nem. Én a jelen helyzetre gondoltam. A fenyegető helyzetre. A veszélyeztetett emberekre s azokra, akik annak vélik magukat. Valamivel megbántottam magát, tagadhatatlan. Nem tudom, mivel, nincs jogom magát ostromolni.

„Éppen ez a csodálatos benned, kiszámíthatatlanságod“, — gondolta, ám kínzó bizonytalanság nyugtalanította.

— Jog? — Nell mosolygott és mosolyában kis fájdalom rejtett. — Most én is ahhoz hasonlót mondhatnék, mint az elébb, a vasúton, maga. Van-e férfi és nő viszonyában jog? Van-e tisztázatlanabb és kevésbé határok közé szorítható viszony, mint férfi és nő között?

— Nem, nem, én igenis respektálok jogait.

— Mik a jogaim, ha szabadna tudnom? Például kinézni az ablakon, amikor egy szürke utiruhás úr arramegy?

— Én csak védeni akartam... — Harry leintette önmagát. — Hát igen, amíg bizonytalan voltam magában, féltékeny voltam.

— És most?

Harry ajkát rágta. Zavarában kitört.

— Most is.

Nell lesütötte szemét. Ha akarta volna Harry, szeme sarkán pici ráncot pillanthatott volna meg. Mondhatta volna: „Ne süsse le szemét, Nell, mert akkor megöregszik.“ De Harry most igen felindult volt s csak önmagával viaskodott.

— Ne értsen félre, Nell. Én több szabadságot engedek magának, mintsem feltételezné. („Milyen jupon engedsz vagy nem engedsz?“ — kérdezte

Nell.) Csak az kínozt, hogy oly -keveset tudok magáról.

— Hogyan? Keveset tud? Mit akar? Gyónást? Életrajzot? Naplóvallomást? Magában úgy látszik, semmi sincs a kutató öröméből. Nem nyomról-nyomra haladva akar megismerni, hanem egyszerre, készen kapni, rejtélyek és nyugtalanító kételyek nélkül. Így van-e?

— S ha így volna? Tagadhatatlanul izgat engem, hogy honnan jött? Mert maradéktalanul vállalom magát. („S ha megbocsátani valóm lenne, annál jobb“ — gondolta.) Nem is követelhetem, hogy ne legyenek titkai. Csak minden kimondhatatlanul érdekel. Kíváncsi vagyok. Mint egy kamasz, ha úgy akarja. Hogyan is fejezzem ki magam? A múltját is magamba szeretném fogadni, huszonhat éves vagy huszonnyolc éves múltját, mert ez része a maga jelen teljes egyéniségének. Ez több, mint kíváncsiság és kevesebb annál, mert engem nem izgat olyasmí, amihez semmi közöm. Például: hogy ki és mi a családja, kitől függ, mitől függ anyagiakban... Egyszóval...

— Egyszóval multam érdekli?

— Igen-igen. De ennél sokkal több. Mik azok a tényezők, amik egyéniségét kialakították? Egyáltalán: mi az, ami magának fontos? Vagy fontos volt?

— Vagy fontos lesz... — tette hozzá igen halkán Nell.

— Ha pedig kívánja, hogy nyugtalan maradjak, ha így jobban szeret, vállalom azt is. És többet nem faggatom. Soha.

— Jól van Harry! — kezét nyujtotta. — Ebben maradunk!

Harry meglepetten nyujtotta ki a maga kezét és

Nell gúnyos komolysággal megszorította.

— Ezek szerint megvárja, amíg beszélek. Amíg vallok. Hát vallok, ha úgy tetszik. Volt egy szerencsétlen házasságom. Gyerek voltam és hóbortból egy idős, finom, szakállas úr felesége lettem. Egy grófé. Kétheti házasság után megszöktem tőle. Ezzel kezdődött. Aztán nem voltam szerelmes senkibe, sokáig. Öt évig. Öt és fél évig. Addig féltam az emberektől. Azokhoz vonzódtam, akik társadalmilag mélyen alattam állottak, szegényekhez.

— Ez meglep, Nell! Ha erről valamivel többet...

— Szívesen. Úgy volt, hogy elmenekültem a gróftól. Aztán megszöktem azoktól a barátoktól, akik vigasztaltak. Ez Párisban volt. Apám vitt oda, drága, jó apám, aki nem tudott mit kezdeni velem. Megszöktem Firenzébe, egy intézetbeli barátnőmhöz, aki festőnövendék volt, és elhatároztam, hogy a magam lábán állok.

— S ezt megtette...

— Annyiban, hogy olyan életet éltem, amelyenre lelkiileg szükségem volt. Próbáltam nyelvtanítást adni. Aztán a nép közé mentem. Például heteket töltöttem az abruzzói hegyekben egy öreg parasztasszonynál, a római ház mesterném anyjánál.

— És miből élt?

— Kevésből.

— Úgy gondolom: maga kereste?

Nell egy kicsit elhúzta száját.

— Nézze, nem sikerült nekem. Balszerencsém volt. Egy prágai diáknak Firenzében angol órákat adtam, de mikor meg akart csókolni, otthagytam.

Harry nevetett.

— És ez volt az egyetlen?

— Nem. De mit részletezzem? Elvégre nekem nem az volt a fontos, hogy magam keressem a pénzt,

hanem, hogy igazán független legyek emberektől is.

— Nem értem...

— Nem érti? Apám minden feltétel nélkül küldött nekem annyit, amennyiből megélhettem; annál többet is.

— Bocsásson meg, az elébb tudniillik azt mondta, hogy a „saját lábán“ próbált megállani. Én ezt anyagiakra vonatkoztattam. Szóval a nép közé vegyült. A városi proletariátus közé is?

— Kevésbbé. Az nem igen vonzott. A parasztok között jól éreztem magam. Mégis valahogy álomvilágban éltem. Az a házasság borzasztó ütést mért rám. Évekig kábult voltam. Bár... Mint lány is kábulatban éltem. Egy kelekótya nagynéni, egy hó-bortos barátnő... Tudja, árva voltam. Édesanyámat nem ismertem. Apám nem tudott mit kezdeni velem. Szeretett, féltett, elhalmozott minden jóval, de nem tudott hozzám férközni. Azt hiszem, félt tőlem, mint valami törékeny jószágtól. Hat évet töltöttem internátusban. Nem volt jó. Ott is kényeztettek és mivel nagyon dicséretesen viselkedtem, az egyetlen, amivel törődtek, az volt, hogy szeressenek. Egyenesen menekültem a házasságba, a túlárado szerepet elől.

— És ott...

— Egy hideg, üres ember. Nem gondolok rá. Gyűlöltem, azt hiszem... Ó, hogyne, volt, hogy agyon tudtam volna csapni. Aztán... De ne gondoljunk rá. Talán majd egyszer elmondom... bár felesleges. A válóper és minden... No, túl vagyunk rajta, régen, régen. Öt és fél évig kóboroltam Olaszországban. Egész asszonyvoltomat gyalázatnak éreztem...

— Értem. És öt és fél év után...

— Egy nagyszerű, igazi barátnő... De ezt el-

mondhatom. Az apám! Félttem tőle és rajongva szerettem, vágytam utána egész gyermekkoromban, egész kamaszkoromban, hogy legyen jóbarátom, pótolja anyámat. Helyette gavallérom volt, majdnem azt mondanám: imádóm, de olyan tartózkodó, olyan zárkózott, oly végletesen szemérmes! A házasságomat ellenezte; én akartam. De ellenkezésében is került mindent, ami sérthette volna önérzetemet. Sajnos, került az is, hogy leplezetlen szavakkal megokolja ellenkezését. Például, hogy megmagyarázza egy tizennyolc éves lánynak, mit tesz az, egy negyvenöt éves férfit választani férjül. Mikor aztán megszöktem a férjemtől és elmenekültem Párisból is, folyton kínozott a büntudat apámmal szemben. Igen, bevallom, az is bántott, hogy az ő pénzéből élek... Akkor egyszerre jött a fordulat. Egy óra leforgása alatt. Apám meglátogatott Olaszországban. Piacenzában volt, a színház előtt sétáltunk... — Nell a visszaemlékezés mosolyával nézett maga elé. — A kövegetet ütötte botjával... és mesélt. Elmondta, hogy van egy szerelme, egy igen okos asszony, akihez nagyon, nagyon ragaszkodik és aki nagyon jó ő hozzá, egy párisi nő. Hirtelen kimondhatatlan boldogság lepett el és azt hiszem, ragyogva néztem apámra. Higgyem el neki, mondta, nem méltatlan asszony az, akinek szívét ajándékozta, azért is mert neki beszélni rólam és ő, az asszony, már láthatatlanban megszeretett engem. — Nell összekulcsolta kezét és Harry szemébe nézett. — Felszabadultam! Ez a perc fordulópontot jelentett életemben. Apámnak el kellett utaznia és egy hét múlva kellett volna találkozoznunk Párisban. Nem birtam kívánni a hetet, másnap elutaztam, egyenesen ahhoz az asszonyhoz és egyenesen a nyakába ugrottam és öszszecsókoltam. Csunya, finom, végtelenül okos asz-

szony volt, csupa szellem és energia. Mire apám megjött, rettentő jóbarátok lettünk. Mit szól ehhez?

— Nem csalódott benne?

— Soha. Legjobb barátnőm ma is. Ő végre ki nyitotta a szememet. Tükröt tartott elém. Aztán megtanított embereket látni. Valódi, szívbeli érdeklődést keltett bennem emberek iránt. Képzelve el: addig húnyt szemmel éltem, mint egy apáca. Úgy kerültem a tekinteteket, mint valami félelmetes rosszszat. Most pedig kíváncsian néztem az emberek szemébe és keresni kezdtem, ami tekintetük mögött van. Amilyen szívóssággal tanultam őt és fél éven át Olaszországban zenét, művészettörténetet, nyelveket, olyan mohón tanultam most ki az embereket.

Harry izgatottan figyelt.

— Ez minden, — fejezte be Nell elbeszélését és a földre nézett.

Csend lett. Harry térdén kiterpesztett ujjaira szegezte tekintetét és lassan emelgette hol hüvelykét, hol gyűrűsujját. Akkor Nell felpillantott és melegség öntötte el.

— Ne legyen féltékeny a multamra, Harry! Én soha könnyelműen el nem dobtam magam. Tudja-e, hogy kétszer is szakítottam akkor, amikor nagyon szerelmes voltam és azt hittem, hogy belehalok? Mert őriztem függetlenségemet. Mert nem akartam feladni egyéni életemet. A szabadság, Harry, az nem jog, hanem kötelesség. Én így érzem.

— Beszéljünk talán a szabadságról? Van-e fogalom, amivel jobban visszaélnék?

Nell fáradt pillája alól tágranyitott, nedves szemmel nézett Harryre.

— Megvet?

Harry felhorkant.

— Hát nem ért meg, Nell? Nem érti, hogy én

vállalom magát, úgy, amilyen? És mi okom lehetne megvetni? Azért, mert esetleg tévedett vagy téved? Csak nem hiszi, hogy az erkölcsi fölény álláspontjára helyezkedem? Milyen jogon tehetném? Talán bírása legyenek? Miért? Szabadság... az más. Majd erről beszélünk még. Megmondom nézetemet. Maga szuverén úr..., marad, aki volt. Ha akarja. És ahogyan akarja.

Nell kiegyenesedett.

— Jól van. Akkor barátok vagyunk.

— Igen. Velem jön. Magammal viszem. Ezt meg kell értenie... Hogyne, érti is. A vonaton, látja, gyenge voltam. Mert nem szerettem eléggé. Vagy nem igazi szeretettel. Kritikátlanul szerettem. De most... Megpattanásig feszít a mondanivalóm... hogy mindent megmagyarázhassak. Kötelességem van magával szemben, s ha nem hangzanék oly fellengzősen, azt mondanám: küldetésem. Nem bánom, nevezze zsarnokságnak, nevezze erőszakosságnak: de én vinni fogom!

Nell döbbsen, zavarodottan nézett Harryre, félelem, tiltakozás, elragadtatás, sértett önérzet és hála indulataival.

— Miért néz oly tanácstalanul, Nell? Azért, mert... Vagy úgy, mert azt mondtam, hogy szuverén úr, most meg zsarnokságról beszélek... Vigyázzon kérem, a magam egyéniségét nem adom fel! Semmi félelmetes nincs benne. Akaratom, hogy lelke érintetlen maradjon minden erőszaktól, rábeszéléstől, csak azt az egy biztonságot adja meg nekem.

— Mit, Harry?

— Hogy élettársam lesz, feleségem.

— Harry... — Nell komolyan tekintett Harry arcába, szeme lassan könnybelábbadt.

— Mindenekfelett pedig szeretem, Nell! Hűség-

gel és tökéletesen. Levonom szeretetemet minden következményét. Szeretni fogom akkor is, ha visszaszít, ha nem ért meg, vagy ha ellenem fordul. Érti? Ez a szeretet feltétel nélküli. Akkor is szeretni fogom, ha leleplezi előttem általam ismeretlen gyengeimet, hibáimat vagy vétkeimet. Akkor is, ha ledönt biztos alapomról. Ha bosszút áll kíméletlenségemért és nevetségessé teszi művészetemet. Akkor is szeretni fogom, érti?

— Köszönöm, Harry. Most nem tudnék magának felelni. Szeretném kiérdemelni szeretetét, ezt higgye el. Most, e pillanatban ez az egyetlen, amit érzek. Csak félek...

— Nekem kellene félnem, hogy egyszer majd el szándékozik tőlem szakadni, csak azért, hogy őrizze függetlenségét.

Nell tekintetében meglepetés tükröződött.

— Igen, ezt gondoltam.

Harry fejét rázta.

— Nem. Nem fog elszakadni. Nem akar majd. S ha akar, nem fog tudni. Ellentmondást lát függetlensége és az én kötésem között?

Nell felelni akart, de ebben a pillanatban belépett az attasé. Érezte a feszültséget és megállt az ajtóban. Aztán mosolygott.

Harry ajkába harapott. Nell szólni akart, de ellenállás nehezedett rá. Nagyot lélekzett és leküzdte gátlását.

— Sikerült telefonálnia? — kérdezte.

— Végre igen! — felelt az attasé. — Nem ment könnyen.

Harry nem tudta volna megmondani miért, menetelő századok ütemes lábdobbantását idézte emlékezetébe.

Baloldalt az ujság, hosszában összehajtva, a kabátzseb szélességének megfelelően. Jobbra zsírpapírban a tízórai, sonkás vajaszsemlye, esetleg nyelv. Pénteken krémsajt. Krémsajt borsozva. A kávé forró és utolsó pillanatban kerül az asztalra. Fiam, az ingedet ne dobd szennyesbe, ha szakadt, mielőtt ki nem javítanám.

Kicsinyes gondok. Csüngünk rajtuk, mint ábrándjainkon. Tartalmasaknak véljük őket, pedig semmisek az alkonyodó nap fényénél. Talán van e gondok mélyén valami, ami örök: a szeretet. Alacsony gondok, de Isten nem magasságokra teremtette az embert. Bár: Mártát megintette az úr, felmagasztalva előtte Mária szemlélődő bölcsességét. Mégsem kárhoztatta Mártát, hanem elfogadta szolgálatait, lehajolt hozzá és megsímogatta ábrázatát. Uram, nem téged szolgáltalak-e a reggeliző asztalnál, az éléskamra szekrénye előtt s a varrósarok meghittségében? Mert, ugy-e Uram, aki a kicsinyeid közül egynek szolgál, neked szolgált, így van-e?

A Szent Szűz is gyermekét tartja karján. Örök példánk, a Szűz. „Anyák“, — mondta Lambert atya, s jobbán fénylett a gyűrű, kék szeme pásztorló gyengédséggel siklott föről före, — „Anyák, a ti sorsotok a szenvedés és glóriátok a szolgálat önzetlensége.“ A cigányasszony vánnyadt melléhez szorította csipásszemű, barna csemetéjét, miközben szabad kezével tarka selyemkendőit teregette a kirándulók elé. Anya! Valmière kisasszony kendőt vásárolt, vállán nem anyát díszített a kendő. Milyen tiszta, illatos a levegő az Alpok alján! Mennyi szabad, szűrt, híg ózon! Csak ezt az egyet, Istenem, ha elhívásom előtt élvezhetném még: levegőt, Istenem,

szüzi hegyeid oldó levegőjét! Hideg van a hegyek között, de napsütés. Hideg van, miért nem fűtenek be? Hol a kályha? Ott nekidől valaki. Miféle rongyos alak? Mit szorongat a hóna alatt? Vagy mi az, nem rongyokat látok? Mintha valami állatember lapulna a kályha sarkában.

— Ali, ki az ott?

— Hol mamikám?

— Ott, a kályha mellett.

— Hol? A kályha mellett? Nincs senki. Vagy úgy! Egy kabát. Valaki odalógatta kabátját.

— Nem, ott áll valaki.

— Rosszul látod, mamika, csak egy kabát.

— Hm. Rosszul látom. Szennyesbe teszik.

— Hogyan mamikám?

— Mielőtt megvarrnák.

— Nem értem, mit mondasz mamika?

— Semmit. Semmit.

Szennyesbe teszik, mert semmirekellők. Hagyják, hogy elpusztuljon a becses, tartós holmi. Nincs előttük a tisztaságnak becsülete, az ápoltságnak, a rendnek. Ők is Isten juhai, szegények. Csak közéjük ne tévedj, fiam, csak közéjük ne! A kályhából kémény vezet a falon át, tele korommal, szennyel. Még ha ki is söpörték, piszkos marad. Ha törülközővel végigsimítanánk rajta, feketésszürke, gyűrött csfokok jeleznék nyomát. A kémény szája is mocskos, míg le nem mossa az eső. Még az eső se tiszta. Csak a napsugár az. Megragyogatja a sárga dáliát zöld leveli között. A cukrász frissen vasalt fehér kötényben készíti a sárga krémet. De vajjon inge tiszta-e? Mi ér többet, a tiszta ing, vagy a tiszta kötény? A cselédlányok fürödjének. Fürödj fiam, fürödj, tisztulj meg. A Bethesda tavából tisztultan szállt fel a béna. De most már tehetetlen leszek. Nem

lehetek angyal, csak imádkozó lélek a tisztítótűzben. Engedsz-e Istenem, fiamat őrizni? Jaj, adj erőt az őriző tiszthez, mert borzasztókat kell látniok az őriző lelkeknek. Adj vakságot, Uram, hogy csak azt lássam meg, amit egy anyának látnia szabad és látnia kell. Szorongató gondolat, émelyítő érzések. A gyomrom hitványul rángatódzik, pedig alig ettem valamit. A cseppek már nem használnak többé.

— Fiam, add csak a ...

— Mit, anyókám? Teát innál? Orvosságot?

— Nem, nem. Add a ...

— Mit, mamikám? Vízet, nem?

— Nem, nem. A ... — Tenyerével homlokát érintette.

— Kölnit talán?

— Igen-igen. A kölni vizet.

Ali felugrott s a táskából kiszedett egy nikkelpupakos üveget. A kupakot kicsavarta s egy tiszta vászonzsebkendőt vett elő. Aztán a vásznat bőven meglocsolta kölni vízzel és gyengéden anyja homlokára helyezte, majd megtörölte vele orcáját.

Megnyúlt az arcod, mamika. Idegen, ellenséges kifejezést öltöttél és én nem akarom. Nem akarom, hogy belédköltözzék egy idegen asszony, aki soha térdén nem ringatott, soha fel nem ébresztett reggeli álmomból, soha nem pirított nekem fehérkenyeret. Az én mamim nem ilyen. Nem szabad, hogy elmenj tőlem, nem illik magamra hagynod engem, ki kell magadból üznöd ezt az alattomos betolakodót, ezt a rideg, éjjéli vendéget. Ez pedig, ez a vendég, valljuk be, nem más, mint a halál. Nem igaz! Ugye, nem igaz?! Nem igaz. Még egyszer az orvosságot? Nem merem. Egy óra múlva. Csepp-csepp-csepp, húsz csepp cukorra. Mért cukorra? Nem egyre megy-e már? A cukorból semmi sem érződik, csak

keserűség. Nincs fekete ruhám, csak szmókingom. Nem megyek színházba, nem. Csak melletted ülök, mindig melletted. Most már egyetlen percet sem mulasztok el. A gyógyszerészéknek megmondom, tegyék el barátságukat. Ninette és Lucie megragadják kezemet. „Fogadja részvétemet.” Nem! Nem lehet! Nem hagysz egyedül, ugye? Lassan sétálni az alkonyodó körúton, bémész, irigy kíváncsisággal lesni emberek mozdulatait — soha, soha többet! Rohanok a földalattihoz. Húsz perc alatt otthon vagyok. Kézmosás, egy fésűsimítás, levendulavíz. Aztán mosolyogva benyitok. Terített asztal. Mamika leveszi szemüvegét. „Édes fiam, vártalak.” Nem hagysz itt, ugye, mamika, nem hagysz itt? A főnök koszorút küld. Talán nem. De személyesen eljön részvétét nyilvánítani. Fekete selyemnyakkendőt visel, gomblyukában a becsületrend szalagja.

Mit mond Dr. Martin? Még minden jóra fordulhat. Alkonyi napsütésben a tengerparton sétálunk, arculesap a sós levegő, olyan az íze, mint a friss crevetteé. A sorompó le van eresztve. Elrobog a vonat s belőle tarkasálas nők integetnek. Mamika feketében jár, mindig feketében. Feketén kereteztette be papi arcképét is. Tőle örököltém vöröses hajamat. Csinos ember, mondta a házmesterné, rám értette. Mikor volt ez? Öt éve lehetett. Nem, három éve. „Ó, asszonyom, hóbortosak az emberek” — mondja a házmester, miközben micisapkáját búcsúzóul fejéről lendíti. Bajusza széle sárgás a nikotintól, lehelletének gyomor- és pipaszaga van.

Most mintha elaludna. Nem? Csak szundít. Bóbiskol, mint ebéd után szokott. Feje mögött lecsúszik a csipkés karszékvédő. Á, micsoda derűs órák voltak, amikor álmából ébredt és felkaptunk taxira, a városba mentünk vásárolni. Áruház, parfüméria, a

végén cukrászda. Micsoda kifestett nőcskék! Nem fogok sohase betegséget hordani anyám házába. „Fogadja részvétemet.“ Pfuj. Előbb fogok meghalni, mint ő. Azt azonban nem bírná ki a szíve. Utánam halna, szegény. Zokogva halna meg halálos ágyamánál. Együtt temetnének el kettőnket. A főnököm könnyezne. Megkoszorúznák széket az irodában. Széthordanák lakásunkból a bútordarabokat. Borzasztó, hogy mindent eladnának, ami nem nagyértékű. Ki hordaná nyakkendőimet?

Most felnyitotta szemét. Mit néz, mamika, mit néz? Milyen bizalmatlan, milyen kicsinyes, milyen távoli a tekintete. A kályha felé mutat.

Jó Istenem, csak már vége volna ennek az éjszakának!

12.

A kis bolt környékére egy sovány, koszos, sárga kutya járogatott. Bizalmatlan, szűkreszabott szeme sarkából leste az emberek mozdulatait, visszavonulásra, menekülésre készen, behúzott farokkal, reszketően.

Idegesen szimatolt, a levegőbe emelte elülső lábát, bordái remegtek fakó bőre alatt. Ha koncot adtak neki, elébb félreugrott, aztán, az ajándékozóra sandítva, szimatolva közeledett, összerendezte, ha valaki mozdult. Megszagolgatta a falatot arasnyi távolságból, aztán közről, majd foga közé kapta és elinált. Az utca túlsó oldalán, a hirdetőoszlop mögött eleresztette prédáját, újra körülszimatolta, majd — mindig irigy szándékok után kémelve, — mohón, alig rágva, felfalta. A túlsó oldalról figyelt újra a bolt felé. S ha ismét dobtak neki valamit, elnyújtott testtel, sóváran szimatolt, majd lassan,

somfordálva átkullogott az innenső oldalra, s az alamizsna bizalmatlan birtokbavétele megismétlődött. Így ment ez heteken át. Soha egy hálás pillantás, soha egy barátságos farkesóválás. Akkor egy ízben, amikor egy füstölt sertéskaraj lerágott csontját dobták neki prédául, éppen egy jóltáplált, vidám tacsó csámpázott arra. Hirtelen nekivetette magát a csontnak és, szaporán szedve kurta lábacskaít, eliszkolt. A sárga kutya a túlsó oldalról figyelte. Hörögve, vicsorítva vetette magát a rabló után. A boltosasszony, hogy békét teremtsen, gyorsan egy jókora darab zsiros cafatot dobott a sárga kutya elé. Ez meg sem szagolta a prédát, csak mohón bekapta és iramlott a mit sem sejtő tacsó után, egyenesen fülébe kapott és irgalmatlanul megcibálta. Az ijedt vonításra, a dühödt hörgésre összeszaladt az utca.

A kóbor eb és a daxli esete jutott a kofaasszony eszébe.

Hát ilyenek az emberek, — villant át agyán. Éppen ilyenek. Nem elég a falat, amit ők maguk kapnak, nekik az is kell, ami másnak jut. A jóllakott daxli ugyanolyan mohó volt, mint a kiéhezett, kóbor eb. Ez pedig az irigységtől nem tudott hová lenni. Nem is lesz ez talán soha másképp, amíg a világ áll. „A világ áll“ — így mondogatta magának. Végtelenbevesző, napsütéses teret látott, a napsütésben sáros göröngyöket, a göröngyök között sárga kankalin-csomókat, arrébb egy pocsolyát, ott egy viskót, a messziségben egy meseszerű várat kék toronnyal. A világ áll. Tikasztóan süt a nap. Az ég szikrázó, aranyos porba burkolódzik, s a porrétegen túl, valahol igen magasan, kiterjesztett karokkal, szakállas arcát a földnek fordítva, lebeg az Isten. Isten él, béke van. Akik üdvözülnek, a háta mögött sorakoznak, szép csendben, élvezik a nyugalmat. Isten idő-

közönként megsuhintja jobbát s erre egy villám csap alá, valakit ér a földön, vagy valakiket, akik bűnösök. Majd eléri az Isten haragja valamennyit. Ha itt nem, hát odaát.

„Odaát“. A templom oldalhajójának boltíves tetején, Szent Alajos oltára fölött, gomolyos rózsaszínű ködfelhők nyílnak, közülök néz ki egy szökefürtű édes angyal. Odaát! Odaát várja őt egy kicsi göndör lányka, hároméves volt, mikor meghalt. Odaát a kedves mama, meg a papa, kéz kézben, fekete ünneplőben, ahogy eltemették őket, komolyan, tisztán, némán. Odaát a pipás öregapa, bizonyára tréfásan hunyorít a szemével, integet pipájával; kalapja tarkóján. Odaát az a szép, bánatosszemű lány, akit orcáján a piros rózsza sorvasztott el, menyasszony korában. Mind ott tűnnek fel, a gomolyos felhőfodrokban, a nyájas szöke angyal feje mögött. Csak békében be kell várni. Mindenkre sor kerül, mindenkre a maga sorja.

Igen álmos lett. A kereskedelmi utazó a kócos, szöke kisasszony felé somfordált éppen most. Hogy ezeknek a férfiaknak mindig csak a nőkön jár az eszük! Milyen jó, hogy az én kedves öregemnek csak az én főztöm ízlik. Ott áll borostás állával a tűzhely előtt, szagolgatja, amit a fazékban készíték. Isten áldja meg szegénykét, vigyázzon a hasára, meg ne fázzék, mint a multkor. Kanalas orvosságot szedett, még a torka is be volt kötve a sottis kendővel.

Most ködbeveszett a kép. Az ürben homályos tárgyak lebegtek; jó volt együtt lebegni velük, a sodrófával, a kecskével, a villamossal, a hosszú kocsiúttal... míg az ember hirtelen megrázkódva le nem zuhan. Feje alábillent s erre felébredt. Sőhajtott s újra hunyt. Homályosan még maga előtt látta a ké-

pet, ami pillanatnyi ébredéskor recehárttyáját érintette: az utazó a kisasszony mellett állt, a kisasszony lábát lóbálta az asztalról. A képet a vonat zakatolása ragadta magával. Tam-tatam-tatam: kattogtak a kerekek. Egy vámtiszt feje közeledett, kék ernyős sapkában, óriásivá nőtt és elfoszlott. Mögötte szikrázó hosszú szálak szövődtek, majd eltűnt az is. Aludt.

A tűzijátéknál tolongott a nép, rakéta robbant. „Öregem“ ágaskodott, panaszkodott, hogy nem lát semmit, mire „anyjuk“ megragadta lábánál fogva s felemelte. De ebben a pillanatban egy hirtelen ottermett almásszekér feldöntötte s nagyot reccsent. Felnyitotta szemét. A kisasszony bosszúsan mondott valamit az utazónak, ez kezefejét dörzsölte s vigyorgott. Ahá, alighanem megütötte.

Anna őszinte méltatlankodással szegezte tekintetét az utazóra.

— Micsoda prolik! — jegyezte meg Alfréd és nagyot szítt szivarjából, bőven eregetve a füstöt.

A szemközti fal mellett a földön a lenszöke fiatalember ült. Becsülettel igyekezett megérteni, mi féle lekiállapot vagy testi inger okozza, hogy ez a férfi a nő blúza felé kapkod, alattomosan, tolakodón. S a nő? Mit érezhet? Mennyire igazi a felháborodása? S ha igazi, minek szól voltaképpen?

A mérnök félszemmel s fölényes mosollyal sandított Tilly felé. Az utazó most unottan fordított hátat és odébb ténfergett. Tilly egy képes folyóiratot vett elő és, az asztalra dőlve, úgy, hogy egészen közel került a lámpa alá, próbált valamit kivenni a filmszallagok képmásaiból.

A kiszabadult internált a pad mellett, arccal a falnak, nyitott szájjal hangosan szuszogva aludt.

Az ajtó nyílt és belépett az attasé. Halkan, baráti intimitással, mint aki nem akar zavarni, betette az ajtót. Megállt egy pillanatra. Aztán mosolygott. „Zavartam, tudom.“

— Sikerült telefonálnia? — szólalt meg Nell.

— Végre, igen. Nem ment könnyen. Kissé nyomatékosabban kellett fellépnem az őrnagy úrnál, akkor a saját telefonját bocsátotta rendelkezésemre.

— Mi az újság?

— Semmi jó. Csak a tanácsossal lehetett beszélni. Tudomása volt a vonat feltartóztatásáról, de nem ajánlotta, hogy autón menjek. Kilátás van arra, hogy egy szerelvény átjöhet a határon értünk. Nem mi vagyunk az egyetlenek, akik itt rostokolnak és lehet, hogy az éjjel folyamán még egy szállítmány érkezik.

— Komoly a helyzet? — kérdezte Harry.

— Az a benyomásom, hogy igen. Jelenleg még folynak tárgyalások. Azt hiszem azonban, a konfliktus kirobbanása legfeljebb napok kérdése lehet.

— Tehát háború... — Nell lehajtotta fejét. Egyéni aggodalma most egybefolyt a közösségért érzett aggodalmával.

Harry arra gondolt, hogy be fogják hívni katonai szolgálatra.

— Azonban nem bizonyos, — jegyezte meg az attasé. — Nem bizonyos és már egyszer sikerült a kardélen lebegő helyzetet megmenteni. Nem akarjuk a háborút és talán ők sem akarják. Nem minden esetben teszik ketten azt, amit nem akarnak. Dehát vannak láthatatlan erők, amik erősebbek nálunknál.

— Az egyensúly törvénye... — mosolygott Nell, nyugtalanságát leplezve.

Az attasé bólintott, mintegy megköszönve a szíves emlékezést és leült a karszékre.

— Most tehát várunk. — Könnyedén kitarva karját, körülnézett a szobában. — Barátságos környezet, ugye? Valamikor a követségek tagjai mindenestre kevésbé előzékeny elbánásban részesültek. Ha például egy király a szomszéd királyra haragudott, akkor levágta a szomszéd követének fülét-orrát és úgy irányította őket a határon át. Vagy az egyszerűség kedvéért karóba huzatta a követet és levágott fülét és orrát küldte emlékeztetőül a szomszédba.

— El tudnám képzelni, hogy még ez a divat is visszatér, mint annyi más, — jegyezte meg Harry szárazon.

Az attasé összekulcsolta kezét és nevetett.

— Mégis csak jó lesz idejében átjutnunk a határon.

Nell két tenyerével végigsímitott szemén.

— Isten legvadabb teremtménye az ember... — panaszkolta szíve mélyéből.

— Igen, mondják. Ha az ember nagyon gonosz, ha vérengző szadista kéjjel kártokozó, akkor „bestiálisnak“ nevezik. Pedig a bestia nem gyilkol a gyilkolás kedvéért. Táplálkozik és azt is minden raffinéria nélkül.

— A bestiális ember csak a megveszett állathoz hasonlítható, — mormogott Harry.

— Talán egyáltalán nem hasonlítható az állathoz, — felelt az attasé. — A kultúremler mintha más csillagzatról hullott volna alá, egyszerűen meghazudtolja majomi eredetét. Amivel nem kívánom dicsőséget zengeni. Dehát az embernek fantáziája van, az állatnak nincs, nem gondolja? — fordult Harryhoz.

„Most légy kultúrember és felelj illedelmesen“ — intette önmagát Harry s igyekezett kedvetlenségét elleplezni. Voltaképpen nem figyelt az attasé utolsó szavaira, de annyit még meg tudott rögzíteni az elhangzottakból, hogy „az állatnak nincs fantáziája“. S anélkül, hogy számot adott volna magának róla, voltaképpen nem az attasénak felelt, hanem annak a vitázónak, aki az est folyamán már ismételtén felbosszantotta.

— Fantázia... — gyűjtötte össze gondolatait, — hogy az állatnak nincs fantáziája? Miért? A természetnek, vagy minek nevezzük ezt a névtelen hatalmat, mindenképpen van fantáziája. Színek, formák! Mi indokolja a páva legyezőjét? — Most már belemelegedett a témába. — Darwin nem tudja megmagyarázni, sem azok az álműveltek, akik harmadkézből hígítva nyelték magukba a tudományt, honnan van a természet káprázatos formaalkotó képzelőereje. Csak a mechanikus világszemléletben megrögzött agyak állíthatják, hogy a zsiráf nyaka, vagy a kaktusz gumóformái, vagy akár csak a kikirics külseje merő fajfenntartó szükségesség következménye. Semmi természetes kiválasztás meg nem magyarázza nekem, miért oly egyedülállóan groteszk a zsiráf és miért oly kecses a gém, — ha már két hosszúnyakú állatról szólunk. Mégha eretneknek is bélyegeznek, még ha X. mérnök úr meg is vét érte, engem Darwin tapodtatnyival sem vitt közelebb a természet megértéséhez. Engem a miértnél jobban érdekel a miért *így*?

— X. mérnök úr tudniillik egy utitársunk, — magyarázta Nell, akit mulattatott Harry elfojtott ingerültsége. — X. mérnök egyebet se tesz, mint hogy érintkezési ürügyet keressen velünk.

— Ezért nem róhatom meg X. mérnök urat,

madame, — jegyezte meg az attasé. — Egyébként önnek igaz van, hogy a darwinizmus az embert nem vitte közelebb a természet esztétikai megragadásához.

Harrynek egy pillanatig jólesett az attasé elismerése. Am szíve mélyén pontosan feljegyezte a bók kétélűségét, ami az „esztétikai“ jelző hangsúlyozásában rejtett.

— Ha nem tévedek, — folytatta az attasé, — Darwinnak akaratlanul része van abban a hamis romantikus természetimádatban, ami különösen a modern nagyvárosi emberek körében dül. A barmokban Darwin óta saját őseiket és félig-meddig önmagukat imádják. A madár-, ló-, tigris-, és ángolnavédelemért a tűzbe rohanó aggszűzek megfélemlenek róla, hogy az állat voltaképpen igen alacsonyrendű lény, ha csak az ember közelében nem civilizálódik egy kevésbé.

— Nem! Hogy mondhat ilyet? — tiltakozott Nell meggyőződéssel.

— Asszonyom, megfigyelt már egy kedves állatot, teszem egy rigót? Arról nem is beszélek, hogy a rigót egyenesen rajongva szeretjük, mert a gyönyörű kis bársonyszőrű hernyókat, amiket mi indokolatlanul utálunk, százzszámra falja, ugyanakkor a vércsét gyűlöljük, mert kedvelni merészeli a nyúlhúst, amit mi is kedvelünk. S ami a rigó erkölcsét illeti: megfigyelte-e kérem, hogy a rigó alig tesz egyebet egész nap, minthogy csipeget, csipeget, csipeget? Élete egyetlen táplálkozás. Ehhez legfeljebb a fészekrakás és a fajfenntartás egyéb életadó ceremóniái járulnak. És egy ilyen lényért lelkesedjem? Igaz, fütyül. De jobb szívvel fütyül-e, mint ahogy a varjú károg?

— És hány ember van, aki szintén nem tesz

egyebet, minthogy fal és a táplálkozás érdekében robotol! — méltatlankodott Nell.

Harry figyelte Nell arcát s figyelte az attasét, gyanakodva, szavai nem burkolnak-e különös szándékot s különös értelmet? Az attasé, úgy látszott, elemében volt.

— Bocsásson meg, madame, de micsoda különbség van ember és állat között! A különbség erkölcsi értékelését persze hivatott tényezőkre kell bíznom, ezt előrebocsátom. Az állat, ugye, megemésztí, ami eléje kerül, minden különösebb gasztronómiai eljárás nélkül. Mert, — ragaszkodom hozzá, — nincs fantáziája. De az ember! Gondolják csak meg kérem, micsoda pokoli fantáziával bír az ember! Képzelsenek el egy sertést, szép, testes, yorkshirei fajtát, amint a vályú mellett kukoricát ropogtat. S most képzelsenek el egy gyönyörű kis nyulat, amint neszezve, szimatolva a káposzta között legeleszik. A tigris számára mindkettő eleven pecsenye, és minden különösebb kulináris eljárás nélkül szétmarcangolja az egyiket is, másikat is. Nem úgy az ember. Luciferi találékonyság kellett ahhoz, a sertést belesétáltatni a nyúlba, mielőtt elfogyasztjuk. Ehhez kultúra kell!

Nell leplezetlenül élvezte az utitárs ravasz mossollyal előadott fejtegetéseit.

— A nyúlba sétáltatott sertést nem értem, — jegyezte meg.

— Csodálom! — tárta szét kezét az attasé. — A jámbor yorkshirei ott viseli irhája alatt az enyhén hússal átszőtt zsírtartalékját, az ember pedig a sertés kicsontozott, szeletekbe szabdalt, megpácolt, felfüstölt zsiradékát beleszővi a nyulacska hátizmai közé. Megspékeli. Pazar, ugye? Alma a sült malac szájában! Vízben párolt marhaizmok, mindenféle

növény gyökerével egybefőtten! Micsoda fantázia! Ezek az alapvető emberi ravaszságok, a homo sapiens lángeszű trouvailleai, s ilyen találékonyság mellett már csak gyerekjáték egy Brillat-Savarin ingyencégeit kikísérletezni és megszerkeszteni. — Most Harryhoz fordult. — Annak a bizonyos névtelen hatalomnak, amelyet idézni méltóztatott, mindenestre van fantáziája, különb a mienkénél. De az állatnak nincs. Az ember pedig minden szándékában, jóban-rosszban egyaránt, meseszerűen találékonny. Ám sohasem annyira találékonny, mint a névtelen erő, amelyik az emberrel játszik és játszik a természettel.

— Bele lehet bolondulni, — komolyodott el Nell hirtelen.

— Mibe, Nell? — fordult feléje halkán Harry. Nell hallgatott.

— Az ember játszik s közben játszanak vele, — folytatta az attasé.

Nell keze ökölbe szorult és szemrehányóan nézett De Rynre.

— De miért, miért van szükség erre az örületre? Miért kell lelkeket kínozni? Miért kell szép, eleven testeket szétroncsolni? Miért? Nem kétségbeejtő?

— Ezt a kérdést százezer év óta teszi fel az ember. És százezer év óta sem tudott rá válaszolni, — felelt az attasé.

Harryt meghatotta Nell fájdalma. Meg szeretne volna köszönni s magához ölelni a lelkét.

— Úgy vélem, — szólt, — már pusztá életakaratunk válasz erre a kérdésre. Ha igaz, hogy az ember különb az állatnál, úgy különb abban, hogy célkitűzései vannak. Akarhatja a pusztulást. De nem akarhatja-e az építést? Aki pedig az építést akarja,

már megfelelt arra a kérdésre, hogy szükséges-e az örület? Nem, nem szükséges. Itt vagy te, hogy bizonyítsd: nem szükséges.

— De akkor miért lesznek mindig újra háborúk? Miért ölik egymást az emberek? — tépelődött Nell.

— Mert az emberek egy csoportja, esetleg egy hatalmas csoportja, az örület szükségességét vallja, és akkor jaj a józanoknak. Hiába menekülnék a háború elől, kikerülhetetlenül belesodródunk és akkor meg kell állnunk a sarat, emberül.

— Látja kérem, — szakította félbe az attasé, — éppen erről van szó. Erről a mágikus muszájról, Valami vagy valaki, aki vagy ami hatalmasabb az embernél, dobál bennünket: egy indítóerő, amit nem ismerünk, vagy egy felsőbb vagy hátsóbb vagy mélyebb személyes akarat.

— Ilyesmit mondhatna X. úr is, — válaszolt Harry, — aki szerint mindnyájan a természettörvény függvényei vagyunk.

— Én még ezt sem merném állítani, — szólt az attasé, roppant nyugalommal, és hűvös-barátságosan nézett Harry szemébe. — Még törvénynek sem merném nevezni azt az erőt, amit az ember fölött feltételezünk. Törvényt az ember maga alkot. Törvényt, amit csakhamar megszeg, majd megtagad, majd megváltoztat. De abban, ami az emberrel történik, az emberi történelemben, nem látok törvényt. A történelemben egy szeszélyes erő, — nem tudom, személytelen-e vagy isteni-e, — ütközik össze az emberalkotta törvényekkel. A szeszély, a véletlen, — mondhatjuk nagy Sz-szel és nagy V-vel is, — beleakad abba a rend-szerkezetbe, amibe az ember a maga álmítására menekül...

Nell összeráncolta homlokát. Gyanakodott, hogy

az attasé csak rögtönöz, a paradoxon kedvéért. Úgy viseli mozgékony eszét, mint a nő az új ruháját.

— Ha jól értettem, — jegyezte meg, — az attasé úr az előbb máskép beszélt. Azt mondta, hogy az ember maga akarja a háborút, mivel mintegy menekül a nyugalom és a jólét elől.

— Igen-igen... az attasé néhány pillanatig elgondolkodott, hogy visszaidézzé beszélgetésüket a vonaton. Harry kissé feszélyezettnek érezte magát, mivel az előzmények ismeretlenek voltak előtte.

— Nincs ellentmondás e két tétel között, — folytatta az attasé. — Az ember tudatosan, szántszándékkal valóban a kényelmet akarja, a békét, a jólétet, a bőséget. De van az emberben egy ösztökélő erő, ami mást akar. Valami erő, ami az embernél is hatalmasabb. Tehát az emberben magában is két erő uralkodik: a szépeletet áhítózo emberi törvény és a nyugtalanságot követelő emberfeletti kényszer.

Harry most úgy vélte, hogy megragadhatja a fonalat s belekapcsolódhatik a vitába. A hely s az idő valami magasba kívánczozó feszültséggel töltötték el.

— Ha a nyugtalanság emberfeletti kényszer az emberben, akkor Mars vagy pláne Siva a legfőbb Isten? — vetette közbe.

— Ezt nem merném állítani. Tudniillik két dolog nem biztos. Az egyik, hogy a nyugtalanság akarata valóban a legfőbb isteni akarat-e? Hátha a pusztító istenek fölött él egy Jupiter vagy még inkább egy Brahma, a teljesült nyugalom és mozdulatlanság istene? Vagy pedig: hátha maga a nyugtalanságot parancsoló Isten sem akarja legfőbb fokon a nyugtalanságot? Talán csak egy apokaliptikus Isten, aki a végső megnyugvás érdekében a tisztító világkatasztrófát mozdítja elő?

— Megenged egy kérdést? — szólt Nell, mielőtt Harry megfogalmazta volna válaszát.

— Parancsoljon.

— Amikor ön istenekről beszél, ezt képletesen érti, vagy tényleg magasabb személyes intelligenciákra gondol?

— Hm. A kérdés nagyonis lényegbevágó. Csak-hogy nem tudok rá felelni. Nem tudok! Magasabb személyes intelligenciák létezését éppenséggel nem tartom kizártnak. Sok minden úgy történik velünk és körülöttünk, mintha romlásunk vagy virulásunk valamilyen Isten szívügye lenne. De lehet az is, hogy a felettünk uralkodó elv személytelen. Erők bogozata csupán. Számunkra persze elképzelhetetlen, hogy egy ilyen erő személytelen legyen.

— Miért? — vetette közbe Nell, — elképzelhető.

— Mihelyt azt mondom, „elképzelhető“, benne van a szóban a „kép“, az imaginatióban az imago. Logikailag, tiszta elvonatkozás alapján, mondhatjuk éppen, hogy Isten személytelen. De mihelyt el-„kép“-zeljük az erőt, alakot ölt, személyé válik...

Az attasé ajkáról eltűnt a mosoly. Érezte, hogy utitársai komoly szándékkal követik szavait. Élvezte a helyzet furcsa, keserű bonyolódottságát. Két főváros figyel e percben ide, erre a sötétségbe mártott füstös állomásra, s a szálak az ő kezén siklanak át. S egy sivár kényelemmel szerénytelenkedő szobában istenekről és östörvényekről beszélnek, és, ki tudja, — tán Istenről is. Egy szép asszony vékony, karcsú keze idegesen matat a bőrkarszék ráncain, s egy fiatal művész számonkéri a szépség okát, hogy helytálljon önmagáért, szerelméért, művészetéért. Áldottak a szavak, a narkotizáló, jótékony szavak, a kultúrember legfőbb dicsősége: a bujtató, melegítő, végtelen űrt átívelő szavak.

Harry azonban a szavak velejét kereste. megszerette ezt a vitát és izgatta a szándék, hogy helytálljon. Választ fogalmazott meg az attasé szavaira, de Nell, most már másodszor, közbeszólt. Nell, akinek figyelmét az istenek hierarchiája annyira lekötötte, hogy a „kép“-ről szóló fejtegetést jóformán meg se hallotta.

— Öntől tehát a sok-istenhit sem idegen? — kérdezte kíváncsian az attasét.

— Nem! Nem! Éppenséggel nem irtózom például az antik vallási felfogástól, persze a népszerűsítésektől a naivitásoktól eltekintve. Nem gondolja madame, hogy a görögök legnagyobb dicsőségére szolgál, amiért a maguk képére alkották meg isteneiket? Milyen közvetlen kapcsolat létesülhet így ember és Isten között!

— És ön felteszi, hogy a régi művelt görögök hittek mitoszaiokban? — kérdezte Harry, akit meglepett s már-már bosszantott az attasé tágszívűsége.

— Feltételezem, hogy igen, — felelt az attasé, — Legalább is azok, akikről az ellenkezőjét nem tudjuk. S kétkem, nyert-e a lángeszű görög vallás azzal, hogy később, a Krisztust megelőző századokban, bizonyos felvilágosult elmék, bizonyos X. mérnök urak, az isteneket már csak eszméknek tekintették, megszemélyesített eszméknek. Mihelyt Isten, nincs határa alakító és alakuló készségének. Miért ne? Vagy tagadnom kell Isten lehetőségét, vagy el kell ismernem, — s ez magából az istenfogalomból következik, — hogy mindenre képes.

— Megdöbrentő! — kiáltott fel Harry. — Ugyanis nem az ön érvelése a megdöbrentő, hanem a nagystílűség, amelyikkel minde súlyos problémákkal játszik. És most készakarva használom a „játszik“ igét.

Nell nagyobbfokú támadókészséget érzett Harry kifakadása mögött, mint amekkora most jólesett volna neki. Szerette volna, ha az attasé szabadon futja ki formáját. S egyúttal izgatta, vajjon Harry akkor is meg tudja-e majd állni a helyét.

— Legyen óvatosabb, Harry, — szólott, — az attasé annyira nagylelkű, hogy még talán hívő is, a szó igazi és egyházi értelmében.

— Hívő vagyok, a szó szigorú és egyházi értelmében! — felelt az attasé. — És hitetlen vagyok, a szó közkeletű értelmében. Én hiszem a lehetőségeket. A buddhizmusét éppen úgy, mint az antik politeizmusét vagy a kereszténység túlvilági hierarchiáját.

— Ennyi hit megannyi kétkedés! — vágott vissza Harry.

— Hiszek a kétkedésben is, — mosolygott az attasé. — Független vagyok, de gondolkodó. Nem dönthetek egyetlen isten mellett. Felismertem az emberi nem alapvető tudatlanságát s így kétkedem minden emberi hitben. Kétkedem a kétkedésben is. Tehát elfogadom a hit lehetőségét. A lehetőségét!

Harry már nem bírta türtőztetni magát. Méltatlannak tartott ebben az órában minden csevegést és minden szavakkal való játékot. Nellnek tetszik? Ám tessék. Majd meg fogja érteni, talán most rögtön megérti, hogy az életet csak akkor érdemes élni, ha komolyan vesszük, akárcsak a halált. Isten és élet, élet és szeretet, szeretet és művészet, művészet és hit — ki választhatja külön e dolgokat, a legnagyobbakat, a legkomolyabbakat? Felugrott ültéből és ujjjaival átszántott haján.

— Borzong a hátam! — kiáltott. — Persze, hisz lehet ezekről a dolgokról éppen csak beszélgetni, sőt lehet élcélődni, gúnyolódni is felettük. De mihelyt

átéljük őket, mihelyt belül kimagyarázkodunk velük, kell, hogy keresztül-kasul rázzon bennünket rettenetes nagyságuk. Önnél hitetlenebb emberrel még sohasem találkoztam. Én nem tudom elfogadni egyetlen vallás dogmáit sem. Idegenek tőlem. Nem tudom, van-e Isten. De ha gondolok rá, ha tépelődöm felette, megborzadok, csontom velejéig izzom és úgy vettetem elragadtatás és félelem között, mint egy dervis. Nem csodálnám, ha az ön orra előtt lecsapna a tüzes istennyila, attasé úr, mert ekkora tevékeny és életerős, majdnem azt mondhatnám: életvidám közöny még a legszemléldöbb istent is kihozhatja a nirvánájából.

— Ha ön nem csodálkozna az istennyilán, én még kevésbbé. Hisz én a büntető vagy csodatévő istennyila lehetőségét éppenséggel nem tagadom — mint ahogy azt az előbb kifejtettem.

Az attasé nevetett és magával ragadta Nellit. Harry visszaült helyére. Nem bánta meg kifakadását.

— Odaadnám a jobb kezem, ha bármilyen hit meg tudna győzni, — mondta csendesén.

— A jobb kezét, Harry? — kérdezte Nell, majdnem aggodalmasan.

— Azt. A művészkezemet. Mert ha meg tudna győzni, akkor nagyszerű erő rejlene benne s a legnagyobb érték, mivel ember rendelkezhet.

— Önből egy jezsuita huszonnégy óra leforgása alatt hívót csinálna! — szólott az attasé.

Harry legyintett.

— Ezt már önmagammal intézem el. Huszonnégy óra helyett tán huszonnégy év alatt. Ráérek.

— Úgy látszik, ön nem olvasta elég szorgalmasan azokat a kis traktátumcédulákat, amelyeneket

például az Üdv Hadserege osztogat a vendéglőkben és kirándulóhelyeken.

— Bevallom, nem.

— Látja kérem, mulasztott. Elmulasztotta például azt a tanulságos históriát, amire gyerekkoromból emlékszem, hogy egy fiatal sportember, egy vadász, mindig azt mondta, ráér jámbor lenni, ha öreg lesz. A fontos mindössze, hogy halála órájában legyen hívő ember, mert akkor úgyis üdvözl. Egy vadászaton egy eltévedt golyó szíven találta és haldokolva csak annyit tudott rebegni: „Ó, miért hittem, hogy ráérek öreg napjaimra jámbor életet élni. Ime, fiatalon halok meg, hitetlenül.“ Tudja-e, hogy ez a história cseppet sem bárgyú? S főleg roppant logikus.

— Úgy van, — bólintott Harry komolyan. — Igaza van. Talán nincs már huszonnégyszáz évem. Talán huszonnégyszáz órámmal sem. Mindenesetre addig egy percet sem fogok mulasztani. Már mint azokat a perceket nem, amik a végső dolgokkal való foglalkozást parancsolják.

— Gondolja, hogy vannak percek, amelyek parancsolják, más percek pedig nem?

— Gondolom. — Harry Nellre nézett s kereste egyetértő pilantását. — Minden percemért felelősnek érzem magam.

— Helyes, — felelte az attasé. — Azonban, úgy hiszem, nem várhatjuk meg, amíg a percek hozzáuk magukkal parancsoló feladataikat. A perceknek nekünk kell előidézniük, órákkal és évekkal előbb kell az eljövendő pillanat elé dogoznunk. Nem elég tehát, minden percnél leszakítani a virágát. Megfigyelte-e már, hogy a pici gyerekek, a két és háromévesek, hogyan tépnek virágot? Úgy, hogy csak magát a virágot szakítják le, szár nélkül. Ha megcso-

dálták, el is dobják. Nincs bennük annyi érett emberi előrelátás, hogy a virágot szárával együtt gyűjtsék egybe. Arra a lehtőségre sem gondolnak, hogy csokrukat kitűzhessék vagy vázába rakják. Valóban csak a perc virágát aratják, az eljövendő percek virágainak rovására.

Harry vállat vont.

— Vannak percek, amelyek a gyűjtést parancsolják és vannak a pazarlásnak is percei. Percek, amelyek önmagukban viselik virágukat, sőt gyümölcsüket is.

— Egyre megy, — szól közbe Nell. — Azt hiszem, Harry, maga sem él a percnél és tisztában van az előzményekkel és következményekkel.

— Persze. De hisz mindez bennfoglaltatik magában a percben. — Elhallgatott. Aztán hirtelen elhatározással folytatta. — Meg kell vallanom, hogy bármennyire élvezem is eszmecszerénket, nem tartom általa a perc parancsát kitöltöttnek.

Az attasé hűvös meglepetéssel fordult Harry felé. Nell kissé aggályoskodón ráncolta homlokát.

— Kérem, — mosolygott Harry és felemelte kezét, — ne tartsanak bogarasnak. Hálás vagyok az attasé úrnak, hogy oly kitüntető módon lehetővé tette nekünk ittartózkodásunkat. Semmiért a világon nem kívántam volna nélkülözni ezt az órát.

Nell arca mozdulatlan maradt és erőfeszítésére került, hogy el ne piruljon.

— Azonban, — folytatta Harry elszántan, — szinte felelősnek érzem magam utitársainkért. Együtt utaztunk, együtt csuktak le bennünket, és szinte árulásnak vélem, hogy otthagynom őket. Ez persze nem vonatkozik önre, attasé úr, aki kötelességét éppen úgy teljesíti, hogy poggyászával különvönul. De vonatkozik rám. Legalább is utána kel-

lene néznünk, mi ujság a váróteremben. Nem gondolja, Nell?

Nell habozott, gyanakodva fogadja-e Harry kérdését.

— Őszintén szólva, nem látom sok értelmét. Hisz senkin sem tudunk segíteni, jelenlétünkkel senkinek sem használunk. Csak éppen rontjuk ott az amúgy is rossz levegőt.

Harry elkedvetlenedett.

— Igaza van, Nell, — mondta. — Előbb kellett volna kezdeni...

— Hogyan? — kérdezte Nell.

Harry tagadólag rázta fejét. Azt akarta mondani: „Előbb kellett volna kezdeni a szolidaritás vállalását.“ Mondatát elharapta, mert túl nagy horderejűnek tartotta. Akinek előbb, sokkal előbb kellett volna kezdenie: az Nell. Ma este már késő. Holnap reggel? Holnap új napra virradunk.

Nell mutató keze megállt. Izmait elernyesztette, hanyagul ült, kissé hajlott háttal. E pillanatban tudta, hogy nemsokára fel fog kelni s a váróterembe megy.

Az attasé halvány elégtétellel vélte megállapíthatni, hogy a fiatal hölgy és kísérője között valami nézeteltérés szövődik.

14.

Gördülő robaj rázza meg a leget, dörög az ég, a velőbe vaseke élével hatol a zaj, tépi, roncsolja az érzékeny szöveteket és repesztí a koponya falát. Ezt a kínt kibírni nem lehet. Elviselhetetlen, s a koponya nem válik ketté. Mintha szálanként hasítaná a bántalom az idegeket és morzsolná ízekre az érzékek szerveit. A vér alászáll, zuhataga elfulladásztja a tüdőt s a szív nem győzi többé a tengeráradat terhét; a vér a tüdőbe tolul, fullaszt és fojtogat. Villámok fehéren

izzóvá fűtik a leget, a fény a szemgolyóba vág, majd feneketlen sötétségbe taszít s egy sziklagörgeteg zuhan az agyra, csapás csapásra zúdul... végre vége lesz mindennek...

Ali megrettenve térdelt anyja előtt s nézte öreg arcát, amint az eltorzul, amint mély árkok sötétednek a homloka közepén s a szája szögletei mentén, s amint a görcsösen duzzadó bőrgát egyre szűkebbre szorítja az árkokat s egyre feketébbre festi az árnyékot. A tüdőből feltörő hörgés göröngyein szakít utat a jajszó, és e percben ijedt csend támadt a teremben.

— Mami! Mami! — kiáltott Ali és megmarkolta anyja vállát. Az öreg hölgy feje oldalt billent, szája kinyílt; hörgése, bár halkult, de mintha egész testét eltöltötte volna. Mintha vére is alvadt nyálka között bugyborékolna az erekben. Jobbjában görcsösen szorította zsebkendőjét, míg balja lassan, tehetetlenül alábbhanyatlott.

— Mami! Mamika, hallasz?!

Az öreg ajkak megmozdultak, a nyelv botladozott a fogsor alatt. Szavakat keresett vagy csak gépiesen válaszolt a gépiesen felfogott inger nyomán?

— Orvost kellene hívni! — hangzott valahol.

Ali felkapta fejét, felugrott, körülnézett, mint aki keres valamit, kezét tördelte, majd homlokához kapott s az utazóhoz fordult, aki ott állt mögötte szétvetett lábbal és kezét felöltöje alatt hátul keresztbe rakva.

— Orvost, orvost gyorsan! — kiáltott Ali a kereskedelmi utazó arcába.

A terem megmozdult. Tilly kisasszony az ajtóhoz rohant és az üvegen élesen kopogni kezdett. Anna halálos sápadtan ült, e pillanatban nem tudott mást, mint sűgva sürgetni:

— Orvost, orvost, okvetlen orvost kellene hívni! Szegény asszony, szegény asszony!

— Le kellene fektetni! — vélte Alfréd. — Fektesse le! — fordult Alihoz. Majd, mivel Ali mintegy révületben, tágranyitott szemmel bámult rá, megismételte erőlyesen:

— Fektesse le!

— Le...? — motyogta Ali s visszafordult anyja felé, védően terjesztve ki kezét.

— Dehogy lefektetni! — szólt a mérnök s közelebb lépett. — Szó sincs róla. Ez alighanem vérnyomás okozta belső vérzés. Maradjon ülve!

— Botrány, hogy ilyesminek teszik ki az utasokat! — morgott Alfréd.

A lenszöke fiatalember felugrott és messziről nézett az öreg hölgyre.

— Fiatalember, nincs egy kis vize? — szólt hozzá a kofaasszony. — Vízet! Kinek volna egy kis vize kérem? — kérdezte hangosan. Senki sem felelt.

Az ajtó most kinyílt és a katona bedugta a fejét.

— Orvost, gyorsan orvost! Jaj, valaki rosszul lett! — hadarta izgatottan, síró hangon Tilly.

A katona lassan belépett és a tulsó fal felé irányította tekintetét, ahol Ali kétségbeesetten vetette magát anyja elé. Az öreg hölgy nyitott szájjal s félig nyitott szemmel hörgött. A lenszöke fiatalember kibrántotta zsebkendőjét kabátzsebéből és a katona elé tárta.

— Gyorsan megnedvesítem. Hol a csap?

A katona egy pillanatig tétovázott, aztán vállát vont.

— Nem tudom.

— Fiatalember, ezt is vigye! Jó hidegre fo-

lyassa! — A kofaasszony egy tiszta, pirosesíkos konyharuhával szaladt a lenszöke fiatalember után. Ez gyorsan lépett s amennyire мүлábbal bírta, futott a kanyargó síkátoron a perron felé.

— Hová, hová?! — rivallt rá egy hang.

Meglobogtatta a kendőt.

— Valaki rosszul lett, gyorsan vízért szaladjok! Kísérjen el kérem, mutassa a csapatot.

Kemény léptek követték a perronig.

— Várjon csak, — szólt rá egy hang. — Hé, halló! — és kék lámpásával intett. — Engedje ezt az embert a vízcaphoz!

A várótermet őriző katona eközben megállt a terem közepén, hüvelykét derékszíjába akasztotta és bizalmatlanul nézett a hörgő asszonyra.

— Nincs itt orvos az állomás épületében? — kérdezte a mérnök.

— Én elszaladok orvosért, hol lehet itt orvos? — Telefonálok orvosért! — izgult Tilly.

— Nem lehet itt kérem telefonálni! — intette le a katona.

— Dehát orvosért csak lehet küldeni! Hisz látja kérem, hogy szenved ez a hölgy! — méltatlankodott Anna.

A katona mozdulatlanul állt, lerítt róla a tanácstalanság.

— No gyerünk, jöjjön csak! — intett a mérnök a katonának és ment a folyosó felé. A katona rövid tétovázás után követte.

A hörgés erősödött. Most, hogy a léptek elhangzottak, még kínzóbban hasított a homályba a halálatámadott szervezet agóniája. Aztán hirtelen erőteljes segélykérő jajkiáltás hangzott el, utána még egyszer még áthatóbban.

Ekkor szinkópásan kopogó lépés zaja közele-

dett a folyosó felől. A lenszöke fiatalember megérkezett, kezében két vizes kendő.

— Úgy, adja ide gyorsan! — A kofaasszony tömzsi ujjai közé vette a konyharuhát. — Azt hozza csak utánam! — mutatott a zsebkendőre. Odasietett az öreg hölgyhöz.

— Ez semmi! Ez semmi! — kiáltott Tilly kisaasszony. — Orvost! Orvost! — És kiszaladt a folyosóra. — Orvost! — kiáltott — Nincs itt orvos?!

— Tessék azonnal visszamenni! — válaszolt egy hang a távoli homályból.

A kofaasszony gyors mozdulattal kicsavarta a ruhából a vizet és a kendőt az öreg hölgy fejére borította. Aztán a zsebkendőt is kicsavarta és a beteg tarkójára helyezte.

— Adja csak ide! — mutatott Ali zsebére.

Ali gépiesen elővette zsebkendőjét, a kofaasszony lazán a nedves kendő köré kötötte.

— Úgy, ez jót fog tenni, meglássa!

— Honnan tudja ez a nő, hogy mi fog jót tenni? Hátha éppen az ellenkezője tenne jót? — jegyezte meg Alfréd.

— Azt hiszem, eltalálta a helyeset, Fred. Tényleg, vérbő embereket nem szabad fektetni. Nézd, egészen lila az arca.

A kiszabadult internált mély, bódult, álmatlan álomból ébredt. Sokáig nem tudott számot adni magának semmiről. Hunyorogva pislantott maga elé. Egyre zavarosabb, izgatottabb beszédet hallott s látta a padon a kendős nénikét kuporodni, aki zsebkendőjét szorongatta és ijedten lapult a falhoz. Aztán nyílt az ajtó és bejött a hölgy és az úr, akik az elébb a túlsó szögletben ültek, az a szép hölgy és az a vállas úriember.

— Mi történt? — fordult Harry az utazóhoz, aki zsebetett kézzel sétált.

Nell a bőrbútorok felé közelített néhány lépéssel.

— Rosszul lett... — súgta Nell. Aztán az öreg hölgyhöz sietett. A kofaasszony éppen elvégezte szorgos munkáját.

Ali magából kikelt tekintettel bámult Nellre.

— Orvost, orvost kellene gyorsan... — rebegte.

Nell hátrafordult, mögötte állt Harry.

— Úgy látszik, agyvérzés, — jegyezte meg hal-
kan. — Ki tette rá a borogatást?

A kofaasszony megérintette Ali vállát.

— Legyen nyugodt, fiatalúr, meg fog gyógyulni! Ismerem ezt!

— Ön adta a borogatást? — kérdezte Nell a kofaasszonytól.

— Igen kérem, ez jót tesz, biztosan.

— Helyesen tette kérem, — szólt Harry. — Ment valaki orvosért?

— Igen, az az úr, aki elébb ott állt, az ment.

Nell körülnézett.

— Fogadjunk, hogy X. úr ment orvosért. De akkor lesz is hamarosan, — súgta Harrynak.

— Mennyi gyógytutor! — mormogott Alfréd.
— Ezek azt hiszik, mindennel tisztában vannak. Fogadni mernék, hogy éppen fordítva csinálják, mint kellene.

— Nem hinném, Fred — csitította Anna. Alfréd bosszúsán vonta vállát.

Tilly visszajött, izgatottan, ziláltan, a katona tuszkolta maga előtt.

— Mi van? Jobban van? — tudakolta.

Az öreg hölgy feje oldalt billent, a hörgés nem

szűnt meg. Szeme félig lecsukódott, ajka lebiggyedt, bal orcája hosszan lehúzódott.

Harry a katonához sietett.

— Szóval ment valaki orvosért?

— Igenis, ment, — felelt a katona.

— Van itt orvos az épületben?

— Nem tudom, kérem.

Az ajtóban megjelent az attasé.

— Agyszélhűdés, úgylátszik, — szólt halkan

Harry.

— Ki? — kérdezte az attasé.

— Az az öreg hölgy, nem tudom, látta-e. Rokonszenves, jóságos arca van. Már rosszul volt, mikor idejöttünk.

— Fatális. Persze orvos...

— Allítólag hoznak.

Az attasé a folyosó túlsó kijárata felé indult.

— Érdeklődöm, — mondta, egy pillanatra visszafordulva.

Ekkor a jegypénztár felől megjelent a mérnök, nyomában a hadnagy. Az asztalbarrikád földre volt tolva. A hadnagy szalutált az attasénak.

— Itt van a beteg? — kérdezte.

Az attasé bólintott. A hadnagy benézett a terembe. Pár lépést tett az alélt asszony felé és szalutált Nellnek.

— Hoztattak orvost? — kérdezte Nell s közelebb lépett.

— Telefonálok a városba, — felelt a hadnagy.

— Eddig még nem történt semmi?

— Itt nincs orvos, kérem, de majd kerítünk, — szólt és sarkonfordulva, gyors léptekkel távozott.

— Előbb személyesen akart meggyőződni róla, él-e még. Mindenesetre súlyosan szabályellenes do-

log egy ilyen engedély nélküli gutaütés, különösen külföldi részéről.

— Azt hiszem, ki kellene szabadítani ezt a szegény beteg asszonyt ebből a környezetből, — fordult Harry Nellhez. — Levegő volna most a legfontosabb. Ha ugyan segít még rajta valami.

Ki akartak menni a folyosóra, de a katona, aki újra elfoglalta posztját, elállta útjukat.

— Kérem, az elébb is kint voltunk! — szólt Harry.

— Éppen mostan parancsolta meg a hadnagy úr, hogy ne engedjek ki senkit sem. Csak annak az úrnak szabad, — és hüvelykujjával vállá mögött az attaséra mutatott, akinek sziluetje eltűnt a homályban, az irodavezető ajtaja felé.

— Szegény, hogy szenved, ezt nem bírom hallgatni! — panaszkodott Tilly.

— A, kérem, — intette le a kereskedelmi utazó félhangosan, — nem is tud az magáról. Nem szenved az semmit.

— Ugyan, hogy mondhat ilyet! És nincs itt orvos, hát nem borzasztó?

— Minek ide orvos? — vélte az utazó. — Hogy netalán még magához térítse? Jobb az ilyennek meghalni, kérem.

— Pfuj, de szívtelen! — sziszegett Tilly. — Legalább ne beszéljen olyan hangosan.

— Miért szívtelen? Hát talán maradjon életben? Haljon meg és basta. Az ő érdekében mondom, nem rosszat kívánok neki! Azt hiszi, az ilyen szívbjából, vagy nem tudom mi, ki lehet gyógyulni?

Tilly fejét rázta, sírva temette arcát zsebkenőjébe.

Ali anyja pulzusát tapogatta.

— Anyácskám, anyácskám... — rimánkodott.

— Nézz rám, anyácskám, nézz rám!... Hallasz, mamikám, hallasz?

Az öreg hölgy lassan elfordította fejét, légzése hörgő és kínlódó volt. Ali könnyes arcán a remény halvány mosolya csillant fel.

— Mindjárt jön az orvos, meglátod, jó lesz, jó lesz! — Aztán hirtelen eszébe ötlött valami, felugrott. — De mondták-e az orvosnak, hogy hozzon injekciót? Hol az az úr? Ki ment orvosért? Ki ment orvosért? — Tanácstalanul nézett körül.

— Legyen nyugodt, kérem, — szólt a mérnök. — Egészen biztosan hoz injekciót. Az minden orvosnak már elő van készítve a táskájában. Különben is, bizonyára megmondta neki a hadnagy.

— Gondolja, kérem, gondolja? — nyugtalanodott Ali. — Talán mégis, ha szólnék...

E pillanatban a messziségből egy elnyújtott, sikongó hang hallatszott, mintha sziréna lett volna. Dermedten fülelt mindenki. A következő másodpercben a közvetlen közelben a mélyből gurgulázó s a magasba csuszamló éles hang töltötte meg a levegőt.

— Sziréna! — kiáltotta valaki.

— — — — —

III.

1.

Megszégyenültek. A füledt homály megülte a termet. Vádlón vigyorgott a csorba ajtó, tört üvegén átszűrkellett a folyosó kopár fala. A katona feltűzött szuronnyal teljesített őrszolgálatot. A félelem s a féltett kicsi életek farsangja elült. A fal mentén kókadtak a menekülés zilált áldozatai s gyűrött ruhájukat szedték rendbe. A kiszabadult internált bepólyált kezén átütött a vér, sötét folt a kihívó fehérségen. A beteg hörgése halkult. Nyakán félrecsúszott a borogatás, fejről a kendő a padlóra hullott. A fiú meredten kuporodott a földön.

Akkor a folyosón csizmakopogás hangzott. Az őrszem vigyázzállásban tisztelgett, majd ajtót nyitott. Egy őszes bajuszú tiszt lépett be, kezében lapos, hosszúkás táska. Mögötte a hadnagy. Az őszes bajuszú tiszt levette sapkáját s körülnézett. A hadnagy melléje lépett s az öreg hölgyre mutatott. A tiszt odasietett. Ali összerezzen s tágranyílt szemmel pillantott fel. Nem mozdult.

— Az ezredorvos úr! — szólt a hadnagy.

Ali hirtelen felugrott, félszegen kezét nyujtott.

— Végre... — motyogta, — köszönöm.

Az orvos az öregasszony pulzusát kereste. Ta-

pogató ujjai úgy csúsztak a csuklón fel s alá, mint a hegedűs keze a húrokon. Aztán táskájából előszedte sztetoszkópját. Gyors mozdulattal letépte az asszony blúzáat. Ali lehorgasztott fejjel félrefordult. Az orvos körülnézett.

— De ez nem a megfelelő hely! Miért nem viték ezt a hölgyet máshová? — Hangosan és felelősségrevonóan intézte szavait a hadnagy felé.

— Ezredorvos úr, nincs helyünk sehol. Egyéb-ként, méltóztatik tudni, szigorú utasítás...

Az ezredorvos bosszúsán legyintett.

Harry felállt s néhány lépést tett az orvos felé.

— Bocsánatot kérek, ezredorvos úr, ne vegye beavatkozásnak, de tudtommal az állomás-irodavezető szobájában van egy kényelmes pamlag...

— Tessék odavinni! — szólt az ezredorvos, aztán Harry felé fordult. — Kié az a szoba, kérem?

— De Ryn attasé úr rendelkezésére bocsátották. Meg vagyok róla győződve, hogy az attasé úr...

— Rendben van. Kérem intézkedjék, uram. Tessék, négy vagy hat férfi óvatosan beviszi a beteget. Siess, — fordult a katonához, — szaladj segítségért.

— Nem lesz rá szükség, ezredorvos úr, — szólt Harry, — a menyasszonyom értesíti az attasé urat, addig mi bevisszük a hölgyet... Kérem, Nell!

Nell egy pillanatig kérdőn nézett Harryra. Szeméből könny serkedt. Aztán kisietett a folyosóra.

Ali zsiubbadtan, némán szemlélte, ami körülötte s vele történik.

Megragadták az anyját, öten. A hadnagy mint ha egy pillanatig habozott volna. Aztán kezét a szemközt álló úr felé nyújtotta. Négyes csuklófogást alkalmaztak. Öntudatlanul ő is segített. Egy úr a harmadik osztályból anyja lábát fogta. Az őrtálló

katona s egy másik úr a karja alatt emelték a hátát. Ali anyja fejét tartotta. A menet zötyögve, csoszogva elindult.

Ali ajkát harapta. Mit csinál az orvos? Miért nem az injekcióval kezdi? Az asztal mellett áll, kinyitja a táskáját, kivesz egy injekciós tűt s egy dobozt üvegfiolákkal. Az ajtót ki kell tárni, mindkét szárnyát. Valaki segít, egy kövér asszony. A teher nagy, az alélt test súlyos. Kedves emberek... S a feje mily nehéz! Görög Ali tenyerén, ahogy a folyosóra befordulnak. A folyosó hosszú, hűvös van. Ott ajtó nyílik. Oda, oda! — mondja a tiszt. Egy úr lép ki, az elébb mintha a váróteremben lett volna. Szikár, és arca mozdulatlan. Jó hely lesz-e ott? Vigyázat, több gyengédséggel a nehéz testet!

Az ezredorvos közben a váróteremben megreszelte egy fiola nyakát, gyors mozdulattal letörte az üveg csúcsát és injekciótűjét a folyadékba mártotta. Valaki melléje lépett. Egy hölgy volt. Anna.

— Talán segítségére lehetek, ezredorvos úr, — mondta halkán.

— Tessék a beteghez menni és levenni a ruháját, úgy, hogy a karja és a lábszára hozzáférhető legyen.

Anna meghajtotta fejét és a betegvívők után sietett.

Az ezredorvos egy újabb fiolát tört fel s tartalmát a pravaszba szíttá. Aztán sebtiben becsukta az orvosságosdobozt s a pravasz fémtokját a táskába dobta. Baljában a táskával, maga előtt tartott jobb-
jában a fecskendővel távozott a teremből. A folyosón utólérte a betegvívőket.

— Fejjel a fény felé! — parancsolta. Aztán előre lépett s a pamlagot térdével ellökte a faltól. — Kérem, az a hölgy, — Annára mutatott, — szívesked-

jék itt maradni, az urak szíveskedjenek távozni!

— És én . . . — rebegte Ali.

— Kije ön a betegnek?

— Fia.

— Tessék maradni.

Nell ott állt a szobában. Nesztelenül Anna mellé lépett.

— Ha szükség lenne rám, kérem hívasson. A váróteremben vagyok.

— Szörnyű nehéz volt ez az asszony, mi? — fordult az utazó a mérnökhöz. — Jó kis meglepetések érnek ezen az úton. Azt se hittem, hogy beteghordozó lesz belőlem!

Anna ügyes, erélyes kézzel kiszabadította az öreg hölgy karját. Szomorú szemérmertlenséggel duzzadt ki a fekete alsóruha alól a lágy fehérség. Az orvos a pravaszt odanyújtotta Alinak. Ali megremegett.

— Fogja egy pillanatra! — Ő maga a táskából alkoholt s vattát vett elő s az öreg hölgy alkarján egy kétujjnyi helyet ledörzsölt. Aztán kivette Ali kezéből a fecskendőt. Magasra tartotta, mint keresztet a pap. Félszemmel hunyorított, megnyomta a gyűrűt, s permetezve szökkent egy kis nedv a magasba. Majd a húsba dőfte a tűt, a bőr felpúposodott, egy csepp folyadék a tű körül szertefolyt.

— Most eszméleténél van, nem? — kiáltott Ali, mert látta, hogy anyja szempillája megrezgett. — Most magához tér! Talán magánál is van! Mama, hogy vagy?

— Szó sincs róla, — dörmögött az orvos. — Nincs eszméletnél.

A pulzust tapogatta. Aztán ismét elővette sztetoszkópját s lehajolva figyelte az élet elrezgő hangjait.

— Doktor úr... — szólt újra Ali, — ugye jobban lesz? Ugye nem kell papot hívnunk?

— Papot? — az orvos kiegyenesedett. — Ön katolikus?

— Igen, természetesen.

— Hát persze, hogy hívjon papot. Máris, míg nem késő.

Ali megrettent. Érezte, hogy ajkából elszállt a vér és megrángatódzik; homlokát s tenyerét ellepte a hideg veríték.

— De doktor úr, csak nem fél...?!

— Maga férfi. Készüljön el a legrosszabbra.

Anna felugrott, mert a fiú már-már megtántorodott.

— Szedje össze magát! — szólt az orvos. — Menjen, hívjon papot. Várjon — küldje be azt a katonát.

Ali zsebkendőjéhez kapott, mondani szeretett volna valamit, de nem bírt. Anna a karosszékre akarta készíteni, Ali kitepte magát és majdnem tá-molyogva kereste a kijáratot.

— Maradjon itt... — súgta Anna, — majd én szólok. Üljön le.

— Nem, nem... — mormogott Ali. Valami hirtelen megindult mótór hajtotta. Sietett a folyosóra. Ott kint mint egy versenyző, ökölbe szorított kézzel futott a váróterem ajtaja felé.

— Kérem... — szólt lihegve a katonához, — azonnal, azonnal kérem az orvos úrhoz!

— Az ezredorvos úr parancsolta?

— Igenigen kérem, gyorsan!

Ali, ahogy jött, futott vissza, előreszegzett mel-lel, lendítő ökölmozdulatokkal; nyomában a katona. A katona vigyázz-állásban megállt az ajtóban.

— Az épület előtt találod a kocsimat, vörös ke-

reszttel, egy szanitéc-soffőr ül rajta, érted?

— Igenis.

— Üzenem neki, menjen a legközelebbi papért, itt az alsó plébániára. Mondja meg a papnak, hogy utolsó kenetet kell feladnia és hozza a papot ide.

— Parancsára, ezredorvos úr!

A katona futott. A folyosó lassan benépesült. Az utazó, Tilly, majd a kiszabadult internált lézengtek rajta, s még egy vagy két ismeretlen civil, alighanem egy másik utasszállítmány tagjai. Aztán a váróterem ajtajában megjelent a lenszöke fiatalember. Körülnézett, majd lassan visszatért a terembe.

A folyosó túlsó szélén kibontakozott az árnyékból egy katona alakja.

— Kérem, ne tessék itt tartózkodni! Aki nem a vécébe megy, annak tessék a váróterembe távozni!

Az orvos ismét a beteg pulzusát szorította. Ali lihegve nézte.

Anna kinyitotta a mosdószekrényt s valóban talált benne egy poharat. Megtöltötte vízzel s Alinak nyújtotta. Ali mozdulatlanul meredt anyjára, csak ujjait tördelte.

— Igyék egy kis vizet, az megnyugtatja.

Ali mintegy révületben nézett Annára, aztán gépiesen a pohár után nyúlt, de keze a pohárral megakadt a levegőben. Anna gyengéden megfogta csuklóját.

— Igyék?

Ali lassan ajkához emelte a poharat. Keze reszketett. Foga koppanva érte az üveget. Aztán kortyról-kortyra, elébb akadozva, majd mind sebesebben, megitta a vizet, utolsó cseppig, mint az orvosságot. A poharat visszaadta Annának.

Az ezredorvos műszerei között rendezkedett.

— Azt hiszem, érvágásnak nincs értelme. Ön ragaszkodik az érvágáshoz? — fordult Alihoz.

— Nem, nem! — kiáltott rémulten Ali. — Ne érvágást!

Az orvos vállat vont.

— Kérem, legyen férfi, készüljön el a legroszszabbra.

Ali lassan megrázta fejét.

— Nem, nem, doktor úr... Nem lehet, hisz majdnem eszméleténél van, hisz az imént még...

Letérdelt anyja mellé s az arcába nézett. Az öregasszony szeme megtört, felső szemhéja alácsúszott. Szája körül most fájdalmasan látszott a bénulás okozta torzulás. A hörgés ritkult.

Az orvos műszereit rendezte. Anna a karszékekbe dőlt, összekulcsolta ölében kezét és félrehajtott fejjel révedt maga elé. Szája széle legörbült.

2.

— Mondja kérem, meg fog halni? — fordult Tilly izgatottan a mérnökhöz.

— Azt hiszem, jóformán halott, — felelt a mérnök szenvtelenül.

— Ezt nem ússza meg, kérem! Ez gutaütés volt, itt hiába minden injekció! — vélte az utazó.

Tilly öt begörbített ujjával haja közé túrt, majd ököibe szorította ujjait s tenyerébe csapott. Indulatosan toppantott s mint egy ijedt macska, rekedt, nyávogó kis hangot hallatott.

— Juj! Ide zárnak! Be vagyunk zárva! — Elkezdett ide-oda járni. — Itt hálnak meg mellettünk! Borzasztó. — Egyre fűtöttebb, egyre bizsergetőbb lett izgalma. — Hát azért él az ember? Ez a szegény asszony! Rémes! — Most szinte kiabált s mindenki már-már aggódó figyelemmel nézte. — Gyűlölöm ezt, gyűlölöm! Hagyjanak elmenni!

Fel s alá loholt, majd hirtelen megállt s egyenesen Nell szemébe nézett.

— Minek kell élnem? Kinek kell az én életem?! Nem lenne-e legjobb, ha elsüllyedne ez az egész világ?!

— Miért kérem? — reccsent az utazó a tükör mellől, de Tilly nem fordult feléje, háttal állt hozzá. — Azért haljunk-e mi meg, mert azt az öregasszonyt a guta ütötte? Hát haljon meg, minek éljen? Engem ez nem kötelez semmire!

— Pfuj, durva! — fakadt ki Tilly.

— Az élet durva, kérem, az élet, nem igaz? — harsogta az utazó, s hangja megtöltötte a termet.

De Tilly nem hederített rá. Egy lépést közelített Nell felé, arca kigyúlt, szeme szinte lázban égett. Idegesen forgatta vékony gyűrűjét az ujján.

— Kérem, nagyságos asszonyom, önnek jó szíve van, mondja meg: van értelme az életnek?

Nell elpirult. Szerette volna megsímogatni a leány arcát, s már-már azon volt, hogy fölkel s maga mellé vonja a páholyba. Valami szégyenérzet gátolta s így csak annyit szorított ki az ajkán, hogy: „Van“.

— Van! — ismételte Harry. Nell szorongásán akart könnyíteni azzal, hogy átveszi a szót. Felállt, Tillyhez ment s bemutatkozott. A leány arcát előntötte a forró vér, lélekzete elállt s zavarodottan bámult Harry szemébe. — Itt senki sem fél az élettől, kedves kisasszony, — mondta Harry barátságosan. — Nem is kell félni tőle. Ez a fogság nem tart örök-ké, szép nyugodtan kivárjuk. Ugye?

Tilly szeméből két csepp gördült alá. Biccentett, kifujta orrát s letörölte könnyeit.

— Persze — folytatta Harry —, az élet bizony nem sétakocsizás. Nem merő öröm. Munka, fáradság,

csalódás, kínlódás, háború, — meg persze a halál. A halál is az élethez tartozik.

Tilly nem tudott mit mondani. Saját vakmerősége felett elvesztette bátorságát. Szólni szeretett volna, válaszolni, véleményt nyilvánítani, ismét megragadni a baráti kezét, melengetve szorítani és megmelegedni a kézszorításban. Aztán tekintete Nellre tévedt, és nem tudta kinyitni a száját.

Harry visszafordult, hogy helyére üljön, de szemben találta magát a mérnökkel, aki füstölgő angol pipájából szippantott és barátságos vigyorral szólalt meg:

— Ön azt mondja, hogy a halál az élet értelme. Én azt hiszem, — ugye megbocsát, hogy tolakodó módon véleményemet nyilvánítom, — azt hiszem, hogy a halál a természet legcsúfabb fogyatékosága, ami ellen a természet küzd...

Igen, „tolakodó módon“... — gondolta Harry, — s azon volt, hogy hátat fordít. De aztán úgy vélte, ez nem illenék a mai éjszakához. Talán legokosabb nyakconcsípni ezt a lueskos polipot, ezt a nyálas tintahalat. Ha hátat fordítunk neki, még azt hihetné, hogy féltékenységből... Harry megállt.

— Nézetem szerint, — folytatta a mérnök, — a természet éppen a halállal küzd a halál ellen. Tudniillik: a természet megöli a gyengéket, áldozatul dobja az életképteleneket az életképeseknek, hogy az életképesek életben maradjanak s így a természet leküzdje a halált.

S most feleljek-e erre a laposságra? — habozott Harry. Aztán koncnak, szórakozott választ dobott a vitára kész utitárs elé.

— Ezzel ugyan nem szűnik meg a halál, — mondta.

— Annyiban mégis, hogy az életképes fajok egyre életképesebbek lesznek.

Nell már a helyén ült, Harry melléje telepedett. A mérnök megállt s a páholy felé fordulva folytatta, de oly hangosan, hogy az egész terem meghallhatta.

— Annak, aki kérdezi, van-e értelme az életnek, azt kell felelni, hogy a természet az erők számára tartotta fenn az életet.

Nell válaszra készen Harryre nézett, Harry intett, hogy beszéljen, de Nell nem szólalt meg.

— Azt hiszem, — vette erre át a szót Harry, most már ő is hangosabban, — a fiatal hölgyet ebben a percben kevéssé elégítheti ki a biztatás, hogy az élet az erőknek van fenntartva.

— Bocsánat, hogy megmondom a véleményemet, — Alfréd volt az, aki váratlanul megszólalt, — de egy fiatal lány, aki csinos és bizonyára van, akinek tetszik, ilyet nem is kérdezhet.

Alfréd határozott hangsúllyal fejezte be a mondatát, mint aki erről a kérdésről több vitát nem tart kívánatosnak.

Harry lehajtotta fejét és gúnyosan mosolyodott el. Csend lett.

A kofaasszony fészkelődött, arca derűs volt; torkát reszelte.

— Kérem szépen, a kisasszony talán nem is tudja, mennyi jó vár még rá... — Zavartan elhallgatott.

Harry bólintott.

E pillanatban a lenszőke fiatalember azt tapasztalta, hogy keble robbanásig megfeszül. A vér agyába tódult arra a gondolatra, hogy meg kellene szólalnia. Mégsem szólalt meg, hanem — gyakorlata szerint, — minden képzetet kiszorított agyából. Behunyta szemét és átadta magát legbensőbb érzé-

seinek. Mikor pedig mintegy ihletszerűen igazoltnak vélte indíttatását, mikor felnyitotta szemét és torkát köszörülte, már Tilly kisasszonyra terelődött mindenki figyelme. Tilly kisasszonyra, aki csípőjét kidüllesztve, vállát vont a s a mozi-vampek mimikai kincséből merített mozdulattal simított végig vöröslakkos ujjahegyével halántékán.

— S ugyan mi jó várhatna rám? — mondta kissé színházias utálkozással.

A kofaasszony egy tapodtatnyit előre izgett ülésében, elmosolyodott s harsány hangon kiáltotta:

— Egy jó kis férj, kisasszonykám! Gyerekek, később meg unokák!

— És az jó? — válaszolt Tilly.

— Jó hát, — erősítette a kofa és ízesen kacagott.

— Az se való mindenkinek, a házasság, — szólt közbe az utazó. — Nekem se kellett, talán a kisasszonynak se kell. Nem igaz?

— De kedélyes, — dörmögött Harry bosszúsan. Izlése ellen volt, hogy ellaposodott a vita, s szívesen látta volna, ha pontot tesznek a vélemények e cseréje után. Kényelmetlenül érezte magát, itt a „pá-holyban“, kényelmetlenül, mert nem akart szórakozó közönség lenni a „cirkuszban“. A ványadt alakú lányka jajkiáltásában, úgy tűnt neki, nem csak hisztéria volt, hanem komoly segélykérés. Nellre nézett. Nell elgondolkozva révedt maga elé.

— Egy szót mégis kellene még szólnom, nem gondolja?

— Tegye meg, — intett Nell.

Tilly hátat fordított az utazónak, ő is Nellre függesztette tekintetét és elámult pompásan ápoltság hajhullámain. Elfelejtett minden bajt. Harry hallgathatott volna, de most, hogy mégis megszólalt, Tillyt

hirtelen hálaérzés töltötte el. Ha tehette volna, oda-
borul Harry lábai elé és kezét csókol neki. Nem
tudta pontosan, miért. Hálás volt, mint a kivért ku-
tya az új gazdának. „Elszegődnék hozzátok cseléd-
nek“. Vigyázott, nehogy újra könnybe lábadjon a
szeme.

— Kedves kisasszony, — fordult Harry Tilly-
hez, — bizonyára egyetértünk abban: a fontos ön-
magunk megbecsülése. Aki a saját személyét vala-
mire tartja, az szereti a saját életét. Aki pedig a sa-
ját életét szereti, az még az élet csunyaságait is örö-
mest vállalja. Így van, ugye?

Tilly alig figyelt Harry szavaira, de egyetér-
tően, hálásan bólintott. Most mintha a vita lezárult
volna. A lenszöke fiatalembernek úgy rémlett, jól
járt, hogy nem szólalt meg. De a mérnök nem lát-
szott kielégítettnek. Tetszett neki, hogy itt, a páholy
szomszédságában, hangot adhat saját nézeteinek.
Szavait félig a páholy felé irányította, félig csak
úgy, maga elé, de ügyelt rá, hogy mindenki meg-
hallhassa.

— Az élet csunyaságai? — kezdte. — Mi az,
ha szabad kérdenem? Nagyon is viszonylagos do-
log. Ami nekem csúnya, az másnak szép. A ganaj-
túró bogárnak például gyönyörűség a légkör, amely-
ben él. A foka meleg vízben elpusztul. Mindenkinek
más-más támadások, vagy ha úgy tetszik, csúnysá-
gok ellen kell felvértéznie magát. Akinek a védeke-
zése sikerül, az életben marad és persze érdemes
volt akarnia az életbenmaradását.

A páholy hallgatott és már-már úgy tűnt, hogy
a mérnök közbevetése visszhangtalan marad. Ekkor
megszólalt a lenszöke fiatalember, pirban égő arc-
cal, homlokán bordóvörösre gyúlt apró kiütéseivel.
Haja halványan világított.

— Bocsánat, hogy közbeszólok, — mondta hangosan, — talán kötelességem, hogy közbeszóljak. — Hangja elhalkult, elbizonytalanodott. — Mindenestre... ha szabad... — tétovázott egy percig.

Hirtelen ragadta el őt az indíttatás és maga is meglepődött megszólalásán.

Harry és Nell egyszerre kapták fel fejüket. Az attasé hűvös érdeklődéssel, mozdulatlanul tekintett a terem túlsó végébe a fiatalember felé.

— Halljuk! — kiáltott a mérnök és összefonva karjait, pipáját szájához emelte.

A lenszöke fiatalember most habozott, de már restelt visszavonulni. Kiegyenesedett, mintha nyugalom szállta volna meg.

— Azt mondom: talán kötelességem. Mivelhogy tudnék hozzászólni. Igaz, kérem, én gyakorlatlan vagyok a beszédben, azaz nem is gyakorlatlan, de hát csak kisebb körben...

— Csak bátran! — szolt ismét a mérnök, s szemében a játék feletti kielégülés tükröződött.

„Csak ne bíztatnál“ — gondolta a fiatalember s szava menten torkán akadt. De ismét legyőzte az ellenállást és belefogott.

— Úgy vélem, tudniillik, mindenkinek vannak kérdései, ugye, amikre választ vár, maga se tudja, kitől. Nem tud rá válaszolni, egyszerűen! Így, azt hiszem, a kisasszony is... a kisasszonynak is van ilyen... problémája. (Kissé restelkedve mondta ki az idegen szót.) Ahány ember, annyi probléma. Ugyan ki tudna teljességgel embertársai problémáira válaszolni? Most itt vagyunk jó egynéhányan, a sors, ugye, egybevetett bennünket... Ki tudja, úgy, talán nagyon hamar szétkerülünk innen...

— Adja Isten! — kiáltott az utazó.

— Adja Isten — ismételte meg a fiatalember és körülnézett, mintegy ellenőrizve szavai hatását. A páholy barátságosan figyelt, a hölgy szeme mintha esillogott volna a sötétben. Bátorságot vett s egyre szabadabban, mesélő hangon folytatta. — A szél egybesodort minket, mint a faleveleket, majd szét is fú újra, ki erre megy, ki arra... Mégse véletlen, hogy így összetalálkoztunk, az se véletlen, hogy a kisasszony így kifakadt. Nagyon nyomhatta valami, nagyon fájhatott neki valami. Ha nem jön odafönn az a jótékony repülő, talán meg se szólal. Kár lett volna, bizonyára. Nem kapna választ. (Ha a fiatalember nem folytatja most szavait, Tilly ingerülten közbeszólt volna: „Választ akarok, de nem magától!” Ám a fiatalember folytatta.) A választ pedig meg tudom adni.

A kofaasszony kíváncsian lesett. A kendős néni érdeklődését azonban még alig-alig kötötte le a párbeszéd. Szíve tompán sajgott. A kiszabadult internált álmosan, jóindulatúan bámult. S míg az utazó bosszúsan félrefordult, Tilly sértődötten motozott retiküljében. A mérnök úgy állt összefont karral, pipájával szájában, mint a karamboljátékos, aki sorjára vár. A páholy figyelt. Mindhármut gondolata majdnem egyezett. „Micsoda édes naivitás” — ezt gondolták mindhárman. Az attasé tele kétkedéssel, Nell már-már felcsigázottan, Harry meghatódottan és szorongva, hogy ne fúljon nevetségbe a fiatalember „válasza”. Alfréd az újságjába mélyedt, kinyilvánította érdektelenségét.

A lenszöke fiatalember folytatta.

— Így hajnal felé, tudniillik, szabad másképp beszélni. Szabad úgy-e kérdezni... szabad kérdezni — s most hangja hirtelen megrezgett s kiszaladt száján, megtartóztatott indulattal, a szó: —

szabad kérdezni: ki látott már nyomorúságot? Mert ez idetartozik, nagyon is, a mindenféle emberi nyomor... Ki nézett már a csatornába, ki merítette bele kezét? Mennyi izé... engedelemmel: ocsmányság sunnyog a falak mögött!

— Nem erről van szó — dohogott a mérnök. — Mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy a szociális nyomort ki kell, s egyébként ki is lehet irtani. Hogy miképpen, az más kérdés, nem ide tartozik.

— Nem is, nem is arról akarok én beszélni. Csak arról, ami itt most a kérdés és amire nem ad az ember választ. Vagy olyat ad, ami mákonyválasz. Mondhatok mást is. — Most már vitatkozott. Ujjával kurtán bökött. — Ismertem egy mestert, derék, jómódú ember volt, négy gyermeke volt, felesége. Egy év alatt meghalt a felesége meg három gyermeke. Ezt elképzelni! Nap mint nap egy asztalnál, egy házban, egy levegőt szíttak s akkor elmegy mind! Miért, kérdezi a szerencsétlen ember, miért mindez? Mondjam-e tovább? Aki betegnek született? Vagy fogyatékos lesz fiatal korában? Aki másvalaki miatt kerül a börtönbe. Vagy a maga bűne miatt, mindegy. Sikítana, mint a lepányvázott róka. A szörnyű négy fal! Mert volt egy jóbarátom, azt lebuktatták valami kicsinység miatt, majd megörlült a szegyéntől, és nem kószálhatott vasárnap a szabadban, még menyasszonyát se kérdezhetette meg: szeretsz-e? Ez nyomorúság! Hát a kisasszonyból itt nem a nyomorúság beszél-e, mikor így kérdezi: minek az élet, mi az értelme?

Tilly feszengett s most egyenesen sértve érezte magát.

— Ki beszél nyomorúságról? — tiltakozott.

— Pedig, ami igazi kérdés, tudniillik, az a

nyomorúságból kiált fel — folytatta a fiatalember. — Nem kell azt restellni. Tudjuk, úgy-e, olvassuk, hogy előkelő urak, hölgyek öngyilkosok lesznek, de bizony csakis nyomorúságból. Mert egyedül maradtak a bajukkal, a szörnyűséges kínlődásukkal. Azt mondták: nincs tovább!

— No, mire akar kilyukadni, halljuk — szakított a félbe a mérnök.

Harry türelmetlen mozdulatot tett s keményen nézett a lenszökére. Meg akarta tudni, miféle szív és miféle agy lakozik benne? A fiatalember láthatóan kizökkent gondolatmenetéből.

— Kérem, csak folytassa — szólt Harry —, ne hagyja magát megzavarni. Szívesen hallgatjuk.

Nell nem érezte magát kényelmesen. Testét égette finom fehérneműje. Egy pillanatra abruzzói parasztjaihoz menekült és megnyugodott.

— Olyan kérem az ember — kezdte újra a lenszöke szónok —, mint egy vár. Egy-egy vár a millió meg millió ember, mind külön áll. Látjuk kapuját, ablakát, némelyiknek cifra tornyát, de azt, ami a várban végbemegy? Ugyan ki látja? Ezért nem is tud válaszolni ember az ember kérdésére. Önmagának se tud válaszolni senki. Mert a vár pincéjét még a vár ura sem ismeri. Ilyen pincénk van nekünk is mindannyiunknak. De ha van valaki, aki bele tud nézni a szobánkba, bele a pincénkbe, mint ahogy a regényben az ördög leemeli a párizsi házak fölött a tetőt, úgy mutatja meg, mi történik odabenn...

— Az ördög tudja, mi történik! — élcelt az utazó.

— Igen ám, de az ördög aligha fog jó tanáccsal szolgálni. És addig nem is kap az ember választ, amíg meg nem szomjazik a lelke válasz

után, míg el nem bögi magát, mint a szomjúságtól eltikkadt ökör a pusztaságban.

— Hallja, Tillyke — elménckedett az utazó —, amíg meg nem szomjazik, mint az ökör, addig ugyan ne forduljon ehhez az úrhoz tanácsért!

Tilly ingerülten fordított hátat.

— A kérdés az — folytatta a fiatalember —, van-e, aki belelát az emberbe, még az ember pincéjébe is, amit tudatalattinak neveznek, ugyebár, s úgy kiforgatja az ember belsejét, hogy minden porcikája kifelé áll s a napfényre kerül? Mert az tud csak választ adni, egyedül!

„Tudatalatti“ és Lesage . . . A népies szónok olvasott könyveket. Az olvasottat — egyelőre leg-
alább — kétségen kívül jól alkalmazta. Nell stílus-
érzékében érezte magát megbántottnak. A nép
egészséges gyermekei, amennyiben ismerte őket,
az abruzzói hegyek és a toscanai olajligetek között,
nem beszéltek tudatalattiról. Szavaik ízesebbek
voltak, kurtábbak és hamvasak. Harry előnyösebben
értékelte a fiatal munkás beszédét. Úgy sejtette,
okfejtése még súlyosabbá és jelentősebbé is válha-
tik. Vajjon ismeretlen terjedelmű és alaposságú
műveltsége megterheli-e vagy megkönnyíti-e gondo-
latai szabad kifejtését, az eddigiekből még nem tűn-
hetett ki. Ha kérdezik, úgy Harry a barátságos
várakozás álláspontjaként jellemezhetné volna saját
figyelő magatartását. Az attasé csodálkozott a leg-
kevésbé a tudatalattin és a párizsi háztetőkön.
Ő volt az, aki talán a legelfogulatlanabbul élvezte
a helyzetet. A kofaasszonyt viszont nyugtalanította
a „tudatalatti“. A pince-hasonlat megragadta
figyelmét, s ha időt adnak neki, talán ennek kapcsán
meg is sejtí, mi a tudatalatti. A mérnök, végül is,
bosszús lett. Arca önkénytelenül elfintorodott.

Gyanakvóan leste, mire fog kilyukadni a népies szónok.

— Kérdés — ismételte meg a fiatalember —, van-e, aki belelát az ember lelkébe s válaszol-e, ha belelát?

— Nézze kérem — szólt közbe a mérnök —, ez hit dolga. Senkinek sem akarjuk megzavarni a hitét, ez magánügy.

— A kisasszony kérdezett, én felelek! — szólt a fiatalember határozottan. — Hát éppen, hogy magánügy! Kérem, tudniillik, közügyekben nem mi döntünk itten a váróterembe zárva, úgy-e? Uraságod bizonyára attól fél, hogy én most az Istenről akartam szólni. Úgy-e?

A mérnök meglepődött, mert valóban azt várta. A fiatalember hallgatott, aztán derült arccal emelte fel mutatóját.

— Mivel hát én tudniillik tényleg az Istenről akarok beszélni.

Harryt most már ellenállhatatlan erővel ragadta meg a szónok. „Látja, Nell“ — mondotta magában — „az élet fontos óráiban bele kell ütköznünk a legnagyobb kérdésekbe. Látja, ma *kell* Istenről beszélnünk. Ma, oly közel a halálhoz, szembe kell néznünk az élet legnagyobb kérdéseivel. S miért ne töle halljuk meg a választ, ettől a fiútól, aki talán többet tud mindannyiunknál?“

Nell a fiatalember derős közlésén elmosolyodott. Hangjának meleg rezgéssel színezett könnyedsége most tetszett neki. Az attasé elmosolyodott; a fordulat, amellyel a lenszőke fiú talán legfontosabb mondanivalóját bevezette, művésziiesen érvényesült. A fiatalember érezhette a hatást. Egy pillanatnyi

szünetet tartott, aztán komoly, szerény, de igen határozott hangon folytatta.

— Mert miről beszéljek, ha nem Istenről? — Ismét körülnézett, és most tudatosan mérte ki a szónoki szünet tartamát. De már következő szavai, ahogy ajkáról áradtak, semmi tudatos szónokiasságot nem árultak el többé. Érzései már megformált első mondatát is drámaian színezték. S egyre inkább az érzés uralkodott el szavain, nem válogatta őket. — Mert én — folytatta —, drága áron vásároltam meg, hogy Istenről beszéljek. Aki tudja, mi a nyomorúság...!

Igen nagy csend lett. A mérnök bizalmatlanul figyelt. Az utazó undorral fordult el. Tilly éreztetni szeretne volna, hogy neki ezzel semmi, de semmi közössége sincs. Ám kis fintoraira senki se ügyelt. A lenszöke fiú pedig feltápáskodott ültéből s egy kurta lépést bicegett előre.

— Bocsánat... — mormogta — így jobban tudok, tudniillik. — Szeme lángra gyúlt. — Egyedül voltam akkor, nagyon! Mert ember nem tudott nekem felelni. Másról beszéltek, mind másról! Az egyik mindenféle pártnyomtatványt nyomott a kezembe. A másik borra akart kaphatni. Volt, aki azzal biztatott, hogy majd csak beletörök én is, hogy volt ő is ilyen lázadó, ilyen kérdező, de aztán megszűnt kérdezni. Hát így voltam én... De tudom, hogy másként is van. Nem minden embernek van ilyen sorsa, mint nekem. Láttam én több országban is, meg odahaza, kenyérével elégedett munkást, meg nem mindenki beteg, miegyéb... Hanem előbb-utóbb mégis rászáll a nyomorúság mindegyikére és kérdezni, kérdezni kell azt a süket négy falat, meg az embert, aki olyan, mint a fal, de az nem

felel, csak a magunk kétségbeesett hangját visszahangozza... Hát nincs, aki meghallaná a kiáltásunkat és leszállna hozzánk...?

— Nézze, kérem — szakította félbe a mérnök —, van, akinek a hit adja a választ, másnak a tudomány. Azt hiszem, ezek a kérdések nem tartoznak ide.

Harry összenézett Nellel.

— Nagyon is idetartoznak, úgy vélem — szólt. — Egyébként ez az úr még nem fejezte be mondani-valóját.

Amint a fiú a pinceodukról s a finnyás orrok-ról beszélt s aztán a süket négy falról, ami nem felel, Nell szívét egyre nagyobb melegség lepte el. Az artisztikus hatás hézagosságánál súlyosabban nyomott a latba az indulatok közvetlen emberi ereje. Az ész bírálatát előntötte az együttérzés fájó, izgató hulláma. A teremben nagy csend volt.

A fiatalember a mérnök szavai miatt kijött gondolatai sodrából. A földre szegezte tekintetét. Aztán újra lendületet vett, mint akit a partra dobott ugyan a víz, de most ismét gyors csapásokkal keresi az árt.

— Hát a választ kutatjuk — kezdte újra. — Igen, hát... tudniillik... van, aki azt hiszi, jó választ hallott. „Gyülölj!“, azt hallja. „Gyülölj!“ Micsoda gyönyörűség gyűlölni! Olyan, mint vakarni a viszkető sebet. Az mérgesedik, el is gennyesedik, de csak vakard, azt mondja!... Az ember falkába verődik, úgy gyűlöl. Mint a farkas, hogy együtt gyűlöljön, egyik bátorítja benne a másikat, akkor jobban tud gyűlölni. Hogy összetartja az embert a gyűlölet! Amíg van kit gyűlölni. De akkor elég valami konc, vagy éppen, hogy nincs konc. Akkor egymásnak esik a farkascorda, egymáson feni a

körmét, egymást marcangolja, falja, pusztítja. Mert a gyűlölet nem áll ám meg! Eleinte csak arrafelé fordul, amerre irányították. De csakhamar megvakul és csak öl, csak pusztít, csak vérengzik . . . Ó, én tudom . . . — Lélekzetet vett, előrszegezte fejét, orcája pirosra gyúlt. — Egyedül! És megrepedne belé, már véresre marcangolta lelkét! . . . De, aki akkor megéli, hogy lenyúl hozzá egy kéz . . . bele a lelkébe, és kiemeli azt a csapóajtót, ami fogva tartotta, s egyszerre csak nagy világosság lesz benne, ott belül. Egyszerre elpárolognak a falak, amik körülvették az embert . . . Mert a gyűlölet, az egy fal, valóságos fal, kérem, és úgy egyre szűkül köröttünk, végre idáig a mellünkig ér, megfullaszt, ha le nem nyúl értünk az a kéz . . . És akkor, mikor rámozdult a világosság, már éreztem, nem vagyok magam, elpárolgott a köfal, a páncél, egyszerre csak megnyílt a világ, és azt se tudom, honnan jött, kívülről-e, belülről-e, csak bennem van hirtelen, hogy mindent érzek, mindent látok, könnyű lettem, mint a lehellet . . . Most már Istennel találkoztam. Istennel találkozott bennem az Isten . . .

— A halhatatlan miszticizmus — súgta az attasé. — A Jakob Böhmek fajtája nem vész ki.

A fiatalember leült, tekintetét a földre szegezte, igen izgatottnak látszott.

A kofaasszony ámulva leste, mint a nagyon tisztelt hitszónokot a templomban. A kendős néni megrendülten könnyezett.

Tilly fájdalommal látta, hogy elárvult. Most már senki se törődött vele. Ahogy a saját kedélyéből kipattant szikra hösnővé és középponttá avatta, úgy merült most a statisztaszereplés homályába. Lassan a fal felé kullogott s kikotorta retiküljéből a téglapiros cigarettadobozt.

— Így dolgoznak az istenek ösidők óta — jegyezte meg halkan az attasé. — Akit tüztük megérint, az megvakul s látóvá lesz.

— Végtelen rokonszenves jelenség — mondta Nell. — Amilyen idegenszerű, ugyanolyan rokon is egyben. Látták, hogy megszépült, miközben beszélt? A haja úgy világított a homályban, mint egy glória. Kissé lehúnytam a szempillámat és olyan volt, mint egy vízió.

— Látja — szólta Harry —, ő túl van a keresésen. Számára, ha igaz, már megoldódtak a rejtélyek. Valódi művészlélek...

— Hogyan érti azt, hogy művészlélek? — kérdezte Nell.

— Éreznie kell — ilyen megvilágosodás, ilyen megittasodás csak a művészetben lehetséges.

— Feltéve, persze, hogy kiterjesztjük a művészet szuverénitását a hitéletre — vélte az attasé.

— Nem lehet különválasztani — gondolkodott el Harry. — *Nem szabad* különválasztani. Esztetenség volna, szétdarabolni a lelket területekre, megyékre, autonóm prefektusokkal az élükön. Nem akarom és nem tudom magamban különválasztani a dolgokat. Számomra egy valami van, amiért érdemes élni. Az a művészet.

Nell szeme kitárult, figyelmesen nézett Harryra.

— Vagy beleolvad minden élményünk a művészi élménybe, vagy nem kell nekem! — folytatta Harry. — Művészet annyi, mint megragadottság... Hogy ezzel kitágítjuk a művészet fogalomkörét? De ugyan ki törődik ezzel? Törődjenek vele a lexikon-szerkesztők. Pygmalion a tökéletes művész. Nála élet, alkotás, művészet, szerelem és bizonyára maga

a hit is elválaszthatatlan egységgé vált... Nekem a táj semmivel sem valódibb élet, ha lábbal taposom, mintha a falon lóg. Ha egyszer Istennel egyesülök, ugyanúgy lelki nászra kelek vele, mint a tengerrel, ha festem.

„Vajjon bennem mit keresel?” — tündött Nell. — „Vagy az istent, vagy a művészetet? Csak engem nem?”

— Felséges pogányság! — jegyezte meg az attasé. — Igazolását a legdöntőbb tényezőben találhatja meg: önben, saját magában!

— Mondott valamit ez a fiatalember, ami izgat — dörmögött Harry. — A végén... — Hogyan is mondta? Nem tudom, jól értettem-e. „Az Isten találkozott bennem az Istennel...” Így mondta.

— Azt hiszem. Esetleg csak nyelvbottlás volt — vélte az attasé.

— Tényleg furcsa — szólt Nell. — Nem is gondolkoztam ezen a mondaton, de most, hogy figyelmeztet rá, emlékszem, hogy tényleg ezt mondta: az Isten találkozott bennem az Istennel...

Harry felkelt.

— Én megkérdézem!

Odaállt a lencsöke elé, aki egy másodpercig zavartan nézett szeme közé, de aztán kitisztult és megerősödött a tekintete.

— Mondja kérem, jól értettem-e? Úgy mondta: „bennem az Isten találkozott az Istennel?”

— Így.

— Hát mit ért ezalatt, nem magyarázná meg? A lencsöke összekulcsolta ölében kezét.

— Az úgy van, hogy minden emberben Isten van. És minden ember és ember között Isten van. Olyan, mint egy... olyan, mint egy... — küszködött a szóért, míg megtalálni látszott: — olyan

Isten, mint egy közeg, ami ember és ember között betölti a mindenséget.

— Tehát — ismételte Harry, ellenőrizve a gondolatot — „Isten találkozott bennem Istennel“?

— Igen. Mert Isten nem csak ember és ember között van, hanem bennem, az emberben is. Olyan, mint a lélek. Én, ha embertársamhoz közel akarok jutni, az Istent keresem, aki benne van. És hogyan érem el az Istent, aki benne van? Az Istenen keresztül, aki közöttünk van. Az Isten ismertet meg önmagammal, az Isten ismertet meg embertársammal, az Isten ismertet meg a világgal. Alámerült belém az Isten, áttöri az én bástyáimat, széthord engem a világ minden tájára, ostromolja az embertársaim bástyáit, hogy rést üssön rajtuk, hogy oda is elvigyen engem s azokat énhozzám... De ezt meg kell élni, mert... tudniillik...

Homlokához kapott s ujjja végével felfogott egy verejtékcseppet. Kivette zsebkendőjét s megtörölte homlokát.

Mivel egyre hangosabban beszélt, újra magára vonta a figyelmet. A mérnök közelebb lépett, s az utazó a mérnök nyomában volt, de úgy tett, mintha csak véletlenül sétálna arra, megállt, oldalt fordulva, s félrenézett. A lenszöke fiatalember a mérnökre tekintett.

— A kisasszony — szólt —, kérdi tehát, van-e értelme az életnek? Ki adja meg a választ? Az ő neki szóló választ? Lehetne mondani mindenfélét, általánosságokat: „Ez már így van az életben“ — vagy: „Ez a természet törvénye“ — vagy: „Ugyan ne törődjék vele“... Ez olyan általános válasz. De az én válaszom valóságos válasz.

A mérnök összefonta karját.

— Kérem, minden tiszteletem az ön hitéé. Nem

is óhajtom csorbítani, még kevésbé vitába szállni vele. De mondja kérem, nem gondolja, hogy az ön válaszája van olyan általánosság, mint azok az általánosságok, amiket ön idéz? Túlon túl elvont tanítások ezek, hiányzik belőlük a hasznosíthatóság. Ugyan kinek a számára „valóságos“ az ön válasza?

— Aki gondolkodásra méltatja, annak — felelt a fiatalember.

— No, ez számomra is arabusul van! — szólalt meg az utazó félhangosan; úgy vélte, méltán állhat be küzdőtársnak a mérnök mellé, akivel bizonyára egy nézetben van. Azt, hogy a fiatalember okfejtése „arabusul van“, megsemmisítő erejű ellenérvnek tűnt fel előtte. De a lenszöke most feléje fordult

— Ha uraságodnak ez érthetetlen, bizonyára rosszul magyaráztam. Megmondom jobban, ha tudom.

Az utazó, pirosan, a mérnökhöz intézte a lenszöke vitázóra célzó szavait:

— Azt hiszi talán, hogy olyan csudadolgokat mond? Azt hiszi, hogy itt komolyan veszik? Azért, mert meghallgatják? Mindenki akar egy kis színházat, ha nincs más mulatsága!

Harry feldühödött s legszívesebben szájonvágta volna a közbeszólót. Valami középérvös gorombaságot dobott ízlése mérlegére, mikor a mérnök közvetített, eléggé szerencsésen.

— Kérem, a színházat is komolyan lehet venni. Tessék csak nyugodtan mulatni. Mi is mulatunk a magunk módján.

Pedig — gondolta a mérnök, az az előbbi „Aki gondolkodásra méltatja“, sértést rejtett ellenem. Nem kell annak venni. A helyzeti előny amúgy is azé a kis prolié.

— Őszintén szeretném hallani, ami mondani-
valója van! — fordult Harry a lenszökéhez. — Meg-
győződéseim, hogy majdnem mindegyikünket érdekli.

Az attasé alig észrevehetően biccentett s a
fiatalember ránézett.

— Azt hallo, ügye, hogy üres általánosság,
amit mondok. De, aki hagyja, hogy benne az Isten
életre keljen, az egyszerre felfogja: most már min-
dennek értelme van! A göröngy, amit nem tudott
eltüntetni az útjából, eltűnik az áradatban, semmivé
olvad benne, mint a marék só a tengernyi vízben.
Hát mit mondjak a kisasszonynak? Próbálja meg
úgy tekinteni, ami ezen a világon van, a dolgokat,
az embereket, mint ami csupa testvér. Több annál:
mintha ő maga benne lenne a másik emberben, meg
abban a másik dologban. Mert a valóságban benne
is van. Isten bennem és Isten benned és Isten
közöttünk.

Tilly a homályban — akár Nell — már már
sugározni látta a lenszöke fejet. Aztán pörsenéseit
vélté feltűnni látni s eszébe jutott a fiú sántasága.
S hirtelen tűrhetetlennek vélte a tegeződő, követe-
lődő, egy színvonalra helyezkedő hangot. „Isten
közöttünk”: — valami esküvői formulát idézett
emlékezetébe, és tiltakozott ellene, hogy ezzel a kis
kopott prolival kelljen életét összekötni.

— Szép ez a gondolat... a mindenütt lévő
Isten... — tündődött Harry. — Nekem nem idegen.

A lenszöke arc öröme derült.

— Előbb-utóbb, tudniillik — mondta —, min-
denki rájön.

— Mindenki?

— Talán. Ha egyszer összeomlik a Bábel
tornya.

— Elégge omladozik.

— Az ám. Csak nem mindenki vette észre, hogy ki-ki más idegen nyelven beszél.

— Ezt hogyan érti? Amikor a Bábel tornya összeomlott, az emberek, akik addig egy nyelven beszéltek, megzavarodtak és nem értették többé egymás nyelvét. S most úgy gondolja, hogy mi nem vettük még észre, hogy nem értjük meg egymást?

— Úgy. Nem értjük meg egymást, de még nem akarjuk mindnyájan elhinni. Olyanok vagyunk, mintha vastag üvegfal választana el bennünket egymástól. Hiába látjuk egymást szemtől szembe...! — A fiatalember körülnézett. Előtte állt, oldalt, a mérnök, fölényesen, leplezett s mégis áttetsző gúny-nyal arcán. Ott sétált az utazó, tüntető pökhendiséggel. S Alfréd a fény felé tartva újságját, bön-gészte a hirdetés-oldalt. Tilly az ablaknak támaszkodva cipője orrát mustálta. Az attasé és Nell éppen füstfelhőbe burkolództak. A fiatalembert fájdalom környékezte. — Idegen nyelveken beszélünk — kezdte újra, igen hangosan —, még ha nem is vesszük észre. — Semmi célzatosság nem volt emelt hangjában. Az indulat fütötte csupán. — Odaállok az üvegablak elé, kiabálok, nem értik, akik mögötte vannak. Teszem, akik odakünn vannak, bekiabálnak a kávéházi nagy ablakon: „éhes vagyok!”. Dehát, aki odabenn eszik-iszik, nem hallja a szót. Ha én ülnék benn, alighanem én is úgy tennék, mint akit nem bánt semmi, csak ennék, innék tovább. Vagy odaállok az üvegfal elé a gyári irodába: munkát adjatok! Azok meg csak a kártotékát rakosgatják, igen nagy szorgossággal, meg se hallanak. Vagy talán éppen válaszolnak is, de ki érti meg odakünn a válaszukat? Vagy ha elmegyek a hivatalba, bekiabálok az ablakon: engedjenek a szabadba! Felelnek valamit, szép nyugodtan gyakran,

de mint a nagyothalló, aki másra felel, mint amit kérdeznek. Így kiabál át az egyik ember a másiknak, üvegketrecből üvegketrecbe! Az egyik tudós a másik tudós kalitkájába, az egyik diplomata a másik diplomata üvegpalatájába, úgy tesznek, mintha értenék egymás szavát, dehát értik-e valóban? Dehogy értik! Száz külön nyelven beszélnek, ezer külön nyelven! Most sem értik! Nem értik! Hát nem szörnyűség ez?!

Most minden arc feléje fordult. Még Alfréd is letette újságját. „Nem szörnyűség?!“ — szólt a szónoki kérdés. Harry felelt rá:

— De igen, szörnyűség.

— Mert mind az emberiség tudniillik — folytatta a fiatalember és kinyújtotta a kezét, begörbített ujjal —, építkezik a Babel tornyán s közben úgy el van foglalva az építkezéssel, hogy azt hiszi, azzal hiteti magát: érti a másik nyelvét. Pedig, ha kicsit figyelnének, látnák, hogy száz, nem: ezer nyelven beszélnek! Ez kérem a mi nagy illúzióink! Ez a tudomány illúziója! Meg a nemzetközi megértés illúziója! Meg a vallás, meg a politika, meg minden egyéb!

(Kár, hogy legalább három „l“-lel ejti ki az „illúzió“-t — gondolta Nell. — Azért mégis csak jobban állna neki, ha nem használna idegen szavakat.)

— Pedig — folytatta a fiatalember —, voltaképpen nincs is ezer nyelv, sem száz nyelv, az mind csak látszat. Egyetlen egy nyelv van csak. Mert a Babel tornya, az éppen a fordítottja a Pünkösdeknek. A babelbeliek azt hiszik, egy nyelven beszélnek. Mihelyt a tornyuk összedől, kiderül, hogy majdnem annyi nyelv, ahány serénykedő. Pünkösdkor azonban Jeruzsálemben a legkülönbözőbb anyanyelvű

emberek gyűltek össze. És mégis, mikor megszólaltak az apostolok, kiki a maga saját anyanyelvén hallotta őket beszélni. Azoknak ott, akik Jeruzsálembe özönlöttek, Pünkösöd napjáig az a szomorú illúziójuk volt, hogy külön-külön nyelven beszélnek és sohasem fogják egymás anyanyelvét megérthetni. Mihelyt azonban megszólalt Isten, kiderült a legfelsőbb valóság: hogy a száz anyanyelv csak egyetlen, egyazonos nyelv, mert ahány idegen is hallgatta az isteni szózatot, mind a maga anyanyelvén hallotta. Hogy is ne! Mert Isten szólt! Az Isten tehát az, aki a bábelieket összehozza. Úgy kell annak lenni. Előbb azzal áztatjuk magunkat, hogy értjük egymást. Akkor Isten csákánya szétbontja a Babel tornyát és kiderül, hogy mindmennyi különböző nyelveken beszéltünk. És csak akkor érett meg az emberiség arra, hogy befogadhassa a legfelsőbb igazságot, ha kétségbeesik idegenségén és elhagyatottságán, és akkor megtörténhetik a csoda: megérti, hogy mégis csak egyetlen nyelven beszélünk, de az Isten Lelkének nyelve az!

Elhangzott az ige. Most ismét csend ülte meg a termet; talán valami záróaktus hiányzott, mint az ima a prédikáció, vagy a taps a produkció után. A hallgatók fészkelődni, mozgolódni kezdtek s figyelmük lassan szétszóródott.

Tilly elégedetlen volt, megrövidítettnek és — a csatorna szennye, meg az utcai lányok nyomorúsága kapcsán — egyenesen sértettnek érezte magát. Szíve megdobbant, valahányszor Nell tekintete reáirányult, de fájt neki a sánta proli hangját hallani. Haragudott a mérnökre, fölényéért és közönyéért. Szégyelte kifakadását, és valami tompa, alig sejtett

viaskodás zajlott le benne: vezekeljen-e, vagy álljon-e bosszút?

A mérnök kész lett volna folytatni a vitát, ha Harry el nem állja útját. S így a mérnök fel s alá járt, pipáját szíttá s elhatározta, hogy napirendre tér a dolog felett. Elvégre ma fontosabb eseményekkel szemben kell felvértezödni. Egy kis bombatámadás, egy kis letartóztatás, egy kis hanyatt-homlokmenekülés lehetősége. Jobb is a figyelmet nem engedni elterelni arról, amit a létfenntartási ösztön parancsol. Gondolatban még egyszer átszámolta pénzét és értékeit, poggyásza súlyát és papírjai szerepét.

Alfréd az elébb már meglepetten tette le újságját. Most ismét a fény felé emelte a lapot, elgondolkodva. Szemközt, a tükör alatt, a kofaasszony szeme könnyben úszott. Meghatottan vitette magát a szavak szárnyán, sajnálta, hogy a beszéd véget ért, mert elfeledtette vele a külső sötétséget.

Harry kielégületlen volt. Ki akarta meríteni a forrást, hisz ezt parancsolta a pillanat. Ismét a fiatalember felé fordult.

— Az összefüggés, amit a bábeli nyelvzavar és a pünkösdi nyelvegyesség között megkonstruált, tetszetős. Ön roppant biztosnak tűnik a maga álláspontján. Amit mondott, mégsem csorbíthatlan egész. Azaz: nem tudom belőle levonni a kellő következtetést az adott esetre vonatkozóan. Itt ez a fiatal hölgy kérdezett valamit. Voltaképpen nem is kérdezett, mert nem várt rá feleletet. Idegességből, túlfeszített hangulatában fakadt ki. Mi meg akartuk nyugtatni. Ön azonban arra vállalkozott, hogy mindjárt a lényegbevágó válasszal szolgál. Válasza, bármennyire értékes önmagában is, mégsem eléggé hasznosítható.

A fiatalember lehorgasztotta fejét, ajkát rágta, tépelődött. Annyi gondolat rohanta meg, hogy erőfeszítésébe került, helyesen válogatni közöttük. Oly régóta akar válaszolni az embereknek, évek s évek óta gyűltek benne a válaszok. S most itt az alkalom, egyszer...

— Ez egy eset, úgy-e... — mondta végül. — Egy bizonyos eset. Hogyan felelek erre? — Maga elé beszélt, el-elakadva. — Mihelyt egy embertársamhoz közeledem és érteni akarom a nyelvét, gyönyörködni a jóban, ami benne van, magamhoz közeleltetni a rosszat, hogy megkülönböztessem, és ha szeretni akarom: amikor szívat szövök kettőnk között, akkor az a szó, hogy „között“, tehát teközötted és énközöttem, az a szó annyit tesz: Isten. Isten van közöttem és közötted. S mert Isten bennem is van, csak éppen az akadályt kell lerombolnom, ami a benned és a bennem lévő Istent elválasztja a közöttünk lévő Istentől. Az akadály pedig nem egyéb, mint a szeretetlenség, a megvetés, a gőg, a közöny... Ha már most az adott eset embere eltaszít, tegyük fel mindjárt avval kezdi, hogy eltaszít engem, mi történik valójában? Börtönbe zárja a benne lévő Istent, nehogy a bennem lévő Isten megtalálhassa az őbenne lévő Istent. — Most újra elfogta a hég, Harryre nézett, tüzelő arccal, nedves, tágranyitott szemekkel, s egyre hangosabban beszélt. — Úgy-e, ez látszat csupán, hogy Istent Istentől el lehessen választani? S azért ember embertől sem választható el. Csak látszat szerint. De ebbe a látszatba azért bele lehet halni... Majd egyszer még szégyenleni fogjuk, hogy hittünk a látszatnak, hogy elkülönítettnek véltük, ami voltaképpen egy.

A figyelem most még egyszer reáirányult. A

mérnök megállt sétatújtján s félvállról, de igen udvarias hangon, megszólalt.

— Jó, kérem. Minderre nincs mit megjegyez-nem a már említett okokból. Mindenkinek joga van a maga hitéhez. De be kell látnia: konkrét választ a felvetett kérdésre nem adott... ha csak válasza az előbb épp nem kerülte el figyelmemet.

A lenczőke fiatalember fejét rázta.

— Mást most nem tudok mondani. Két ember között csak akkor van megértés, ha mindketten hajlandók lerombolni a köztük lévő akadályt.

„Tehetetlen felelet“ — gondolta a mérnök, és nem állta meg, hogy győzelmének teljes biztonságot ne szerezzen.

— Még egy kérdést — szólt, leplezett mosollyal. — Ön azt mondta, van egy mód, ahogy mindenki biztos választ kaphat kérdéseire. És mindjárt fel is vetett egy néhány amily kézenfekvő, egyúttal ugyanolyan súlyos kérdést. Hogy nyomor és balszerencse, és emberi megnemértés, és a többi. No már most: ön kapott választ a kérdéseire?

A fiatalember mélyen belélekzett.

— Kaptam.

— Brávó! — kiáltott a mérnök. — Ime az ember, aki megoldotta a szociális és az egyéni sors összes terhes kérdéseit. Uram, ön többet tud mindannyiunknál!

— Nekem is az a benyomásom — szólt közbe Harry —, hogy ez az úr talán többet tud mindannyiunknál.

A mérnök gúnyosan elmosolyodott.

— Lehet, hogy az úr a megjegyzését meg-szégyenítésemül szánta — fordult a lenczőke fiatal-ember a mérnök felé. — De, engedelmet, én mégsem tekintem így... Mert azok a kérdések, mind-mind

meg vannak oldva. Ma még csak ott tartunk, tudniillik, hogy rájöttünk, hogy nem értjük egymás nyelvét. Ez is haladás. De majd eljön az idő, amikor azt is tudni fogjuk, hogy egyazonos nyelven beszélhetünk: Istenben. Akkor fog kiderülni, hogy nincs szociális kérdés, sem pedig egyéni baj, ami előtt tanácstalanul állana az ember.

A lenszöke fiatalember elhallgatott. Zsebkendőjével megtörölte homlokát.

Az attasé erre felállt, odament a fiatalemberhez és kezét nyújtotta neki. A fiatalember fel akart állni, de az attasé megérintette vállát s késztette, hogy maradjon ülve.

— Köszönöm, uram — szólt —, nagyon érdekesen és hasznosan beszélt. Nem fogom elfelejteni.

A fiatalember semmi meghatódottságot sem érzett. Nem volt vele egészen tisztában, milyen indulatból kifolyóan nyerte el ennek az úrnak elismerését.

4.

Anna összekulcsolt kézzel s félrehajtott fejjel révedt maga elé. Az orvos műszereit rendezte. A szobában éterszag terjengett.

Micsoda éjszaka! Egy idegen asszony, akinek nyelvét is alig érteném, egy idegen férfi, s egy idegen orvos. Idekerültem ápolónővérnek, kifürkészhetetlen okból. Csendes apácák olvasóval kezükben róják a kórházkert útjait. Idegenkedtem tőlük. Milyen bölcsen vonulnak vissza a lélek csúnyaságai elől, hogy a testi csúnyaságok között éljenek. Amiatt idegenkedtem tőlük, ami most a legvonzóbbnak tűnik nekem: szolgálói rabságuk miatt. Rabságukban oly tökéletesen szabadok. Az operációs

terembe szabad bejáratuk van. Kötszercsomagokat rendezni az üvegpolcos fehér szekrényben, fehér fátyolban, fehér cipőben. Anyám, jó öreg édesanyám, te élsz, úgy-e, és megsímogatom kezed, és nem szólok semmit. Olyan egyszerűen jön minden, annyira önmagától — másként nem is jöhet. Kellett a szemérmetlen szerelmi vágy? Kellett? Kiöregedtem. De mint öregasszony, sokáig maradhatok fiatal. Vessem-e meg a szép öregséget? Fiatal már nem vagyok. Bár negyven múltam, akár ötven is lehetnék. Vagy ötvenöt.

Mintha testét vászonpántok szorítanák össze. Beltül izom izomhoz idomult, szerv szervhez. Beszorult és beszűkült benne minden. Bőre zsugorodott izmai körülött, inai megdermedtek, zsigerei életlenül látszottak pihenni.

Mindig azokhoz számítottam magam, akik fiatalok. „Fiatalasszony“ — önkénytelenül. Egyetlen elhatározás és boldog lehetek mint öreg nő. Friss egészségben. Én nem akarok fiatal lenni. Hatvan éves csitrik. Rúzsos ajakkal, szőkére festett ősz hajjal, ezüst topánban a táncparketten... talán valami gigolo a szeretőjük. Nem így. Fred vizsgálja üzleti könyveit, lapoz a strazzában s felnéz. Mit lát? Átnéz rajtam. Főzök neki, azt szereti. Szalonnás babot. S vajjon más nem tud-e szalonnás babot főzni, például egy cseléd?

Két ember megy egymás mellett, az egyik aktatáskával, a másik bevásárlóhálójával. Egymás mellett húznak el, ki-ki a maga gondolatai után jár. Lábak kopognak az aszfalton, közönyös sietség körülöttük. Most jobbra fordul az egyik; szép fehér, tömött karfiol a kirakatban, letördelt levelek csonkjai között. Leveskockák és sütőporok. Egy kutya az ajtóban ül okosan, vár a gazdájára. Ragaszkodó kis

foxi, megnyalja a gazdája kezét. Anyám, meg-símogatod a hajam. Megnézem a szekrényedet, te rendszerető, hátha akad a javítandó holmi között, amit megvarrhatnék neked.

Miért gondolok mindig anyámra? Hát amiatt, ami itt történik mellettem. Tragédia: egy élet befejezése. Ki tudja, mi fejeződik be ezzel az élettel? Micsoda csalódások, miféle megaláztatások?

Ez az orvos jó ember lehet. Elvégre itt is hagyhatná a beteget, hisz segíteni úgy sem tud.

Csak gyermek lehet ilyen ragaszkodó. Gyermek. Így ülnék anyám lábainál én is. Azért a legtöbb a világon, a legtöbb, amit nyerhetünk, a gyermek. Nem volna lehetetlen még az én koromban sem, hogy gyermeket kapjak. Ha igaz, hogy operáció segíthet. Életveszéllyel jár, negyven éven felül. Mit ér az életem? Kikészítem ruháját, rendezem üzleti leveleit, stoppolom harisnyáit, élek mellette, mint egy megmozgatott múmia, aszott izomzattal, szikkadt csontokkal, köből csiszolt szemekkel és keresztül-kasul kötözve gyantás vásznakkal. Ha ebből a halálos dermedtségből életre lehetne ébredni...

Lehetne. Miért is ne? Miért nevezzem magam öregnek, mikor fiatal vagyok? Húsz évig gyermek voltam, eléggé boldog gyermek. Aztán húsz évet életemből eltékoztam. S most marad húsz év, hogy jóvátégyem, amit elrontottam. Szép fehér kocka, símára csiszolt, mint a márvány. Rajta fekete, szuvas kocka, mint a kátrányos fa. Rajta csillogó, zöld kocka, mint a márvány, oly síma. S végül talán ezüst kocka, ezüst piramis, csúcsán elfogy s eltűnik a semmiben. A falon pole, rajta kiterítetten áll a leporello-képeskönyv harmonikája. Krémszínű csipkefüggönyön keresztül süt a nap. A kintornás

a „Dollárhercegnő“ keringőjét nyüvi. Minden gyermek angyal, minden gyermek táncol.

Most megtapogatja az öregasszony pulzusát. Bár vége lenne már szegényke szenvedésének. Félelmetesen mered ez a fiú az anyjára. Félek tőle. Mi lesz, ha meghal az asszony? Úgy látszik, az orvos még egy injekciót akar adni, keresgél fiolái között, csörög a vékony üveg. Hozzámfordul.

— Talán tessék a combját szabadbá tenni.

Ali üveges szemmel bámult. Aztán megértette, miről van szó. Féltérdre emelkedett, majd lassan felállt, s míg Anna az öreg hölgy ruháját hajtotta föl, elfordult, a mosdóhoz ment és kezét a csap fogantyújára helyezte.

Az orvos beledöfte tűjét a petyhüdt, alélt húsba. Az öreg hölgy semmit sem látszott érezni, s Anna rendbeszedte ruháját. Ali megfordult. Vöröses haja kopaszodó homlokán, hófehér, vértelen arcbőre olyan volt, mint egy pierroté. Tragikus, szánalmas alak. Tétován visszajött a pamlaghoz, anyja fölé hajolt.

— Még él... — mondta halkan — meggyógyul talán.

Hitte-e, amit mond? Anna letült a karosszékekbe s most a fiú is elfoglalta helyét a földön, anyja előtt. Az orvos az asszony pulzusát fogta. Mintha egy kicsit türelmetlen lenne. Aztán az íróasztal mögötti karszékekben helyezkedett el, s most itt ültek némán, három néma ember, ünnepélyes várakozók a halál előszobájában.

Nem csúnya halál. Így akarnék meghalni én is. De akarnék-e meghalni? Fekete palástos pap a sírgödör szélén... Néhány gyászoló ember... Egyre megy, mi jön utána. Meg akarok-e halni? Meg? Jó lenne, izgatóan jó. Nem. Nem lenne jó. Mert fiatal

vagyok. Fiatal asszony. Ép testű. Egészséges vagyok. Tudnék mosni és vasalni, ha kellene. Palántázni a hűvös tavaszi napban, a vékony, metsző levegőben, hajnaltájt. Egyedül. Anyámmal, kettesben. Megvárni szépen, míg elalszik karjaimban, elmondani egy Miatyánkot, a kert mentén a kaszálón leheveredni a fűben. Télen sízni a hegyekben, vastag kesztyűben, kicsípett orral siklani a zörgő fenyvesek között.

Függetlennnek lenni, otthon! Magamra gondolni, magammal törödni, s azzal, akit szeretek, az anyámmal. Úgy élni, ahogy én akarom. Befőznék zöldbabot, szép sorjában állnának az üvegek: zöld hengerek, ezüstös üvegsisakkal. Akarat és elhatározás kérdése. Meg kell vívni a csetepatét, nem kell félni tőle. Boldog leszek. Végre-végre egyszer boldog. Akár ha háború is lesz, boldog leszek. Kis pénzem lesz, vagyonkám, de ha nélkülözve is, boldog leszek a földcskémén, kerti házamban, otthon, otthon, otthon, az anyámmal. Illik-e mosolyogni a haldokló szobájában?

Valami csilingelés hallatszott és léptek zaja. Most kinyílt az ajtó. Egy fehéringes, kócos fiú jött, kezében füstölő. Mögötte köpcös, gyérhajú ember: a pap. Anna felállt. Zavarban volt, mintha, protestáns létére, most szentségtörő lenne e helyen. A minisztráns és a pap beléptek. Anna hangtalanul suhant ki az ajtón.

5.

Szerencsére semmi sem kötelez, hogy ennek az ellenszenves embernek a fejtegetéseit meghallgassam.

Alfréd előhúzta újságját s a hirdetések között böngészett, de csak a terjedelmesebb betűket tudta elolvasni.

Van, aki gépkocsit akar venni. Talán már meg is vette, ki is fizette. Mire bele akar ülni, elrekvirálják. Arra nem kerülhet sor, hogy engem is behívjanak. Legfeljebb segédszolgálatra, de az se valószínű. Viszont előnyös volna valamilyen hadifontosságú tevékenységbe fogni. A nyersgumiban van a legtöbb fantázia. Nehéz szakma, régi emberek kisajátították. Nem is értek eléggé hozzá. Idegenkedéssel fogadnák, hogy én, aki sohase foglalkoztam nyersgumival... Viszont külföldi összeköttetéseimet miként hasznosíthatnám jobban? Micsoda üzleteket bonyolított le a múlt világháborúban az öreg Koritzius, csak külfölddel, sőt ellenséges külfölddel is, a kormány beleegyezésével, sőt, felkérésére. Résen kell lenni. Nyugalomról szó sem lehet. S ilyenkor álmodozik Anna kerti házról valami rejtett zúgban. Miért vonuljak nyugalomba? Szó se lehet róla. Most pedig egyszerűen elment s itt hagyott. Bizonyára viszonzásul, amiért az elébb én hagytam itt. Jó szíve indítja, hogy segítsen az öreg asszonyon. Jó szíve van, kétségtelen. Jó szívvel dobja filléreit a perselybe, s bizonyára lekvárt és meleg kendőt csomagol szegény családoknak karácsonyra.

Mégsem lett volna szabad engem kitennie annak, hogy egyedül legyek kénytelen az óvóhelyre menni. Ő nem tudhatta előre, hogy mire odaértünk, már vissza is fordulhattunk. Mégis csak megszégyenítő dolog, ha az asszony magára hagyja a férjét, mintegy tüntetve, hogy emez menekül, míg ő helyben marad. Nem szeret, azért. Nem hü, nem ragaszkodó. Vagy nem feltétlenül ragaszkodó. Hajlandó külön életet élni. Aminek számomra is megvan az előnye. Csak ne volna oly érzékeny, ne keményedne úgy meg. Kibékítem. De miért békíte-

ném ki? Valószínűleg nem is haragszik. S amennyiben haragszik, ömaga tehet róla. Talán megkövessém? Soha. Megvárom, míg haragja lezajlik. Semmi meg nem zavarhat szándékaimban, mert szándékaim helyesek.

Jegygyűrűt viselek s párja egy másik embert jelöl meg páromnak. Mit akarok tehát? Békülni? Miért ne lehetne összeegyeztetni két életet úgy, hogy mindkettőnek jó legyen? Ne ragaszkodjék különbségeihez. Ritkán volt alkalma háztartást vezetni, de azt hiszem, jó háziasszony. Voltaképpen hálás lehet nekem, hogy a háziasszonyi gondokat leveszem válláról. Ez az! Ezért is kell, hogy ragaszkodjék hozzám. Ilyen gondtalan életet ugyan ki biztosíthatna neki? Ellenszolgáltatása aránytalan. Jobban mondva arányos, ha úgy veszem, hogy figyelemmel és elnézéssel tartozik irányomban mindazért a jóért, amit keresetemmel juttatok neki. Mindenki figyel. Miféle szavak hagyják el ennek az embernek a száját? „Majd egyszer szégyenleni fogjuk...” Mit? Mit fogunk szégyenleni? Oly meggyőződéssel vallotta, hogy egyszer szégyenleni fogjuk. Tagadhatatlanul, furcsa szerzet. Anna késik. Felkelnék s megkeresném. Csakhogy félreértene. Nem, hadd jöjjön csak vissza. S ez az úr ott „gyakorlati tanács”-ért fordul ehhez az emberhez? Mivé fejlődött ez a vita? S a másik úr az ő pártját fogta. Azt a szép szöke asszonyt szinte lenyügözi, amit hall. Itt mulasztottam valamit az előbb elhangzottakból. De ez a mulasztás aligha veszteség. Bosszantó, miért éppen ilyenfajta beszélgetésbe gabalyodtak bele? Ha kezdettől fogva figyeltem volna, most érteném, miről van szó. Nevetséges, hogy az a kis nőcske, az a kis senki, hisztériájával egy társaságot így össze tud kavarni. Közelről van benne valami

kecsesség, de így messziről... Nem hasonlítható Mary finomságához. Bár Mary ma... Ki tudja?

Miért gondolkod Maryre?... Most már Pünkösdnél tart, csak bevégzi egyszer? Jó svádája van, bár hibásan beszél. Magára tudja vonni a figyelmet. Isten és megint Isten. Annának talán tetszene. Bár ő ritkán emlegeti Istent, de neki való az ilyesmi. Ami szívhez szól, az neki való. S ezek itt paroláznak egymással.

Már komolyan nyugtalanít Anna távolléte. Csak nem akar itthagyni? Lehetetlen, ilyen csak nem tesz? Felháborító lenne, kihívás... Nem az ő stílusa. Amikor megbosszantottam a színházjeggyel, akkor is vesztet maradt, csak magában gyűjtötte mérgét, de az is elpárologt azután. Nyugtalanító. Miféle hang ez? No, ez a lány kiszalad, majd megtudjuk tőle. A katona kinyújtja karját, hogy ne menjen tovább. Micsoda lelkendezés ez?

— A pap! A pap! — mondja a lány. — Feladják neki az utolsó kenetet!

A teremben igen nagy csend lett. A kofaasszony lehajtott fővel keresztet vetett s példáját követte a kendős néni, majd a kiszabadult internált, majd a kereskedelmi utazó. A lenczőke fiatalember arcát kezébe temette.

6.

Anna kimerülten dőlt a folyosói falnak. Nem volt kedve visszamenni a váróterembe és így sejtette, hogy szamaritánus szolgálata nem ért véget. Szíve sajgott, ínyét áporodott keserűség ülte meg, feje tompán zúgott. A szobából halk motozás és mormogó beszéd hangzott. Nem tudott gondolkodni. Lazán és oktanul váltakoztak eszméletében szavak és képek. Miközben néző szeme az ajtóra meredt,

egy kivasalt fehér ingblúz képe lebegett előtte, pici gyöngyházgombokkal. Két kéz fehér szövetet hengergetett le egy báláról, majd egy olló belehasított a rojtozódó anyagba. „Számlakiegyenlítés — pénztár — szépen köszönöm“ — e szavak kocogtak fülében, s látta a kéknymású szállodai számlát s a maitre d'hôtel, amint egy tévesen felrótt üveg ásványvizet töröl a jegyzékről. Édesanyját látta homályosan az ablaknál varrni, és mintha friss kávé illata csapná meg orrát.

Össze akarta szedni gondolatait, két ujjával szeme szögletét szorította, erősen a haldokló öreg asszonyra gondolt s arra, most mit kell, mit illik s mit szabad tenni. Mielőtt azonban egyetlen éles válasz megformálódhatott volna benne, szíve megdobbant, gégéje dagadt s lüktetett és Alfréd szemüveges tekintete úszott el lelki szeme előtt. Majd egy bárány jelent meg előtte — az alpesi gulya kolompját hallotta —, majd a sötétség, ami odakünn honolt a vasúti pályán, s az imbolygó kékfények, s hallotta az üvöltő örültet, lehúnyta szemét és édesanyjára akart gondolni, és rendezgetni látta a pohárszék fiókjában, ahol kézimunkapamutját, ollóit és gyűszűjét tartja. Szerette volna levendulavízzel felfrissíteni arcát, de nem volt nála táskája, a váróterembe restellt átmenni s így inkább veszteg maradt. Nyelvével végigtapogatott fogain s számot próbált magának adni arról, mikor s hol készíttette az egyes kitapintható koronákat és töméseket.

Ekkor szíve ismét megdobbant, igen hevesen, mert valami zaj ütötte meg fülét. Az orvos egy hirtelen s hangosabb szava. Aztán egy-két másodpercig teljes csend lett, majd valami csoszogás- és kopogásféle hallatszott s valami gurgulázáshoz hasonló, ami zokogás is lehetett. Csak nem

zokogás? Meghalt volna? Valóban, zokogás volt, egyre erősödön, elnyújtott „ó-ó-ó“, aztán világosan kivehetően: „Mamikám, mamikám...!“ Anna két lépést tett az ajtó felé, fülelt... Mintha zuhanást hallana, nyögést, sziszegést...

Benyitott. A minisztráns előrehajló alakja elébb eltakarta a képet. Aztán megpillantotta a pamlagon az öreg hölgy félrebillent fejét s nyitott halott száját. A pap háttal a bejáratnak térdelt s a föld felé nyúlt, csakúgy, mint az orvos, valami sötét test felé. A fiú testéhez. Anna közelebb ment. Az orvos erélyes kurta ütésekkel pofozni kezdte az alélt fehér pierrot-arcot.

Vizet! — gondolta Anna s a mosdóhoz sietett, megtöltötte s az orvosnak nyújtotta a poharat. Az orvos teleöntötte markát és szeménfröccsentette az alélt fehérképűt. Pierrot felnyitotta szemét, rémülten, vörösen, tétován. Nevetni lehetett volna tanácsatlanságán, mint aki nem tudja, mit keres a földön. Ekkor a doktor sziszegve hóna alatt ragadta s erre a pap, a másik oldalon, erős szuszogás közepette, ugyanazt mívelte. Pierrot fanyalogva és siránkozón tűrte, hadd emeljék. Ruhája vastagon ráncosodott a vállán s mellén, keze tehetetlenül csüngött alá csuklóban és a víz szélesen csorgott szájára s állára. Aztán beejtették a karosszékbe.

Anna feltétlen szükségét érezte, hogy letöröljék a fiú arcát s ezért kihúzta a fiú zsebkendőjét kabátzsebéből s leszárította holdhalovány képét.

— Igyon egy korty vizet! — készítette.

A fiú ivott, aztán eltolta Anna kezét, poharasul. Most bizonytalan tekintete a holttesten célra talált s erre hangosan elkezdett jajgatni. Anna habozott, jajgasson-e vele vagy forduljon-e irtózat-

tal és sértetten félre. Az orvos oldotta meg kételyét, mert bosszúsan kiáltott Alira:

— Fegyelmezzé magát!

Anna szíve elszorult, restelkedett, és Pierrot elpirult, egyszerre torz és vad kifejezést öltött arca, szeméből könny eredt s vállát rázni kezdte a zokogás. Az orvos hátat fordított és csörömpölve csomagolta össze az íróasztalon kiterített műszereit. Anna megfogta a fiú kezét, és ebbe a segítő kézbe kapaszkodott Pierrot oly erővel, hogy Anna felszisszent, mert gyűrűje megszorította ujját.

— A jelentést majd kint megírom! — mondta az orvos és tüntető gyorsasággal távozott.

A pap magához intette a minisztránst.

— Menj haza, még egy percig maradok — mondta. A fiú összeszedte a kegyszereket, egy fekete táskába rakta és kikullogott. Szívesebben maradt volna még.

Anna keze sajgott, és gyengéden kiszabadította a kapaszkodó marokból. Érezte, hogy odaát a teremben várják. A pap megfordult.

— Legyen erős, fiam — szólt Alihoz —, merítsen vigaszt a végtelen irgalmú Istenből.

— Jaj, az anyám...! — zokogott Ali. — Azt senki sem tudja, mi volt nekem az anyám, és itt, itt kellett meghalnia, ilyen szörnyen, ilyen szomorúan...!

A pap arcán fáradtság tükröződött.

— Vigasztalódjék, fiam — mondta szenvtelenül, de aztán öblös hangja melegebb színezetet nyert. — Vigasztalódjék, hisz a megboldogult a legszentebb viaticummal ellátva lép a Mindenható trónusa elé, s a maga szerető fiúi imádságát, mint egy hű élet zálogát mutathatja be az Egek Urának.

Anna követni próbálta e szavak értelmét, de

agya nem fogott. Aliról is leperegni látszottak a szavak, zsebkendőjébe temette arcát.

— Jaj, anyám, anyám, drága jó mamikám! — szakadt fel a panasz kebeléből, s egyre hevesebben rázta a sírás, egyre fojtottabbak lettek szavai.

Anna benedvesítette kezét s végigsimított a fiú homlokán. A halott szája néma közönyben táton-gott. Anna vádnak érezte az élők iránt s leoldva az öregasszony válláról selyemsálját, felkötötte vele állát, vigyázva, hogy zilált haja szép hullámokban rendeződjék a fekete kendőn. Most egyszeriben nyugodt, szinte elégedett lett a halott kifejezése. Mintha aludna, most már békében, vágyaktól, óhajoktól szabadon aludna.

— Ön kije az elhúnytnak? — fordult a pap Annához.

— Senkije, főtisztelendő uram — felelt Anna elfogultan —, egyike vagyok az utasoknak. Egy vonaton utaztunk.

A pap bólogatott.

— Ó, nagyon szép dolog, hogy ellátja ezt az utolsó tisztséget, asszonyom. Isten meg fog fizetni jószágáért. És maga, kedves fiam — fordult Ali-hoz —, legyen erős és viselje a csapást hívőhöz méltóan. Ha valamire szüksége lesz, holnap reggel a lelkészi hivatalban beszélhet velem.

Megszorította Ali kezét, aztán két tenyere közé vette Annáét s melegen megrázta. Mikor kifelé indult, Anna hirtelen elhagyatottnak érezte magát s veszélyeztetve a halottat.

— Főtisztelendő uram! — szólt utána. A pap megfordult. — Engedje meg, egy pillanatra.

Kimentek együtt a folyosóra. Idegen alakok ácsorogtak. Vasutasok, katonák, talán utas is volt közöttük, egy-két asszony. Kíváncsiság, részvét és

iszonyat kifejezése tükröződött az arcokon. Nem csökkentették Annában az elhagyatottság érzését.

— Főtisztelendő uram, nem tudom, mi lesz a halottal és a fiúval... Külföldiek tudniillik. Remélem nem lesz akadálya...?

— Hogyan is lehetne? — válaszolt a plébános.
— El fogjuk temetni, illő módon.

Anna nem nyugodott meg.

— Mégis, mivel idegenek, és ez a háborús légkör...

A pap elgondolkodott.

— No, igen-igen... Várjon csak... Hol itt az állomásfőnök?

E pillanatban a folyosó tulsó végén feltűnt a hadnagy. Gyors, kopogó léptekkel közeledett.

— Meghalt? — kérdezte.

— Igen, hadnagy úr — felelt a pap. — Úgy hallom, idegen állampolgár, s talán jó volna... ha valami intézkedésre szükség lenne... Ön intézkedik itt? Ugyebár az elszállítás...

— Igen. Illetőleg az őrnagy úr intézkedik. Azonnal jelentést teszek neki.

— Remélem nem gördül semmi akadály az elé, hogy a temetést a halott fiának óhaja szerint intézhessük...?

— Nem hinném, plébános úr. Ahogy a plébános úr jónak tartja. De azért... jó volna az útlevelet látni.

A hadnagy kopogott s belépett az ajtón. A pap követte s Anna helyesnek vélte, ha vele megy.

A hadnagy az egyre zokogó Ali elé lépett s megérintette vállát.

Ali zavartan, értetlenül nézett a hadnagy arcába.

— Ön a fia a hölgynek, úgy-e? Fogadja részvé-

temet. Néhány kérdést kell önnek feltennem. Önök ketten egyedül utaztak, úgy-e?

Ali bólogatott és halkán suttozta:

— Igen.

— Mi a kívánsága? Itt akarna maradni a temetésre? Mert nem igen maradhat itt.

Ali arcán eszelős fény suhant át.

— Én hazaviszem az anyámat!

— Az aligha fog menni, — felelt szárazon a hadnagy.

— De igen, én nem hagyom itt! Én hazaviszem az egyetlenemet! Nem mozdulok mellőle!

— Kérem, — vonta a vállát a hadnagy —, legyen szíves átadni mind a két útlevelet, majd jelentést tesz az őrnagy úrnak a kívánságáról, hogy át akarja szállíttatni a holttestet. — A paphoz fordult: — Ez tudtommal szabályhoz van kötve. Nem hinném, hogy most, ilyen időkben, lehetséges legyen. — Kinyújtotta tenyerét Ali felé. De Ali lehajtott fővel ült s nem vette észre.

Anna gyengéden Ali fölé hajolt.

— A tiszt úr az útlevelet kéri, — szólt.

Ali felnézett, megtapogatta zsebeit s előszedte az útleveleket. A hadnagy fellapozta a két könyvecskét s aztán csattantva becsukta.

— Mindjárt jövök! — hosszú léptekkel távozott.

— Ha a hozzátartozó a halott elszállítását kívánja, az persze más... — fordult a pap Annához s búcsúzóul feléje tárta tenyerét.

Anna egyre nyugtalanabb lett. Felelősnek érezte magát s mivel tanácstalan volt, átengedte magát ösztönének.

— Ne menjen, főtisztelendő uram, — bizonyára szükség lesz önre, — kérlelte.

— Gondolja? Miért?

Mindenesetre. Nem lehet tudni.

A pap kihúzta óráját, az elfoglalt emberek gesztusával.

— Bocsásson meg, asszonyom. Nagyon, nagyon fáradt vagyok. Megerőltető napom volt s későn aludtam el. Ha szükség lesz rám, bármikor felkelt-hetnek. Egyébként reggel hétkor már szentmisét mondok. Mindenben rendelkezésére állok.

— Igen ám, — mondta Anna szorongva, — de nekünk itt nincs mozgási szabadságunk. Éppen azért félek...

— Hogyan érti, hogy nincs mozgási szabadságuk?

— Nem tetszik tudni? Leszállítottak mindnyájunkat a vonatról, nem folytathattuk az utat. Nem tudhatjuk, mikor utazhatunk tovább s nem engedik, hogy innen kimenjünk, még a várótermet is alig szabad elhagynunk.

— Úgy, úgy? Csak nem?! — Fejét rázta. — Ejnye, csak nem... az persze más! És mióta vannak itt?

— Talán három órája, azt hiszem, főtiszte-lendő uram.

— No, és mit mondanak az állomáson?

— Nem engednek tovább, nincs egyelőre vonat-közlekedés. Állítólag a határon túlról kell érkeznie a vonatnak.

— Jó, hát megvárom azt a tisztet. — Leült az íróasztalhoz.

Ali térdre vetve magát a halott kezére szorította ajkát, a testét ismét erősen rázta a kétségbe-esett zokogás.

A téglapiros doboz megremegett kezében; ugrott egyet, oly ideges volt a keze. Hanyadszor nyúlt a dobozba? Már csak öt vagy hat cigaretta volt benne. Ajka közé szorított egyet s a dobozt ismét retiküljébe rejtette. Gyufa? Az imént még megvolt. Hová tűnhetett? Nem baj. Van még dohányos a teremben. Ott parázslott a homályban valami szentjánosbogárnyi fény s valahányszor magasbarepült, tűzsárga ragyogást nyert s a ragyogás színpadian világította meg a szép asszony arcát.

Úgy vélte Tilly, kijár neki, hogy e tűzben részesedjék. Hisz ő volt az, aki szikrát vetett az alvó vita avarjába. Ő volt a szikra s éppen őrá feledkeztek meg.

Elindult a szentjánosbogár felé, s a szépaszszony e pillanatban fel is kelt, talán nyugtalanságból, talán mert látta, hogy feléje közelednek.

— Ó, bocsásson meg kérem, nincsen tüzem... Ha megengedné!

— Várjon, ne gyújtson rá! — válaszolt gyengéden a hölgy, — majd megkínálom a magaméból. Úgy látom, szapora dohányos, takarékoskodják a készletével.

Tilly nem tiltakozott. A két férfi ott ült a poggyászpáholyban s úgy látszik hallgatott vagy tán egy-egy szót válthatott. Nell, a hölgy, helyére ment s ott motozott, majd visszatért egy ezüstitárcával s kínált a borzas lánynak, lilaszélű, karcsú, aranynyomású cigarettát.

— Ó, köszönöm, remek! — Habozott, távozzék-e, de a hölgy, mintha kegyesen észrevette volna könyörgő tekintetét s várná szavait. — Ugye, most meghal? Talán meg is halt szegény.

— Mélyen érinti? Rokonszenves magának az öreg hölgy?

Tilly vállat von, tétován.

— Nem. Nem tudom. Mindegy. A halál borzasztó. Vagy nem borzasztó? Az élet borzasztó.

Nell a lány tekintetét kereste.

— Most higgyem el magának, hogy az élet borzasztó? Higgyem vagy ne higgyem?

Tilly ismét vállat vont, hetykén.

— Mindegy. Minden mindegy. Élni azért jó. Jó lehet. Biztosan jó lehet élni, különben nem irtóznának az emberek meghalni. Pedig mi irtóztató van benne?

— Csak nem életúnt? Nem hiszem.

— És ha okom volna rá?

A lány közelsége nyomasztóan hatott Nellre. Ezen az éjjelen ő maga is védelemre szorult, úgy érezte. Idegennek és lelkileg ápolatlannak tűnt ez a vézna, szexepilesre kendőzött jelenség. S vajjon kötelességei vannak-e vele szemben? Kötelességei e csenevész, korán elkopott hisztérika iránt? Rokonszenve a lenszöke fiatalembernek szólt, — de ez a lány itt?

Mégis helyben maradt. S a beszélgetést, amit egy közönyös szólammal elfojthatott volna, most érdeklődő hallgatással szította lángra. Szándéka mögött talán Harry burkoltan szemrehányó kérdése szunnyadt, hogy érintkezett-e városi proletariátussal?

Tilly szemében könny csillant meg, s tehetetlenül keresett segítséget.

— Ha beszélhetnék...

Hát persze, beszélni akarsz s nekem meg kell hallgatnom. Félre kell tennem önmagamat, életem legfontosabb óráiból kell áldoznom perceket, vagy

ki tudja? — negyedórát, félórát... de most fogva vagyok.

— Beszélhet, persze, hogy beszélhet.

— Ó, hogy jövök én hozzá? Ön oly kedves, megkínál cigarettával, olyan sokat dohányzom, mindig, ha ilyen ideges vagyok. Ez az éjszaka olyan szörnyű, ugye? — Izgatott volt, szíve fojtón dobogott, meg akarta ragadni ezt az egyedüli, egyetlen alkalmat, magába szívta e különös, raffináltan fűszeres füstöt, s e hölgy, e nő parfümpárája részegítően szállt fejébe. Itt álltak hát, nők egymás között, és kicserélhették női gondolataikat, ők ketten; ketten egyedül. S most hogyan találja ki érzéseit? Mennyit mondjon s mit? Divatról, utazásról és közös ismerősökről kellene beszélni és pletykálni, felvágott nyelvvél... Igen, nők egymás között. Ahogy szállodák halljában, kozmetikusok várószobájában szokás. Mit mondjon ebben az ünnepi percben? Beszéljen Spencer Tracyról vagy a longchamps-i lóversenyről, amit szintén a moziban látott? Mondja, hogy „nincs pénzem”? Mondja, hogy „vagyok én is olyan nő, mint te”? Vagy mondja, hogy „asszonyom, bámulom, irigylem, imádom?”

Küszködött s hallgatott. Nell megszánta s szívesen vállára helyezte volna karját, de valami enyhe, alig megnevezhető irtózás visszatartotta.

— Jöjjön, — mondta végül, — ülünk néhány percre ide az asztalra. Látom, hogy valami nyomja a szívét.

A terem közepén az asztalra telepedtek s lóbálták lábukat. Tilly szíve dagadt az örömtől s most megcsókolta volna Nell kezét.

— Elrontottam az életemet! — fakadt ki. — De tehetek-e róla?

— Azt hiszem, a mi korunkban, — mondta

Nell meggyőződés nélkül, — nem lehet elrontott élet-ről beszélni. — „Szegényke“, gondolta, „ez bizonyára az elmulasztott polgári házasságot siratja“.

— De igen, én sohase tudtam a magam hasznát szolgálni. Nem tudtam élni az alkalmakkal.

Elhallgatott, mint aki választ vár. De Nell nem tudta, mit feleljen. Úgy vélte, már elég messze ment az indiszkrét érdeklődés terén. Ennél több, ízlését sértő tolakodás lenne. Mit mondjon neki? Frázist? Hátha frázist vár?! Esetleg valami filmpárbeszéd-ből ellesett nagyképű közhelyet. Még csalódna is, ha mást hallana. Kissé rosszalóan állapította meg, hogy unja helyzetét és tekintetével Harryt kereste. Nem csalódott, Harry reá nézett, ezt a homályban is ki lehetett venni. S Harry fejtartásából valami kemény parancsot velt kiolvasni. Mi volna, ha ezzel a kócos kis nővel most úgy beszélne, mintha asszonytársa lenne a szálloda halljában, vagy a kozmetikus várószobájában? Mintha rég ismerné a társaságból és együtt vásároltak volna bundát, együtt flörtöltek volna a bárban, együtt süttették volna magukat a napfürdön? Elgondolta, hogy rövid idő múltán egy életre újra elválnak, s így fejest ugrott, lehunyva szemét s leküzdvé gátlását.

— Voltak életében elmulasztott alkalmak? — kérdezte meleg érdeklődés hangján.

Tilly hevesen bólintott.

— Igen. Először is tanulnom kellett volna, mégha koplalás árán is. De én csak kereskedelmi tanfolyamra jártam, azt se végeztem el. Hogy aztán cserepeket és himzéseket áruljak az Idegenforgal-miban s most mehessek haza edényt mosogatni, vagy ha jól megy, valami vacak kis állásba havi nyole-vanért.

— Úgy gondolja, ha tanult volna... Mit tanult volna?

— Például színiiskolába mentem volna. Vagy az iparművészetibe.

Nell belül elmosolyodott s úgy tűnt neki, a kívánt kontaktust mégsem fogja tudni létrehozni. De azért megfelelt.

— Az iparművészet, ha egy kevés tehetsége van és célját nem túlmagasra tűzi, úgy vélném, nem olyan teljesíthetetlen álmom, most se. A színészet? Ó, ahhoz igen, igen sok tehetség kell.

Tilly felkapta fejét.

— Tehetség? Annyi tehetségem nekem is van!

— Most gonosz tüzezske gyulladt ki szemében. Elfogta az inger, hogy pörére vetköztesse ezt a finom hölgyet, hogy ne feltételezzon részéről semmi konvencionális illemet és ne engedélyezzen neki semmi álszenteskedő hazugságot. — Nem akartam volna én egy Elvira Popescu lenni vagy egy Greta Garbo! De ahhoz, hogy ékszerem legyen és bundám, ahhoz tudnék eleget. Csak az alkalom kell, a dobogó, meg a kulisszák.

Nellt balsejtelmek környékezték, de még nem volt biztos a dolgában.

— Nem értem. A legkisebb szerepkörhöz is tehetség kell.

Ó, de gyűlöllek! — szívtá Tilly fogát. — Ne add a naivát! Én kifogok rajtad úgylis!

— Csak annyi tehetség kell — mondotta erre, — hogy tessünk a férfiaknak.

Nell szívesörömet otthagytá volna ezt a kis nőcskét, s éppen valami elutasító válaszon gondolkodott. „Bocsásson meg, ehhez nem értek“ — például. S ezen nagyon elszégyenkezett, a lányra nézett, mély sajnálat töltötte el, megfogta sovány ke-

zét, a kopott, vöröslakkos ujjakat, közelebb hajolt hozzá.

— Szóval azokat az alkalmakat sajnálja, amiket mint színésznő mulasztott? Azoknak a férfiaknak a szerelmét sajnálja?

Tilly gyűlölete elolvadt. Csak az nyugtalanította, hogy Nell hangja semmi, de semmi cinkosságot nem árult el. Vállát vontá.

— Szerelem? Van szerelem?

— Látja, — lelkendezett Nell —, azért mondom én, hogy semmit sem mulasztott még. Rá fog jönni, hogy van.

— Igen. Ha meg vannak hozzá az előfeltételek. Pénz és alkalom.

— Őszintén, mondja: sohasem volt szerelmes?

Tilly ajkát csücsörítette.

— De igen. Gyermekkoromban a postásba. Félttem tőle, de nagyon szerelmes voltam belé... Azóta, — tette hozzá gúnyosan —, leszoktam arról, hogy féljek a férfiaktól.

— Túl keserűn érez. Higgye meg, hogy téved.

Tilly gyanakodva nézett Nellre.

— Miért? Minél jobban ismerem őket, annál kevésbé érdekelnek. Már csak nem is utálok őket, azt se érdemes.

— Nem hinném, hogy így gondolná, ahogyan mondja.

— De igen! — Tilly bosszankodott s újra felgerjedt benne a csúnya indulat. — Csalás az egész. Nincs szerelem. Kipróbáltam. Nincs. Most már oly mindegy.

Nell borzadt.

— Nem hiszem el magának. Úgy tesz, mintha tudja Isten miféle tapasztalatai lehetnének.

— Tapasztalat? — Vállát vontá. — Nem ne-

kem vannak tapasztalataim, hanem mindenkinek. *Akármilyen* nőnek. Aki mást mond... — Elharapta a szavát.

Nellben forrt az izgalom.

— Nézze, én asszony vagyok. Én is sokat szenvedtem az életemben. Nekem is voltak csalódásaim. De az, amit elkoptatott, olcsó szóval szerelemnek neveznek, az valami igen-igen szent és fontos dolog az életben. Talán *ez* a tapasztalat hiányzik magának?

Tilly fáradt öngúnnnyal lóbálódzó lábát szemlélte.

— Fontos dolog? Akinek a gyerek a fontos, annak fontos lehet *az* is. De nekem? Érdemes róla beszélni? Amiatt? Az is valami?

— Azt hittem, fogok tudni magának tanácsot adni, — szólt Nell szomorúan. — De úgy látom, nem vagyok eléggé okos hozzá. Sem elég erős. És nekem ugyan nem fogja elhinni, hogy szerelem az van, az valóság, élő dolog. És hogy nem *azon* múlik, azon a szeretkezésen, higgye meg.

Tilly alamuszin figyelt. Aztán hetykén megszólalt:

— Van gyereke?

Nell elpirult, fejét rázta.

— Miért nem?

Nell arcát mély pir öntötte el. Pellengéren érezte magát. Kemény és elutasító választ keresett, de hangja reszketett, mikor ennyit mondott:

— Nem tudom.

Tényleg nem tudta. Most először tették fel neki a kérdést: miért nincs gyermeke? S először tette fel a kérdést önmagának, és nem tudott rá válaszolni.

— Akkor meg kell, hogy értsen, — mondta Tilly kihívóan.

— Nem kétkedem éppen a szerelemben. Nem mondom. Akinek sok pénze van, naponta forró fenyővízben fürdik, lovagol, golfozik, cukrászdában löncsöl, hernyóselyem fehérneműben jár, Juan les Pinsben tölti a tavaszt, satöbbi, satöbbi... (Készakarva mondta Juan les Pins-t s nem Nizzát, hogy igazolja tájékozottságát.)... Hát igen.. Az érezhet olyan finom, kéjes, csiklandós érzést, amilyen a szerelem. De aki egy kancsó meleg vizet kap a reggeli mosdáshoz, spórol a kölnivel, olcsó rúzszt használ, a kiárusításon veszi a műselyem vackait, egész nap robotol, büffében állva ebédel, moziban vikendezik... Ugyan! Nekem is csapják a szelet borzas ifjak, diákok, meg kis tisztviselők, szerelemből. Ez azt jelenti, hogy nincs pénzük egy vacsorára, valami bisztróban. (A „bisztrót“ is a tájékozottság kedvéért alkalmazta.)

Nell erőt vett magán és vezekelni akart.

— Úgy gondolja, ha például én, aki naponta forró fenyővízben fürdöm... melleleg: hideg vízben tussolok minden reggel, nem szeretem a meleget... Ugye, ha én például szegény lennék s egész nap robotolnék, nem ismerném a szerelmet. Nem ismerhetném, mert nem volna rá időm s idegerőm.

Tilly elégedetten bólogatott.

— Úgy gondolom, éppen úgy. — Roppant fölényben érezte magát s életéért nem adta volna ezt a leckéztetést. Most, — kéjelgett —, most valóban egy szinten ülünk, a sötét, bűdös váróterem egy asztalán, egymás mellett.

Nell fejét rázta.

— Nem. Nincs igaza. Hogy miért nincs gyermekem, ne haragudják, azt most nem magyarázhatom meg. Tényleg nincs. Elvált asszony vagyok és menyasszony. Talán lesz gyermekem. — S ezt úgy mon-

dotta, hogy a „lesz“ ígét hangsúlyozta s ejtette a „talán“-t. Kívánt volna még valamit mondani, hogy fölényét megóvja. Kísértésbe esett, hogy kijelentse: „Szeretőim pedig nem voltak“. Aggálytalanul mondta volna, dacból, lelkiismerete alig tiltakozott volna ellene. De visszatartotta gögje. Fölényét mégsem akarta túl intím vallomásokkal, — sem igazakkal, sem hazugokkal, — megvásárolni. Sértett volt és kínlódott.

Tilly érezte, hogy elvetette a sulykot és sírni szeretett volna.

— Lehet, lehet... — motyogta —, lehet, hogy nincs igazam. Nem tudom. — S hogy visszaszerezze az elvesztett rokonszenvet, átengedte magát könnyeinek, s fojtott hangon, gyönyörködve saját önuralmán s halkságán, kifakadt.

— Úgy gyűlölöm ezt a rongyos életemet! Én jobbra vagyok méltó. A családom sem olyan utolsó. Nem vagyok utcalány, nem bocsátom magam áruba! De hisz mindegy, oly mindegy nekem, ez az egész nem érdekel. Elmennék szobalánynak vagy tudomisénminek, ha kicsit jobb életem lehetne. Miért vagyok rosszabb annyi úgynevezett úrilánynál? Azt tetszik hinni, ugye, mert így beszélek... — Most szeretett volna valami igen nagyot hazudni, de nem tellett ki tőle. S egyszeriben feladta a csatát. — Mindegy, — fejezte vallomását. — Oly mindegy! Fütyülök az egész emberiségre!

Nell e pillanatban némi hálát érzett a borzas nőcske iránt, amiért lehetővé tette e kínos beszélgetés megszakítását.

— Sajnálom, — mondta. — Kár, hogy nem tudjuk megérteni egymást. — Utolsó elhatározással kezett nyujtott. Aztán zavartan tért vissza páholyába. Fellélekzett, amikor visszaült Harry mellé, de most

nem tudott szemébe nézni senkinek. Egyszerre csak érezte, hogy elerednek könnyei. Igyekezett őket feltűnés nélkül letörölni. Harry döbbsen figyelte szeme sarkából.

8.

Anna lehajolt Alihoz. Halkan, határozottan szólt hozzá.

— Most pedig keljen fel. Üljön ide a karosszékbe. Együtt várjuk szépen, amíg a tiszt visszajön.

Ali vörösresírt szemmel bámult. Már nem volt pierrot többé. Olyan volt, mint egy koravén gyerek. Anna azt hitte, tiltakozni fog s enyhe erőszakot kell majd alkalmaznia. De Ali szó nélkül engedelmeskedett. Leült a karszékbe, fáradt fővel, s maga elé nézett.

— Látja, a főtisztelendő úr olyan áldozatkész volt, hogy itt maradt. Ne érezze magát elhagyatottnak.

Ali nem felelt. A pap, hogy megtörje a csendet, kérdéssel fordult hozzá:

— Már régebben beteg volt az édesanyja?

Ali, mint aki álomból ébred, felnézett.

— Régebben? Igen-igen. Magasfokú vérelmeszesedése volt.

— Úgy, úgy. Bizony, mi öreg emberek sohasem tudhatjuk, melyik percben kerül ránk a sor. De maga előtt még ott az egész hosszú élet.

— Igen, igen, — biccentett Ali.

— És mi a foglalkozása? Vagy még tanul?

— Ó, dehogy, — mosolyodott el, — nem vagyok olyan fiatal! Huszonhét éves vagyok. De kevesebbre becsülnének, úgy-e? Biztosítási tisztviselő vagyok, a Mediterrannál.

— Ügy-ügy. S hogy került ide?

— Most rendeztük be fiókéntézetünket és a mi könyvelési rendszerünket kellett bemutatnom. Megbízott vele az igazgatóság, mert új amerikai rendszer, a biztosítási szakma számára. Egész Európában csak mi ismerjük. Három hónapig voltam itt, drága jó mamikám nem akart egyedül hagyni, elkísért.

— És Amerikában is járt? — kérdezte a pap szórakozottan.

— Nem, nem! Dehogy! Mi egy amerikai érdekeltséggel állunk összeköttetésben, az American Securityval, talán tetszett hallani, a legnagyobb konsternek egyike.

A plébános nem hallott még az American Securityről, de Anna igen.

— A férjemnek is volt már dolga velük.

— Igazán? — A vörös szempár felcsillant. — Ahova az ember megy, tudnak róla. A múltkoriban egy amerikai rendszámú autót látok az utcán és a hűtőjén egy körömnyi kis réztáblát a sassal. Az „Aquila“ tudniillik a „Security“ leányvállalata.

Az ajtó kinyílt és belépett a hadnagy, kezében a két passzus.

— Hát tessék, — szólt —, kérem, szíveskedjék az őrnagy úrhoz jönni.

— Úgy? — izgult Ali. — Mit akar az őrnagy úr?

— Majd ő megmondja, jöjjön velem.

Ali felkelt, sápadtan és segélykérően nézett körül.

— Szabadna megkérnem, főtisztelendő uram? — szólt Anna.

— Miért kérem? — szabadkozott a plébános

De Anna kedvéért felkászálódott és követte Alit ingatag útján a hadnagy nyomában.

Anna azon vette magát észre, hogy egyedül maradt a halottal. Csend volt és csendes volt a halott is.

Alszik? — gondolta Anna. — Nem, nem alszik. Halott. „Élettelen“ — azzal semmit sem mondunk. Az élettelenben nincs élet. De mi *van* benne? Mi tartja össze ezt a testet, amely, lám, már-már kihűlni készül? Néhány marék por mimeli a testet, a látó szemet, a beszélő ajkat, a simogató kezét, az egész lélekző, szenvedő embert. Pedig ez a panoptikumi jelenség nem lát, nem beszél és keze nem simogat. Nem lélekzik s nem szenved. A konok, hűvös csendben biztosan érezte Anna, hogy ez a szótalán anyag, ez a súlyos szerves tömeg, nem kérdez és nem válaszol, tömörségében üres, és megfeythetetlen titka nem emberi titok többé.

Jó-e halottnak lenni, jó? Mondd, asszony-társam, jó-e most neked? Te nem felelsz, mert nem felelhetsz, mert nevetséges, csalárd másodat kérdezem, amely mit sem tud, mit sem érez, mit sem sejt. Azt mondják, a halottak vádolnak, áldanak, gúnyolódhatnak, álcáskodhatnak. Nem igaz. Ennek a halottnak nincs multja, nincs humora s nincs panasza. Így tehát nem mutathat neked utat. Semmi közösségem vele. Én kinyujtom a kezem, ha akarom. Szemem lát, orrom szimatol, bőröm érzi a szoknyám korcát, és dacolni tudok a csönddel is.

Torkát reszelte és megelegedéssel hallgatta a gégejéből előtörő hangot. Mert a halál nem mondott semmit, nem rejtett el semmit, nem parancsolt semmit. A halál — érezte —, nem élet s az élővel soha érintkezésben nem lehet. Velem nem lehet érintke-

zése, mert élek. Mert eldöntöttem: élni akarok. Itt, e halottas szobában, szolgálok egy lényt, aki nincs, és egy embert, aki van. Én szolgálok, én: az az élet, amelyiket közvetlenül tapasztalok. Szolgálok, mert úgy tetszik nekem, hogy szolgáljak. Ha nem akarnám, nem szolgálnék. Önmagamat szolgálom, amint-hogy önmagamat élem. Nem is élhetem más életét, csak az önmagamét. Csakis az önmagamét.

Mint aki rátalált az élet értelmére, úgy zsongott fel szívében a diadal: ime, csak egymagában van, merő egyedül, kívül mindenén, ami más, mint önmaga. Függetlennek és úrnak érezte magát, oly élőnek, mint még soha. Ki nem mondott szavakkal rajzolta meg magában új ismeretét: hogy az él igazán, aki önmagát éli s önmagát szolgálja s önmagának erős. „Álomból ébredtem ma“, — mondotta, s megköszönte a háborút, a riadót s a halált.

Akkor felrajzottak előtte éberálma képei, aszszonyi tárgyak, virágok és gyökerek, kigyomlált dudva s eltiport féreg, becézett anya és erdei magány; és átsuhant a mult, kivasalt nyakkendőkkel, villanyon forralt teákkal, sivár estékkel varietékben, kemény, hűvös álmatlansággal.

Nem tudta, meddig ült, elégedetten, mikor újra zajlott a folyosón, s az ajtó nyílt s belépett felajzottan az öreg plébános, feldúlt arccal Ali s kellenlenül a hadnagy. Anna felállt s kérdően nézett a pébánosra.

— Itt temessem el, idegen földben? Az én édesemet itt hagyjam? Miért nem engedik? Hazaviszem!

— Nézze kérem, — szólt a hadnagy, szándékkolt hidegséggel —, nincs sok választani valója. Gondolja meg.

— Hogyan, hadnagy úr...? — fordult hozzá Anna.

— Kérem, nagyságos asszonyom, értesse meg ezzel az úrral: az őrnagy úr kijelentette, szó se lehet a holttest elviteléről. Ha jön is vonat, abban nem helyezhetünk el halottat. El fogjuk temetni, tisztességgel.

— És én?! — kiáltott Ali —, én itt se maradhattam?! Az én anyám temetésén itt se lehessenek?!

Anna felelősségre vonóan nézett a hadnagyra.

— Tessék megmagyarázni ennek az úrnak, asszonyom, — fordult a hadnagy Anna felé és készakarva mellőzte Alit, — tessék megmagyarázni neki, mert úgy látszik, nehezen érti meg. A vízuma lejárt. De még ha nem is járt volna le a vízuma, az éjjel el kell hagynia az országot. Az őrnagy úr megengedi ugyan, hogy itt maradjon, de azért nem szavatol, hogy nem fogják-e internálni. A plébános úr vállalta, hogy a temetést teljesen a hozzátartozó kívánsága szerint fogja intézni. A kegyelet sem követeli, hogy az úr itt maradjon. Jobb időkben exhumálhatja édesanyja koporsóját és haza vitetheti. Egyelőre nagyon jó helye lesz a mi temetőkben. Mert, — s most felemelte hangját, — mi nem teszünk különbséget baráti vagy ellenséges halott között s a kegyeletet egyformán megadjuk mindenkinek. Hát tessék kérem dönten! — Ezzel sarkonfordult s kiment.

Hárman tanácstalanul maradtak a szobában. A pap felsóhajtott s előhúzta az óráját.

— Későre jár az idő. Mennem kell, holnap is terhes napom van. Kérem, kedves barátom, határozza el magát. — Majd kisvártatva hozzátette: — Mondottam, nem túlnagy költséggel tisztességes temetést rendezünk. Felajánlhatom azt is, hogy a temetésen

a női kongregáció egy küldöttsége résztvegyen, legalább nyolc vagy tíz hölgy. Ha kívánja, négytagú kórus is lesz. A temetés lefolyásáról pontosan beszámolok önnek. Természetesen odahaza is misét mondat, s arra hívja meg az összes rokonokat és barátokat. Ezzel megteszi, amit az elhunyt lelki üdve érdekében tennie kell és lehet és megnyugtathatja fájdalomtól sujtott fiúi szívét.

Ali ajkát rágtá. Anna megérintette kezét.

— A főtisztelendő úrnak igaza van. A főtisztelendő úr bizonyára elfogadja a költségeket is, ugye?

— Természetesen. A részletes nyugtát utólag megküldöm.

— Talán kisegíthetnők anyagilag? — fordult Anna Alihoz.

Ali intett.

— Nem-nem, van pénzem elég. Be van írva az útlevelembé, — tette hozzá magyarázólag, mintha számon kérték volna tőle. — Nem hagyhatom el az anyámat, — mondta elhalkulón, bizonytalanul.

— Nézze, — szólt Anna, — ráér dönteni. Hátha el se engednek bennünket, hátha el se jön a vonat? A pénzt mindenesetre adja oda a plébános úrnak. Legfőbb ideje, hogy a plébános úr hazamehessen.

Ali habozott. Aztán Annára nézett és pénztárcája után nyúlt. Kivett egy nagy összeget és átnyújtotta a papnak.

— Virág legyen, sok fehér rózsza, a kedvenc virága. Ami marad, azért tessék misét olvasni. Minden tizenegyedikén, a születése napján.

A plébános megrázta Ali kezét s melegen megszorította Annáét.

Ali ledőlt a karszékre s hunyt pillái alól könnyei folytak.

Egyre hüvösebb lett. Az utasok kicsomagolták plédjeiket, kendőiket, meleg holmijukat. Anna sápadtan tért vissza a terembe s egyenesen helye felé tartott. Nem nézett senkire és senkise szólította meg. Az utasok tudták már, mi történt az irodavezetői szobában, de kíváncsiak lettek volna részletekre. Mégsem merté volna senkisé megzavarni az elcsigázott szamaritánust. Alfréd türelmetlenül szíppantott levegőt.

— Hol voltál? Egész idő alatt ott az öregasszonynál? Ott voltál, mikor meghalt? — kérdezte, félig szemrehányóan, félig aggodalmaskodón.

— Ott, — felelt Anna halkan.

— No és? Mi volt? Miért kellett ott lenned?

Anna utitáskája után nyúlt.

— Szeretnék kicsit pihenni. Talán el tudnék aludni.

Alfréd felkelt.

— Várj csak, majd én segítek. Mire volna szükséged? Itt a pléded és a kispárna. Mi kellene még?

— Majd én magam kikeresem, Alfréd. Úgy sem tudod, hova csomagoltam.

Kivette retiküljéből a kulcsot és kinyitotta poggyászát. Aztán letérdelt és néhány gyors mozdulattal beleásta kezét a poggyász alsóbb rétegeibe. Onnan húzott elő egy sötét, kötött kabátot. Felöltözött némán és szenvtelenül, leült a karszékbe, betakarózkodott s fejét tenyerébe hajtotta.

Alfréd egy percig állt, aztán — leküzdve ellen-szenvét —, a karszékbe telepedett, amelyen azelőtt az öreg hölgy ült. Feje alá gyűrte a kispárnát, utisapkáját homlokába szorította, keresztbefonta karját s lehunyta szemét.

Nell fázósan kerítette nyaka köré rókáját s állát orra tövéig a meleg prémbe fúrta. Az attasé elkapta Harry aggódó pillantását. Felállt.

— Mégis utána kell néznem, nem esett-e poggyászomnak bántódása. A hölgy visszajött, ki tudja, nem nekem kell-e a halottvirrasztás tisztségét ellátnom.

— Viszontlátásra! — köszönt el Harry.

Nell mosolyogva biccentett. Aztán újra belete-metkezett prémjébe. Így ültek percekig mozdulatlanul. Harry nyugtalantságában végre megszólalt.

— Bántalom érte, Nell.

Nell felpillantott, tekintete kitágult, szomorú volt s szinte vádló.

— Nem, — mondta halkan.

— De igen, biztos vagyok benne.

— Nem muszáj mindent észrevennie, Harry. Minek figyel folyton?

— Nem figyeltem folyton, Nell. Alig-alig néztem. Csak annyit, éppen annyit, hogy ne érezhesse magát ellenőrizettnak. De amikor visszajött, észrevettem, hogy bántalom érte. S lehangoltsága megerősíti érzésemet.

Nell hallgatott, fejét lehajtotta s aztán keskeny ujjaival két könnycseppet fogott fel szeme szögletében.

— Szabad magunkra gondolnunk, ugye? A nagy idők nem tiltják? ... Az elébb egy bomba becsaphatott volna ide. Mindjárt újra megszólalhatnak a szirénák ... Jaj, de fáradt vagyok ...

— Pihenjen, — nyugtatta Harry —, nem fagatom.

— Mondja, — tört ki Nell hevesen, bár igen halk hangon —, miféle előítélete vagy ítélete van a morálról?

Harry hallgatott.

— Mondja Harry, én immorális vagyok? S hogy jól éreztem magam s lelkiismeretem nem vádolt, az talán moral insanity? De hisz maga vállal engem, ugye, még ha moral insanityben is szenvedek?

— Maga fáradt, Nell, ne kínozza magát.

Nell két öklét egymás fölé, térdére szorította.

— Harry, maga barátom. Belém akart látni, ugye? Büntessem-e azzal, hogy megmutatom magam? — Idegesen. kurtán nevetett. — Nézzen oda, látja azt a kis nőt? Az én vagyok, ugye?

— Nem értem, Nell. Nem tudom, ki az a kis nő. Igen, kitűnő ember lehet, csak éppen hisztérikus, meg esetleg buta...

Nell fejét rázta.

— Nem, nem buta. Szó sincs róla. Egy kiégett lelkű leány... De miért volna kiégett a lelke? Tudja mit mond? Más szavakkal, de az értelme ez lehetett: mindaz, amit szerelemnek neveznek, merő érzéki-ség, amiben gyönyörködni csak az tud, aki gondtalan, akinek pénze s kényelme van.

— Ez ostobaság! — vágott közbe Harry boszúsán. — Csak nem ezen akadt fenn? Ez a kis bestia meg akarta szűrni s maga engedte.

— Nem. Ez a kis bestia kétségeket támasztott bennem. És erről maga tehet. A maga borzasztó nobilitása. Tudja-e, hogy az a hangsúly, amivel „vállal engem“, mindenképpen „vállal engem“, egyenesen sértő? Mi vállalni való van rajtam? Nem azt kérdezi, én vállalom-e magát, nem, maga vállal engem.

— Magában annyi az érték, Nell, hogy felesleges gögösnek lennie —, szólt Harry csendesen.

— S ha gögös vagyok, vállalja azt is, ugye?

— Igen, Nell. Maga el akart ijeszteni engem

önmagától, azért kellett hangsúlyoznom, hogy vállalom magát, mert nem ijedek meg. De ha tapintatlannak vagy nagyizolónak tart, akkor én kérdezem meg: vállal-e engem így is?

Nell könnyes szemmel tekintett Harryre, súlyos pillái redőnyén cseppek fénylettek.

— Hát mondja meg, immorális vagyok?

Harry vállat vont s gyengéden, bocsánatkérően felelt:

— Nem tudom.

Nell, könnyeit törölve, elnevette magát.

— Akkor maga is immorális, ha nem törődik az én immoralitással.

— Lehet.

Nell megszorította Harry kezét.

— Szerelmes, nem mérvadó. Azt mondtam magának, ne legyen féltékeny a multamra. Hát legyen féltékeny a multamra. Legyen.

— Az vagyok, — válaszolt Harry.

— Soha nem hallgattam másra, mint az érzéseimre. Úgy meg tudtam szeretni embereket, férfiakat, hogy megvettem a testet. Szabad-e testinek közöttünk maradnia, elválasztóként?

Harry lesütötte szemét.

— De amikor úgy láttam, — folytatta Nell, — hogy ki akarnak forgatni önmagamból, hogy birtokukba akarnak venni, otthagytam őket. Kétszer történt meg velem. Nem türtem, hogy elválasszanak önmagamtól s az emberektől, akik érdekelnek. Ez immorális, ugye?

— Mielőtt felelnék, válaszoljon egy kérdésemre.

— Tessék.

— Miben véli magát hasonlónak ahhoz a hölgyikéhez ott?

— Abban, hogy sohasem akartam gyermeket.

Harry homlokát ráncolta.

— Úgy látom, az a hölgy nem fukarkodott intim információkkal. Csodálatos, mennyi értesülést lehet szerezni egy ilyen váróteremben félóra leforgása alatt. Szóval, a hölgy nem akar gyermeket, maga sem akart gyermeket, tehát...

— Nem, Harry, ne gúnyolódjék. Nem tudom, mit akar az a lány, mit nem akar. Hagyjuk az egészet, ostobaság.

Harry várt egy ideig, aztán felvette a fonalat.

— Kérdezte véleményemet a morálról. Nyilván a szerelmi morálról.

— Nem a morálról kérdeztem, Harry, — felelt Nell türeletlenül. — Hanem... — Elharapta szavát.

— Hanem?

Nell tagadóan rázta fejét. Szeretett volna beszélni, kérdezni vagy hangosan gondolkodni, de gátoltnak érezte magát. Elkecseredett volt és félt. S mindezek felett ingerelte az a kilátás, hogy Harry elveket fog kinyilvánítani, esetleg nagylelkű elveket, de mégis csak elveket, amik végértelemben mindig az egyén ellen fordulnak, az egyén életjogait csorbítják.

— Minek annyit beszélni, — mondta elhárítóan.

Harry elhallgatott. Mélyen tisztelte a személyiség jogait.

Nell egy idő múltán felpillantott. Harry csendesen ült, valami szerény, jóságos európai Buddha önkéntelen atyai enyhességében. Nell megghatotta.

— Harry, — nyílt most meg önkéntelenül —, énrólam volt szó. Fáj.

Harry Nell felé fordult, hallgatott.

— Mondja meg, Harry, amit gondol. Rólam.

— Ne legyenek aggályai, Nell. Önvádja alapatlan és nem is hiszem, hogy őszinte.

A szerelmes érvei, — gondolta Nell. — Bosszút fogsz állni, mihelyt birtokodba vettél. Hirtelen ijedtség vett rajta erőt és kifakadt:

— S ha azt mondanám, nem?! Mi ketten... nem lehet... Harry, túlságosan becsülöm magát.

Harry megdöbbsent, de nyugalmat parancsolt magára. S ahelyett, hogy indulatosan lecsapott volna, megfontoltan szólt.

— Kérdezetlenül egyetlen kérdésre kellett felelnie s arra felelt. A kérdés az volt, szeret-e. Szeret. Ez elég. Most már csak több tartalommal kell kitöltenünk a szeretetét. Ez a feladat rám hárul: ki akarom érdemelni szeretetét.

Nell önkéntelen hálás pillantást vetett barátjára.

— Azt akarom, — folytatta Harry —, hogy ismerje meg az életet úgy, ahogyan én ismerem. Az élete nem teljes. Mellettem lesz teljessé. Engedje át magát és ne féltse önállóságát. Csak addig viszem magammal, amíg el nem éri a csúcsot. Akkor szabadjára eresztem: maradjon velem vagy menjen útjára, ahogy tetszik.

Nell megragadta Harry kezét és megszorította.

— De mondja Harry, csak nem gondolja, hogy arra, amit ajánl, rászánhatom magam most, ma, itt?

— Ma és itt. Közelebb már nem kell kerülnünk. Ma éjjel gyorsabban éltünk, mint ősapáink egy évtizeden át. Mindennel találkoztunk ma, az egész élettel, az egész halállal. Látja ott azt a kenderhajú proletárfiút? Az Istent is elhozta nekünk és az egész emberiséget, hogy foglaljunk állást, ma és itt! Dolgom is van még vele. Kell vele beszélnem. Mélyére akarok látni... De most magáról van szó.

— Harry, kedves Harry, ne várjon tőlem igent vagy nemet. Nem érzi, az a sok szörnyűség, ami kö-

rülsz, mennyire túlfütötté tesz bennünket? Magát is, engem is?

Harry szinte csodálkozva nézett Nellre.

— Túlfütöttség? Nem vettem észre. Talán, mert mindig túlfütött vagyok? Nell, éppen azt hiánylom, amit esetleg túlfütöttségnek volna hajlandó nevezni. Kizártnak tartom, hogy legjózanabb perceiben kételkedőbb és habozóbb lehetne, mint amilyen most. Ha túlfütött lennék, talán beugratnám magam a kalandkeresésbe, a becestelen kis kaland keresésébe. „Mind den mindegy, holnap talán meghalunk, élvezzük ki a mai napot...” satöbbi. Ha, ahogy mondani szokás, a „vérem hajtana”. Egészen jól esne elhithetni magammal, hogy ezt a szép, finom hölgyet beleráthatom a kalandba. S ha utána megbánja, én csak örülhetek a pillanat sikerének. De nem erről van szó!

— Tudom, — mondta Nell szelíden.

— No lássa! Hát másról van szó. Legyünk csak józanok. Én nem akarok egyebet!

Nell úgy érezte, hogy valami homályos torlasz elé ért. Nem tudott magában az áhított józanságról semmilyen képet sem kiformálni. Ám arra a gondolatra, hogy a gomolygó árnyak és hideg falak e sikátorában most eleressze Harry kezét, megborzadt. Csak ne lenne a játék mindig ugyanaz! A szerelmek számára minden szó és minden érv csak arra jó, hogy egyvalamit leplezzen: a vágy teljesülését. A szerelem harcában minden álcázás és öncsalás megengedett. Mennyország — ábrándozik az egyik, s a másik pokolról panaszkodik. Üdv, mondja az egyik! Nem, kárhozat! Szent szenvedély! Vagy éppen: a mi szerelmünk maga a tisztaság. Jaj: fehér és fekete, forró és hideg, mind egy s ugyanazt

jelentí. „Józanság“, annyi, mint „túlfűtöttség“. Száz szó, száz ellentét az egyetlen tartalom leplezésére. S a vége egy, mindig ugyanaz!

— Ha maga lenne az első férfi, akivel életemben találkozom, azt hiszem, boldog tudnék lenni. Mit ér magának egy asszony, aki nem bízí az érzelmek maradandóságában?

Harry kiáltani szeretett volna, felugrott ültében s ujjáíval végígszántott haján.

— Nem ért meg. A magam hibája, bizonyára. Igen. Hol arról beszéltem, hogy egy percre akarom, hol arról, hogy egy életre. Voltaképpen azt akarom: kísérelje meg, hogy eljussom velem addíg a percig, amikor az élet teljessé válik. Mert lehetetlen kikerülni az életet. Hogy mondjam meg végre egyszerűen, mit értek teljesség alatt? Talán teljesnek érzi az életét, Nell?

— Néha olyan általános dolgokat mond, Harry, hogy nem tudok gondolatai nyomában maradni. Azt hiszem nincs „teljes“ élet.

— Nem vitatom. De azért megmondom, amit gondolok. Oly szimpla! Dolgozzék, Nell! Ismerje meg az életet úgy, hogy maga legyen a támadó fél, maga csíkarjon ki tőle eredményt. Ne bízza magát arra, amit az élet önmagától ad. Még egyszerűbben mondom, még gyakorlatibban: tanuljon meg kenyeret keresni! Nem a kenyér miatt. És nem is csak az elv miatt. Hanem, hogy üstökön ragadhasa az életet, megbirkózzék vele, ott, ahol magának talán a legnehezebb. Ne tőrje, hogy kítartsák. Ne fogadjon el ingyen semmit. Dolgozzék... Hogy mit? hogyan? Tanítson nyelveket, de jól... Ha mást nem tud, álljon modellt...

Nell meglepetten fordult Harry felé.

— Talán azt hiszi, hirtelen ötlet, amit mondok?

Hogyan hatott magára annak a fiatal munkásnak a kifakadása? Artisztikus volt?

Nell megbántottan kapta fel állát.

— Miért mondja ezt, Harry? Olcsó gúny! Minek képzél engem? Holmi üresfejű feudális hölgynek? Azt hiszi hazudtam, amikor azt mondtam, hogy szeretem a népet? Azt hiszi, hogy közönyös vagyok...

Harry restelte elszólását. Szerette volna jóvátenni, de alakoskodni nem akart.

— Nem úgy gondoltam. Nem akartam megbántani. Őszintén megmondom: jóhiszeműségéről meg vagyok győződve. De kapcsolata, igazi belső kapcsolata... Amit az a fiatalember mondott, nem lepett meg. Pontosan azt visszhangozta, amit magamban hordok. Azért ragadott meg. Úgy sejtem, őbenne valahogy teljes formát öltött egy kihangsúlyozott világgép. Én még vetődöm... Ha bántottam magát, bocsásson meg. Különben sem tartom elengedhetetlennek, hogy dolgozzék, a szó köznapi értelmében. Választhatna mást is. — Harry izgatott lett, ajka megrándult. — Választhatná az anyaságot. — Teljes erejét latba vetette, hogy ki ne törjön. Szenvtelenséget kényszerített magára. — Fogadjon el tőlem gyermeket, Nell — mondta, majdnem közönyös hangon. Aztán megismételte, s hangja megremegett az izgalomtól: — Gyermeket, Nell!

Nell megilletődött. Mozdulatlan maradt, lassan elpirult.

— Ha gyermeke lesz — folytatta Harry —, én tartom el. De ha fél tőlem gyermeket kapni... amíg nem nyertem meg teljes bizalmát... akkor keresse meg kenyerét mellettem. Hogy független maradjon. Én elviszem emberek közé, akik elevenek... amíg

maga is... És gyermeket akarok magától, Nell.

Nellt forróság öntötte el. Úgy tűnt fel neki, ha most kezét kinyujtaná, reszketne.

10.

Csend volt a teremben. Egy papír zizegett valakinek a lába alatt. Néha erősödött egy alvó ember szuszogása, mintha megsűrűsödött levegőt szítt volna tüdejére. Aztán hirtelen horkanással megszakadt a lélekzetvétele, az alvó felriadt, krárogott, tágranyította szemét és fürkészett a homályban. Odakünn valami kalapács ütődhetett egy vasalkat-részhez, harangszerűen kongott. Újra csend lett. Az utasok közül valaki egy szót súgthatott szomszédjának. Gyufa sercent s meggyúlt egy cigaretta. A törött ajtóüvegen át fagyos légáramlat söpört végig a termen. Kötött holmi s kabát alatt is fázott az ember. A száj íze poshadt és keserű lett. Lehetett-e gondolkodni? A gondolatok egyre ziláltabban foszladoztak, az emlékképek, mint a pára tűntek fel a semmiből s szálltak a semmibe.

A kendős asszony riadtan eszmélt nyugtalan álmából a sötét, kísérteties valóságra. Préselte s tépte esztét, kiutat keresett a távoli halvány fény felé. Hátát zsábás görcs szaggatta, keze meggémberedett, hóna alá szorította ujjait, de nem akartak felmelegedni. Egyedül volt ismét emberek között, akik aludtak vagy sétáltatták gondjaikat. Ha valaki felmerülne a folyosó kietlen homályából, oda lehetne menni hozzá, elmondani neki a szörnyű sérelmet, ami a fiún esett, kérni, tegyen csodát és engedje meg az anyának, hogy fia közelében maradhasson, üzenetet vinne az öreg, törődött férjnek... Az a hölgy? Mindenki csak magával gondol. A maga piperéjével, a maga örömével vagy bújával. Ott ül

mellette a férje vagy kicsoda, behúnyja szemét, tán aludni is tud. S miközben alszik, elszalasztja azt az urat, aki tehetne valamit, s bizonyára tenne is, ha lenne, aki szólna vele.

Múlik az idő. Talán, talán jönnek majd katonák vagy rendőrök, és azt mondják: nem lehet átkelni a határon. Tessék visszaszállni a vonatba. Vissza, a toloncházba valamennyivel! Nem lehet többé elutazni, itt kell maradni. Megfogja az öreg ember kezét, együtt lesznek, együtt halnak, kéz-kézben, egy sarokban a falócán.

Micsoda nesz? Ketten, hárman is felkapják fejüket. Mintha berregés lenne. A sziréna nem szól. A berregés távolodik. Kint néhány férfi beszél, csoszognak, mintha terhet cipelnének. Egy targonca kereke zörög, tolakodón, a perron keramitkockáin. Mögötte ütemesen koppan egy csizma. A targonca hirtelen megáll. Most újra hallani a szuszogó alvót, már-már hortyog.

Az asszony lehúnyta szemét. Öldöklően fáradt volt, hátizmaít görcs facsarta, s fogának minden egyes gyökere szinte tüvel szurkálta ínyét. Émelygés fogta el, arcidegei meg-megrángtak. Könnye folyt, nyála megeredt, orrán s nyelve alatt. Valaki köhintett s a másik sarokból egy alvó mintha válaszolna rá:

— Pah! Selyemzsinór, nem ér semmit... — mondta s tovább mormogott, de nem lehetett megérteni, mit. Elnyelte szavait az álom.

Most ismét csend lett, csak a vér zúgott a füljáratban. Távol kint sustorgó zörej kelt s mintha egy sötét arc hajolna egy megbilincselte kéz fölé s egy vörösen izzó vas nyomulna combizmai közé. Szíve hevesen dobbant, felriadt, kitörölte szeméből a könnyeket s keményen ajkába harapott.

A hölgy mintha mozdulna. Haját igazítja. Nézi az urat, aki a falnak támaszkodva aludni látszik. Mire gondol vajjon?

A hölgy tenyérszíni tükrében szemléli magát. Pamaccsal dörzsöli orrát. Az öreg kendős asszony dideregve kuporodik össze. Mintha sokáig súrolt volna szeles éjjelen, hideg vízzel, keze meggémberedett. Ha tehetné, odavetné magát a mozdony elé, hogy eleven testével megállásra bírja. Nincs olyan fal az internálótábor körül, amelyen ne lenne egy kis rés, amin ő keresztül ne bújna. Ó Istenem, csak agyon ne üssék szegény, bolond, jó fiút. Ha már halni kell, vigyék őket halni, a két öreg embert... Nincs olyan kicsi rés, amin ha be lehet bújni, ki is ne lehetne újra. Víz melegít a szegény gyerekeknek, az megmosdik, megberetválkozik, frisset vált. Munkába megy. Kis kuckó, meleg kis kuckó, elég az is. Nem kell családi ház, nem kell kert, meg rádió, meg motorkerékpár. Kár-e a sok szép lepedőért? Kár-e a sárgacsíkos, rojtos uzsonna-abroszért, a damasztörülközőkért? Semmiért se kár, csak a fiatal, erős, derék életért.

A hölgy figyel. A folyosón friss léptekeket hallani. A hölgy kifelé néz. Kit látott? A hölgy felkel s most egy pillantást vet oldalt s e pillantás a kendőbe burkolt gémberegett asszonynak szól.

A folyosón, kissé arrébb, szuronyos katona áll. Még messzebb a hadnagy tűnt el az irodavezető ajtajában.

— A hadnagy úrral kell sürgősen beszélnem — szól a hölgy a katonának.

Benyitott az irodavezető szobájába. Ott feküdt a halott, fekete kendővel keretezett, sárga, öreg arccal. Mellette a karszéken a vöröshajú fiú ült s most megint olyan volt, mint egy pierrot. Riadtan

fordult az ajtó felé. Mögötte a hadnagy állt, mint aki épp most fejezte be mondanivalóját. Az attasé poggyásza az oldalajtó előtt volt, gazdája sehol.

— Hadnagy úr, egy percre, ha szabad . .

— Parancsol! — S aztán a fiatalember felé fordult. — Hát kérem, tessék meggondolni. Ha ugyan van meggondolni valója.

A folyosón, szemben az ajtóval, egy lodenkabátos úr állt háttal, terpeszállásban, távcsövet emelt szeme elé s a fehér szirteken megtörő habos hullámokat kémlelte a láthatáron. Mellette egy fiatal hölgy, lobogó fátyollal, sárgán kígyózó hajfürttel a halántékán s kissé oldalt fordulva, hogy látni lehetett fitos arcélét, egy vitorlásra mutatott, ami ott himbálódzott a bodros tarajon. Kék volt az ég, makulátlan, s kéjes az utazás. Fönn, a plakáton. Lent egy bricsesszes határőrtiszt sétált egy fiatal hölgygel. Könyökükkel súrolták a karcos, összefirkált, helyel-közzel plakátokkal, menetrendekkel teleragasztott falat.

— Már évek óta nem vadásztam — szólt a hölgy —, különösen vaddisznóra . .

— Meghívom egy vadászatra a Püspök-hegyen! — lelkesedett a hadnagy. — Minden fáradságot megér. Micsoda remek terep! Az egész környéken csak mi vadászunk.

A hölgy nevetett.

— Gondolja, ez most éppen a legalkalmasabb idő, hogy a Püspök-hegyen együtt vadásszunk?

— Miért ne? Vállalom a felelősséget.

— Annyira bízik a békében?

A hadnagy elhajította cigarettáját.

— Meg kell ígérnie, hogy eljön velem vadászni.

— Elfogadom a meghívását, háború utánra.

Most pedig, mint jó vadászpajtásokhoz illik, egy szívességet fog nekem tenni.

A hadnagy megállt s összevágta bokáját.

— Láttá hadnagy úr a váróteremben azt a nyomorult öregasszonyt? Ott ült a padon.

— Még egy halott? — elméskedett a hadnagy.

— Ennek a férjét a maguk rendőrsége toloncházban tartja, a fiát pedig internálótáborban.

— Ó, sokan vannak így, madame! C'est la guerre!

— Jól van. C'est la guerre. Már most meg kell tudnunk, hol tartják azt a szerencsétlen fiút. Én nem kérek mást, minthogy kutassa ki nekem, hová került — itt a neve és az adatai — és írja meg nekem, jó?

— Asszonyom, ez kémkedés! — szólt a hadnagy, s a hölgy e pillanatban nem tudta, tréfál-e vagy komolyan gondolja? Ránézett. Egyenes, keskeny orra volt, sötét, hetyke szeme, fekete, jóvágású szemöldöke, ami orra fölött gyéren összenőtt. Homlokán vékony sebforradás fehérlett.

— Nem értem... — felelt a hölgy, mivel valóban nem értette, tréfál-e a hadnagy s ha nem, mi lehetne kérése teljesítésében kémkedés?

— Kérjen tőlem mást, csak ezt ne! — Ajka szélén kis gúnyos mosoly cikázott át.

S ez igazán azt képzeli, hogy kémkedni akarok? — döbbsent meg a hölgy. Piros hullám öntötte el arcát. Aztán nyugalmat parancsolt idegeire.

— Ne tréfáljon — szólt. — Nem titkokat akarok megtudni, csak egyetlen, tisztára személyes jellegű értesülést nyerni.

A hadnagy megállt.

— Nem lehet, asszonyom!

— Hát akkor Isten vele — mosolygott a hölgy s kezét nyújtotta. — A vadászatig!

A kendős nénike fürkészőn leste az ajtót. S az kinyílt, belépett a hölgy, egyenesen feléje tartott. Lágý és meleg volt a keze.

— Ne búsuljon, nem hagyjuk el magát. Felírom magának a címemet s addig nem nyugszunk mi ketten, amíg meg nem találjuk, ki nem szabadítjuk a fiát. Jó lesz?

„Szavak, édes szavak, meleg szavak“ — reszketett az izgalom az öreg asszony szívében. Félt a hidegtől s az elhagyatottságtól. Most, hogy halló fülekre talált, tetteket akart, nem ígéretekét többé. Megkapaszkodott a meleg, karcsú kézben.

— Tessen mondani, az a tiszt úr...?

— Á, ez nem tud semmit! Nagyobb urakhoz fogunk mi fordulni ennél! — válaszolt a hölgy, s most a reszkető öreg szív átmelegedett.

Kint élesen fütýült egy mozdony.

11.

Az elébb még hallgatagon ültek egymás mellett. Harry szívében, torkán, halántékán érezte lüktető vérét. Fejét az ablaknak támasztotta, szemét behúnýta.

Az Eiffel tornyon emelkedtek a magasba, egyre feljebb. A torony teteje a világos égbe nyúlt és sütött a nap, mikor felértek. Lent, alattuk, barna foszlányokban fellegek úsztak. A közelség keresztülkasul melegít, mint a nyárdéli nap, mint a forró fürdő. Minden óra új feladattal lép elénk. Még mennyit kell tanulni! Az anyag vaskos; a festék túl ragacsos, az ecset túl nehézkes. A fénynek belülről kifelé kell hatolnia. Töretlen egész legyen

a forma, annyira szilárd és teljes, hogy ne legyen szüksége kemény, megvont kontúrra, megmintázott síma felületre. Roppant szilárd legyen önmagában s úgy árásszon fényt. Nincs tilos szín. A szomszédság, az alapozás teszi súlyossá vagy súlytalanná. Okker és fekete ragyogni tud, ha átvilágít rajta a bíborvörös, a citromsárga. A szín keresztültör és átszellemít mindent. Mert szeretem. Mert mindenek felett szeretem. Mert reá tettem fel életemet. Soha senki sem látta még. Mit szerethettek rajta mások? Szépségét, amin a járókelő is megakad. De ki látta válla alatt meghajolni lapockáját, fenséges, szemérmes alázattal? Én ismerem a titkait, mert keresztüllátok ruháján és bőrén, mert idegeit és vérét látom, esendő lelkét, szép, gazdag, sóvár lelkét. Termékennyé én teszem. Magot támaszt nekem öbennem az Isten. Az övé lesz a magzat s az enyém, belőlem támad s benne kél életre. Élet az életünkéből.

Síró, kerek gyermektest, tömzsi test, guggoló combok. A mérlegre teszik s úgy húzza fel lábát hasig, mint az anyaméhben. Két kéz nyúl utána, fehérbóbitás gondozónő keze. Röntgen alatt pihegnek papírpuha csontjai. Kiszakadt belőled, anyaméh, de vajjon elszakadhat-e valaha? Honnan szakadunk ki? Istenből? Mi az: Isten? Az ősi méh, amittől elszakadnunk lehetetlen. Nem Istent keresem-e benned, Nell? Hogy mondta az a fiú? Nem lehet elválasztani az Istent Istentől? A benned lévő Istent a bennem lévő Istentől? Költői gondolat? Erőszakolt szójáték? Miért? Tisztázzuk!

Felnézett. Kereste a lenszőke fiatalembert. Az ott ült, magába mélyedten. Fejét oldalt hajtotta, mint az atya áldását fogadó fiú. Együtt lenni, mint apa és fiú. Jó. Együtt, ember emberrel. Világ világgal. Miért nevezik az embert mikrokozmosznak? Van-e

nagyobb világ az emberi egyénnél? Van. Mert ha nem volna, nem lenne érdemes küzdeni a jobbert, a többért. Isten, ha van, több az embernél. A természet több. A művészet...

Miért sorolom fel így: Isten, természet, művészet? Hol határolódik el az egyik a másiktól? Vagy Istennek talán ne volna joga elhatárolódni? Az embernek van. Hisz ő is mondja, a bicegő fiú: ha akarom, különállok. Aki akar, különáll. És ha beleszakad a szíved, ha reátedded is fel életedet — ha akar, különáll.

Ismét hátradőlt s behúnyta szemét. Senki sem lehet másnak az ura. Csak önmagának. S ez a legmagasabb tett. Minden csak úrvoltunk ajándéka-képpen válhatik a mienké. Úr az, aki önmagában összpontosítja a világot. Alkot istent, szerelmet, művészetet. Ki az alkotó? Én vagy az isten? Ha az isten, akkor nagy I-vel gondolom: Isten! Ha nem volna mindig új meg új dolog a nap alatt, ami reám zúdul, ostromol, dörömböl kapumon és előtt, mint a zsilipet szétzúzott áradat, akkor lehetnék csak én az egyetlen úr, az alkotó. De így csak befogadó vagyok, lombik, kohó, malom.

Most Nell megmozdult mellettem és én nem fogom kinyitni a szememet. Nem nyitom ki és nem követelem mozdulatát magamnak. Hisz akaratán kívül úgyszólván az enyém. De akaratán kívül nem bitorlom, nem orozom el.

A folyosón léptek hangzottak. Nell felegyenesegett. Harry hűnyt szemmel várt. Nell felállt, és a levegő Harry körül hirtelen kihűlt. Nell elindult az ajtó felé.

Most Harry kinyitotta szemét s tekintete követte Nell. Karcsú alakja a sötétben lebegni látszott.

Igen, a hadnagy után megy... Hálát érzett Nell

íránt, amiért most magára vette a kendős nyomorult gondját.

Hirtelen zsebébe nyult. Notesze rekeszében ráta-
lált egy levelezőlapra. Gyors szemlét tartott
újságíró barátai felett. Aztán megcímezte a lapot.
Közölte a kendős asszony adatait, közbenjárást és
választ kért. Tudta, hogy az, akinek a lapot írja,
ha egy mód van rá, nem fogja válasz nélkül hagyni.
Aztán az ajtóhoz ment. Néhány perc múlva arra
sietett egy vasutas. Magához kérte és pénzt nyomott
a kezébe, hogy a levelezőlapot azonnal dobja a
postaszekrénybe.

Aztán megfordult és a lenszőke fiatalemberhez
lépett.

— Zavarom?

A fiatalember felriadt.

— Tessék...!

Harry elmosolyodott.

— Aludt? Vagy gondolataiban zavarom meg?

— Nem, nem... Tényleg, elgondolkodtam,
aztán majdnem elaludtam.

— Sajnálom. Lássa, a magam nyugtalansága
hajtott önhöz. Úgy érzem, még volna mondanivalója.
Szeretném teljesen megérteni, amit gondol.

A lenszőke fiatalember szíve oly erősen dob-
bant meg, hogy verése elakadt.

— Megengedi, hogy leüljek?

A fiatalember helyet csinált a poggyászán,
Harry szorosan melléje telepedett.

— Kérdezhetek? Nem tart tolakodónak?

A kék szempár megcsillant.

— Örülök — mondta, s Harry elhitte neki.

— Istenről beszélt az imént, aki bennünk van
és közöttünk. Bizonyára felettünk és alattunk is.

— Úgy van.

— Tehát az, akit egy másik emberben megtalál, az Isten? Hogyan értsem?

A fiatalember mély lélekzetet vett.

— Hasonlattel felelek, ha megengedi, tudniillik. Ha kinyitja az ablakot, besüt a nap s akkor a nap odabenn van, a szobában.

— Ha tehát csukva marad az ablak, nincs odabenn nap?

A fiatalember összeráncolta homlokát.

— Rossz hasonlat. Én vagyok én, de azért Isten bennem van! Mindent ki kell magamból vetnem, ami én vagyok, amíg eljutok tisztán Istenhez.

— Mindent kivessek magamból, ami *én* vagyok? — Harry előtt fellángoltak színei: a hegyek, a fellegek, a fák, amiket képeire festett, most kék és sárga fényben lobogtak. — De hisz ez lehetetlen. Szó szerint venné az önmegtagadást?

A lenszöke fiú hevesen bólintott.

— Szó szerint. Amíg meg nem szüntetem önmagamban azt, ami a kedves „én“ vagyok, addig nem jutottam el Istenhez. Én, mindig én... Nem jó az. Amíg el nem érkezem odáig, hogy Isten megszálljon engem és én már csak Isten egy lehellete legyek, de nem én magam többé.

— Tehát amíg fel nem adtam eszméletemet?

— Eszméletemet?... — A fiatalember számot próbált adni magának a szó jelentéséről.

— Amíg fel nem adom öntudatomat — folytatta Harry —, amíg meg nem szünök lenni?

— Nem, nem, tévedés! Sőt! Én akkor még teljesebb leszek, de, hogy úgy mondjam, nem magamat élem többé.

— Tehát nem hisz az egyéni élet megszűnésében?

— Így, tudniillik, hogy úgy mondjam, nem vagyok pantheista.

Harry örült, amiért sánta barátja oly jól alkalmazott egy filozófiai fogalmat. Szinte büszke volt rá. S mintha most igazolva lenne Nell előtt.

— Mert nekem — vetette közbe Harry —, nem idegen a pantheizmus. El tudnám képzelni, hogy lelkem egyre tágul s végül beleömlik a végtelen óceánba.

— Igen, végtelen... De máskép, gondolom. Megvan az útja.

— Látja, ez az, amit tudni szeretnék. Hogyan képzei el az útját?

— Meg kell szünnöm, egyre inkább, magamat akarni, önmagam életét élni.

— Ezt nem értem! — pattant fel Harry.

— Le kell mondanom önmagamról. Ez a krisztusi tanítás. Ezt mutatta meg Krisztus...

— Képletesen.

— Nem, nem! Valóságosan! Azért valóságosan átölelve is tart minden embert. Amint Isten átölelve tart minden embert, úgy Krisztus is.

Harry elgondolkodott.

— Hogy értssem ezt?

— Elmondhatnám... megpróbálnám...

— Az úgy volt, hogy kórházban feküdtem, már két hónapja. Elővettem a bibliát és elolvastam újra az evangéliumot. Akkor éreztem oly nagyon a kiáltást az üvegfalakon innen és túl. Sokat emésztődtem. Aztán éjjel lett, csak a szükséglámpa égett, megszakadásig fájt a térdem alatt a csonkom, de egyszerre elmúlt minden és igen hirtelen úgy éreztem, mintha elragadtak volna, a kórágym fölött lebegtem, könnyű voltam és nagyon boldog, nem fájt semmi. Láttam, de nem is láttam — úgy volt, mintha valahogyan

belül látnám —, hogy leomlanak valami vastag falak és összeömlik valami tengernyi víz, mintha minden emberből a világon áradna valami patak és az mind összeömlene, és Krisztus magában hordozza az egész tengert, és úgy éreztem, hogy Isten ringat — nagyon-nagyon boldog voltam... Másnap, amint álmomból ébredtem, egyszerűen mindent megértettem, mindent.

Harrynek úgy tűnt fel, most már közelebb jutott a lenszöke fiú lelkéhez. A megoldás egyszerűnek látszott.

— A megoldás tehát — mondotta —, a kereszténység.

E szóra a fiatalember egy magas templom-tornyot látott lelki szeme előtt, majd fémkereszteket öklökben, amik tar püspökök koponyáira zuhannak az Efezusi zsinaton. Krisztus azonban fehér ingben állt Pilátus előtt, keze összekötözve.

— Hát ha ezzel a szóval akarja illetni... És ha a kereszténység a megoldás, az fájna önnek?

— Nem, korántsem. Tehát Krisztus nyomdokán kell az egyéniség fejlődését keresni, úgy-e?

— Egyéniség? Elfelejteti ezt a szót, hogy egyéniség!... Mert Krisztusban nincs már egyes ember, nincs az egyes embernek olyan „egyénsége“, különállása, különfélesége, csak testvériség van, összesen és együttesen. Csupa maga magát elvesztett senki. Egy új világ lett a sok semmiből, és csak Krisztus van.

Harry a fiúra nézett és ragyogni látta arcát. Azon gondolkodott, miképpen festené meg elragadtatott szemeit? Képzeletében festéket kevert palettáján, és csuklójában érezte az ecsetvonás mozdulatait.

— Maga isteníti Krisztust — mondotta. — Ezt

nem tartom szükségesnek. Isten ő, annyira, mint minden ember isten. Dehát talán nem is ez most a lényeges.

— Jó. Ne erről beszéljünk. Beszéljünk Istenről, akiben el kell vesznie az embernek. S ahová én elérek, ott Isten van, nem én vagyok többé. Mélységekben és magasságokban, Isten mindent betöltő lelke. S akkor elvesztem magamat... úgy-e, szóval... a testvériség lelke magával ragad és én feladom magamban mindazt, ami kedves volt nekem önmagamban, hogy megszűnjek énmagam lenni és testvér legyek, csak testvér egyedül.

Istenben lenni, ébredés a nyomasztó valóságálmából — így érezte a fiatalember. Amikor kiürült a lélek, nincs akarata, nincs törekvése, nincs vágya többé, beleköltözött Isten akarata és hatalmasan törekszik, hogy áthatoljon házak falán, megrázza emberek szívét és feleméssze a látszatot, az egek erőinek éber valósága által.

Harry szeme előtt pedig meteorhullás sebességével rajzottak képek. Nell, mint acélkék szárnyú, felhős angyal, száguldott a mélybe és magával rántotta színek s foszló formák zuhatagát; egy-egy faág, egy-egy hegyhát, egy-egy hullámtaraj foszlánya, egy-egy törött márványfej, egy metopé s egy arc (talán a szolgáló Rembrandt Danaéján), még felismerhető maradt az alágördülő káoszban. Szíve elszorult.

— Értem — mondta azután. — Azaz: sejtem. De nem az én utam. Soha egyéniségemet feladni nem tudom. Istent keresni? Igen. Szolgálni embert, eszmét, testvériséget? Igen. Feláldozni magam? Igen. De megtagadni magam — soha. Én én maradok, de valóban az! Mindig. És maradjon más is önmaga. Így ketten együtt többek leszünk. S

minél teljesebb a másik egyén, annál többet fog adni tudni nekem. S én neki, ha teljesebbé teszem magam.

A végtelen térben rohant Nell, mint valami felhőszárnyú antik géniusz. Szárnya egyre nőtt, egyre terebélyesedett s egyre magasabbra lendítette alkonyszínü testét, míg végre betöltötte az égboltot, és Harry saját szárnyát csapdosva, mint egy felröppenő golya, zúgott a magasba.

— Soha az egyéniséget nem adhatom — fejezte be Harry. — Még inkább szegénységet, nyomort... Nem akarok megsemmisülni.

— Nem megsemmisülni — rebegette a lenszöke fiatalember lehangoltan —, megtalálni magunkat Istenben!

— Nem — folytatta Harry s felállt, mert e pillanatban lépett Nell a terembe —, hatványozni akarom magam, nem feladni! Ha ehhez Krisztus hozzásegít, ha Isten hozzásegít...

Elhallgatott. Kezét a fiatalember vállára tette.

— Kérem, ne bántsa, amit mondtam. Sokat köszönhetek önnek. Talán még lesz is az úton alkalmunk beszélgetni. Addig is... Mindenesetre megadom a címemet, kérem a magáét is. Különösen, ha be találnék vonulni, jól esne egy pár sor írás magától. Ha pedig nem vonulok be, úgyis találkozunk.

— Előbb-utóbb, hiszem — válaszolt a fiatalember elfogultan és megszorította Harry kezét.

12.

Odabenn egy bicegő munkásifjú kapavágást tesz az Úr szőlőjében a világ megváltásáért. Amott egy öregasszony megtért őseihez, gyermeke gyászolja. Egy művész és egy fiatal hölgy tisztázzák

szerelmi ügyeiket. Egy kotnyeles úr váltig mindent jobban akar tudni. Egy kitoloncolt nő viaskodik fia életéért. Egy kitoloncolt örült nekiment a falnak...

Ugyan-ugyan... egy korty a tengerből. És én Itt ülök a parancsnok úr előszobájában.

A külügyminiszter úr őexcellenciája e pillanatban talán a titkáránál érdeklődik, érkezett-e újabb hír De Ryn attasétól. De Ryn attasétól, aki bizonyára kemény kalappal kezében, portefeuillel hóna alatt, feszes glaszékesztyűben s összeszorított ajakkal jelent be tiltakozást a nemzetközi jogba ütköző feltartóztatása miatt.

Még ma éjjel, vagy holnap reggel, vagy legkésőbb estére udvarias bocsánatkérések közepette elengednek. Hivatalos jelentés: az attasé útban van. Az attasé megérkezik. A pályaudvaron a külügyminiszter úr személyi titkára várja és több újságíró. „Mint látják, uraim, a jelentéktelen incidens szerencsésen elsímult. Nem kell túl nagy fontosságot tulajdonítanunk az ilyen eseteknek. Hisz külpolitikai vezetésünk jó kezekben nyugszik...” Nem, ezt az utolsó mondatot a nyugvó vezetésről persze nem mondom el. Még gúnynak találnák felfogni.

Egyenesen a minisztériumba visznek. Útközben a titkár beszámol a hangulatról. A miniszter úr éppen a minisztertanácsra ment. Ideges, és ilyenkor bágyasztóan lassan beszél. Odafönn a reszortfőnökök rámvetik magukat és keresztkérdések alá fognak. Telefon. A kegyelmes úr kéri.

A kegyelmes úr íróasztala mögött ül, aranykeretes szemüvegét homlokára tolja, kezében ezüsttokos zöld ceruzáját tartja. Könnyzacskós kék szemével bágyadtan hipnotizálja a szembenülő. Cigarettaí kellemetlenül parfümösek. Érzik rajtuk

az asszonyuralom. Még a munkaszoba ezüst cigarettadobozát is női kezek töltik meg. „Tartsuk be a kronológiai sorrendet, attasé“ — kezdi a kegyelmes úr. „Kronológiai sorrend“, ez gondolatapparátusának legfőbb mozgatója. Mindig a történelmi egymásután érdekli, nem képes átugorni egyetlen mellékes mozzanatot sem, hogy azonnal a lényegeshez érjen. Valószínűleg időnyerés e módszer célja. Lassan gondolkodik. És mindig mások gondolatát gondolja. Képtelen máskép, mint precedensek alapján megérteni a történelmet, ami körötte zajlik, és máskép, mint precedensek alapján határozni. Mintha precedensek irányítanák a százmilliók sorsát, nem pedig ősi s új, megfoghatatlan erők.

Asszonyait történelemtudósokká nevelte. Aki a legtalálóbbnak tűnő precedenst tudja felhozni, az nyert. De melyik precedens a legtalálób? Talán csak Tommy, a kegyelmes úr mindentudó magánsofőrije a megmondhatója.

— A kronológikus sorrend, kegyelmes uram, körülbelül a következő: Kegyelmes uram felesége családi kapcsolatai következtében pacifista. Mindenáron kerülni kívánja a fegyveres konflagrációt. Germaine grófnő omlatag bájai nyilván nagy hatást tettek excellenciádra aznap reggel, mikor utolsó audienciámon visszabocsátott állomáshelyemre. Germaine grófnő precedensei ennél fogva győztek. A külkereskedelmi, árucseré és devizaforgalmi egyezményt tehát széleskörű előzékenységgel óhajtotta lehetővé tenni. Miután állomáshelyemen az anyagot háromheti szorgos munkával a magam részéről előkészítettem, megérkezett excellenciád rendkívüli meghatalmazottja, új utasításokkal. Ez akkor volt, amikor egy szomszédos nagyhatalom nagykövete barátságos demarsáról érkezett hír s

együttal — csodálatos koincidencia —, pontos értesülésünk szerint, Germaine grófnő vadonatúj szafirnyakláncsal jelent meg a Filharmonikusok hangversenyén, tehát excellenciád nyilván a fanyar szépségű Aline-nal töltött késő-délutánjai felett érzett lelkifurdalását óhajtotta a kolliével elnémitani. A fanyar szépségű Aline közismerten a merev magatartás és a fegyveres védelmi készség híve, és kapcsolatait a másik szomszédos nagyhatalom diplomáciai köreivel nem szokta titkolni. Excellenciád új utasításai a fanyar szépségű Aline külpolitikai elgondolásait látszottak tükrözni. Úgy tudjuk, excellenciádnak ezért a külügyi bizottság ülésén néhány kellemetlen percet szereztek. Excellenciád ekkor viszont némi engedmény megtételére adott utasítást, és rendkívüli meghatalmazottja barátságosan nyilatkozott a sajtónak a korrekt szomszédi viszony kölcsönös baráti elmélyítéséről, amit a sajnálatos háborús bonyodalmak sem akaszthatnak meg fejlődésében. „A korrekt viszonyt a barátságostól csak egy lépés választja el“, nyilatkozott a rendkívüli meghatalmazott. A közvéleményt bizonytalan-ságban tartották, vajjon ez a lépés megtörtént-e? Az utolsó héten a viszony azonban egyre fenyegetőbbben korrekt lett, különösen, mióta a hatodik repülőezred garnizóját merő katonai igazgatási okokból a határra helyezték át. Mindkét ország sajtója meglelégedéssel állapította meg, hogy ez a lépés semmiképpen sem tekinthető háborús fenyegetődzésnek. A feszültség mindazonáltal csodálatos módon egyre súlyosbodott. Az apokaliptikus hatalmak mitsem látszanak törődni excellenciád és politikai tanácsadóinak elvi és gyakorlati álláspontjával.

— Akkor, kegyelmes uram, elhatároztuk, hogy

figyelmeztetjük a minisztériumot a hangulat rosszabbodására, mely figyelmeztetés Germaine grófnőt újabb közbelépésre tüzelte, míg a fanyar szépségű Aline aggályoskodásunkat követünk jellemgyengeségével vélte megmagyarázhatni. Csodálatos, excellenciád mennyi fizikai bátorságot és kitartást produkál két tűz között, ami, előrehaladott korát tekintve, nem minősíthető alábecsülendő teljesítménynek.

— Amikor a legújabb utasítások megérkeztek, a rejtjelezett sürgönyökkel hónom alatt, éppen a fiúk szobájába léptem, amidőn telefonon hívtak. Miss Selfridge érdeklődött, nem tölthetnők-e együtt a délutánt, és én — a sürgöny hosszát felbecsülve s beleszámítva a tanácskozás idejét — félőtre ígertem látogatásomat, hogy majd együtt menjünk el a Savoy ötórai teájára. Miss Selfridgenek, excellenciás uram, gyönyörű karcsú combjai vannak. Miss Selfridge-zsel, excellenciás uram, aztán megbeszéltünk egy golfpártit tegnapi. Tegnapelőtt este azonban közvetlen főnököm, a követ úr, azon véleményének adott kifejezést, hogy halaszthatatlannak tartja, miszerint személyesen számoljak be excellenciádnak a helyzet tarthatatlanságáról, s a hatodik repülőezred visszavonásán kívül a vágott-állat-vámok és a kikészített bőrök vámjának hathatós leszállítására tegyek javaslatot. Telefonértekezésünk alapján azonnal útnak indultam, miután magamhoz vettem néhány fontosabb okmányt, amiket itt pihentetek fejem s a piros bársonypárna alatt, valamint a szerződés egész előkészített anyagának másodpéldányát, ami, néhány üveg ó-vörösborral s garderobom válogatott darabjaival együtt, diplomáciai poggyászatot tölti meg.

— Ne csodálkozzék excellenciás uram, ha hiva-

tásos tárgyilagosságom egy ponton cserbenhagy. „Külpolitikát ésszel csinálunk, nem indulattal” — szokta kegyelmes uram mondani. Ezért állítjuk eszünket hivatásunk szolgálatába, míg indulatainkat a magánéletben reagáljuk le. A külpolitika, úgy-e, a nemzet életét szolgálja. Külpolitikai szolgálataink csődöt mondtak, a nemzetnek, félek, excellenciás uram, nincs ránk többé szüksége. Érdemes-e élni tovább, miniszter úr? Ön azt mondja, igen, s lágy kezek kétoldalról támogatják abban, hogy tovább szolgálhassa a nemzetet. Excellenciás uram, mindazonáltal úgy sejtem, közeledik a perc, amikor ön vissza fog vonulni vidéki birtokára, hogy megírja emlékezéseit. Ennekem nincsenek vidéki birtokaim, az én őseim városi patriciusok voltak. Ennekem nincs hova visszavonulnom, memoárjaimat megírni. Én, kegyelmes uram, éppen azért, nem írom meg memoárjaimat. Egyelőre szolgálatot teljesítek, kötelességemhez híven. Hazamegyek és ki tudja, mi lesz velem. Vasárnap talán kirándulok vadászni, barátaimmal. Esetleg. Esetleg nem. Mert a külpolitikai helyzet aggasztó s irányítására sem Aline, a fanyar Aline, sem a bágyadt Germaine grófnő, sem Aline, avagy Germaine barátai, sem ön, sem a precedensek nem lehetnek kihatással, hanem csak a nagyon is vak vagy talán nagyon is látó erők mögöttünk és fölöttünk, vagy — ki tudja? — alattunk. Ön vár engem, éppen azért itt ülök, és tiltakozom és sürgetek és telefonálok, méltóságom, hivatalom és hivatásom teljes súlyának tudatában...

13.

Mint a telihold rongyos felhők között, a törött üvegű ajtóban megjelent Pierrot képe. Úgy világi-

tott a kékfényben, mintha puderes lenne az arca. Ijedt szemét fekete árnyékkarika keretezte. Megállt s benézett; sokáig nem vette észre senki. A kofaképű asszony látta meg elsőnek. Barna sapkája álmában szemére csúszott s egy hajtű megnyomta koponyáján a bőrt. Erre felriadt, vörös ujjaival fejéhez kapott, megigazította frizuráját s tekintete az ajtó felé tévedt. Kezét pár pillanatra a tarkóján felejtette, ajka kinyílt. A kísérteties tünemény — ezúttal Pierrot s a holdfény egy személyben — ott imbolygott az üvegcserepek között.

A kofa felugrott s az ajtóhoz sietett, mire néhányan felfigyeltek: Nell, a lenzőke fiatalember s Tilly.

— Mi van? Mi van? — kérdezte halkan, részvéttel az asszony.

— Elvitték, elvitték... — motyogott a fiú.

— Elvitték, máris?

— Autón hoztak koporsót... Az örnagy nem engedte, hogy itt maradjon...

— No, jöjjön csak be! — hívta a kofa s megragadta karját.

A fiú lassan megindult, belépett a terembe, még három lépést tett s megállt. Nell odasietett hozzá, a lenzőke fiatalember is felkelt s közelebb jött.

— Meghalt — mondta a fiú és egyenként a körülállók arcába nézett. Egyikük sem akart szokványos részvétkifejező szólamokhoz folyamodni. Álltak némán. Egyszerre csak eleredt a fiú szava. Szeme csillogott, ajka meg-megrándult. — Közöséges fekete fakoporsót hoztak, autóra rakták. Olyan gyorsan vitték, egy szempillantás alatt. Úgy emelték a nehéz testet — mutatta kezével —, mintha alig volna súlya. Azt mondják, a hullaházba viszik. Reggel hétkor oda lehet menni. Itt van a halálozási

tanusítvány másolata. — Kivett zsebéből egy összehajtott írást, széttárta, ránézett, majd újra összehajtotta és zsebetette. — Ott kell átöltöztetni a hullaházban.

Anna felserkent álmából s figyelve hajolt előre.

— Holnap kell lefizetni külön a szállítási díjat, akkor lebélyegzik a halálozási tanusítványt és megadják a temetési engedélyt. Azt hiszem, holnapután lesz a temetés, azaz holnap, mert már holnap van. — Fázósan kapta össze mellén a kabátot.

Anna felkelt és csatlakozott a csoporthoz.

— Mindent nyugodtan a plébános úrra bízhat, megígérte, hogy elintézi.

Ali Annára nézett, aztán tagadólag rázta fejét.

— A lebélyegeztetést nekem kell elintéznem.

— Hogyan, csak nem akar itt maradni? — kérdezte Anna.

— Persze — felelte Ali halkán.

— Nem helyes — jegyezte meg Anna rosszalón.

— Hát az édesfia csak nem hagyja ott az édesanyja tetemét? — mondta a kofa szerény méltatlankodással.

— Igen, igen — szólt Anna a körülállók felé —, de tudniok kell, hogy az úrnak a vízuma lejár s ha nem hagyja el az ország területét velünk együtt, úgy internálják. Így mondta a hadnagy. Elvégre még az sem biztos, hogy a temetésen részt engednék venni.

— Jaj, Istenem, Istenem — sopánkodott a kofa.

— De azért hiába, édesanya az édesanya, s mégha börtönbe is csuknának érte, én mégis elmennék a temetésére.

Nell önkéntelenül a lenszőke fiatalemberre nézett, aki fejét rázta.

— Semmi okát sem látnám annak, hogy az úr itt maradjon. Ezt nem követeli sem a fiúi szeretet, sem a vallás.

— Na, már hogy mondhat illet! — tiltakozott a kofa.

A lenszöke egy lépéssel közelebb sántított Alihoz.

— Uraságod dönthet egyedül, lelkiismerete szerint. Mégis, szabadjon talán a magam nézetét is... Ne vegye rossznéven beavatkozásomat, mi is csak felelősek vagyunk egymásért... Hisz nem is beavatkozás, csak véleménynyilvánítás. Itt érte az urat szemünk előtt az a szörnyű csapás, mégsem maradhatunk érzéketlenek, úgy-e?

A teremben egyre többen figyeltek. Most Harry s a mérnök is csatlakoztak a csoporthoz.

— A fiúi szeretet — folytatta a lenszöke fiatalember —, azt követeli, hogy az anya becsületes óhaját igyekezzék teljesíteni, még ha a sír is választja el őket egymástól. Tudniillik, ha édesanyját megkérdezhetné volna, akarja-e, hogy fiát lecsukják azért, mert a temetésén résztvett, úgy-e azt parancsolta volna, hogy menjen csak haza és kövesse lélekben a temetést, az többet ér, mint azoknak a képmutatóknak a részvétele, akik csak mímelik a gyászt, de belül unatkoznak, vagy a hasznukat lesik. A vallás pedig... „Hadd temessék a halottak az ő halottaikat“. — A kofa felé fordult: — Mit kívánna a fiától, mint anya, hasonló esetben?

A kofa homlokát ráncolta, ritka művelet volt ez életében. Ali körülnézett, mint aki a közvéleményt lesi, s mindenki a lenszöke fiatalembernek adott igazat.

— És én hagyjam, hogy úgy temessék el, abban a ruhában...?

Most Anna lépett közbe.

— Majd kikeresünk együtt egy megfelelő ruhát, és én vállalom, hogy elküldjük a plébános úrnak. Egészen biztosan el fogja intézni, az iratokat is rendbehozatja. Legfeljebb még egy összeget mellékel, jótékony célra.

— És én itthagyjam az anyámat?! — kiáltott fel Ali, arca eltorzult, előkapta zsebkendőjét s ismét zokogásba fűlt a hangja.

Anna karonfogta, lassan a karosszékhez kísérte a fiút s leültette.

— Nyugodjék meg. Pihenjen egy kicsit, aztán majd kicsomagoljuk a ruhát, amelyikben el akarja temettetni az édesanyját. Jó lesz?

— Teringettét, negyed öt! — csettintett ujjával a mérnök. — Csinos kis éjszaka volt ez!

Az ajtóban megjelent az attasé s a csoport felé tartott. Nellnek feltűnt finom mosolya, amely talán felindultságot rejtett.

— Jön a szerelvény — szólt nyugodtan.

— Hála Istennek! — tört ki a megkönnyebbülés Nellből.

— Jön a vonatunk! — kiáltott Harry a váróterembeliek felé, s az arcok hirtelen felélénkültek. Csak a kiszabadult internált aludt a fal felé fordulva, mozdulatlanul.

— Igen — folytatta az attasé —, de hogy mindnyájunkat elengednek-e?

— Hogyan?! — lepődött meg Harry.

De Ryn vállát vont.

— Tessék mondani, honnan tetszik tudni? — érdeklődött a kereskedelmi utazó s odafurakodott az attaséhoz.

De Ryn nem felelt. Nell kézenfogta Harryt s

jelt adott, hogy menjenek a páholyba. Az attasé lassan követte őket, de nyomában volt az ügynök s a mérnök, majd a kofa is követte őket messziről.

— Mit tud? — kérdezte Nell halkán.

— Mostanig tárgyalunk — felelt az attasé angolul. Több telefonbeszélgetést folytattam a hatóságokkal. A követtel is beszéltem.

— És?

— Azt hiszem foglyok vagyunk — mosolygott —, de, remélem, madame nem. Mi ketten — Harryra mutatott —, valószínűleg.

Nell elsápadt. Harry szeme felcsillant.

— Nem megmondtam?! — Aztán rövid gondolkodás után félhangosan folytatta. — Mit szólna hozzá, attasé, ha együtt megszöknénk?

— Hogyan gondolhat ilyenre, Harry?! — vágott közbe ijedten Nell. Harry a zsebébe nyúlt s megsörgette aprópénzét.

— Ez önnek talán sikerülhet, nekem kevésbbé — vélte az attasé. — De ha akarja, talán falazhatok magának.

— Ne féljen, Nell — hunyorított Harry —, a vonaton mindenesetre találkozunk. De miért, miért akarnak itt tartani bennünket? Háború?

— Valami útlevél-vita folyik a hatóságok között. A mieink a határon állítólag több utast visszatartanak. Erre retorzióképpen... Szóval, ahogy lenni szokott. Hát csak ezt akartam közölni. A poggyászsom után nézek, azt meg a katonai parancsnokság akarja lefoglalni.

Az attasé kiment, s most mindenki — Ali s az alvó kiszabadult internált kivételével —, a páholy köré csoportosult, még Alfréd is, aki bizalmatlan, szűrős szemmel követte a távozót.

— Mit mondott? Mi van tulajdonképpen? Tényleg mehetünk tovább? — kérdezték.

— Nem tud semmit — felelt Harry nyugodtan. — Csak annyit mondott, hogy esetleg egyikünket másikunkat nem engednek át.

— De miért?! — intézte szavát Alfréd felelősségrevonó éllel Harryhez.

— Nem mindig szokták megokolni — válaszolt Harry szárazon.

A mérnök félívben a csoportosultak háta mögött Alfréd felé kanyarodott s fülébe súgta:

— Mert odaát lekapcsoltak pár utast valami útlevel-nézeteltérés miatt s most retorzióval élnek.

— No, dehát mi közöm nekem ahhoz?! — háborodott fel Alfréd.

— S gondolja, hogy azoknak az utasoknak, akiket odaát tartanak vissza, okvetlenül közük van hozzá?

— Engem átengednek, ha a fene fenét eszik is! — dünnyögte az utazó, miközben Tilly mellett el-somfordált.

— A nőknek, azt hiszem, nincs mitől tartaniok — jelentette ki Harry. — Mi férfiak pedig majd csak nem ijedünk meg. — Megfordult és az ablak sarkában betépett a sötétítőpapírba s a papír szélét felemelte. — Mintha már szürkülne!

Az utazó a másik ablaknál követte Harry példáját.

— Ahá, már dereng! Üres, nem látni semmit. Ott mászkál valaki a sínen. No, ez se kéjkomfort!

Most hátulról valaki megfogta az utazó kezét. Az utazó megfordult. Ali állt mögötte.

— Engedjen kérem kinézni.

— Az utazó önkéntelenül átadta helyét. Ali felemelte a papír csücskét, letörölte a homályos

ablakot s homlokát az üvegre tapasztotta. Így állt jó néhány percig, mozdulatlanul.

— Ott jön valami — mondta végre. — Ott túl. A másik irányból. Vonat.

14.

A kereskedelmi utazó bosszúsan dörzsölte fülét, s fülkagylója piros lett, mint a kakastaréj.

Ezek engem ugyan nem fognak le! De hogyan viszem át a poggyászatot? Bár nem biztos, hogy engem vissza akarnak majd tartani. Lesz annyi eszük, hogy inkább a fontosabb embereket csípjék nyakon. Legokosabb lesz lapulni. S ha mégis itt fognak? Futok. Lönek, az igaz. Ezekkel nem lehet tréfálni. Még a kalauz sípja is élesre van töltve. Csörgeti a pénzét! Könnyű neki, a fene egye meg. Két-három tizezt azért kockáztatnék. Internálva lenni, ki tudja meddig. Hát abból nem esznek!

Elővette útlevelét, fellapozta. Elég sötét volt. Születési éve: 1890. Egy kis vonás tintaceruzával elég lenne. Születési éve: 1880. Odaát esetleg bizalmasan felhívná a detektív figyelmét a kised hamisításra: végszükségből tette és hazafias indokból, hogy kiengedjék. Megtapogatta arcbőrét: borostás volt. Feltúrta kabátja gallérját s igyekezett megviselt, fáradt arcot vágni. Pofára megy, ha egyáltalán válogatnak!

Leült a padra, hajlott háttal, keresztbe rakta lábát, jó magasan, elővette útlevelét, tintaceruzáját s noteszt. A noteszt fellapozta s a megnyálazott ceruzával kis vonásokat kanyarított a papírra. Aztán töltőtollával lemásolta noteszébe az 1890-es szám alakját. A kilences szára lent kissé begömbült, ez előnyös volt. Csak össze kellett kötni a szár görbületét a számjegy karikájával.

E pillanatban valami nyikorgó kopogás zavarta meg. Valaki elsántikált előtte. A pörsenéses alak volt, a féllábú. Féllábú, hogy az istennyila csapna belé! Ez persze nem fog nekik kelleni, ez nem! És most meg is áll, ide is néz!

— Hát talán véget ért a fogságunk! — mondja nyájasan.

— Akkor ért véget, ha a vonaton leszünk és túl a határon.

— Hát az igaz, igaz — vélte a féllábú. — Cudar idők — füzte hozzá —, ember ember ellensége, mindenki mindenki ellensége...

— Nekem ezek nem ellenségeim — vonta vállát az utazó.

— Persze, de ezek is csak azt teszik, amit parancsolnak nekik. Ha azt a parancsot kapják, hogy löjjenek le minket, lelőnek.

— Maga se volt katona! — ripakodott rá az utazó. — Mit tud maga ahhoz?

Kezével eltakarta passzusát, úgy tett, mintha noteszében számolgatna. A faláb arrébb kopogott.

Harry megragadta a lenszöke fiatalember vállát.

— No, mi lesz velünk?

— Hát csak kiengednek, nem gondolja?

— Attól tartok, nem. Legyen rá elkészülve.

— El vagyok rá készülve. Nekem nem nehéz.

Uraságodnak persze...

— Nekem csapás volna, nem tagadom. Nem is tudnék egyhamar beletörödni. Egyébként nem is igen szoktam beletörödni abba, ami szándékaimmal ellenkezik. Az akadályok arravalók, hogy töltegyük magunkat rajtuk.

— Akadálya válogatja.

„No igen“ — gondolta Harry — „te, szegény

barátom, aligha csúszhatnál le négy emelet magasságából a villámhárítón, ahogy én megtettem diákkoromban, amikor kiszöktem a hálóteremből. Gondolom, egyetlen horogütést sem tudnál ellenfeledre mérni.“

A lenszöke fiatalember, mintha kitalálta volna Harry gondolatát.

— Lehet, hogy másképpen vélekednék, ha ép volnék. Tudniillik — félszeg mozdulattal lábára mutatott —, kilencéves korom óta így vagyok, fél-lábbal. Hogy talán idővel ez váltotta ki belőlem a béketűrést... Lehet, nem mondom. Bár, amikor először adtak mankót a karom alá, azzal támadtam neki a gyerekeknek, akik csúfoltak. Jó az ilyen béklyó, tessék elhinni. — A fiatalember ajka megremegett.

Harryt szájalom töltötte el, megfogta a fiú kezét.

— Bizonyára hozzásegítette a mélyebb és kiadósabb gondolkodáshoz az, hogy nehezebben mozog.

— Igen, talán... De főkép, leszerelte indulataimat. Rájöttem lassan-lassan, hogy meg lehet különböztetni a fontosat a kevésbbé fontostól. Ez például — a lábára mutatott —, a kevésbbé fontos.

Harry önáltatást feltételezett a fiatalember magatartása mögött. Láta önmagát, féllábúan, égő vággyal tekinteni a megközelíthetetlen hegy-csúcsokra. De úszni azért tudnék, gondolta, és széles csapásokkal lökte magát előre a sósízű hullámokban. Egy sirály vijjogva vágott a magasba. Torzó a tengerparton, most emelték ki a habok közül, apollói termet, csak féllába hiányzik. Letörött, belepte a víz alatt a homok, tengeri sünök tanyáznak felette. És Nell...? Összeszorította ajkát.

Eszébe jutott a nyomorék palermói fagyaltárus, akit felesége mint egy kisbabát emelt kerekescsokijába, onnan árusította portékáját, cassatat ostyában. (Bámulatot érdemelt hüvelykének körme alatt a szinte mértani pontosságú fekete szegély.) A nő imádni látszott kis nyomorékját. Lágyhúsú, emlőshasas, tüzesszemű asszony volt.

Harry felpillantott. A lenszőke fiatalember arca nyugodt volt.

Ali még mindig ott állt az ablaknál. Annát nyugtalanította az öreg hölgy halotti ruhája. Odalépett Alihoz s gyengéden megérintette vállát. Ali összererezte.

— Jöjjön, vegyük ki a ruhát.

Ali szórakozottan nézett Anna szemébe.

— Igen... a ruhát. Igen, a temetésre... — S aztán mormolva fűzte hozzá: — Nekem is kellene, fekete ruha.

Ali felrakta az egyik táskát az asztalra. Rózsaszínű, ápolt keze idegesen babrált a zárral. Anna kivette kezéből a kulcsesomót s felnyitotta a bőröndöt. Bent pedáns rendben símult ruhadarab ruhadarabhoz, legfelül egy-két hímzett terítő, aztán egy fekete selyemblúz, egy csipkeblúz, egy fekete selyemkabát, egy sötétkék bélelt pongyola, legalul huzattal bevont cipők, harisnyák s dobozok apróságokkal.

Ali mutatóujját az egyik dobozra helyezte.

— Itt kell az olvasójának lennie. Vegyük ki.

A dobozban néhány régi ékszerdarab feküdt s egy hegyikristályból csiszolt olvasó, opállal kirakott kis kereszttel.

— Akkor az esti selyemruha a másik oldalon lesz — mormogott Ali.

Valóban, a túloldalon egy kendő alatt legfelül feküdt a fekete selyemruha, fekete belga csipke-

gallérral s fekete gyöngyházgombokkal. Anna gyengéd kézzel kiemelte.

— Tessék ideadni, majd én fogom! — ajánlkozott Tilly, miközben tekintete Anna ujjain tapadt. Egy fél pillantást vetve Alira, kinyújtotta kezét.

— Köszönöm, milyen kedves... — dűnnyögött Ali és rámosolygott Tillyre. Erős, édes puder- és parfümillat ütötte meg orrát.

— Most kire bizzuk a ruhát? — gondolkodott el Anna.

— Rám — felelt halkan Ali. — Majd reggel elintézem.

— Nem lehet, most kell intézni. Mert maga nem maradhat itt. Úgy-e, nem marad?

Ali lehajtotta fejét.

— Ugyan, ha a vonatra engednek bennünket, akkor csak jöjjön! — szólt Tilly.

Ali felnézett Tillyre, nyelőcsövét csiklandó émelégés fojtogatta. Ez a lány rámosolygott.

Anna a ruhával karján hirtelen elhatározással Harryhoz lépett.

— Bocsásson meg, uram, hogy segítségét kérem. Ebbe a ruhába szeretné öltöztetni elhunyt édesanyját a fia. El kellene juttatni a papnak, az alsó plébániára. Mit gondol, mi volna a módja, ha ugyan szabad ezzel fárasztanom?

— Legelőször is az az úr írjon egy pár sort a papnak, aztán meg csomagoljuk be a ruhát. Majd csak kerítünk valami jótét lelket, nyugta és borra-
való ellenében.

— És ön elintézi?

— El.

Mikor Harry a csomaggal hóna alatt elhagyta a termet, találkozott a mérnökkel, aki derüsen, fel-

tűnően friss arccal jött szembe vele, kezében törülköző s egy kis fekete lakktáska.

— Itt a vonat! — kiáltott a mérnök. — Még étkező is van rajta.

E harsány közlésre nagy mozgás támadt a teremben. A kiszabadult internált felserkent, pislogott, majd talpraugrott s elkezdte kezét dörzsölni.

— Honnan tudja, kérem? — kérdezte az utazó a mérnököt.

— Láttam. Befutott. Hat kocsi és egy étkező, most tolatják.

— És kiengednek bennünket?

— Azt már nem tudom. De ha nem akarnának kiengedni, minek tolatnának az indulási vágányra?

A mérnök diadalmas mosollyal fordult Nell felé.

— Mégis csak szebb a világ, ha az ember megberetváltan néz belé!

„Imponáló széltoló“ — gondolta Nell. Szinte sportszerű érdeklődéssel leste, vajjon Harry elintézi-e a halotti ruha elküldését?

— Ó — kiáltott az internált —, itt a vonat!

Hm...! — Hirtelen nekivetette magát poggyászának és sebesen előkotort egy újságpapírba burkolt csomagot. Az újságpapír zsírpapírt rejtett, az pedig egy darab főtt sertésfület s egy darab körülragott kenyeret. A kályhához ment, és, háttal a többieknek, vad étvággyal falni kezdett.

A kendős nénikén roppant nyugtalanság vett erőt. Felállt, megragadta poggyászát, aztán a mérnök felé tipegett, mellén összetett kézzel, de fele úton megállt, megfordult, körülnézett, aztán Anna tekintetét kereste, majd ismét Nellhez közeledett, mint egy szegény, elhagyott eb, aki a sokadalomban nem leli gazdáját.

A kofaasszony felkelt, frissen a tükör elé lépett s megigazította sapkáját.

— Istenem, Istenem, csak már lennének túl a határon... — sóhajtott; begombolta barna kabátját.

Alfréd nyakkendőjét húzta meg s hanyag közvetlenséggel lépett Annához.

— Anna, el szeretném csomagolni a kispárnákat. A kulcs nálad van, úgy-e?

Anna átadta Alfrédnek a kulcsesomót.

— Nem vagy fáradt, Anna? — kérdezte könyvedén. — Alig aludtál valamit.

— Nem, köszönöm — felelte Anna.

— Gyere, ülj le addig is.

— Majd leülök, ha kedvem lesz.

— Hát csak túl leszünk ezen az undok histórián is.

Anna biccentett és felhúzta utikesztyűjét. Alfréd oldalról egy-egy pillantást vetett Annára, miközben a párnákkal foglalatoskodott. A táska tele volt, nehezen fért bele a párna. Bosszúsan bibeledött.

Ali körülnézett. Feje kóválygott, szeme égett, szíve sajgott. Körülnézett s e percben nem tudta, mit keres. Egyedül vagy — mondta magának, s mint aki úgy belül katonásan összezsapja bokáját, eltökélte, hogy a cselédnek ő fog parancsolni. Fontosnak és felelősnek érezte magát. Lassan poggyászához lépett, azon volt felöltője és kalapja. Méltósággal nyúlt felöltője után, kalapját óvatosan fejére helyezte s gyengéden homlokába nyomta. Aztán ujjhegye alá szorította kabátujja szélét s ünnepélyes kimértséggel süllyedt felöltőjébe.

— Hű, de rossz itt a levegő! — düllesztette mellét a mérnök. — Nyugodtan ki lehet nyitni az ablakot, már világosodik. Erélyes fogással ki-

rántotta az ablak szárnyát. A szürke nappali világosság vetekedett a szegényes villanyfénnnyel. Hidegen ömlött be a füstpárás, de mégis friss levegő.

A kereskedelmi utazó idegesen szaladt az ablakhoz.

— Nem, kérem, nem! Tessék becsukni! — Arra gondolt, hogy a sötét teremből tán inkább kiengednék. — Meg vagyok fázva, megfagy az ember.

— Ugyan ne féljen attól a kis friss levegőtől! Legfeljebb nem énekel ma este az operában! — jegyezte meg Tilly.

Az utazó mérgesen pillantott körül. Már a másik ablakot is kinyitották. Okosabbnak vélte, néhány percig várni s aztán lépni akcióba.

Harry megjelent az ajtóban s Alihoz sietett.

— Elintéztém. Tessék, itt az elismervény. Az őrnagy parancsára egy vasúti tisztviselő vette át a ruhát és egy hordárral el fogja küldeni.

Nell mosolygott. Aztán szíve megdobbant, nyugtalan lett.

15.

Elsőnek az attasé jött be s Nellhez sietett.

— Figyeljen, mi lesz itt!

Akkor egy kövérkés, angolbajszos férfi érkezett, térdnadrágban, fején vadászkalap, karján szalag. Mögötte két széles-termetes ember, civilben, s az ajtó elé állt. Végül megjelent a hadnagy, de az ajtó mögött maradt.

— Önök érkeztek a menetrendszerinti tíz óra huszas gyorsal? — kérdezte a kövérkés, harsány hangon.

Egy-egy utas igent intett. Az arcok várakozással voltak teljeseek, némely tekintet nyugtalanságot árult el.

— Kérem felmutatni az útleveleket!

A kövérkés férfi először a kofaasszony útlevelet vette kezébe s fellapozta.

— Mehet! Tessék, a poggyászat kiviheti.

A kendős néni, összekulcsolt kezében útlelevelével s az „ipar“-ral, lassan közeledett.

— Kérem szépen, ha meg tetszene engedni, nekem okvetlen...

— Mutassa az útlevelét, nénike!

A kendős asszony keze reszketett. A kövérkés úr összehasonlította az útlevél fényképét a nénike arcával s aztán joviálisan szólt:

— Mehet, kérem, mehet!

A nénike beszélni akart.

— Nem érti lelkem? Átmehet, viheti a holmiját, mindjárt be is szállhat a vonatba.

— Igen, de kérem, én nem akarok menni! Az én férjem, kérem, itt maradt, a toloncházban, a fiamat, kérem, internálták, nem tudom miért, kérem, itt a férjem iparja...

A kövérkés úr tiltakozóan emelte fel húsos tenyerét.

— Itt akar maradni? Szó se róla, nénike. Mit keresne maga itt?

— De kérem... — siránkozott kendője alatt.

— Á, szó sincs róla, tessék, nénikém, hordja szépen a motyóját, nem érünk rá!

A kendős asszony még mindig nem mozdult. De a kövérkés úr már tovább is haladt s a kendős nénihez az ajtónál álló egyik férfi lépett.

— Melyik a holmija, majd segíték kivinni. — Megveregette az öreg nő vállát. — Ne ríjjon, nénike,

nem lesz semmi bántódása. Jobb magának odahaza. Na, gyerünk!

A kövérkés úr az utazó elé érkezett. Ez hűvös nyugalommal s kissé büvölő tekintettel nyújtotta felé útlevelét. De a kövérkés úr útlevelének csak színére pillantott.

— Tessék félreállni! — szólt. Aztán tovább ment. Az utazó elkomorult. A mérnök útlevelét vette kézhez, összehasonlította a fényképet az eredetivel, fellapozta az utolsó oldalt s az útlevelet visszaadta. — Mehet! — szólt. — A poggyászt tessék a folyósóra szállítani.

— Persze, állampolgárság szerint megy — súgta Harry Nellnek.

A sarokban állt a kiszabadult internált, szeme kimeredt, ajka megremegett. A kövérkés úr hosszan tanulmányozta útlevelét.

— Tessék odaállni! — szólt s az utazó felé mutatott.

A kiszabadult internált orcája megnyúlt, szemhéja lekonyult. A kövérkés úr továbbment.

— Ja, az attasé úr. Miért nem tetszik helyet foglalni? — A karszékre mutatott. — Szabad kérnem? — Harry útlevele felé nyúlt, de nem vette kézbe. — Tessék kérem odaállni! — Nell útlevelét fellapozta s egy percig habozott. — Hát kérem... Egy pillanatig tessék még várni!

Tovább ment. Most Alfréd következett. Úgy nyújtotta át két útlevelét, mint egy brit miniszter az afganisztáni követnek szóló ultimátumot. A kövérkés úr fellapozta a két füzetet s visszaadta.

— Lehet, kérem. Tessék a poggyászt a folyósóra szállítani.

Alfréd elégedetten nyúlt táskái után.

A kövérkés úr hátrafordult.

— Na, kisasszony? — mosolygott Tillyre. Fel-
lapozta útlevelét s elmormogta adatait. — Arca
rendes — állapította meg hamiskás mosollyal. —
No, ha rendszer, akkor mehet is. A poggyászt, úgy-e...
— és a folyosó felé mutatott.

Ali idegesen rángatta vállát.

— Uram, ami engem illet, én szívesen marad-
nék itt, mivel az édesanyám meghalt. Itt halt meg,
ma éjjel.

— Á, ön az! Ja, uram, de nem lehet. Az nem
eszerint megy. Sajnálom, kérem, igazán, de önnek
is mennie kell. Tessék kérem a poggyászát a folyo-
sóra vinni.

Végül a lenszöke fiatalember maradt hátra.
Sántítva, topogva közeledett a kövérekés úrhoz,
kinek tekintete a múltábrá szegeződött.

— Hát, kérem — szólt a kövérekés úr, a pasz-
szust átlapozva —, várjunk csak egy kicsit. —
Aztán fennhangon folytatta, s körbe fordult: — Ké-
rem, akinek mondtam, az hagyja el a várótermet
azonnal. Tessék a folyosóra menni s készülni,
majd szólnak, ha be lehet szállni.

Mikor az utolsó szabadonbocsátott utas is el-
hagyta a termet, a kövérekés úr maga köré gyűjtötte
a visszamaradottakat.

— Egy, kettő, három, négy, öt, hat! Túl sok
kérem! Önagysága mehet, tessék a folyosóra
fáradni, a poggyással együtt, majd az urak ott
segítenek.

— Magával maradok, Harry, — szólt Nell
halkan.

Harry megszorította Nell kezét.

— Szó se róla. Okvetlen megy. Megbocsátha-
tatlan esztelenség lenne maradni. Már az én érde-
kemben is. Tehet értem valamit, ha szabadon van.

— Kérem, — folytatta a kövérkés úr tompított hangon —, kénytelen vagyok felsőbb utasításra az attasé úron kívül három utast visszatartani, mert, kérem, odaát szintén visszatartottak négy utast. Remélem, a fogságuk nem lesz hosszú. egyelőre itt maradhatnak a teremben.

— Dehát öten maradunk! — kiáltott az utazó.

— Azonnal, kérem, azonnal! Még egy úr mehet. — A kövérkés végignézett a soron. Az attasé valamivel hátrább állt s mozdulatlan arccal figyelt. A kiszabadult internált rettegő tekintettel követte a tisztviselő minden mozdulatát.

— Hát kérem, — szólt a kövérkés úr a lenszöke fiatalemberre mutatva, — ön is mehet.

— Úgy! — tört ki a düh a kereskedelmi utazóból. — És miért az az úr, ha szabad tudnom? Miért éppen ő?

A kövérkés úr vállát vont.

— Hát miért éppen ön?

— Mert tessék kérem megkülönböztetni! — kiált az utazó. — Az az ember ott szidalmazta az önök hadseregét, ha akarja tudni!

A lenszöke fiatalember csodálkozva mosolygott el s önkéntelenül szívére helyezte begörbített mutatóujját. A kövérkés úr hirtelen fordult s szúrósan a lenszöke fiatalemberre nézett. Ez állta a tekintetet.

— Igaz ez? Mit mondott ön?

— Semmit, — rázta fejét a fiatalember.

— Úgy? — hadonászott az utazó. — Azt mondotta, hogy ezek a kutya le fognak minket löni. Igenis azt mondta! Mondta vagy nem mondta?

A fiatalember csendesen rázta fejét.

— Nem mondtam.

Harry előlépett.

— Bocsánat, én ezt az urat ismerem. Semmi ilyesmit nem hallottam tőle, de lehetetlennek is tartom, hogy ilyesmit mondhatott volna.

— Nekem mondta, nem az úrnak! — rázta öklét az utazó. — Maga pedig uram, meg akarja vesztegetni a rendőröket, hogy megszökhessék! Ezt meg maga mondta!

Harry elsápadt, keze öklöbe szorult.

— Hogy mindenáron meg fog szökni! Igenis azt mondta!

Nell kezét Harry öklére helyezte, megsímogatta, majd szelíden lefogta.

Harry baljával lassan, gyengéden lefejtette Nell kezét. Aztán két lépéssel az utazó felé fordult s egy hirtelen csapással állon teremtette. Az utazó eltántorodott, karját a levegőbe lódította, majd hanyatzuhan a földön.

A kövérkés úr meglepetten nézett körül, szigorú arccal, aztán elnevette magát.

— Hát ez most úgyse tudna jól sietni, — mutatott az utazóra, aki fájdalomtól eltorzult arccal könyökére tápázkodott s állát tapogatta. — Na, menjen! — intett a lenszöke fiatalembernek. — De máskor tartsa a száját, érti?

— Az a pimasz hazudott! — szólt Harry nyugodtan. — Ez az úr itt egy becsmérő szót se mondott a hadseregbe.

A lenszöke fiatalember csendesesen sántított csomagja felé.

Nell izgatottan fordult az attaséhoz:

— Én maradok!

— Ne tegye, — szólt az attasé határozottan. — Azt hiszem, nem is engednék, de nem is tanácsolom. Ha önként marad, ezzel gyengíti a diplomáciai akciót, ami kétségenkívül már meg is indulhatott érde-

künkben. Nem tartom az ügyet tragikusnak. Holnap azt hiszem találkozunk.

E pillanatban egy hang beszólt a terembe:

— Az attasé urat kéreti az őrnagy úr!

Az attasé kezét nyujtott Nellnek.

— Viszontlátásra!

Megszorította Nell kezét s mikor a kézfogás ellazult, megszorította ismét. Elmosolyodott. Aztán Harry felé fordult.

— Mi látjuk egymást. Egyébként köszönet a remek knock outért!

„Tolvaj!” — gondolta Nell. — „Csodálatos szeme van. A mosolya tizenhat éves. Éppen tizenhat éves.”

— Nell, most pedig menjen! — sürgette Harry.
— Legyen nyugodt, mert kap életjelt.

Nell szemét könny lepte el.

— Harry ... nem megyek.

Az ajtóban álló civilek közül egy Nellhez lépett.

— Kérem, a felügyelő úr utasított, hogy a hölgy poggyászát segítsen a folyosóra.

— De én nem megyek! — mondta Nell határozottan.

— Nem úgy van az kérem, muszáj! — szólott a férfi.

Eközben Harry felkapta Nell poggyászát és a folyosóra vitte. S aztán kezét nyujtotta Nellnek, baljával pedig levette kalapját.

Nell felágaskodott és szájoncsókolta.

A kereskedelmi utazó a sarokban ült, háttal, tarkója mögött zsebkendője csücske látszott.

A kiszabadult internált vértelen ajakkal, remegő kézzel, roskatagon támaszkodott a falnak.

A perronra robogva gördült be egy vonat. A váróterem nyitott ablaka előtt egy szuronyos katona járt fel s alá.

IV. FEJEZET.

1.

Szél fújt, alattomos, nedves, tapadós szél. A korlát mögött álltak az utasok, a korlát előtt a vonat. Vasutasegyenruhás tisztek tárgyaltak a perron szélén: a határon innen való a határon túlról jöttel. Kimérten beszéltek. Az egyik összeráncolta homlokát s kezét kabátja zsebébe süllyesztette. A másik — széles, címerpajzsos aranygyűrű volt mutatoujján —, szónokian tárta ki karját. Aztán zsebórájára nézett. A komolyképű tiszt megfordult s a korlát mögött szorongó utasokat látszott szemügyre venni. A szürke ég alatt szürke ködöt kergetett a szél.

A korláton egy sárgás rózsaszínű sálba bugyolált kisbaba bújt át. Egy fekete szemöldökű, fekete csipkekendőbe burkolt fejű asszony izgatottan kiáltott a kisbabára, zsargonban. A kisbaba ketőt totyogott előre, a szép, széles, szabad perronon, aztán lecsücsült és négy ujját szájába kapta. Egy boglyas siheder, feltűrt kabátgallérral, tarkóján fekete bársonykalap, hosszú lábbal mászott át a kerítésen és sovány karjával a kisbaba után nyúlt.

A tömegben egy kéz tejespalackot emelt a magasba. A palack, bátorító kiáltásoktól kísértén, kézzel kézzel járt, végül valahol elmerült a fejek között.

A zsivajba belevisített egy kutya. Ott szorongott, kurta pórázon, a lábak között; valaki körmére léphetett. Szép, szomorú, nyugtalanul szimatoló terrier volt. Leghátul a sorban két szürkeshapkás, fehérfülű, világosszürke kurta angol utikabátos fiú vívott testvéri, néma boxpárbajt. Az egyik, a nagyobbik, a korláton ült és félkézzel védte ki az előtte szabályos terpeszben viaskodó kisebbik fiú öklének pergőtűzét. Arrébb egy hajókofferen egy ugyanolyan sapkájú hatalmas termetű férfi trónolt, bordópiros, kicsattanó tokás ábrázattal, sapkája alól kikandikáló fehér hajjal. Pipázott s egy kis könyvben olvasott. Mellette egy magas, vállas, szürke utifátyollal lekötött fejű nő állt s egykedvűen nézte a tömeget. Akkor zokogva jött egy gyászruhás asszony, hátrafelé integetett s arcát zsebkendőjébe temette. A poggyászon ülő úr kivette foga közül pipáját s félrehúzta lábát. A hölgy szánakozó megjegyzést tehetett, hatalmas metszőfogai megvillantak.

Oldalt, egy raktárhelyiségből, egy napszitta zubbonyú vasúti munkás lépett ki, kezében kalapács és feszítővas. Az épület tulsó szárnya felől, a katonai parancsnokság szobájából, egy altiszt közeledett, kezében írás. Egyenesen a vasutastisztek felé tartott. Ugyanekkor a folyosóról, ahonnan a várótermekbe nyílt az út, egy vasutasaltiszt tartott a korlát felé, kezét fogott a két őrtálló katonával s végigmustrálta a várakozó tömeget. A mozdony gépésze gémnnyakú kannájából olajat csepegtetett a mozdonykerék csapágýába.

Most a vasutastiszt intett s az altiszt kinyitotta a sodronyhálós ajtót. A tömeg lökdösődve rohanta meg a kocsikat.

— Nyugodtan, kérem, nyugodtan, mindenkire jut hely! — kiáltott az altiszt.

Egy asszony térdrebukott. Esernyőjére támaszkodva, himbálódzón feltápáskodott, hangosan sópánkodva, aztán félkesztyűjével leporolta kabátját.

A mozdony s a poggyászkocsi mögé a mozgóposta volt kapcsolva. Utána egy harmadosztályú, majd egy másodosztályú vagón következett, aztán az étkező leeresztett redőnyökkel, aztán egy első- s másodosztályú kocsi, s végül ismét három harmadosztályú.

Nell neszesszerjét szorongatta, poggyászát egy hordárra bízta, aki a váróhelyiségek folyosóján gyűjtötte össze a málhát. Az étkező mögötti kocsiban az első és második másodosztályú fülke még üres volt. Nell a másodikba lépett. A gőzfűtés sistergett, meleg léghuzat bizsergettette meg lábát. Háta megborzongott, szívét mintha forró marokkal szorították volna össze. Lerakta kis táskáját, kesztyűs keze hátával letisztította a párát az ablakról s kitekintett.

A korlát végén a bordóarcú úr rendelkezett egy hordárral a poggyásza felett. A két szürkésapokas fehérfülű nebuló bakugrásban, visongva tartott a hosszúlábú, hatalmastörzsű férfi felé, valamit kiáltottak neki, alighanem angolul, úgy látszik, jelenteni jöttek, hogy remek helyet foglaltak az első vagónban.

A folyosón, a poggyással megterhelt utasok csoszogó lépésével, egy idősebb házaspár haladt el fülkéje előtt. Nell hátrafordult. Nem jöttek beljebb.

Rettentő üresség volt a sokadalom közepette. Nell ajkát harapdálta s figyelte a perront. Katonák jöttek, szuronyos őrzőket, majd tisztek. Egy-egy vasutas sietve tűnt el valamelyik ajtóban.

Félsz? Félek, félek. „Életjel” — mit tesz az, hogy életjel? Legyek nyugodt, mert életjelt ad. Fiús szája van. Meleg a keze, jóságos, testes tenyere van.

Ujjai vége hegyes. Festő ujjai. Diplomatak ujjai keskenyek, okosak. Diplomatak símára fészülik hajukat. Ideges, gúnyos, keskeny ajka van, de szeme pajkos, mintha tizenhat éves lenne. S szeme körül mi-csoda tudós, ravasz, nyugtalanító kis ráncok! Leginkább halántékára írta korát. Mennyi feszültség az élesrenyírt, öszülő hajsor alatt! De meleg annál van, aki megcsókolt s akit megcsókoltam. Ott voltam védett, mikor mellére hajtottam fejemet. Ha most kilépne ott, abból az ajtóból... nem, onnan, a folyosó torkából, vígan intene, kezében táskája, karján felöltője, hurrá, Nell, itt vagyok! Jöjj, Harry, mert akarom, hogy elengedjenek. Kinyitom az ajtókat, nem lesz akadály előtted, és megjelenhetsz, táskáddal kezeden, a perronon, intek neked, intesz nekem és felszállsz...

Mit akarnak voltaképpen tőlem? Mit szakítanak széjjel s rendelkeznek velem s parancsolják, hogy menjek, hogy maradjak, hogy szót fogadjak, hogy felejtsem el önmagam... Nem mindegy, zsandár-e vagy szerető? Van-e szerető, ki ne rendelkezne velem? Kérdezi egy is: ki vagy magadban? mit akarsz magadnak? Jó barátom, jó volna odasímulni melledhez, megfogni két kézzel kabátod hajtókáját, lehúyni szememet s elfelejteni mindent. Mindent. Önmagamat. Volnék és sohse tudnám magamat. Felolvadnék abban, hogy szeretek. Elfelejténém szándékaimat s bennem csak az élne, amit más akar. Nem más: ő. Ő volna én. Melegség, nyugalom, erő, haja csiklandaná arcom, s nem tudnék mást magamról, minthogy nevetnem kell. Elfelejténék tet-szeni. Nem tudnám már, hogy nézik a kezemet, ujjaimat. Kezem eltűnne az övében, s mintha langyos szellőben úsznék, nem lenne más, csak a végtelen tér, okos hangja, s ott állnék a háta mögött,

könyököm vállán, a tengerparton festene képeket, málnaszín hullámokkal.

Ott, a folyosó szájából lépett ki valaki. Az attasé. Nem fér kétség hozzá. Mögötte egy tiszt. És még valaki. Az illető hátrafordul, kissé lehajol. Harry?! Nem, egy hordár. Persze. Még egy hordár. Hozzák a diplomáciai poggyászt. Tehát kiszabadult. Tehát akkor... Csak pillanatokon múlik, hogy Harry... Egyenesen a vagon felé tart, az első osztályhoz lép. Most mellette van a tiszt, beszélnek, kézfogás.

Nell a folyosóra lépett. „Örösz?” — kérdezte önmagát. „Már nem vagy olyan egyedül” — felelte.

A vagonajtó becsapódott, az attasé ott állt vele szemben.

— Gratulálok! És ...?

Az attasé fejét rázta.

— Még nem. Utasítást kaptak, hogy engem engedjenek tovább. A többiek még fogva maradtak. Remélem, a dolog nem komoly. Fölösleges, ugye, mondanom, hogy nyomatékkel tiltakoztam.

— És beszélt Harryval? Láttá?

— Nem. Már nem voltak a váróteremben. Egy szállodában fogják őket internálni, de azt hiszem, még a mai nap folyamán kiszabadulnak. Irtam neki egy pár sort és tájékoztattam.

— És ha ez az utolsó vonat?

— Legrosszabb esetben átgyalogolnak a határon. Mihelyt átérünk, érintkezésbe lépek az állomásparancsnoksággal és azon leszek, hogy a vizsztatartottakat szabadon bocsássák.

Nell megfordult. Sírni szeretett volna. Gyűlölte az attasét, amiért önmagát kiszabadította, csak önmagát. Szédülést érzett, a vagon falát érintve lépett fülkéjébe. A fülke ajtaja nyitva volt. A sarokülés felett poggyász volt, valaki idetelepedhetett. Nell

leült az ablakhoz és kezébe temette arcát. A vonat lassan elindult. Nell felugrott, még egy pillantást vetett az állomás épületére. Katonák és vasutasok jártak-keltek. Az állomás épülete mellett nagy raktár. A tetején emelvényt ácsoltak, az emelvényen már ott állt a légelhárító ágyú, s egy katona távesővel kémlelte az eget. A vonat váltókon zökkent át. A mozdonyremiz kapui nyitva álltak, egy mozdony pöfékelve zakatolt elő. A vasúti átjáróhídon is légelhárító ágyú állott, mellette három katona. Fák között munkásházak, egy-egy tárt ablak. Most kinyílt a táj egy percre, a vonat gyorsított, a váltók szaporán zökkentek a kerekek alatt. A kilátást ismét egy hatalmas fal zárta el. Egy gyár udvarán katonák. Az üveglablakok besötétítve, egy-egy szellőző ablak nyitva volt s látni lehetett az égő villanyfényt.

Aztán ismét kitárult a táj, kopár, fekete mezők, meztelen nyírek, távolban dombok s hegyek ködlő sziluetje. Még egy váltóigazító üvegbódé, még két zökkenés. A vonat robogott és finom cseppes szálak ostorozták az ablaküveget: megeredt az eső.

2.

Ali felöltőjében állt a harmadosztályú folyosón, lábát a fűtőtesten nyugtatta. Mellette Tilly támaszkodott a falnak; cigarettakészletét az étkező pincéré-nél már kiegészítette.

— Én nagyon szeretem a mozit, — mondta Tilly —, abban több a fantázia, mint a színházban. Több benne az élet, tudja?

Ali vörös szeme megcsillant.

— Ismeri a Nettensteint, a rendezőt? — folytatta Tilly.

— Nem, nem ismerem.

— Nem úgy gondolom, személyesen, de nem hallott-e róla?

— Nem. — Ali kutatott emlékezetében, olvasta-e valaha ezt a nevet, amelyet nyilván ismernie kellene.

— Mert az nagyon tehetséges rendező. Én ismerem. Igaz, hogy a neve nem volt kiírva, de a „Nuits perdues“-t tulajdonképpen ő rendezte. Láttá azt a filmet?

— Nem, nem láttam. — Ezért nem ismerem Nettensteint, gondolta.

— Abban volt egy bárjelenet, na! A Nettenstein állította be, mesélte nekem. Remek! Micsoda nők! Azok hogy tudnak válogatni! — Hallgatott, lesütötte szemét.

Ali oldalról figyelte. Most kellene valamit mondania, de nem jutott eszébe illő szó. Ennek a lánynak erős parfümjé volt és igen pirosra festett ajka. Miért festi ilyen pirosra az ajkát?

Tilly felnézett és tekintete találkozott Aliével.

— Tudja, hogy én tehetséges vagyok? — mondotta majdnem rezgő hangon s majdnem, majdnem pirulva.

— Igazán? — Ali megkönnyebbült, mert ezt a csodálkozást helyénvalónak találta.

— Igen. Azt mondták, filmre való volnék. De az apám nem engedte.

— U-u-ugy?

— Tudja, olyan maradi ember volt az apám, nagyon polgári.

— Hát, talán igaza volt, nem? — Ez a megjegyzés sikerült. Nem tolakodó, mégis érdeklődő.

— Tudja Isten. Csak akarnom kellett volna és a szegénység helyett a karriert választanom. Apámra voltam tekintettel és a családomra. Tudja, katona-

tisztek vannak a családunkban. Apám azt mondta, hogy tartozunk nekik azzal. Pah! Ők mivel tartoznak nekünk? Mit tettek ők értünk? Hagyták szegény apámat nélkülözni.

Az tényleg előfordul — gondolta Ali. — De ez a lány, úgylátszik, nagyzol egy kicsit. Imponálni akar nekem.

Ali nem szólt, s Tilly egy szippantás után folytatta.

— Nem hinné, mikén mentem keresztül. És most is... Nem akartam sohase elfogadni senkitől semmit. Ha egy barátnőm kisegített, elsején... No, de ez magát igazán nem érdekelheti. Valamikor tudniillik apám nagyon gazdag ember volt.

— Úgy...? — bölintott Ali. — (Elvégre nem lehetetlen, — gondolta. — Van ebben a lányban valami finom, csak kicsit erősen festi magát.)

— Szigorúan nevelt nagyon.

— És az magának jól esett? — kérdezte Ali hirtelen. (Kissé merész kérdés, kételkedést sejtet.)

— Hát én rossz kisleány voltam! — villantotta bogyószemét a szöke Tilly.

— Csak nem, csak nem? Azt el sem hiszem! — Szíve, nem tudni miért, hevesen dobogni kezdett. Sírnivaló volt, és anyját látta, a bőrdíványon az irodavezető szobájában, némán, fakón, duzzadtan.

Tilly mosolygott.

— Az öregem még azt se tűrte, hogy napközben moziba menjek egy fiúval. Hát még este! — Most elkomolyodott. — Tudja, nagyon adott az illemre.

— És édesanyja? — kérdezte Ali és torkát most már fojtogatta a sírás.

Tilly szomorú lett.

— Édesanyám meghalt... Tudja, ma éjjel azt

hittem, megszakad magáért a szívem. Úgy magával éreztem, de úgy! Árvák vagyunk mind a ketten: így éreztem.

Ali szerette volna megfogni Tilly kezét. Férfias volt és leküzdötte könnyeit.

Sokáig hallgattak.

— Adjon egy cigarettát! — szólt végre Ali.

Tilly sebesen kapott doboza után és gyufát gyújtott. Ali pislogva szippantott és kifújta a füstöt.

— Látszik, hogy rég nem szítt, — jegyezte meg Tilly.

— Anyám nem szívelte. Nyolc éve nem dohányoztam.

Ali egy furcsa éjjelre emlékezett, az utolsóra, amikor elfüstölt egy havannát. Utána rosszul lett. Valami rikitószínű szeparében volt és egy lány fogta a homlokát. Igen, dohány és parfüm, pezsgő és verejtékszag. Nyolc éve... Milyen kedves szája van ennek a lánynak. Se túl kicsi, se túl nagy. Árvák vagyunk mind a ketten. De én férfi vagyok és erősnek kellennem.

— Borzasztók egy ilyen hosszú utazás utolsó órái, — szólt újra Tilly. — És az a sok rémség, amin keresztül mentünk. És ha legalább már elindulnánk! Folyton félek, hátha még leszállítanak. Milyen jó, hogy nem kell egyedül utaznom.

— Igazán kedves... — motyogott Ali.

Baljába fogta cigarettája végét s jobbját leejtve, szinte véletlenül érintette Tilly kezét. A kis kéz nem húzódott el. Ali kezehátával simogatta a csontos kis ujjakat s azok mint megannyi gyermekkarocska fonódtak Ali tenyerébe.

Ali könnyei megeredtek. Ajkához emelte a kopott vöröslakkos kis kacsót és megcsókolta.

Amint szükösen elhelyezkedtek a kocsiban, a kofaasszony, ölében aléltan tárt kézzel, nyitott szájjal elszundított. Barna sapkája hátracsúszott s alóla egy kopott hajtű köré csavarodó öszes barna hajtincs kívánczozott a napfényre. A tű két szára a haj boglyában fenyegetően nyúlt a magasba, mint egy álcázott légvédelmi üteg. A belső izgalom azonban nem hagyta aludni. Felrezzent. Tekintete lassan bontakozott ki az álom homályából s a piszkos esőnyomokkal sávozott ablaküvegen tapadt. Az álmos test nem kívánta az éberséget, zsírpárnái jól simultak a pad homorulatához. Egy mozdulat a szomszéd ülésen azonban magára vonta figyelmét. A kendős asszony ült mellette s szürkére gyűrött zsebkendőjét szeméhez emelte. Megint csak könnyeit szárította. Sírt.

De ez már sok a jóból. Lesujtott az Isten erre a nyomorultra. Pedig derék asszony lehetett valaha. Mit tehet az arról, hogy ilyen cifrán babrált ki vele a sors.

— Nohát azért nem kéne annyit sírnia, — motyogta csitítóan.

A kendős asszony könnyes tekintetének révetegeen támpontot keresett.

— Majd csak megsegíti az Isten, meglássa. A férje bizonyára egy-két nap múlva hazajön, megkegyül a fia is, meglássa. Aztán az a hölgy, meglássa, ugye megígérte...

A szürke nap ködjében éppen csak a remény illúziói foszlottak szét.

— Nem olyan népek azok, — súgta és sóhajtott. — Csak ígérnek, de máson jár az eszük.

— De már azt ne hagyja, hogy máson járjon

az eszük! Én a maga helyében utána mennék, mi-
helyt elindul a vonat!

— Ó, hogy is mehetnék utána! Hát azt se tu-
dom, hol utazik, melyik kocsiba, meg is szólna, oda
se engedne a kalauz.

— Aztán miért ne engedné? Nem akar maga
elsősosztályon utazni, csak éppen keres valakit. Ép-
pen útban van a harmadik osztály felé, mondhatja.

— Az a fiatalember, az inkább. Nem tudom, a
férje az neki, vagy a bátyja? Csak biztatgatott az
asszony is, de én már nem hiszek senkinek.

— Ugyan, ne hagyja magát. Megyek én magá-
val, ha akarja! Addig kell a nyakukra járni, amíg
meghallgatják az embert, magát pedig meg is hallgat-
ták, mit fél?

— Mindenki csak önmagával gondol...

— Nem olyan istentelenek ezek. Úgye, meghall-
gatták azt a sánta fiatalembert is, kezét is fogtak
vele, beszélgettek vele. Ezek nagyon finom népek és
van szívük. Maga csak el ne hagyja magát.

A kendős néni hallgatott, szája széle keserűen
görbült alá, arcát megülte a tompa, reménytelen ag-
godalom.

— Hát várja magát valaki? — szólt egy idő
mulva a kofa.

A kendős asszony csak intett: ó, dehogy.

— Hát senki se tudja, hogy érkezik? Azt
mondta, hogy a sógora...

— Nem írtam neki, nem akartam én elutazni!
Azt hittem, mégse teszik majd meg velem azt a csúf-
ságot, hogy toloncúton kikergetnek. Meg aztán...
Van ott gyerek meg unoka annyi... Szegény embe-
rek azok!

— Hát hová megy lakni?

— Hová? Sehová. Nem tudom én. Mindegy már

nekem. Majd csak elfekhetem valahol. Az utcán, nem bánom.

— No, így nem is szabad beszélnie. Ki hallott ilyet: az utcán akar háltni?! Csak befogadja valaki?

A kendős néni összeszorított ajakkal hallgatott. A kofaasszony nyugtalan lett.

— Mondja már, kije van magának? Nem levelezett senkivel?

A kendős néni fejét rázta.

— Nem. A sógorommal. Az meg mindig csak panaszkodott. Hol munkanélküli az egyik fiú, hol beteg a másik, meg az unokáknak cipő kell, meg nincs-e valami hordott télikabátja az uramnak... Csak mi küldtünk pénzt, meg csomagot is karácsonykor.

A kofaasszony ide-oda izgett a helyén, annyira szorongott.

— De már csak befogadják magát?

A kendős asszony hallgatott. Konok egy némben ez, gondolta a kofa, képes a sétányon aludni, vagy a híd alatt.

— Mondok valamit, no, — kezdte újra —, egy-két napra csak el lesz nálam, amíg megjön a férje. Meghagyja a sógoránál a címét, hogy nálam lakik. Van egy kamrá, abban egy fiatalember ágyrajáró, de nagyon tiszta, rendes ember. Van abban még egy széles divány, egy-két napra jó lesz. Segít nekem egy kicsit rendbeszedelőzködni. Úgyis mosni kell holnap.

— De már ugyan... — dünnyögött a kendős néni s ujjai idegesen motozni kezdtek. — Aztán terhére esnék. Nem esem én terhére senkinek, inkább...

— Nem esik a terhemre, no, ha mondom. Segít nekem, azzal megfizeti a helyét, meg amit eszik.

Amíg a férje jön. Ketten úgyse férnének el nálam, mert van az ágyrajáróm, mondtam.

— Aztán mit tudja maga, kit-mit vesz a házába... — motyogta a kendős néni zavarában.

— Tudom én azt! — válaszolt a kofa. — Amilyen az adjon Isten, olyan a fogadj Isten... Meg nekem van is rendes keresetem, az öregem, ha betegeskedik is, csak talpon van és korahajnaltól jár az üzlet után. Van betevő falatunk, nem úgy van az.

— Hát Isten áldja... a jóságáért...

A kofaasszony homlokára szorította sapkáját és kissé felegyenesedett.

— De ahhoz a hölgyhöz elmegy ám! Elkísérem, hallja-e?! — mondta erélyesen.

— Megyek, megyek, — igyekezett a kendős néni engedelmes ígéretet tenni.

A kofaasszony mellett egy öreg iparoskülsejű ember ült.

— Kiutasították, ugye? — mutatott a kendős néni felé.

— Ojjé! — intett a kofa.

— Csak hallaná, hogy mit mond az a rőfös itt a szomszéd kupében! — folytatta az öreg ember. — Nem tréfa dolog ám!

E pillanatban elindult a vonat. Mindenki önkéntelenül megmozdult s a megkönnyebbülés hangjait hallatta.

Egy karonülő gyerek a szemközti padon egyszerű éktelen sírásba fogott. Az anyja a hátát ütögetve csitította.

— A ruhája szorítja bizonyára, lelkem! — szólt a kofaasszony.

Az anya sovány ujjakkal motozni kezdett a flanelpléd redői között, melybe gyermekét burkolta.

Az eső most elállt, a mozdonyból ömlő füstgomolyt a párás szél az ablaknak csapta s a tájból egy ideig nem látszott semmi.

4.

— Beborult. Mingyárt esni fog, — jegyezte meg Alfréd s az ablakra mutatott.

Anna kinézett, szeme szomorú volt.

... Hallgatással végértelemben mindent elintézni mégsem lehet. Nem tudom, miért véli magát megbántottnak? A szeszélynek is van határa. Azért, mert én az óvóhelyre akartam menni s ő nem? Ha most elmondanám a konzulnak... Elég okos ember. Szemöldöktelen homloka alól értelmesen rámnézne. Nem azt mondaná-e: igenis, az óvóhelyre kell menni? A fegyelem minden polgár kötelessége. Jobbra át! Balra át! Tisztelegj! Hasra! S az egyenruha merő sár lesz, hajnalra mégis ragyognia kell minden gombnak. Női fantáziák. Érzelgősség, önbecézés. Önszeretet lényegében. Ahogy a dajkák önmagukat szeretik, amikor jóknak látszanak a gyerekekkel, amint Gerty helyesen mondta. Anna is helyeselt. Önszeretet, hogy nem akart menni. Akkor én se menjek. Persze, ha becsap a bomba, vesszünk kettesben. Nem úgy, hogy meneküljünk kettesben; azt nem! Ily magasságba nem mászik fel a nő ész létráján a gondolat. Különben is elegendő volt. A hozományát vissza is kaphatja. Nem fog ragaszkodni hozzá, hogy azonnal és teljes egészében, ha a megfelelő hozadék biztosítva van... Egyébként ostobaság. Esze ágában sincs. De kínozni, azt igen. Mit akarhat? A kulcsok is mindig nála voltak. Bele is szólt a dolgokba. Nem mindig bután, az igaz. Persze, a bauxit-tárgyalásokból tőkét kovácsolt, hogy ugye, igaza

volt. Az arcán láttam ezt az „úgy-e, igazam volt“-ot. Ha pedig most éreztetni akarja velem, hogy haragszik, leghelyesebb észre se vennem. Tehát nem veszem észre.

— A régi dossziékat mind át kell majd néznünk és újrarendeznünk. Talán akad egy és más...

Anna mintha meglepetten nézett volna fel.

— Az ügyvédnél vannak, — felelt.

Legalább válaszolt, — állapította meg Alfréd elégedetten. Tovább akarta fenni a beszélgetést, mikor az ajtó félretolódott s belépett a mérnök, hóna alatt egy csomag.

— Bocsanat, megígértem önagyságának, hogy megmutatom szerzeményemet. Mint bizonyára legavatottabb szakértőnek.

Kibontotta a csomagot. Finom, ezüstszálakkal himzett, pehelysúlyú fehér gyapjúkendőt terített szét. Anna gyengéd ujjal tapogatta.

— Remek. Igazán remek. Ilyen szépet nem is láttam. És mit fizetett érte?

— Mennyire becsüli nagyságos asszony? És ön? — fordult Alfrédhoz.

— Ehhez a nők inkább értenek. Egyébként textilhez hatókör vagyok. De tényleg gyönyörű.

— Tudniillik, — és sokatmondóan hunyorgatott —, valutával fizettem. Ez a titka. Öt dollár nem sok, ugye? Nos, öt dollárt fizettem érte.

— Potom ár! — röppent ki Anna ajkán az elismerés. — Fejedelmi darab.

A mérnök gondosan összehajtogatta a kendőt s visszaburkolta a papírba.

— Vannak, akik ilyet csempésznek s abból élnek. Ismertem egy orvost, aki perzsaszőnyegeket síbolt és vagyont szerzett vele. Igaz, hogy értett hozzá. Csak művészi értékű antik darabokat vett.

— Furcsa mesterség, — dörmögött Alfréd. — A kereseti marge-ot a vámhatóság megkerülése adja ki. Ez nem kereskedelem.

— Ahogy vesszük, — vélte a mérnök és leült Alfréd mellé. — Nehéz megállapítani a határt a kereskedelem törvényes és nem törvényes haszna között.

— Miért volna nehéz? — felelt Alfréd gögösen. — Minden hivatásos kereskedő pontosan ismeri a határt. A hatóság pedig ezt a határt a maga részéről tekintetbe veszi.

— Már ahol. Boldog ember, ha önnek tényleg csak ilyen tapasztalatai vannak.

Alfrédnek eszébe jutott a kínos eset a rossz helyen megkísérelt vesztegetéssel.

— Hát persze, vannak kivételek... — ismerte el.

Hogy vannak? — diadalmaskodott a mérnök. — Kérem, én mérnök vagyok, de kényszerűségből kereskedelemmel is kell foglalkoznom. Hát most már egy kicsit értek hozzá. Vegyük például a nyers molinó esetét. Behozatali engedélyhez kötött áru, vám, szállítás, illetékek, satöbbi, 57 és fél százalékkal drágítják. Igen ám, de devizát nem kap rá. Vagy ha kap, hat hónap múlva utalják ki. Addig kölcsönbe kell venni a devizát, stikába, vagy éppen megvenni tetemes felárral. Ezt a hatóság pontosan tudja és türi. Örül, ha a devizát áru formájában kapja vissza és nem vész el letétként külföldön. És hogy mindez mennyit drágít az árun?! További húsz százalékot legalább.

— Igen, igen, régi história, — intett Alfréd. — Meg fog szünni ez is. Az export lehetetlensége miatt. Mint a mult háborúban.

— Megszünni? Éppen ellenkezőleg. Itt van pél-

dául a textilhulladék. Remek cikk! A háború legnagyobb stíli textilizlete lesz.

— Hulladék?

— Igen, roppantul keresik. Miért csodálkozik ezen?

— Nem-nem. Csak ismerem egy textilhulladék cég tulajdonosát, éppen tegnapelőtt écartéztam vele a Casino des Étrangers-ban.

— Külföldi volt az is?

— Nem. Naturalizáltatta magát néhány évvel ezelőtt. Úgy tudom, a legnagyobb cég.

— Lax et Co., nem?

Alfréd felélénkült.

— Igen! Honnan tudja?

— Pistornak hívják az illetőt. Nagyon kedves úriember.

— Igen, tényleg!

— És ön nem áll vele üzleti összeköttetésben?

— Nem, dehogy. Az én szakmám egészen más. Vegyi nyersanyagok, ásványok, satöbbi. Igaz, hogy ez exportüzlet, de ennek most alighanem befellegzett.

— Azt tudja kérem, hogy a cégnek van itthon egy leányvállalata? Vagy inkább törzsvállalata. A Robtex. Nincs összeköttetése a Robtex-szel?

— Nincs éppen, de azt hiszem, nem volna nehéz... Miért?

— Roppant üzleti lehetőséget látok ebben a cégben. Tessék megérteni: textilhulladék minden áron kell! Meggyőződése, hogy Lax a Robtex-szel Svájcban keresztül fenntartja az összeköttetést. Fejemet tenném rá. Már most, ha önnek esetleg követelései maradtak odaát, amiket cedálhatna Laxékra, egyáltalán... persze önt ez az üzletág nem érdekli.

Alfréd végigsimított homlokán és térdét oldalt vonva, figyelemmel fordult a mérnök felé.

— Nem mondom. Én eleve nem zárkózom el.
Ha a szakma idegen is...

Annát gépeisen vonzotta a beszélgetés tárgya, de erőnek erejével eltaszította magát.

De jó lenne tiszta fehéreneműbe burkolódní, tetőtől talpig. Sűrű, fehér trikóba, ami a lábujjhoz símul s fenn a fejen csak annyi helyet hagy, hogy lássunk és levegőzhessünk. Nagy szó a tisztaság. Tiszta a hó. Semmisem olyan tiszta, mint a hó. Sem a tenger, sem a rét. Egyedül a fehérgyapjas fenyvesek között van tisztaság. Egyedül a tűző nappal a fejünk felett s az ég millió kis kristályküldöncével a lábunk alatt. A hó tisztít s nem érezzük többé testünkön idegen test verejtékét. Most csak erre gondolok: a magtalan, metsző, hideg levegőre, a mocsoktalan téli napra s nesztelenül völgynek síkló emberre, egyedül az alkonyban, hasító szélben, meredt galylyak között, hallgatagon, boldogan.

Mennyi idő telt el közben? A mérnök búcsúzott s az urak kicsereálték címüket.

— Nincs sok bizalmam ehhez az emberhez, — mondta Alfréd, miközben szivarra gyújtott. — Majd informálódunk. — Tenyerét vakarta s hunyorító szemmel nézett a tájba. — Mit gondolsz felőle? Lehet ilyen vállalkozásba fogni?

Anna gyors válaszra volt kész, de szava, még ki nem mondottan, elakadt. Alfréd most már tisztán akart látni: duzzogás? harag? Vagy valami női „kedélyállapot“?

— Mit gondolsz, tanácsolnád?

Anna igen nyugodt hangon válaszolt.

— Nem tanácsolok semmit. Nem figyeltem a beszélgetésre.

— Nem? — Alfréd hangja kissé gúnyos lett.
— Szóval nem érdekel.

— Nem.

Okos az volna, ha hallgatnék, — gondolta Alfréd. De ezúttal nem akart túl okos lenni. Szántszándékkal valami butaságot keresett, amivel az asszonyt izgalomba hozhatná.

— Bizonyára rádnehezednek a hadviselés gondjai, — mondta, s maga is elcsodálkozott szavai akaratlan kétértelműségén.

— Hogy érted ezt? — egyenesedett ki Anna.

— Hogyan érteném? Viselkedésed furcsa.

Anna nem tágitott.

— Nincs szükségem hadvezetésre. Azt hiszem, megértjük egymást úgy is.

Hangja elszántan csengett. Alfréd megijedt.

— Félreértettél. Persze, ártatlan tréfát engedtem meg magamnak, te pedig mindjárt...

— Nem vagyok tréfás hangulatban.

— No, én se éppen. Ha tréfálni akartam volna, nem kérdeztem volna, mi a véleményed egy ilyen üzleti összeköttetésről. — Valami sarkalta, hogy állítsa élére a helyzetet. — Elvégre a te érdeked épp úgy, mint az enyém s a te gondod épp úgy, mint az enyém.

Anna homlokát ráncolta.

— Nem, Alfréd, határoztam.

Alfréd szemében a félelem s a harag indulata lobbant fel.

— Mit akarsz ezzel mondani?

Anna szíve hirtelen sebesen és támadóan dobogni kezdett, úgy, hogy ütőere gégéjét szorongatta. Mercven nézett Alfréd szemébe. Nem tudott megszólalni. Most visszakozni fog, — gondolta Alfréd, mert a szünet sokáig tartott.

„Elválok tőled“ — akarta Anna mondani. Belül magában hangosan mondta, de nyelvét meg

nem mozdíthatta. „Elválok tőled“ — ismételte, s egyre parancsolóbban követelte hangszálaitól, hogy szólaljanak meg. De most, — érezte —, a kívánt erős, átütő hatást már eljátszottam. Egy pillanatra lehunyta szemét. Minek hatás? Minek diadal? Mi örömöm a diadalban? Mit bánom őt?

— Fáradt vagy, ez az egész! — mondta Alfréd, s bosszús, lekicsinylő hangjában egy árnyalatnyi gyengédség vegyült.

Mégis, Annát ismét ellenállhatatlanul sarkalta a vágy, hogy hatást érjen el. Izgalma kiutat keresett. Felállt, lesimította ruháját, megfordult, a hálóból kiemelte kalapját s fejébe nyomta. Aztán a poggyászához nyúlt, hogy leemelje.

— Mi az? Mi bajod? — hűlt el Alfréd.

Anna leemelte a táskát.

— Anna, nem vagy észnél?!

Anna hátrafordult.

— Nem mindegy neked? Képzeld, hogy ott veszttem volna.

— Hol? Nem értelek. Szépen kérlek, ne rendezz botrányt. — Minden szót megnyomott: — Igazán, határozottsággal kérlek!

Most átmenni egy más fölkébe, — valóban, eléggé megszégyenítő dolog, — ötlött fel Anna előtt az, amit tenni akart. Habozott.

— Mit akarsz csinálni? — Alfréd agyán keresztülcikázott a gondolat, nem fog-e Anna kiugorni a robogó vonatból? Hogy poggyászát fogta, kissé megnyugtatta. — Ül le, kérlek.

Anna leült.

Soha ilyen feldúltnak nem látta még. Bár arca még így is mozdulatlan maradt. De a tekintete...

— Hát mi az, mondd?

— Tudod.

— Honnét tudnám?

Persze, honnét tudná? Most mondjam-e meg neki, egyszerű szóval? Hatna rá. Hatni! Igy? Színházi hatással?

Hirtelen lerántotta fejről a kalapját és gyors mozdulattal a tartóba lendítette a poggyászt, aztán leült, de nem régi helyére, az ablak mellett, hanem a közepén. Megnyugodott.

— Igazad van, Alfréd, nem tudhatod. Elválok tőled.

Alfréd lélekzete elakadt. Most, ebben a pillanatban oly váratlanul érte ez a szó, hogy lesujtottnak érezte magát. Talán el is sápadt.

Anna félrenézett, restelte Alfréd zavarát.

— Anna, de hisz ez lehetetlen!

Anna nagyot lélekzett.

— Anna, miért? De miért, mondd csak?

— Minek magyarázni? Nem köt bennünket össze semmi sem. Találsz nálamnál jobb titkárnőt.

— Titkárnőt?! — horkant fel Alfréd. — De kérlek szépen, talán a mi viszonyunkat!... Talán mégsem kegyeskednél, egyszerűen... titkárnőt! Kérlek, egy házasságot, csak úgy egyszerűen, oda se neki... elválunk? Minden érthető ok nélkül? — S most még egyszer kihangsúlyozott minden szót: — Minden érthető ok nélkül! Ez lehetetlen!

Annában felsajogtak összes sérelmei.

— Nem fontos, hogy megértsd. Most már ügyis késő.

— De hisz ez... De Anna kérlek! — Rázkódott a heves indulattól, hogy üsse meg ezt az asszonyt, vagy kapszkodjék két kézzel szoknyájába. „Emberi méltóságom“ — mondotta magának, s ez némileg visszabillentette egyensúlyát. — Most mondd kérlek, mondd: mit jelentsen ez?

— Ne beszéljünk róla. Nincs semmi mondani-
valóm.

— De beszéljünk róla!

— Akkor inkább elmegyek, — felelte Anna s
fel szándékozott kelni.

— Hát kérlek, igenis beszéljünk róla. — Meg-
fogta Anna kezét s nyugton maradni készítette. —
Azért, mert nem akartam fennmaradni a váróterem-
ben? De hisz éppen nekem volna jogom amiatt ne-
hezteni rád?! Minden épeszü ember csak azt taná-
csolhatta volna, hogy menjünk az óvóhelyre. Mi
jutott eszedbe? Amiatt orrolsz? S ez elég ok lenne?
Vagy valami más? Bántottalak valaha? Nem bizto-
sítottalak-e tegnap éjjel, hogy a magam részéről...
Kérlek!...

Anna megfagyott, s Alfréd nem tudott most már
egy szót sem szólni. Remegő kézzel nyúlt szivarja
után, amelyik a hamutartó szélén kialudt. Rágyuj-
tott s kiment a folyosóra. Kinyitotta egy kissé az
ablakot s kopaszodó homlokán a hajszálak ide-oda
ingtak.

Anna nem jól érezte magát. Valahogy könnyű
lett lába alatt a talaj, s körötte a levegő. Teste szinte
lebegett, mégis megakasztotta lélekzetét ez a nagy
könnyűség. Sírni kezdett. Fojtott, szomorú, keserű
kis sírás volt.

5.

Az utolsó váltóházikót elhagyták s az ablakot
verni kezdte az eső.

Nell hátrafordult s lélekzete elakadt. Ott állt
előtte Harry s mosolygott. Nell görcsösen megra-
gadta kezét, ledőlt az ülésre és sírva fakadt.

Harry leült Nell mellé.

— Ott, látja, ott, azt hiszem az a határ.

Nell kinézett az ablakon, elnevette magát és le-
száritotta könnyeit.

— Az a templomtorony ott már túl van a ha-
táron!

Az ajtóban megjelent az attasé és összecsapta
kezét.

— Ez minden várakozást felülmul! Érthetetlen!
Kiengedték? Csak nem szökött meg?

— Amennyiben szökésnek lehet minősíteni?

— Hát mi történt, Harry, mondja el!

— Történni? A világon semmi. Alig hogy
egyedül maradtunk a teremben, boxpartnerem,
továbbá egy szerencsétlen képű ember és én, jött
egy őrmester, hogy átkísér bennünket egy szálló-
dába, egyelőre ott leszünk.

Az attasé helybenhagyóan bólintott.

— A folyosóról kivezettek az előcsarnokba. Itt
a kedves boxpartnerem el akart inalni. Amikor az
őrmester jobbra nézett, ő balra fordult és elszaladt,
vissza a folyosóra, persze az őrmester utána és
csakhamar nagy tumultus keletkezett körötte.

Harry ravasz mosollyal cigarettatárcája után
nyúlt.

— Tovább, Harry, ne játsszék velünk folytatá-
sos regényt! — unszolta Nell.

— Kész. Ez az egész.

— Ne tréfáljon, Harry! — Nell nevetett.

— Mit tett volna helyemben, ha két útitáska
van a kezében és el akarja érní a legközelebbi vo-
natot, mely egyébként egyuttal az utolsó vonat is?
Ugye, hordárt venne. Hát ezt tettem én. Hordárt
vettem és még az útitársam cók-mókját is a kezébe
adtam, mert az reszketett a félelemtől.

— És?

— Megmondtam a hordárnak az igazat.

— Ugyan...

— Igen. Hogy siettünk, nehogy lekéssük a vonatot. Ne a várótermen menjünk át, mert az körút. Ennek nem is volt akadálya, mert a kedélyeket teljesen igénybe vette boxpartnerem balesete. Szóval a poggyászfeladáson át kiléptünk a perronra.

— És az egészen simán ment?

— Nem. Jött egy vasutas és bizalmatlanul érdeklődött, megváltottuk-e a jegyet. Felmutattuk jegyünket és felszálltunk. Ő a harmadikba, én a másodikba. A hordár éppen, hogy le tudott ugorni a kocsiról.

— És miért tréfált meg, miért nem maradt a kupéban?

— Bocsánat, Nell, nem akartam megtréfálni, csak úgy véltem, jobb kissé a háttérben tartózkodni, amíg túljutunk az állomáson.

Az attasé kezét nyújtott Harrynak.

— Ismételt köszönet, kedves barátom! Megtakarította nekem a további lépéseket. Boxpartnerem így hát mint egyedüli értékes zálog maradt odaát. Szerencse, hogy érte nem felelek.

Az ajtó félregördült.

— Jó reggelt kívánok! — szalutált az új kalauz. — A menetjegyeket kérem!

Mögötte egy fehérkabátos, kékhajtokás pincér dugta be fejét.

— Útlelvizsgálat után reggeli az étkezőben, vagy parancsolják az uraságok itt?

Az attasé felkelt.

— Találkozunk az étkezőben?

— Nell igent intett.

A kalauz elkészült a jegyek átlukasztásával és távozott.

Nell megfogta Harry kezét.

— Miért néz olyan szomorúan, Harry?

— Szomorúan? Nem tudnám, miért. Tudja, — tette hozzá —, megalázottnak érzem magam. Utálok a nem fair lépéseket. Utálok megszökni. Utálok boxolni. Utálok vesztegetni. Méltatlan, emberietlen dolog. Kényszerítettek rá és én hagytam magam kényszeríteni. Ez az. Lealjasodik az ember. Ez fáj.

6.

Mikor a vonat kint futott a nyílt pályán s a láthatáron csak kopár fák hajlongtak a szélben, a W. C. ajtaja kinyílt s a folyosóra lépett a kiszabadult internált. Mübörtáskáját óvatosan maga előtt taszigálta. A félig nyitott ajtóban megállt s körületekintett. A folyosón nem járt senki. Akkor felkapta a poggyászt és benézett az első fölkébe. Egy asszony ült ott, több gyerekkel, egy idősebb szakállas férfi, aki úgylátszik a családhoz tartozott, s egy fiatalabb, munkáskülsejű, kurtabajszos ember. A kiszabadult internált habozott. Tovább kívánt volna menni, de a hosszú folyosó visszariasztotta. A fölkében olyan sokan voltak, sok gyerek, s a sokaság vonzotta. Benyitott s az ajtó melletti helyre mutatott.

— Szabad? — kérdezte fojtott hangon.

A férfi odébb húzódott, az asszony valamit morgott. A kiszabadult internált a poggyászdeszkán lévő motyót tologatta, hogy helyet csináljon a maga táskájának. Az asszony rosszallóan figyelemmel kísérte, a gyerekek álmélkodtak. A fiatal férfi felállt és segített. A kiszabadult internált sapkáját a fogasra akasztotta, de kabátját nem vette le. Behúzódott a sarokba, fejét válla közé kapta s aggódó tekintettel nézett ki az ablakon. Odakünn fekete föl-

dek sorakoztak, itt-ott házak, bennük ismeretlen emberek lehettek.

A munkáskülsejű férfi tegnapi újságot vett elő, azt böngészte. A kiszabadult internált meredten bámulta a távolban összefutó drótokat. A drótokban sürgönyök szikráztak, gyorsabban a vonagnál. Ismeretlen, fenyegető, gyűlöletes üzenetek.

A munkás összehajtotta újságját, zsebetette, aztán sebhelyes mutatóujjával megcsiklandozta a lába közelében okvetetlenkedő pendelyes gyereket. Ez nagy, fekete szemmel, sírásra ferdült szájjal, kurta nyikkanással válaszolt. A fiatal férfi egy zacskót húzott ki zsebéből, mire a pendelyes csöppség szája szeglete kisimult és tekintete megbabonázottan tapadt a sebhelyes ujjon. A munkás egy cukrot tölt a gyerek szájába, a gyerek megenyhült, rátámaszkodott a nagy ember térdére és nyála nyúlós cseppben csordult a munkás kockás nadrágjára.

A kövér asszony valamit mondott, nehezen lehetett érteni. Zsebkendőt nyomott a legnagyobbik gyerek kezébe. Az félénken közeledett a munkáshoz. A munkás a maga gyűrött zsebkendőjét vette elő.

— Nem tesz semmit, nem tesz semmit! — mondta.

Az asszony megköszönte, idegen hanglejtéssel, és utasította a nagyobbik gyereket, hogy hozza közelebb a kicsit. A munkás és az asszony, meg a szakállas férfi beszédbe elegyedtek. Alig értették meg egymást, de szapora taglejtéssel egészítették ki mondanivalójukat. Az időről beszéltek, ami rossz, az útról, amely keserves.

Ekkor megjelent a kalauz és a kiszabadult internált összezerezte. Keménykezű, komoly ember volt a kalauz. A kiszabadult internált sebesen kottorta elő zsebéből jegyét.

— Átszállással kérem! — mondta a kalauz.

— Igen... — rebegte a kiszabadult internált. Leste a kalauz mozdulatait és figyelte, amint elhagyta a fülkét s eltűnik a folyosón. Vajjon nem jön-e már senki?

— Ezt se hittük volna nyolc héttel ezelőtt! — fordult a munkás a kiszabadult internálthoz.

A kiszabadult internált ajka mosolyra torzult.

— Nem, — mondta sebesen, alázatosan.

— Az ott, lássa kérem, a határ! — mutatott a munkás egy pontra. Földek, hátul dombok, az ég irányában hegyek ködlő sziluetje. Idegen, üres, titokzatos föld. Veszedelmesen hallgatag.

A kiszabadult internált felpattant ültéből s az ablaknál termett. Rálépett a kövér asszony lábára, ez felszisszent s méltatlankodott. A kiszabadult internált két marokkal megragadta az ablak keretét s homlokát az üvegre szorította.

— Ott, látja? A jegenyefasor mentén folyik egy kis patak, az a határ.

A kiszabadult internált mozdulatlanul állt és szorította az ablakkeretet. A jegenyefasor rohamosan közeledett. A vonat átrobogott a kis vashídon. Mindkét főjén katonák álltak feltüzött szuronnyal, rohamsisakban, mindkét oldalán egy-egy őrházikó volt; csak színük és címerük különbözött. A vonat maga mögött hagyta a hidat, messziről egy falusi templom tornya látszott.

A kiszabadult internált kiegyenesedett, jobbját ökölbe szorította és fenyegetve rázta meg az eltűnő híd felé.

Melle zihált, ajka nedvesen fröcskölt, szeme egy pillanatig eszelős fényben égett. Aztán megfordult, leült a helyére, közben barackot nyomott az útjában lábatlankodó fiúcska fejére.

A munkás akart valamit mondani, de aztán elhallgatott. Az asszony kedélytelenül érezte magát, a szakállas férfi bizalmatlanul húzódott arrébb, a gyerekek megszeppentek.

A kiszabadult internált szétterpesztette lábát s kezét térdére helyezte. Az ajtóban megjelent az étkezőkocsi pincére.

— Kávét, teát, tejet parancsolnak?

A szakállas férfi tagadóan rázta fejét.

— Várjon csak! — intett a kiszabadult internált. Balját kabátzsebébe mélyesztette s pénzürméket kotort elő. Megszámolta. — No, van-e sör?

— Lehet, kérem. Világos, barna?

— Egy barnát. Aztán virslit. Tormával. Két kenyeret. De forró legyen, hallja-e?

A pincér tovább ment.

A vonat rohant, most ismét váltókon szökkent keresztül. Lassított.

A kiszabadult internált felpattant ültéből és rángatta az ablakot, az ablak végre engedett. Lecsúszott. A kiszabadult internált kihajolt s kiáltva integetett egy rég mögöttük hagyott vonat után.

— Kezdődik a tánc! — csapott a térdére.

A munkás némán ült, ajkán kelletlen mosoly.

— Nem emberek ezek, kérem, tessék elhinni!

— Nagyot nevetett és dörzsölni kezdte térdét.

A vonat megállt. A tulsó határállomáshoz érkeztek. Az épület előtt katonák ültek sűrű csoportokban, hátizsákjukon, padokon vagy a földön. Vasutasok, vámtisztek, csendőrök közeledtek a vonathoz.

A két nebuló rohamban tört az étkezőre. A pincér idegesen mentette tálcáját egy utas feje fölé. A két gyermek versenyt futott az egyetlen még szabad négy személyes asztal irányában. A hosszabbik fiú, már kamaszodott, érkezett be elsőnek s a menetirány elleni ablakülésre csúszott, úgy, hogy lába alá gyűrte az abroszt. A kisebbik fiú pirosan rontott bátyjára s mellen boxolta. A kamasz könyökével védekezett; az égszínkék csésze csörömpölő táncot járt az égszínkék tányéron.

— Boys, keep quiet! — kiáltott rájuk a magas szőke hölgy, aki most nyomukba érkezett. A kicsi még egyet húzott a nagyobbik fülén, ez belemarkolt a kisebbik hajába. Mikor azonban fél pillantással meggyőződtek róla, hogy közeledik a bordóarcú, fehérhajú, vízkékszemű óriás. — nyilvánvalóan apjuk —, hirtelen elcsendesedtek.

Az óriás leült, menetirányban az ablaknál, mellette helyet foglalt a hölgy. A hölgynek kiálló metszőfoga volt s ibolyakék szeme. A metszőfogak alapján bárki megállapíthatta, hogy a két nebuló vérrokonságban állott vele, bizonyára fiai voltak. Az óriás, amint arról az angolul tudó és amerikai nyelvjárásra edzett fülű szomszédok meggyőződést szerezhettek, hamarosan igazságot tett köztük. Kiderült, hogy előző nap az étkezőben villásreggelikor az idősebb gyermek ült az ablaknál, az ifjabbik pedig uzsonnakor. Most az ifjabbik a reggelire is az ablakhelyet igényelte, lévén uzsonna és reggeli egy-egy rövid étkezés, ami együttesen a villásreggelinek felel meg. Tehát Ricky takarodjék. A kamasz viszont azt vitatta, hogy megállapodás szerint az ablakhely felváltva jár, tehát Johnny tartsa a száját.

Az óriás csendet parancsolt s rövid úton a status quo mellett döntött.

— Látják, kérem, ezeké a bifsztekképüeké a jövő! — célzott a mérnök a bordóarcú óriásra. — Itt van idegerő, izomtartalék és — pénz.

— Ha mindig csak az ablakülésért hajbakapó fiúkon múlna! — jegyezte meg halkan az attasé. — Dehát itt közrejátszanak egyéb tényezők is.

Az asztalnál az első s második helyet Nell s Harry foglalták el, az ablak mellett. Az attasé jött harmadiknak, aztán a mérnök, könnyedén mint régi jóbarát.

A pincér az amerikai úrhoz fordult, teát, kávét és tejet ajánlott.

— Két porridge, — recsegett a bifsztekképű óriás —, tea, — négy felé mutatott —, bacon and eggs, szardinia, dzsem.

A pincér meghajolt.

— Halloh! — szólott utána az óriás. — Van portóijuk?

A pincér a borkártyát nyújtotta. Az óriás álmos tekintettel futotta át az árjegyzéket.

— Hát akkor egy Médocot, — szólott.

Kávét párája töltötte meg a levegőt. A kocsiában forróság volt. Hátról egy türelmetlen hölgy már rágyújtott az első cigarettára.

A pincér ezüst tálon lombosra cifrázott vajhalmot hordott körül. Püffögőn pezsdült fel egy ásványvizes üveg tartalma és kortyogva ömlött egy pohárkába. Az amerikai úr összehajtogatott ujságjában olvasott, miközben teáját kavarta. A fiúk forró vajjal megöntözött kásátukat paskolták és bőven megszórták cukorral.

A pincér tányért váltott.

Az ibolyaszemű anya két-két szalonnás tükör-

tojáást helyezett a fiúk elé és számtalan pirított zsemlyeszeletet kent, amiből időközönként a bordóarcú óriás is felkapott néhány darabot. Aránytalanul kicsi szája volt, húsos piros ajka, rizsfoga, hatalmas tokával körített kecses álla. Aprókat és szaporán harapott, közben egy-egy ujsághírrre felhívta felesége figyelmét.

— Tehát háború, — szólt Harry az attaséhoz.

Az attasé egy pillantást vetett a mérnökre s hallgatott.

— Annyi előnnyel mindenesetre indulok, — folytatta Harry —, hogy nem internáltatással kezdem a háborút.

— Miért előny? — vélte a mérnök. — Az internálás a legrosszabb?

— Körülbelül, — válaszolt Harry. — Nekem bizonyára. Nehezebb feladat magasfeszültségű drótok négyyszögében bezárva lenni, tehetetlenül, tudatlanul, mint a lövészárokban ázni havas és srappellesszőben. Vagy betonbunkerben lesni a támadást. Abban van még izgalom, valami nyoma az igazi élet izgalmainak.

— Cseppet sem lelkesednék az ilyen izgalomért, — jegyezte meg a mérnök.

— Miért, hisz ön a létért folytatott küzdelem híve? Miféle küzdelemlehetőségek nyílnak az internáló-táborban?

— Kérem, nemcsak ököllel küzd az ember, hanem ésszel, nemcsak támadással, hanem alkalmazkodóképességgel is.

Harry türelmetlenül dobált zsemlyemorzsákat az asztalról a hamutartóba.

— A betonbunkerben még némi lehetőségünk van. Ha elesünk vagy elfognak, legalább éltünk a

lehetőséggel. Ha már háború, legyen bajvívás, ököllel.

„Fiú“, — gondolta Nell s elnézte Harry magas homlokát. — „S hogyan fér meg a bajvívás étosza a művészet vallásával és vállalásával?“ — megkérdezte volna, de nem akarta a mérnök miatt.

— Ököllel, ez az! — mosolygott az attasé. — Ultima ratio.

Harry elérte a célzást és nevetett.

— Fejedelmi érzés volt, mit tagadjam, — fordult az attasé felé. — De a háború azért más. Békebeli pimaszságot, sötét érzéketlenséget, alacsony, haszonleső hazudozást nem lehet mással a föld színéről eltörölni, mint knock outtal.

— S azzal lehet? — kérdezte Nell.

— Én nem is gondolok a távolabbi nevelői célzatra, — szólt az attasé. — Egy jólirányzott állonvágás, mint amilyen az általunk élvezett volt, egyszerűen esztétikai kielégülést okoz.

— A háború, az más, — ismételte meg Harry komolyan. — A háború rettenetes méretű katasztrófa, a démonok legelszántabb erőfeszítése. Valóban, a démonok ultima ratioja. Ha már végleg tehetetlenek velünk, emberekkel szemben, és sem az alkohol, sem a rák, sem a tőzsdespekuláció, sem a munkanélküliség, sem az összes többi nyavalya sem képes bennünket kiforgatni elemien emberi mivoltunkból, akkor ránk zudítják a háborút.

— Még különb tréfa lehetett egy pedálnyomással elsüllyeszteni Atlantiszt, — vélte az attasé.

— Méretben, súlyban hasonló, de nem különb. Ha én démon lennék, a háborút választanám és nem a világ elsüllyesztését. Az özönvíz túl szimpla dolog. Pár száz millió ember belefűl, a Louvre, a Tower-Bridge, a Simplon-alagút és a zoppoti játék-

kaszinó, néhány ezer egyéb kulturintézménnyel egyetemben a tenger fenekére jut: ez az egész. De a háborúban több a fantázia. — Kinézett az ablakon. — Pár nap múlva talán fordított irányban teszem meg az utat.

— Miért, Harry? — kérdezte Nell halkán, tágra nyitott szemmel.

— Alighanem valamelyik bunkerben fogom lesni a lángszórók látogatását. Ha kitör a háború, hamarosan bevonulok.

Nell ujjai lassan összeszorultak.

— Tüzér? — kérdezte a mérnök.

— Az.

A kisebbik nebuló tányérja hátára vert késével.

— Dad, mit dobolok?

A bordó óriás gyengéden hajolt újságja mellől a fiúcska felé.

— Nem hallod, Dad?

— A Yankee Doodle! — kiáltott a nagyobbik fiú.

— Na, Ricky, — méltatlankodott a kicsi —, mi nek árultad el? Dad, — fűzte hozzá sebesen, mint aki élni akar a felkeltett figyelem előnyös alkalmával —, ugye, a gőzturbina tízezret is forog egy pillanatban?

— Egy pillanatban? Egy percben, esetleg, igen.

— Vagy egy percben. Iés, Dad, úgy-e, ha nekünk nagy hadseregünk volna, az lenne a legnagyobb a világon. — Az ablakra mutatott. — Minden sürgőnypózna mellé jutna egy légelhárító ágyú, és ha az ellenség jönne, piff-paff, — félszemével hunyorítva célzó mozdulatot tett —, lelőne minden repülőgépet.

Az óriás ismét újságjába mélyedt.

— Johnny, ne könyökölj az asztalra, — szólalt meg a lapátfogú hölgy.

— Harry, — riadt fel hirtelen Nell gondolataiból —, írt barátjának amiatt a szegény asszony miatt? Úgy-e, nem?

— Irtam, — bólintott Harry —, fel is adtam. Bár ma éjjél óta... Ki tudja? — Egyébként új barátommal még beszélni akarok.

Nellt kínzó szorongás fogta el. „Szegény asszony, mit tettem érted?“ Utálta a mérnököt, fontoskodó cinizmusát. Mit lehetne tenni? A csésze alján kávé maradt, és vaj és zsemlye a tányéron. Kis pohárkában konyak libegett, egy ütemben a vonat kattogásával.

Idegesen kapott cigarettatárcája után, de kezét feleúton megállította.

— Pár perc múlva jövök. Megkeresem barátomat, — szólott Harry és kurta főhajtással elsietett.

8.

Önkéntelen egyetértésben hallgattak. A mérnök végre fizetett s elbúcsúzott. Nell egy pillanatig indíttatást érzett, hogy ő is fizessen és búcsúzzék. Mi az? — kérdezte önmagától. — Menekülni akarnék? S mitől menekülnék? Tőle, De Ryn úrtól, túlfinomult ősz halántékától, — vagy nem inkább önmagamtól? Őszintén tehát: menni akarok vagy maradni? Ha megyek, önmagam hagyom el. Feladom hitvallásomat. Mondottam, Harry, hogy menyasszonyod vagyok. Ami szomorú barátomhoz fűz, az éppen: barátság. Vagy inkább a vágyakozás barátság után. „Barát“, mondják a szeretőre. Minden szót lejártnak.

— Jól áll a jegyenének a csendör, — mutatott az attasé a tájra.

A faszor mentén, pihenj-állásban, így is délcegen állt egy csendör. Most már messze elkanyargott a jegyenefűzér, a csendör szuronya még világított.

— Nem tűrjük — folytatta az attasé —, hogy a természet úgy tenyésszék, ahogy neki jól esik. Ráparancsoljuk a civilizációt. Engedelmeskedni tartozik nekünk. A gyümölcsfát gyümölcsgyárrá torzítjuk. Elsatnyulttá tesszük az eredeti szép termét. Törpe háziállattá nyomorítjuk. A szép vadtehen, a prerik gyorslábú úrnője, nehézkes asszonysággá szelidült, lomha testté, ami rettenetes tögyét szolgálja... Az ember azonban csak annál inkább bitorolja azt a jogot, hogy „kiélje“ természetét.

Jóformán alig figyelt saját szavaira. Szomorúan beszélt, hangja keserű volt. Most Nell szemébe nézett, mintha messziről, vadleső állásból, távcsövön kémlelné.

— Rossz, embernek lenni, — mondta.

Nell meglepődött s várta, hogy az attasé folytassa. Az attasé újra kinézett az ablakon s most kinézett Nell is.

— Miért mondta ezt? — kérdezte, s a messzi dombra tekintett.

Az attasé hallgatott s Nell feléje fordult. Az öszülő meredek homlokra mintha homály bocsátkoznék.

— Miért mondta ezt? — ismételte meg Nell kérdés, több nyomatékkal.

— Panaszolom, — felelt az attasé oly halkán, hogy Nell, a vonat tompa zakatolása mellett, ajkáról olvasta le a szót.

— Néha én is hiszem, hogy rossz, — szólt

Nell —, most éppen nem. — Szinte érezte lapockáján Harry tenyerét.

— Az álmatlan éjszaka olyan, mint az alkohol. Sokat ittam.

— Sokat fogunk inni, a közeljövőben, — válaszolt Nell.

— Maga aludni fog, madame. Egészséges álma lesz. Őrizze meg idegeit azutánra.

— Amennyiben rajtam múlik... Mi vár ránk?

— Fél?

— Szeretnék önmagam maradni.

— Bizonyára tudja, hogy mit tartson önmagáról. Tudja, mit őriz.

Nell most érezte, hogy feje zúg az álmodástól s mégis jólesően izgatott volt, érzékei felfokozott érzékenységgel válaszoltak minden zajra s képre. Úgy tűnt, nyelve akadozva, súlyt hordozva mozog. Mégis szaporán s könnyen beszélt, gondolatai alig bírták utólélni nyelvét.

— Azt hittem, tudom, mit őrzök... Ma már talán nem is tudom többé. Pedig igyekszem megőrizni...

„Eh, hagyjuk!” — kergette el kósza gondolatait Nell. S kelletlen kedve fojtó füstként csapott arcába, elborította homlokát.

— Ebből nem érthetett semmit, — mondta.

— Egyszerű. Bizonytalanná lett önmagában, — felelt az attasé.

Nell felfigyelt.

— Nem-nem. Nem szabad! — Most az ajtóra tekintett, amerre Harry eltávozott. Az étkező lassan kiürült, már csak két-három asztalnál ültek elkésett reggelizők, révedező szivarozók. — Ugye, mi többet nem találkozunk? — mondta hirtelen.

Az attasé arca mozdulatlaná vált. Nem felelt.

Nell felderült. Érzései úgy dülöngtek, mint a göröngyös úton száguldó szekér.

— Ez a félpohár szesz megadta a kegyelem-döfést. Most vallok. Barátom, figyeljen ide. Tudja, mit tesz az ember, ha nincs eszköz a hatalmában, amivel kifejezheti akaratát? Szóval, ha nem alkot-hat, nem festhet képeket, nem írhat drámát, nem köthet szerződéseket... És ha mégis alkotni akar, valami olyat, ami egyszeri és pótolhatatlan és ha hozzá még nő? Akkor megpróbálja, hogy önmagá-ból alkosson művészi egészet, — folytatta. — Eleven ember, mint műalkotás. Vágyálom, úgy-e? Vagy megvalósítható? Úgy megreformálni életünket, hogy maradéktalanul szép és ép legyen. Vigyázni kül-sönkre, hogy híven tükrözze, amit belül akarunk. Értelmesen és izgalmasan visszhangot adni mind-annak, ami érték másokból és máshonnan száрма-zik... Nem tudom szavakkal megmondani, amit tökéletesen érzek, magamban kiformáltam, de még soha, senkinek el nem mondtam...

Az attasé roppant nyugalommal hallgatott. Minden pórusával figyelt, de leplezte izgalomig he-vült érdeklődését. Nell a papírszalvétával megtörölt az ablakon egy kéttenyérfoltot, hogy akadály-talanabban küldhesse tekintetét messze túl mindazon, amit odakünn látni lehetett.

— Most ért engem? Dehogy, ebből keveset ért-hetett. Művészi egészet az eleven emberből... úgy-e, ezt mondtam? Hát válságba került a műalkotá-som! Megmondhatom, mert csak gyóntatóm hallja a rács mögött és titoktartást fogadott... A művészek, úgy-e, amikor új alkotó korszakukba lépnek, kétked-nek önmagukban. Szabad tehát nekem is önmagam-ban kétkednem... Ha szobrász lennék például,

most kalapácsot ragadnék és szétrombolnám, amit eddig alkottam.

„Ha nincs, aki visszatartja...” — gondolta az attasé. És a kételkedő művész felemelt kalapáccsal addig vár, amíg megérkezik az ijedt jóbarát, hogy lefogja karját...

— A művész már-már elhiszi, hogy nem művész többé. Sohse volt az, — folytatta Nell. — S ha valóban nem az? Nem is volt művész soha. Áltatták. S önmagát áltatta... Pedig legbelül tudja, hogy művész. Vagy lehetne az! — fakadt ki fojtott indulattal. — Látja, idegen barát, most gyóntam. Soha még nem gyóntam eddig.

— Még nem adhatom meg a feloldozást, — mondta az attasé könnyedén, megindultságát leplezve —, penitenciát még kevésbbé szabhatok ki.

— Nem várhatok feloldozást... Senki mástól. Csak magam intézhetem el.

— Bizonyára. Meg akarja hallani, a gyóntató az ön lelkiismeretének ad-e hangot. Ha igen, akkor elfogadja a bírálatát...

— Pedig mégsem intézhetem egyedül, — vitázott Nell önmagával. -- Nem lehetek önmagam bírása. Még bírálója sem. Azt hittem pedig, egy életre szólóan felébredtem. Látja, két kezemmel akartam megformálni önmagam, és azt hittem, megformáltam. — Mutatta két kezét; ideges, hosszú gyűrűsujján bordópirosan szikrázott egy rubin. — Most olyan triviálisnak tűnök fel önmagam előtt... Nem, ettől nem félek. A fontos mégis csak az, milyen vagyok önmagamnak, mint saját akaratom eszköze... Önmagamért... — Hirtelen felélénkült. — Mondja, attasé, a művészek önmaguknak alkotják a műveiket, vagy a közönségnek? Úgy-e, sohase egyedül önmaguknak?

— Sohasem. Valódi vagy képzelt közönségnek. Mennél nagyobb művészek, annál inkább csak képzelt közönségnek.

— Képzelt közönségnek! Milyen igaz! Mindig közönségnek alkotunk. Géniuszoknak, akik körüllebegnek. S a közönség, a valódi látható közönség, aki elfogad bennünket, művünket?... Nem únja, attasé, ezt az allegóriákban való beszélgetést? Borzasztó szemérmesek vagyunk, ugye? — Nevetett. Aztán elkomolyodott. — Mondja, attasé, életcél-e a boldogság? — S mert nem volt eléggé világos, hogy valóban kérdezni akar, megismételte: — Hogy életcél-e a boldogság? Az életünk céljának tekintsük-e, hogy boldogok legyünk? Valaki azt mondta nekem, a kínlódás boldogság...

— Életcél-e a boldogság? — Az attasé elgondolkodott. Korántsem a feltett kérdésen. Csupán azon, hogy a válasz, amit ad, nyomjon a latba. — Kérdezzük inkább úgy: van-e, aki életcéljának a boldogságot tekinti? Kétségtelenül van. De létezik-e „a” boldogság? „Az” életcél? „A” lelki egyensúly? Éppoly kevésbé, mint „a” szerelem és „a” hűség.

— Persze. Jól érzi. Ugye, ne általánosítsunk?... Női agyam csak az olyan általánosítást bírja felfogni, ami éppen reám illik. Igaza van. Számomra „a” lelki egyensúly az *én* lelki egyensúlyom. „A” boldogság az *én* boldogságom...

— Egyetértünk. Ha megengedi, visszanyúlok az előbbi allegóriához. Művész és műalkotás... Van tehát művész, akinek a művészete abban áll, hogy önmagát formálja műremekké... Én azt hiszem, szellemi, művészi alkotás és boldogság nehezen összeegyeztethető dolgok. Az alkotó, aki boldog akar lenni, saját alkotása rovására lesz azzá. Az alkotást nem árulják ingyen.

— És úgy gondolja, ha valaki egyszerűen az életét akarja széppé tenni, nem önmaga érdekében, hanem a „művészi“-nek nevezett célért... — Nell elakadt. — Most, hogy mondom, hogy először mondom hangosan ki, úgy tűnik ez a mondat, mint a legüresebb közhely.

Az attasé elkedvetlenedett.

— Gondolja, hogy az a fiatal munkás ma éjjel, az nem boldog ember? — kérdezte Nell.

— Gondolom, hogy nem. Túl jó benyomást tett rám, semhogy feltételezhetném róla. Annyi boldogság azonban, amennyi egy szentnek kijut, kijut a művésznak is. A szentek a sátánnal viaskodnak, s tudjuk a történetükből, minél tisztultabbak, annál hatalmasabb ördögökkel küzdenek. Egy-egy diadal a sátán felett mindössze egy-egy előlegezett mennyei perc. A művész is elragadtatik az ujjongás szárnyán, ha művét sikerültnek látja... mielőtt meggyűlöli művét és annál mélyebbre zuhan. — Hátradült székén. — Most azon a ponton van, madame, hogy rombadöntse művészi alkotását. Vagy pedig megőrizze művészetét és rombadöntse boldogságát.

Nell hirtelen az attasé felé fordult.

— És ha tanácsát kérném?

— Nem vagyok érdekeletlen. Úgy értem: elvileg nem. Az én korom és az én neveltetésem mellett az ember a művészetet választja, amiben hisz és nem a boldogságot, amiben kétkedik.

— Én magához mint érdekeletlenhez fordultam.

— Az előbb, madame, igen helyesen tiltakozott minden olyan általánosítás ellen, ami nem vág az ön különleges esetére. Mégis, valami merész általánosítással kell elvi álláspontomat leszögezнем. Nem vagyok érdekeletlen, mondtam. Amikor műalkotást élvezek, sohse vagyok érdekeletlen. Lehet, hogy a

szép érdek nélkül tetszik. De a műalkotás sohse tetszik érdek nélkül. Ezért mennyeien elvont dolog a szép. A művészet azonban földi valóság. A művészet megannyi egyes eset. *Egy* szép szobor, *egy* szép ember. Látja kérem, ha üvegkalitkában, lakat alatt őrzött műkincset mutatnak nekem, menthetetlenül elfog a birtoklás vágya. Az egyéni érdek! Már most én legyek az, aki a British Museum igazgatóságának tanácsot adjak, hogyan őrizze törhetetlen üveg alatt és jelzőcsengőkkel körülaknázottan az illuminált kódexet? Engem, az érdekekkel lenyűgözött műbarátot, egyenesen kihív az üvegbörtönbe zárt műremek!

Nell lecsüggesztette fejét. Menekülni szeretett volna s az ajtóra nézett, nem lép-e be Harry. Fel akart kelni, s nem volt ereje hozzá. A pincérnek intett s feketét rendelt. Az eső újra eleredt. Sűrű gyöngyzinórfüggönyt vert az ablakra.

Nell beszélt s úgy tűnt fel neki, mintha nem is saját hangját hallaná. Mintha valaki rajta kívülálló mondana meglepő dolgokat.

— Látja, attasé, milyen hiába igyekszik az eső behatolni az ablakon! Úgy veri az üvegbörtönt, hogy azt kellene hinnünk, már-már áttör rajta.

Az attasé úgy figyelt, mint egy vizsgálóbíró. Még nem tudta, örülhet-e annak, amit lát. Nell pillái aláereszkedtek, szeme mintha álomlátóan csillogna. Vajjon a feketekávé elzárja-e majd a zsilipet s gátat emel-e a vallomások elé?

Nell tovább beszélt. Vagy helyette beszélt valaki más? Helyette, az ő nevében, megbízatása nélkül, szabadon és indiszkréten.

— Meg vagyok mérgezve, mint egy családi csodagyerek. Elhitették velem... S ha el tudnám hinni, hogy rászedtek! De még mindig kétkedem

benne. Hátha igazat mondtak? Ki az, aki megmondja nekem? Minden ablakon benéznek és engem néznek, ami szörnyű és gyönyörű, trópusi fülledtséget áraszt köröttem. Méreg... Látja, attasé, ha most veszély- és kockázatmentesen barátom akar lenni, akkor megmondja. Igenis, érdekeletlenül, mert azt hiszem nem találkozunk többé... Mondja meg! — Fejét oldalt hajtotta, mintha kissé szédülne — Volt egyszer egy jó emberem, öregedő színész. Amorosot játszott, és egyszer váratlanul langyos fogadtatásban részesült.

Az attasé döbbenetén figyelt, de úr maradt arcizmai felett. Nell folytatta:

— Úgy elfogták a kétségek, hogy nem bírtam megvigasztalni. Csúnya élmény volt. Lábam elé vetette magát és fejét a földre verte. Hogy egész tehetsége csak csalás, sikereit csak fiatal szépségének köszönhette, sohase művészetének, és így tovább... Látja, erre kell most gondolnom, barátom, ez az én esetem.

Az attasé megkönnyebbült. Annyira megkönnyebbült, hogy hirtelen nem tudta követni Nell szavait.

— Miért mosolyog, mondja? Kótyagos vagyok, úgy-e? Egy óra múlva már megbánom ezt a szürke, esős délelőtti vallomást.

A pincér forrón gőzölgő kávét hozott.

— Igya meg, madame, és gyorsan győződjék meg róla, hogy ezt a vallomását nem kell megbánnia.

Nell válla meggörnyedt, fejét lehajtotta s két ujjá között lazán fogott kanállal söpörte az asztalt.

— Megmérgeztek. Gyermekkorom óta hol sügták a hátam mögött, hol hangosan szemembe hízelegték, hogy szép vagyok. Az intézetben egy mexikói lány, aki, azt hiszem, szerelmes lehetett

belém, a tükör elé vont s úgy részletezte állítólagos testi előnyeimet. És azután is, a férfiak... Fel kellett végre lázadnom ennyi megalázó dicséret ellen. Lázadtam, a művészet nevében! Ostobaság volt? Erre feleljen, ostobaság volt-e? Ma is ennek a lázadásnak a levét iszom. Mert oly nagy elhatározásra jutottam. Életprogramot tűztem ki magamnak! „Szép és tartalmas élet“ — így.

Fáradt pillája lassan felbillent, köd mögött fénylő szeme az attasé tekintetét kereste.

Ha nem tudnám, hogy valószínűleg soha többé nem találkozunk, nem tudnék gyónni.

— Értem — szólta az attasé. — Úgy lázadt fel a tömjénezés ellen, hogy elhatározta: a művészi formát pedig most már művészi tartalommal fogja kitölteni.

— Körülbelül... Beleringattak éveken át valami undok önszerelembe... Akkor egy igen nagy megaláztatás ért, egy borzasztó házasság. Megérett az elhatározás. De ez az érési folyamat öt évig tartott. Öt évig kóboroltam és gyűjtöttem erőt. Kiszorítottam magamból minden önszerelmet. Azt mondtam, most már nem imádom többé önmagam, hanem méltóvá akarok válni a szeretetre. Úgy, hogy adok valamit az embereknek. Be kellett látnom, hogy születésemtől fogva tehetségtelen vagyok minden művészi alkotásra. Egyáltalán, hogy titokban nem is vagyok érdekes. Nincs bennem semmi. Üres vagyok... Elhatároztam, hogy tartalmassá válok. S mivel nem tudok olyat alkotni, ami rajtam kívül áll, magamból formálok embert, hogy méltán tessenek az embereknek. Neveltem magam, olyan keményen, ahogy csak tudtam, és szerettem az embereket. Ez új dolog volt számomra, s ha valaha is felelősségre vonnának életemért, ezt mint

értéket mutatom fel. Szeretet... — Kiitta kávéját, keserűn, s most cigarettára gyújtott.

— Most vonjon felelősségre, gyóntatóm! — folytatta, már-már daccal. — Kikényszerítette belőlem a vallomást finom hallgatásával. Hát akkor fogadja csak és viselje! Azóta, hogy — amint mon-dani szokás — új életet kezdtem, öt újabb év telt el. Mi a mérleg? Kérdezzen, hadd feleljek.

Az attasé hallgatott, Nell beszélt.

— Hallhatta ma éjjel is. Ha senki másnak nem szólt, ami ma elhangzott a váróteremben, nekem bizonyára szólt. Tehát: önzés, kényelemszeretet, szociális érzék hiánya, hereélet, és az, amit meghasonlott színészbarátom a saját fejére olvasott: „extravert narcizmus“. Igen, most már nem belső tükrömben imádom magam, hanem az emberekbe vetítve. A szeretet, amit felénk küldök, visszasugár-zik rám és ismét önszeretetté lesz... Még talán jobb, ha másban a szeretetem gyűlöletté válik. Ha például valami kis manikűrös-lány-féle szememre találná vetni, hogy...

A fék az utolsó pillanatban bekapcsolt. Az el-szabadult, szenvedélyesen gyónó hang már-már azon volt, hogy Tilly kisasszony vádjának adjon éles, kegyetlen formában hangot.

Az attasé az asztal sarkára támaszkodott s kezét az abroszon összekulcsolta.

— Bizalmát ki kell érdemelnem — szólt. — Lehetetlenné tette, hogy burkoltan beszéljek. Egyenesen kikényszeríti belőlem a nyers őszintesé-get. Tehát: ne essék a blague áldozatául, madame.

Elhallgatott.

— Miféle blaguera gondol? — kérdezte Nell reménnyel és aggodalommal.

— Szociális érzék hiánya, hereélet... erre

gondolok. Blague! S ha van is, aki hisz benne, nem kevésbé blague. A szociális ember! Legmagasabb életideál, úgy-e? Ki mer ebben ma kételkedni? Nem mondom, van, aki számára legmagasabb életideál. De miért általánosítani? Mondottam: az életideál, az nincs. A szociális ember... Valamikor a gentiluomo volt az eszmény. Vagy a spártai étosz, a híres... vagy a krisztusaraszág... Igen, van akit lelki alkata például a keresztény aszkézisre tesz elhivatottá. Saját lelki alkata folytán! Mint aszkéta válik életművésszé! Szöges drótágyon, szörcsuhában. Vannak kitűnő emberek, akiket a szociális életformára teremtett istenünk. De fétist csinálni ebből a gondolatból? Mennyi érték vész el, ha minden tulipánágyat vöröshagymával ültetünk tele. Vagy, ha a tulipánt kényszerítjük, hogy vöröshagymává váljék! Ki kárpótol bennünket valaha az elveszített szépségért? Madame, az ön legszentebb hivatása, hogy azt az életet élje, amit ön művészetnek nevez s ilyen módon legyen „szociális lény”. Az ön úgynevezett hereélete pótolhatatlan remekmű. S ezért ne is adjon fel egy jöttányit sem életművészetéből. Védje meg virágágya minden borsónyi humusz-szemét, melyre tenyésztéséhez szüksége van. Ez a tanácsom, mint baráté, mint gyóntatóé, mint érdekelté, mint érdekeletlené...

Nell hallotta az ígét. Szívében egymást kergettek az érzések. Meg akarta köszönni a feloldozást, de erős indulat fogta el.

— És vajjon maga az életművészet — szól —, nem a legnagyobb blague-e?

Az attasé egy árnyalattal izgatottabban és hangosabban felelt annál, mint ahogy szerette volna.

— Ne higgyen a képrombolóknak, madame! Ők

azt vélik, szent munkát teljesítenek. Holott csak újdonsült vagy felmelegített előítéletek áldozatai. Helóták, tökéletes helóták. Az isten is annak terem-tette őket: helótáknak. Az se tévessze meg, ha néha a legjobbak is felülnek a helóták elveinek.

Nell a kanállal játszott s most segélytkérő, sötétlő tekintettel nézett az attaséra.

Az ajtóban megjelent Harry. Nell ajka fájdalmas mosolyra nyílt.

9.

Harry elhatározta, hogy felkeresi a lenszöke fiatalembert. Mikor az étkező ütközője fölé ért, habozott. Vissza akart fordulni, de aztán továbbment, végig a folyosón a másodosztályú fülkéig, ahol poggyászuk volt.

Dehát akarok-e én most egyáltalán azzal a fiúval beszélni? Nem. Minek? Mit akarok voltaképpen? Miért hagytam el az étkezőt? Miért hagytam magára Nellt? Csak nem azt gondoltam magamban, rejtetten, hogy próbára teszem, velem jön-e? Tudhattam, hogy nem jön. Tudtam is. S így más okból hagytam ott. Igen most már tudom. Akartam, hogy nélkülem legyen, hogy kísértésbe jöjjön, kiönteni szívét az öszülő szépfiúnak. S hogy én is magam legyek. Néhány percre csak.

Beült a fülkébe, szemét eltakarta s engedte, hogy érzései szabadon zsongjanak. Mélyen és akarattal pihent.

Nem tudta, mennyi idő telt el, mikor levette kezét szeméről s így szólt magában: „Jól van.“ Felkelt s végigsimított haján. S aztán visszament az étkező felé.

Egy pillanatra megállt az étkező ajtajában.

Nem kételkedett benne, hogy zavar. Oly erővel ragadta meg az indulat, hogy megbénult. Egyetlen pillanatra. Akkor az asztalhoz sietett, mosolyogva.

— Még maradunk? — kérdezte.

— Megyünk, — szólott Nell s retikülje után nyúlt. Harry intett a pincérnek.

Az attasé felállt. Míg Harry fizetett, egy szót sem szóltak. Mikor a pincér távozott, az attasé kezecsókkolt, aztán Harrytől búcsúzott. Az utolsó barátságos főhajtás előtt Nell felé fordult.

— Nem feledkezem meg védencéről.

„Én most megfeledkeztem róla“ — vallotta be önmagának Nell.

— Két vagy három nap múlva talán szolgálhatok valamilyen adattal. Címem, ugye, megvan.

Nell habozott. Aztán még egyszer kezet nyújtott.

— Köszönöm. Felhívom. — Egy pillantást vetett Harryre, majd hozzáfűzte: — Ami engem illet, egyelőre azt hiszem a Majestic-szállóban talál meg, vagy ott hagyom meg a címetet.

Búcsúztak. A vonat száguldott. Alapos késést kellett behoznia.

A fülkében egyedül maradtak. Harry kereste a szót, az első szót, ami a kikerülhetetlen s nélkülözhetetlen beszélgetést elindítsa.

— Meddig voltam el? — kérdezte végre.

— Nem tudom, talán egy félórát — felelt Nell és pontosan érezte, hogy a kérdés nem volt közönyös.

— Nem — folytatta Harry —, egy hónapig voltam el. Vagy mondjuk így: meghatározhatatlan hosszú ideig. — Erőt vett magán, hogy minden szaváért helytállhasson. — Amióta közöltem magával kettőnk szándékát, hogy feleségül veszem, az

első komoly idő volt, melyet döntő lépésünk elbírálásának szentelhetett.

Nell majdnem azt felelte: „Tudja, hogy nem voltam egyedül!” — de hallani vélte Harry választ: „Éppen azért.” Hallgatott és ellenőrizte, szíveli-e Harry közelségét. Igen, állapította meg, szívelem. Jól esett, hogy felajzottnak s változatlanul elhatározottnak érezte Harryt. Hálát érzett, nyugtózott a melegben s aludni szeretett volna Harry ölében.

— Nincs igazsága, amiért féltékeny — mondta.

— A féltékenységgel nem igényel indokolást — felelte Harry.

— Úgy gondolja, féltékeny lenne akkor is, ha tudná, hogy, például az adott esetben az attasé, nem érdekel?

— Nem tudom. Igyekszem rendszeresen gondolkodni. De rendszer szerint érezni, erre nem vagyok képes.

— Ne értsen félre. Az attasé nem közönyös nekem, mint senki, egyetlen ember sem, aki figyelmet érdemel. Ennyire s csak ennyire nem közönyös.

— Nem is ebben rejlik a mi problémánk csomópontja, Nell. Mindössze abban, mekkora erővel s elszántsággal ragaszkodik hozzám.

Nell felélénkült. Hogy időt teremtsen erői s gondolatai rendbeszedésére, hirtelen felkapott egy gondolatot, ami legalább is ideiglenesen fölényt biztosított neki.

— Akkor nekem is meg kell kérdeznem: mekkora felelősségtudattal ragaszkodik hozzám?

Harry összeráncolta homlokát.

— Tudja. Elképzelhetetlen, hogy ne tudná. Igenis tudja. Tudta, attól a perctől fogva, mikor a szálloda előtt megjelentem a taxival. Tudta, hogy a

magáéhoz igazítottam útitervemet, s ennél többet: élettervemem. Tudta, mit hagyok ott. Igenis, tudom, hogy tájékoztatták. Attól a naptól fogva, hogy magát láttam, nem beszéltem többé azzal a lánnyal, aki érdekelt.

— Miféle lánnyal? — kérdezte Nell meglepetten.

— Tudta!

— Nem tudtam.

— Mindegy — felelte Harry idegesen. — Én viszont tudtam, mire teszem fel életemet.

Nell előre szegezte állát.

— Igen! Látja, egy csókban vélte megtalálni élete teljességét. Így mondta legalább is. Aztán mondott mást is. Sokkal nemesebb célra lett volna hajlandó életét feltenni: ha hívővé tudna válni. Így mondta. Én nem vagyok féltékeny a hitre. De azt hiszem, maga túl könnyen hevül. Ki fogja-e bírni, hogy egy életem át vesződjek velem? Képzelje: nem egy vasúti éjszakán, hanem egy életem át?

— Nell — válaszolt Harry elborultan —, magyarázzam-e meg, hogy semmi ellentmondás nincs a hit között, ami után áhítozom, és a csók között, ami után áhítoztam? Hogy a kettő... Várjon, erre is sor kerül, mindjárt meggyőzőm, ha ugyan szükség van rá. Más izgat. Mintha majdnem ingerült lenne. Miért? Azért szegezi ellenem kérdését, mert reám akarja hárítani a felelősséget, hogy... Visszautasítom ezt a felelősséget.

— Milyen felelősséget, Harry? Nem értem.

— Érti. Kijelentem, nem én felelnék érte, ha most szakítana. De a magam tettéért vállalom a felelősséget. Feleségül veszem.

— Tehát tudja, kit vesz feleségül — szólt Nell szelíden. — Én félek, nem fog tudni helytállni.

— Tudom, hogy szeret — felelte Harry. — Tudom, hogy szétszórt érdeklődése csábítani fogja érzékeit. De nem lesz módjában engedni nekik. Nem én fogom meggyőztetni. Hanem lelkiismerete. Annyi nőesség van bennem is, hogy ösztöneimet ne hagyjam eltompulni. Én tudom, magának szüksége van rám. Tegyem-e fel a kérdést, hogy nekem is szükségem van-e magára? Meddő kérdés. Maga az enyém. S ha most rögtön elhagy, ebben a percben, akkor is az enyém s az marad. S éppen ezért nem is hagyhat el. Vállalni fogja sorsát. Talán hadiszalma lesz. Képzeld el: férje a betonbunkerben, pergőtűz alatt... Ha elesem, egy életen át abból a pár hétből merít majd erőt, amit együtt töltünk. Ha fogságba kerülök, kényszerű hűséggel kitart mellettem, mert finnyás ízlése tilt minden kalandot. Az élet bele fogja sodorni a küzdelmekbe. Pénzt fog keresni munkával. Gyereke lesz. Vállalni fogja ébredését, amint én vállalom ébresztését.

Harry felhevült s önkéntelenül a fűtésszabályozó után nyult. Nell lehúnyta szemét.

— Magától függ... — mondta aztán. — Ha meg tud győzni... Hagyjon időt, egy kis időt.

Harry nyugtalanul húzódott a sarokba.

— Bizonytalansága nem nekem szól, hanem önmagának, tudom. Én azonban hiszek magában. Készakarva mondom: hiszek — mert amit igazi hívők hitnek neveznek, az egészen más valami, mint ahogy hittanban tanultuk. Nem abban hiszünk, ami tudományosan bizonytalan, hanem abban, amiben benne élünk. Akkor már nem tudás, nem intellektuális megismerés többé... Érti? Fárasztom? ... Mert nem érzéki izgalom, nem szerelem csupán... Hinni fogok Istenben, Krisztusban, Szentlélekben, mihelyt életem egy lesz Atya, Fiú és Szentlélek életé-

vel. A maga élete már egy az enyémmel. Ha én egyszer hinni fogok, az életemet teszem fel rá... s abban maga is benne van. Egyébként művész vagyok s minden ecsetvonást csupán az önbírálat szűrőjén keresztül bocsátok a vászonra. De mindig csak azt bírálom, ecsetvonásom maradéktalanul őszinte-e s méltó-e ahhoz a teljességhez, amit a művészet jelent. Nem tudom kettéosztani magam. Művész vagyok az élet minden vonatkozásában. Látja, az a száraz, izzó ember, az a szőke munkásfiú: az is művész a maga módján. Nem áhítom éppen a hitét. De hitet áhítok. Irigylem, hogy hisz, s hogy számára a hit nem intellektuális bizonyosság többé, hanem élet, minden bírálaton túl. Most már csak azt kell ellenőriznie, minden szava, cselekedete őszinte-e, méltó-e a hit teljességéhez. Érti: a hit oszthatatlan és egy az étellel.

A vonat lassított s váltók során zökkent át. Nell ajkát harapdálta.

— Kis időt hagyjon. Ne raboljon el, erőszakkal, mint a rómaiak a szabin nőket. Vinni akar... Ne vigyen. Várja meg, míg magam döntöm el, megyek-e. Azt mondja, Harry, maga az életben is művész... Mulatságos nekem, hogy ezt épp most mondja... — elmosolyodott.

— Miért mulatságos, Nell?

— Majd egyszer megmondom... Azt hiszem, Harry, boldogtalan lenne, ha az, akihez életét köti, nem volna művész. Művész, a saját maga módján. Kiki a maga módján... — tekintete elborult. — Vagy nem? Mégse?

A vonat megállt s a kocsit megrohamozták utasok. Egy szemüveges, bajuszos úr foglalt helyet elsőnek az ajtó mellett.

Az attasé befüggönyözte fülkáját, sárga aktatáskáját az ablakülés bársonypárnája alá helyezte s lefeküdt. Zsongító tompultság vett rajta erőt s szíve táján rakoncátlan nyomás figyelmeztette, hogy túlerőltette magát. A fülledt melegség megsűrítette a levegőt. Az attasé felugrott s kibillentette a szellőztető ablakot. Aztán felöltöt húzott, fejébe illesztette utisapkáját s a felöltő gallérját magasra tűrve, visszafeküdt. A friss, nedves levegő arcába csapott s jólesően enyhítette melle körül a nyomást.

Még két óra út. Illene megberetválkozni, még itt, a vonaton. Két óra út. A külügyminiszter titkára a pályaudvaron. Aludni volna jó. Pedig beszélni kell majd, beszélni és hosszú sürgönyöket olvasni. Ha beteget jelentenék?...

Altatót veszünk be otthon. Jó lesz aludni, pihenni, pihenni. Nem, kegyelmes uram, megígérem, a rendes adagnál egy milligrammnyival sem szedek be többet. Hogyan is szokta mondani excellenciád? „A diplomácia imponderábiliákon múlik.“ Így. S egyúttal — micsoda ellentmondás — lelkünkre köti e mérhetetlenségek gondos mérlegelését. A diplomáciai lépések egyensúlya azonban nem mérhető. Az igazságot, azt állítólag mérik. De a diplomácia kezében nincs mérleg, még ha gyakran be is van kötve a szeme. A diplomácia mérhetetlen, mint minden, ami finom s valóban előkelően emberi. Az érzések sem mérhetők. Legszebbek közülük a bűjkáló, álarcosdit játszó, csalfa érzések. A tűzveszélyes szentjánosbogarak. Bágyadt vagyok, nem aludtam az éjjel egy másodpercet sem. Szervezetem szereti az egyenletes hőmérsékletet. Szívem kissé rakoncátlan. De az érzések nem törődnek az etiket-

tel. Hol tüzet raknak, hol hűtenek, ingerkedőn, izgatón. És én mérlegelek? Minek? „Imponderábi-
liákon múlik.“ Nem mérlegelek többé, semmi érzést
sem latolgatok többé. Reábízom magam csalhatatlan
egyensúlyérzetemre. S ha az egyensúlyérzetem meg-
esal? Ha a tüzes, légnemű érzések s a fagyos lehel-
letűek annyira megterhelik kifinomult egyensúly-
érzetemet, hogy kibillen biztos alapjaiból? Csábító
dolog, egyszer ostobának lenni, az utolsó sansz ez,
amit az életnek adhatunk. Nem kell aludni. Nem is
szabad. Mindaddig, amíg ez a sárga irattáska a
fejem alatt van s az irattáskában fontos akták. Kár
lenne elaludni és kár lenne rosszul adagolni az
altatót. Élet és művészet... Blague! Ez a szép
benne, ez a csábító, a nagy csalás! És a remény,
a titkolt, kandi kis remény: hogy hátha mégse
csalás, hátha mégse blague? Kár lenne aludnom.

Ébren kell maradnom és a mennyezetet kell
néznem. A kicsi érzések tüztáncukat járják, mint
megrészegült szentjánosbogarak. Mert sanszot
adtunk az életnek. A mennyezeten táncolnak a szent-
jánosbogarak, a lámpa körött, a poggyászhálóban s
lejjebb, az ajtó függönyén. Minek húztam be a füg-
gönyt? Hogy ne lásson senki és én se lássak senkit.
De a szentjánosbogarak hideg, foszforeszkáló fénye
lánggra lobbanhat s felégetheti a függönyt. Mi sem
könnyebb annál: félre kell húznom a függönyt.

Félrehúzom a függönyt. Mert hátha erre megy
valaki, és láthat és én is láthatom... Hátha...?

11.

Robog velünk a vonat. De gyorsabban száguld
a repülőgép. S még gyorsabban forog a föld. Ha
hosszú éberség után elfáradunk, érzékeink hirtelen

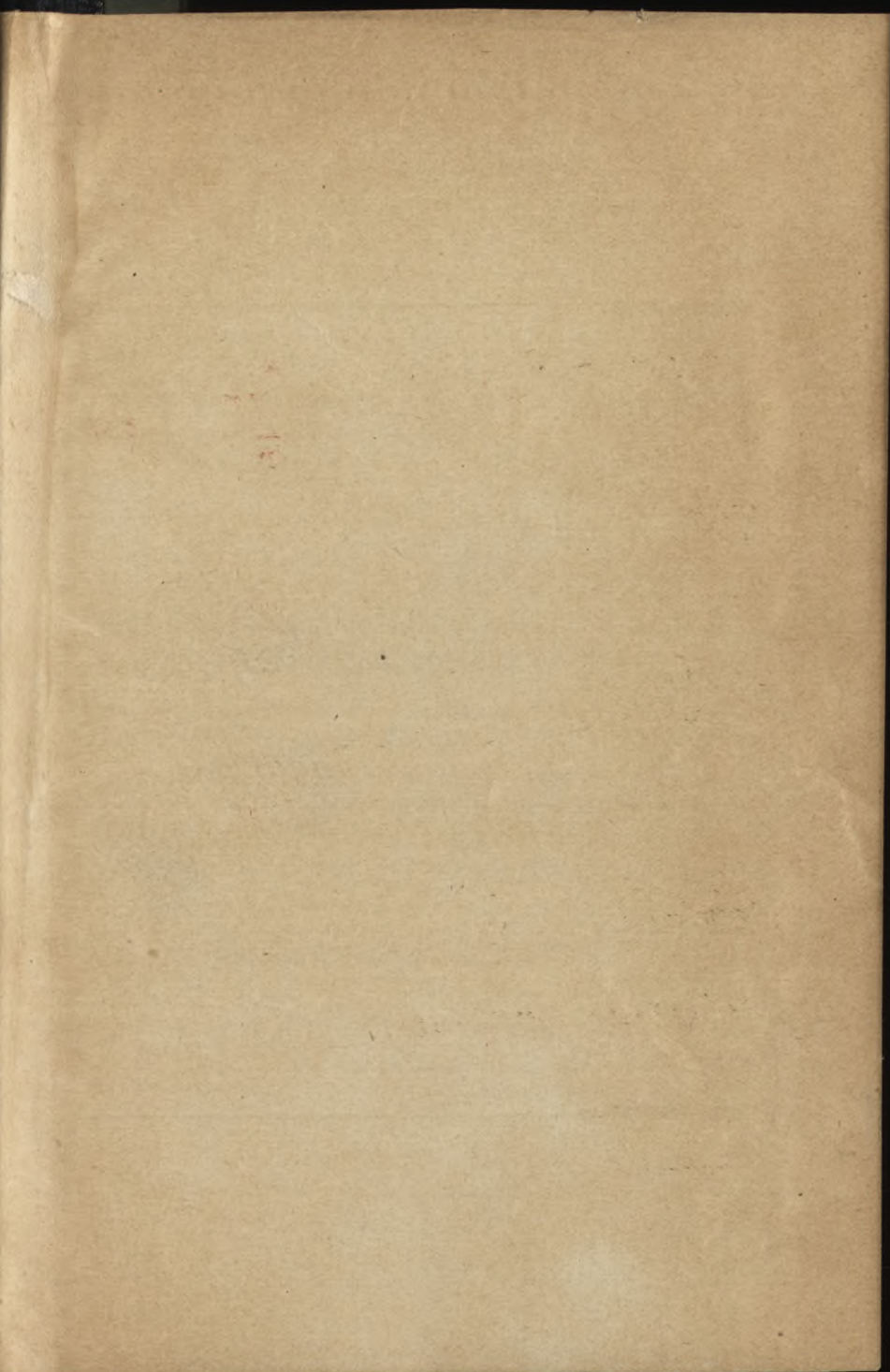
eltompulnak. Behúnyom szemem, s így, a kemény padon ülve, már-már elalszom. Ilyenkor finomodik ki belső érzékelésünk. Érezzük a föld forgását. A föld forgását a nap körötte. A napét a központi naprendszer körötte, a világmindenségét Isten ujja körötte.

Forogni, forogni. Így teszek én is. Forognom kell, mert ez a törvény. Forogni a magam tengelye körötte. Beszélni fogok, forgatom nyelvem, fel fogok állni s forogni fogok az emberek között, Isten bicegő pörgetyűje. Minek? Miért? A törvénynek engedelmességni kell, nem kérdelem miért. Ma éjjel indultam útnak. Azt hiszem, kudarcra. Azt hiszem, elhagytak mind, akik ma éjjel hallgattak engem. De én majd forgok tovább. Most már nem reám tartozik az, amit átlátni úgy se tudok: kinek mi jut szavaim értelméből?

Az emberi lélek felfoghatatlanul bonyolult. Ki lát belé? Csak Isten. Amikor Isten belénk lát, mi is belélátunk Istenbe, és akkor minden egyszerűvé válik. Egyszerűvé, világossá. Belső, sohasem látott világosság derül fel bennünk és valószínűtlenné válik az élet.

Vége

MOLLINÁRY GIZELLA

regényei

Betévedt Európába

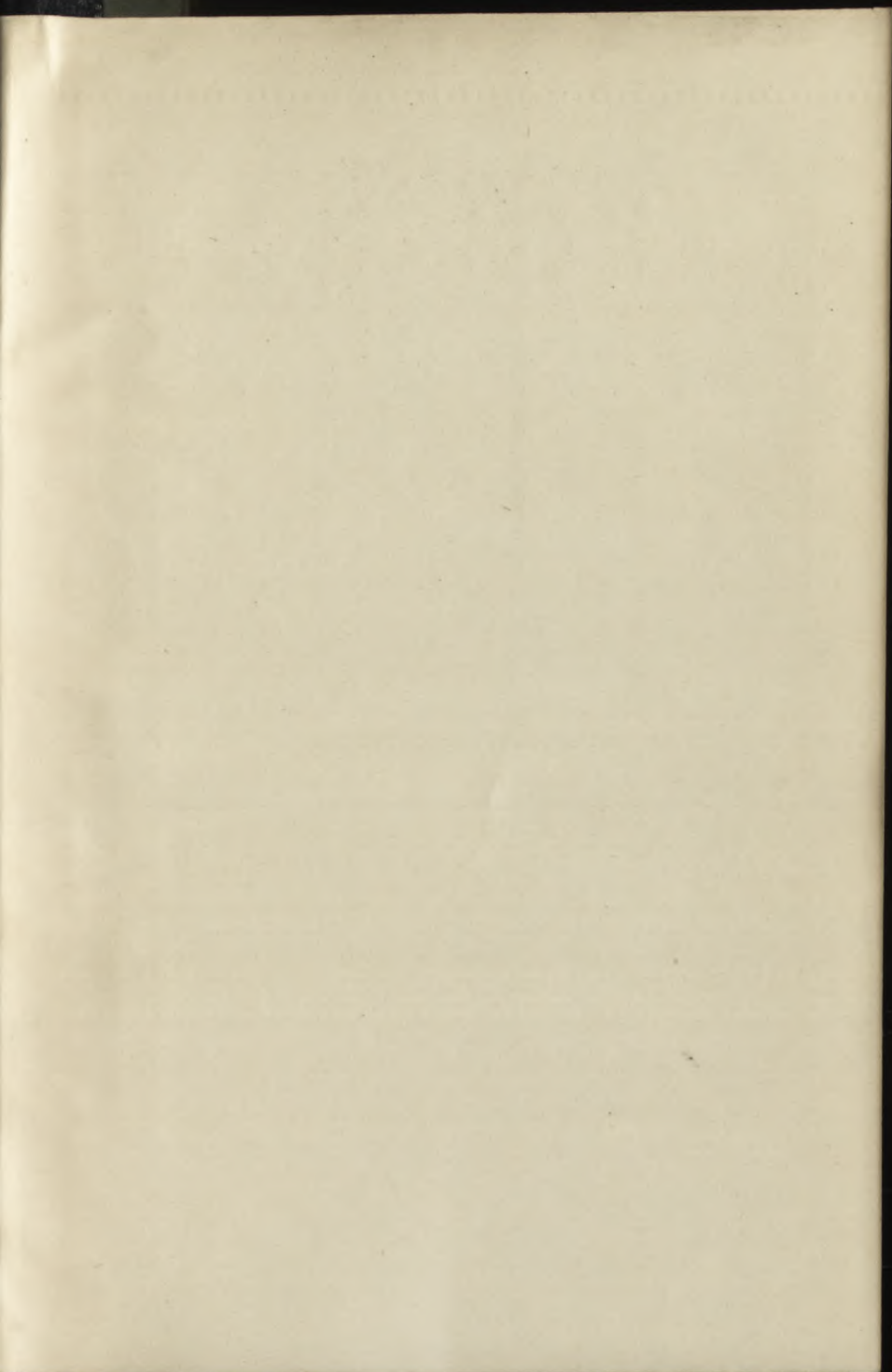
Első kiadás megjelent 1941 júniusban
18 hónap alatt elfogyott 16000 példány

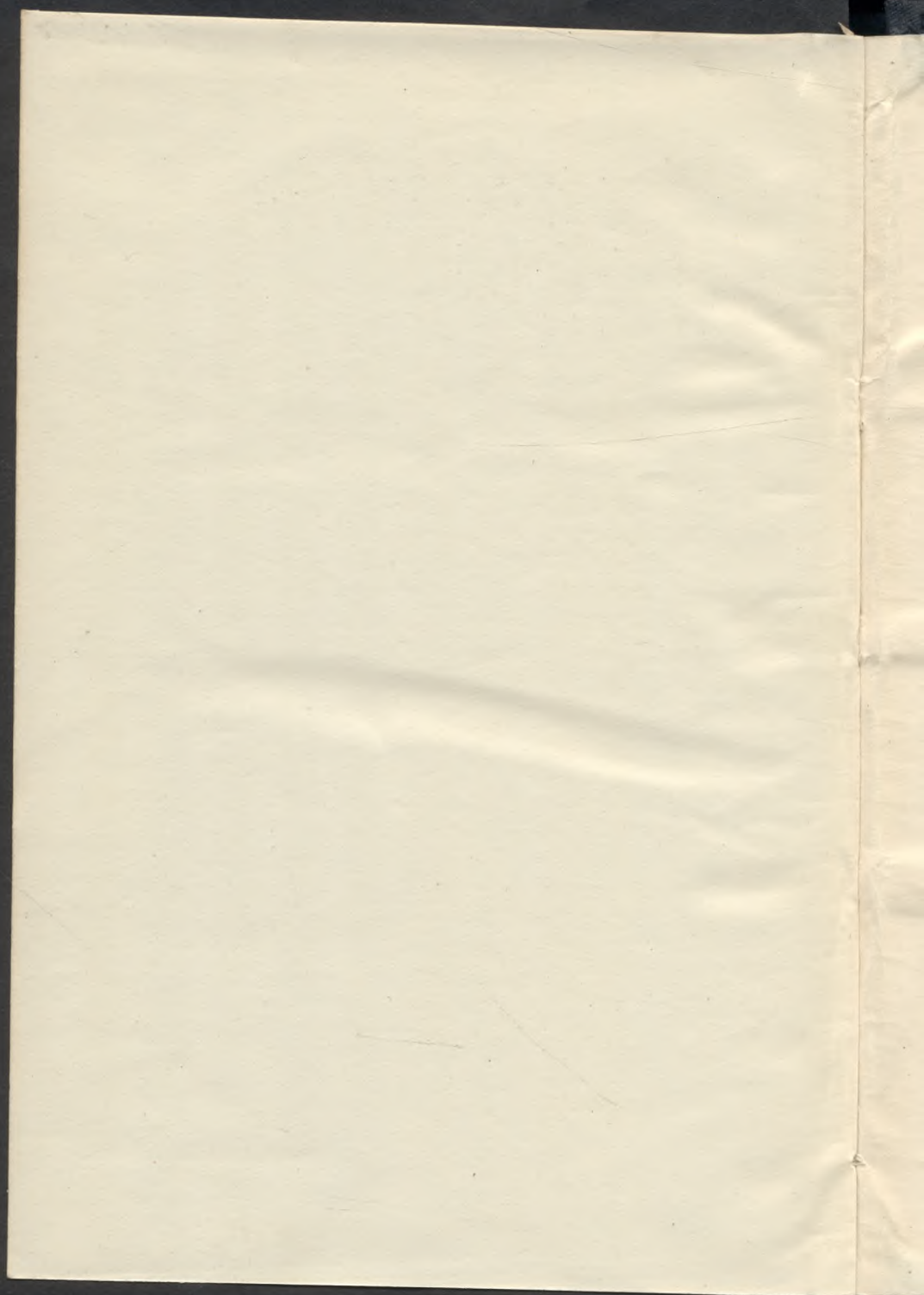
Betelt a föld hamissággal

Első kiadás megjelent 1941 dec.-ben
10 hónap alatt elfogyott 9000 példány

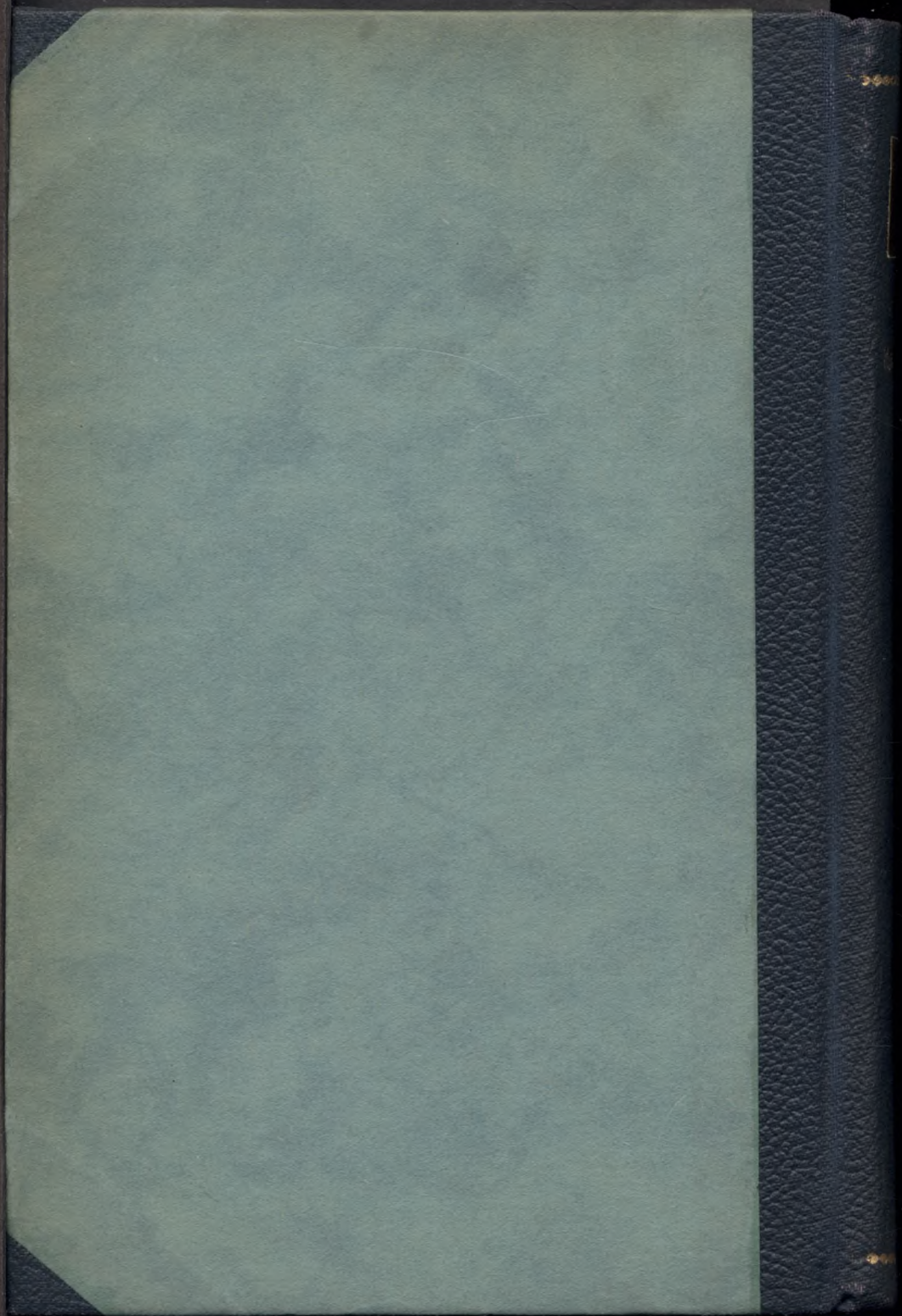
1942 karácsonyra jelenik meg :

Meddő szüret után . . .

1912 JUL -1.

135897

MÉRÉNYI
Határállomás

N.M.